

NAISASIAN KEHITYS ERI MAISSA

I

NAISASIAN KEHITYS ERI MAISSA

KIRJOITTANUT

ALEXANDRA GRIPENBERG

I

TEKIJÄN LISÄYKSILLÄ SUOMENTANUT

TILMA FORSSTRÖM

»Aate ilmence, muuttaa maailman, synnyttää erimielisyyttä ja taistelua, luopi vastakohtansa, selviää ja puhdistuu, pääsee viimein voitolle, ja maailma on senkautta saanut uuden muodon.» Hegel.

PORVOOSSA
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

PORVOOSSA 1905,
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖN KIRJAPAINOSSA.

Sensuurin hyväksymä. Porvoossa, 4 p. heinäk. 1905.

ESIPUHE.

Tämä kirja tahtoo levittää tietoja siitä työstä jota on tehty naisen aseman kohottamiseksi, ja osaltaan herättää suurempaa harrastusta n. s. naisasian tutkimiseen. Teoksen kaksinaisesta tarkoituksesta on johtunut sen muoto, josta syystä se esiintyy ensi sijassa naisasian kehitystä eri maissa valaisevana kuvausten sarjana, olematta tämän aineen käsikirjana. Yleensä on sitä periaatetta noudatettu, että kunkin maan naisasiatyöstä on esitetty kuvaavimmat piirteet, mikäli tekijällä on ollut siihen kykyä ja mikäli se rajoitettuun tilaan ja saatavissa oleviin lähteisiin nähden on ollut mahdollista.

Aineen järjestämisessä on noudatettu kansatieteellistä periaatetta. Tässä osassa kerrotaan anglosaksilaisista, germanilaisista, romanilais-germanilaisista ja slavilaisista kansoista sekä Kreikasta. Anglosaksilaiset kansat ovat luonnollisesti etusijassa, koska naisasian edistys oikeastaan on luettava heidän ansiokseen. Lähinnä senjälkeen ovat saaneet sijansa germanilaiset kansat, katsoen siihen, että naisella heidän keskuudessaan aina on ollut verrattain arvossa pidetty asema, ainakin verraten hänen asemaansa romanilaisissa kansoissa. Romanilais-germanilaisten kansojen paikka olisi oikeastaan ollut romanilaisten jälkeen, — siis teoksen seuraavassa osassa — mutta koska germanilainen kansanainees heidän keskuudessaan on valta-asemassa, on heistä kerrottu germanilaisten kansojen yhteydessä.

Seuraavat henkilöt ovat hyväntahtoisesti antaneet tekijälle tietoja eri maista: miss Helen Blackburn, miss Maude A. Biggs, miss Alice Stone Blackwell, mrs May Wright Sewall, mrs Rachel Foster Avery, rouva Louise Otto Peters, neiti Auguste Fickert, tohtori Aletta Henrietta Jacobs, neiti Elise

Haighton, rouva Elise van Calcar, rouva de Laveleye, M. Jules Sagny, tohtori Emily Kempin, tohtori Elisabeth Wolfsohn, neiti Nadeschda Stassow, tohtori Béla Vikár, lehtori A. Almborg, rouva Callirhoë Parren y. m.

Näille arvoisille naisille ja herroille pyydän sentähden lausua kunnioittavimmat kiitokseni.

Helsinki, Helmikuun 17 p:nä 1893.

Tekijä.

SUOMENKIELISEN PAINOKSEN ESIPUHE.

Senjälkeen kuin tämä teos ilmestyi alkuperäisessä asussaan v. 1893, on naisasia useimmissa maissa monessa kohden kehittynyt, joten esitystä on täytynyt suomenkielistä painosta varten täydentää. Sitä tehden on mikäli mahdollista otettu huomioon naisen asemassa myöhemmin tapahtuneet parannukset. Mutta kaikki toivottavat lisäykset eivät ole mahtuneet teoksen rajoitettuihin puitteisiin. Minä neuvon sentähden niitä, jotka tahtovat tarkemmin tutkia naisen asemaa eri maissa, käyttämään niitä lähteitä, joihin tässä kirjassa kaikkialla on viitattu.

Helsinki, Huhtikuulla 1905.

Tekijä.

Elämää hallitsee muutoksen ja kehityksen laki. Mutta vaikka me olemmekin kiitollisuuden velassa tälle laille, ei löydy sitä olevien olojen muutosta, joka ei olisi saanut sitkeätä, useinpa vihamielistäkin vastarintaa osalleen. Ihmiskunnan historia on täynnä tällaisia esimerkkejä. Onneksi ei kehitys kuitenkaan ajanpitkään riipu yksilön ennakkoluuloista, vaan perustuu yhtyneihin asianhaaroihin, jotka vuorostaan aikaansaavat määrätyn tuloksen ja edistys syntyy näin ollen vastustuksesta huolimatta, joka usein vain parvelee sen tarkoitusta.

Kehityshistorian huomattavimpia piirteitä lienee epäilemättä pyrkimys vapauttaa ihmiskunta fyysillisen voiman ylivalta. Tästä on johtunut keskeytymätön pyrintö ihmisoikeuksien mittakaavan kohottamiseksi. Muinainen raakalaisaika ei antanut tunnustusta muulle kuin voimakkaamman oikeudelle, mutta jota korkeammalle ihmiskunta sivistyksen vaikutuksesta kohosi, sitä enemmän tuli hengen yliherruus tunnustetuksi. Kuinka kaukana ihmiset lienevätkään tästä ihannetilasta, kuinka vaillinaisesti he lienevätkään vastustaneet väkevemmän oikeutta, on tämä vastarinta kuitenkin huomattavissa yltyleisenä oireena.

Mutta kehittyminen tästä kannasta korkeampaan ja oikeampaan kantaan on yhtävähän kuin mikään muukaan kehittyminen voinut tapahtua vastarinnatta, koskipa asia tavalla tai toisella voimakkaamman oikeutta heikomman yli.

Joka kerta kuin joku kauan tunnustettu tai siedetty ylivalta on kumottu, on parannuksien puoltajia syytetty siitä, että he pyrkivät kumoamaan luonnon järjestystä ja vastustamaan Jumalan tahtoa.

Kysymyksessä olevia parannuksia on joka kerta pidetty vain turhina päähänpistoina tai ajan pahuuden ilmauksina tai taivastelevien intoilijoiden tuulentupina, ymmärtämättä niiden yhteyttä sen edistysliikkeen kanssa, joka kaikkina aikoina on ollut inhimillisen kehityksen perussäveleenä, perussäveleenä, joka vaikuttaa sen, että historia, jonka toiminta-alana on aika ja esineenä ihmiskunta, on rajaton. Sen takana on jotain, joka on ollut ennen ja sen edessä jotain, joka tulee perässä. Ihmiselämä liikkuu kiertotähtien ja aurinkokuntien tavalla spiraalimaisesti eteenpäin. Sen tarkoitusperänä on vapautuminen kasvatuksen kautta rakkaudessa ja totuudessa. *)

Kysymys naisen asemasta on eroittamattomasti yhdistetty tähän inhimillisen kehityksen perussäveleeseen. Ei voitane sormella osoittaa määrättyä vuosilukua ja sanoa: »tässä se alkoi». Mutta ken seuraa sen jälkiä niin pitkälle kuin niitä voipi seurata, huomaa, että se ilmenee samassa määrässä kuin käsitys voimakkaamman oikeudesta taantumistaan taantuu. Viime aikoina on tosin alettu väittää, että syynä naisen alistettuun asemaan ei olisi miehen suurempi fyysillinen voima, vaan se seikka, että naiset ovat olleet miehiä lukuisimmat ja että heidän välinen suhteensa on sukeutunut vain tuotannon ja kysynnän lain vaikutuksesta. Tämä väite tuntuu kuitenkin keinotekoiselta, kun ottaa huomioon, ettei tässä ole kysymys jokaisen naisen turvaamisesta naimisen kautta, vaan että kysymys koskee paljoa syvemmälle menevää parannusta, sitä nimittäin, ettei sukupuolen eroavaisuus saa aiheuttaa eroavaisuutta yksilöjen oikeudessa personalliseen vapauteen ja kehitykseen, eikä rajoittaa heidän oikeuttaan hakemaan itselleen sitä asemaa yhteiskunnassa, joka soveltuu heidän luontaisiin taipumuksiinsa, eikä estää heitä toimimasta sillä alalla, jolla he parhaiten voivat isänmaataan ja ihmiskuntaa hyödyttää.

Että tällainen parannus johdonmukaisesti pyrkii heikontamaan periaatetta voimakkaamman oikeudesta, ei liene kiellettävissä. Tästä pitäisi kai myöskin seurata, että ne epäkohdat,

*) Z. Topelius.

jotka ovat synnyttäneet »naiskysymyksen» aiheutuvat juuri äskenmainitusta periaatteesta tai likeisesti siihen liittyvät.

Yleensä huomaamme, että aina kun joku muutos naisen asemassa on tapahtunut on tämän edellä käynyt muuttunut käsitys hänen persoonallisesta arvostaan; samoin havaitsimme, että kaikki sellaiset käsityskannan uudistukset ovat olleet likeisessä yhteydessä ihmisaatteen muilla aloilla tapahtuneiden reformien kanssa. Aina kun uusi totuus voitti alaa, siirtyi kysymys naisenkin asemasta enemmän päiväjärjestykseen. Näin kävi esim. uskonpuhdistuksen ja humanismin aikakaudella. Edellinen liike vaati kristillisten totuuksien uudistumista, jälkimmäinen herätti henkiin ne tieteet, joiden avulla ihmisen aatteellinen kasvatus oli tapahtuva. Kumpikin oli sen kautta omansa välillisesti edistämään kysymystä siitä, minkä paikan nainen oli saapa ihmiskunnan kehitystyössä.

Näin kehittyi se edelleen vallankumouksien veristen aaltojen kautta, kansantaloudellisten uudistusten kautta, ja viime vuosisadan alussa ilmenneen uus-humanismin kautta, joka koetti itseensä yhdistää kaikki mikä on ihmiskunnan tunteiden ja pyrintöjen esineenä. Jokainen näistä ajanjaksoista vei naiskysymystä eteenpäin kuni laivaa, jota meren aallot kuljettavat; yhden laineen laimetessa kiittää se jo toisen harjalla. Tuli viimein meidän aikamme, vaatien yksilöllistä vapautta, vapaata kilpailua ja erikoisoikeuksien poistamista. Kaikkiällä sivistyneessä maailmassa alettiin kannattaa sitä periaatetta, ettei yksilö synny mihinkään määrättyyn asemaan yhteiskunnassa, vaan on saapa tilaisuutta valitsemaan siinä paikkansa, luontaisten taipumusten ja edellytyksien nojalla, mutta ei perinnäisten etuoikeuksien tai ennakkoluulojen perustuksella. Uusi aika teroitti ihmisten mieliin yksilön vastuunalaisuutta sen leiviskän käyttämisessä, mikä oli hänelle suotu, samalla kuin se teki yhteiskunnan vastuunalaiseksi siitä, ettei mitään käyttökelpoista voimaa sen keskuudessa tukahutettako. Tästä johtuu luonnollisena seurauksena, että naisenkin oli sallittava valita paikkansa yhteiskunnan ja ihmiskunnan henkisessä ja aineellisessä kehitystyössä.

Näin on naisasia esiintynyt historiallisesti täysin oikeu-

tettuna. Se ei ole mikään satunnainen kasvannainen uuden-aikaisessa yhteiskuntaelämässä, vaan liittyy niin likeisesti koko ajanhenkemme suuntaan, että naisasian kehitys lienee yhtävähän estettävissä kuin ajanvirtakaan pysäytettävissä. »Se ei merkitse mitään vihamielisyyttä, ei edes kapinanhuutoakaan. Se on ennen kaikkea herätyshuuto sopusoinnun aikaansaamiseksi luomakunnan molempien mahtivoimain, miehen ja naisen välillä». *) Se ei tarkoita yksinomaan naisten etujen valvomista, vaan sen päämääränä on ennen kaikkea saattaa ihmiskunnan käytettäväksi hyödyttömästi haudattua leiviskää, valmistamalla enemmän sijaa naiselliselle vaikutukselle yhteiskuntaelämän kaikilla aloilla ja siten palauttaa sopusointu sen yksipuolisesti kehittyneeseen elimistöön.

Puhutaan paljon naisen vaikutuksesta. Totena lienee kuitenkin tunnustettava, että mies itse asiassa on suunnitellut inhimillisen kehityksen kulun. Tämä on helposti huomattavissa kaikilla niillä aloilla, joilla on ollut määräävä merkitys kansojen elämälle ja sen kautta välillisesti ihmiskunnan kehitykselle. Nämä alat ovat koti, yhteiskunta ja valtio. Jos tarkastamme sitä asemaa, jonka useimpien maiden lait ovat suoneet miehelle ja naiselle ensiksikin kodissa, niin huomaamme, että edellinen aina on vapaa, käskijän määräävällä paikalla, jälkimäinen taas tottelevan käskynalaisen alistetulla sijalla. Sama määräävä ja johtava asema on miehellä yhteiskuntaelämänkin alalla. Nainen sitä vastoin on tavallisesti sukupuolensa takia estetty ottamasta osaa sen asiain ratkaisuun. Valtion ja kansan yhteisten etujen valvomisessa hänellä ei ole mitään sananvaltaa. Hän ei edes saa ottaa osaa kansan eduskunnan jäsenten valitsemiseen, sen eduskunnan, joka kuitenkin säätää lakeja hänenkin noudatettaviksi.

Sanalla sanoen, nainen ei ole saanut olla mukana ihmiskunnan asiain järjestämisessä. Hänen osanottoansa tähän työhön on halveksien hylätty ja itse on hän, kuten Camilla Collet lausuu, »yhteiskunnassa esittänyt ainoastaan paheellista osaa».

*) Legouvé.

Alaspainetut personallisuudet, sorretut kansanluokat tai kansat eivät koskaan jätä historiaan mitään tärkeämpää aatteellisen toiminnan jälkeä. On luonnollista, että nainenkin näin ollen ainoastaan poikkeustapauksissa on vaikuttanut kehityksen kulkuun.

Koska naiselta siis puuttuu kaikki ne vaikutusvallan välikappaleet, joiden avulla mies toteuttaa tahtonsa, on hän pakotettu turvautumaan johonkin välilliseen eli mystilliseen keinoon saadakseen käsityskantansa kuuluviin, milloin tämä poikkeaa miehen mielipiteestä. On myöskin tullut aksiomiksi, että tämä naisen välillinen vaikutusvalta, semminkin äitinä ja vaimona on merkitykseltään yhtä suuri, jopa suurempikin, kuin miehen. Näin ollen unhotetaan, että isä yleensä ja useimmissa kodeissa sekä totutun tavan että lain perustuksella on perheen pää ja että hän viimeisessä asteessa määrää kaikki perheen suhteet. Äiti vetoo alituisesti isään, tämän tahtoa ja mielipiteitä istuttaa äiti tavallisesti lapsiin, jotka vaistomaisesti käsittävät, että isä on kodin auktoriteetti ja että äiti on hänestä riippuvainen. Selittämättäkin selviää, että tämä vähentää äidin arvoa, semminkin poikien silmissä. Sillä samalla kun he joka askeleella näkevät hänen riippuvaisuutensa ja puuttuvan itsenäisyytensä, esitetään heille itsenäisyyttä ja vapautta ihmisluonteen ihanteena.

Unhoitetaan sitäpaitsi se suuri epäjohtonmukaisuus, mikä on olemassa siinä, että nainen ensin tehdään epävapaaksi ja riippuvaksi olennoiksi, jonka totuttu tapa ja laki alistavat miehen tahdon alaiseksi ja kuitenkin vaaditaan, että hänen yhdellä ainoalla alalla tulee toimia vapaana, yhdenarvoisena ja itsenäisenä personallisuutena.

Alituisesti kuulee puhuttavan siitä, miten vaimo saattaa suuresti vaikuttaa mieheensä, mutta ani harvoin kuulee selitetävän millä tavalla hän nykyisessä vallanalaisessa asemassaan voipi saada niin suurta vaikutusta. Suotakoon meidän esiintuoda erään auktoriteetin lausunto, jota voitaneen pitää kuvaavana yleiselle mielipiteelle tässä kysymyksessä. *)

*) Aikakauskirjassa »Helsovännen», tohtori Wretlindin toimittama, siv. 96 lisälehti »Naisen sukuelämä» 1891. Painos 10,000 kpl.

Siinä sanotaan:

»Vaimolla tulee olla, viettäessään yhdyselämää miehen kanssa, sopiva käytöstapa ja kaikin puolin sovelias mieliala. Naista syytetään siitä, että hän on miestä viekkaampi. Tämä ominaisuus saattaa olla hänelle hyvinkin tarpeen, miehen luonteeseen kuuluvan ja hänelle hyvin soveltuvan voiman ja vallan vastapainoksi. Perhe-elämässä olkoon miehen tahto joka kohdassa lopullisesti ratkaisevana, mutta koska mies luonnollisesti ei aina kykene kaikkia parahiten tajuamaan, vaikka hänellä useimmiten siinä suhteessa on korkea käsitys itsestään, niin on perin tärkeätä, että vaimo koettaa vaikuttaa mieheensä ja johtaa häntä niin hänen huomaamattaan, ettei mies sen kautta, muitten eikä omissa silmissään, kadota käskyvaltaansa. Onnistuminen tässä suhteessa on vaimon oikea taito avioliitossa ja siihen tarvitaan suurta älyä, viekkauttakin ja itsensä hillitsemistä hänen puoleltaan.»

Valitettavasti eivät nämä sanat kaipaa alleviivaamista. Poikkeuksista puhumatta kuvaavat ne yleensä vaimon n. s. vaikutusvallan luonnetta. Miehen käsiin on keskitetty kaikki valta, ettei muka sopusointu perheessä tulisi häirityksi. »Ei muisteta», sanoo Legouvé, »että on olemassa kahdenlainen yhtenäisyys, rikkouden ja vähävaraisuuden. Pankkiseteli on yksikkö, mutta pennikin on yksikkö. Vuoroin syntyy yhtenäisyys yhden ainoan tahdon vaikutuksesta, joka toimii kaikkien siihen sisältyvien osakkaiden puolesta, niinkuin on Turkinmaalla, se on pennin yhtenäisyys. Vuoroin rakennetaan yhtenäisyys siten, että kaikki mielipiteet sulautuvat veljellisesti toisiinsa yhdeksi tai muutamaksi niin sanoaksemme edustavaksi tahdoksi, niinkuin Yhdysvalloissa; se on miljoonan yhtenäisyys. Jos mieli avioliitossa rakentaa yhtenäisyyttä ovat molemmat sen osakkaat huomioon otettavat, ja jokainen teoria, joka pyrkii tukahuttamaan toista toisen kustannuksella, myötävaikuttaa näin ollen todellisen yhtenäisyyden hävittämiseksi.»

Mutta jos, tämä esitys äitien ja vaimojen asemasta, poikkeuksia lukuunottamatta, on tosi, kuinka on sitten heidän vaitiolonsa selitettävissä?

Martensen on tästä asiasta lausunut, että naisten kärsi-

mykset ilmenevät pikemmin siinä, että he vaikenivat elämän ilossa kuin siinä, että he valittavat suruaan, ja surun aihetta on ajattelevilla naisilla ollut yltäkyllin. Mutta vaikenemiseen on valitettavasti ollut toinenkin syy, nim. naisten s. o. äitienkin tietämättömyys, tai — viattomuus — joksi sitä niin mielellään myöskin sanotaan. Naiset ovat hamaan nykyaikaan asti olleet niin tietämättömiä, he ovat eläneet niin rajoitetussa piirissä, että vain aniharvat heistä ovat kyenneet omintakeisesti arvos-telemaan asioita, tuskinpa omaa luonnettaankaan. Sivistyksen siveysoppi on siis tähän asti ollut heille miltei vieras, sillä vapaa ajattelevinen on ollut heille paljon suuremmassa määrässä kuin miehelle kielletty. *) Heidät on kasvatettu ensi sijassa miellyttämään miestä, ja häntä miellyttääkseen ovat he vaistomaisesti muuttuneet hänen kalukseen, taikka hänen tahdostaan riippuvaisina huomanneet edulliseksi vaieta ja suostua hänen määräyksiinsä.

Tämä itsenäisen käsityksen puute ja passivisuus yhteiskunta-ilmiöiden suhteen, on aikaansaanut sen, että naisen vaikutus kaikkialla yhteiskunnassa niinkuin kodissakin, on ollut toisinto miehen vaikutuksesta.

Onko nyt tämä tila ollut siksi onnellinen, että sitä on jatkettava?

Tähän epäilemättä tullaan vastaamaan, että inhimillinen edistys tuskin olisi hyötynyt siitä, jos nuo tietämättömät ja näköpiiriltään rajoitetut naiset olisivat saaneet vaikuttaa yleisten asioiden ratkaisuun. Tämä on osaksi totta, mutta siitä ei seuraa, että heidän aina tulee jäädä tietämättömiksi ja näköpiiriltään rajoitetuiksi olennoiksi. Tähänastinen kehityssuunta on

---

*) Kuvaavan esimerkin tässä kohden lausuu piispa J. O. Wallin, Ruotsin ensimmäisen korkeamman naisopiston perustaja. Hän selittää (Religionstal, 3 osa siv. 107, 108, Sthlm 1831) miltei anteeksi antaen miehen uskonnolliset epäilykset ja lisää sitten: »nainen sitävastoin, — — joka tutkii, tarkastaa ja arvostelee hengellisiä asioita samalla silmällä ja mielellä kuin maallisiakin ja asettaa oman heikon ymmärryksensä ijankaikkisen Jumalan päätöksien mittakaavaksi, — — — hän on sekä selittämätön että inhottava poikkeus jumalallisesta järjestyksestä. Langennut nainen on minun mielestäni vähemmän halveksittava».

ollut yksipuolisesti miehinen; vapautettakoon juuri sentähden ihmiskunnan naisellinenkin puoli tätä kehitystä täydentämään. Herätettäköön naisen itsetunto ja yhteisen edesvastuun käsitys ja asetettakoon hän tasa-arvoisena miehen rinnalle.

Tai eikö koko nykyinen kehityskanta huuda jokaiselle rehellisesti ajattelevalle ihmiselle tuota vanhaa totuutta: »ei ole miehen hyvä yksinänsä olla». Emmekö huomaa minne se viepi, kuin voima yksin vallitsee? Emmekö näe miten kansat menettävät aikansa, tulolähteensä ja neronsa keksiäkseen hävitysaseita, joiden tarkoituksena on kukkehimman miesnuorison surmaaminen taistelutantereella, — samalla kun saarnataan: »älä tapa». Eikö nuorisollemme opeteta: »kunnioita isääsi ja äitiäsi», samalla kuin tämä äiti holhouksen alaisena asetetaan lasten, tylsämielisten ja mielipuolten asemaan. Eikö kirkossa, koulussa ja kodissa teroiteta mieliin siveellistä elämää kristityn velvollisuutena, samalla kuin miehelle valmistetaan tilaisuutta niin esteettömästi kuin suinkin rikkomaan kuudetta käskyä vastaan.

Eikö olisi syytä koettaa mitä uusi osuus kehitystyössä, naisen vaikutus »vapaudessa ja vastuunalaisuudessa», voisi tuottaa?

Tämä ajatus on ydin tuossa n. s. naisasiatyössä, jota niin hyvin sen vastustajat kuin ystävät niin usein ovat väärin käsittäneet. Edellämainitut, joiden mielipiteet perustuvat edeltäpäin määriteltyyn ajatukseen naisen luonteesta, arvelevat naisasiatyön tarkoittavan naisluonteen varsinaisesti naisellisten ominaisuuksien hävittämistä. Jos siihen pyrittäisiin, olisi kaikki puhe naisen vastaisesta vaikutuksesta kerrassaan turhaa. Sillä tekemällä naista miehen luontoiseksi — edellyttäen että se olisi mahdollista — tulisi mies vaan toistetuksi, ja yhteiskunnalliset olot kävisivät yhä yksitoikkoisemmiksi, ennen löytyvien aineksien karttuessa. Asianlaita on kuitenkin aivan päinvastainen. Naisasiatyön tarkoituksena on juuri naisluonteen varsinaisesti naisellisten ominaisuuksien kehittäminen. Vapautettakoon nainen, silloin vasta nähdään, mikä on hänen ominaisuutensa, ja silloin sitä ihmiskunnan kehitystyössä voidaan hyväksi käyttää.

Muutamat naisasian ystävät taas eivät näe »metsää puiden tähden», eivät päämäärää välikappaleiden tähden. Sentähden

saa kuulla lausuntoja sellaisia kuin: »naiskysymys on puhtaasti taloudellinen kysymys», tai »naiskysymys on ainoastaan valituskysymys» j. n. e.

Se on kyllä sitä ja se on paljon enemmän. Se on ihmiskunnan kysymys, kysymys koko ihmiskunnan elimistön vapautuksesta ja sopusointuisesta kehityksestä. Se on »tuo suuri kuninkaallinen ajatus: »koota kaikki kansa ja herättää se, jotta se tuntee olevansa yksi»..

Miten tämä ajatus on eri maissa päässyt päiväjärjestykseen ja missä määrin se on voittanut alaa, sitä pyrkii seuraava kuvaus esittämään.

I.

Amerikka: Ei voitane varmuudella sanoa, milloin ja miksi kirjallisuudessa alettiin käsitellä kysymystä naisen asemasta. Yksi niistä **Alustavaa** teoksista, joka aikaisemmin tätä kysymystä koskettelee, on **historikia.** Cornelius Agrippan: »*Naissivun etevämmydestä*», joka ilmestyi v. 1509.*) Tämä aikoinaan niin kuuluisa oppinut selvittelee 30:ssä luvussa mielipidettä, ei naisen tasa-arvoisuudesta miehen kanssa, vaan hänen »luontaisesta etevämmydestään». On nimittäin omituista niille kirjailijoille, jotka aikaisemmin tätä kysymystä käsittelivät, että he, jyrkästi poiketen aikalaistensa mielipiteistä, menivät päinvastaiseen liallisuuteen ja asettivat naisen korkealle jalustalle, sen sijaan että olisivat nähneet hänessä ihmisen.

Niin teki venetsialainen Lucretia Morinella 1500-luvulla julkaisemassaan teoksessa »*Naisen jalomielisyydestä ja oivalisuudesta verrattuina miehen vikoihin ja vajavaisuuksiin*»; niin myös Rucelli »*Esitys naisesta*» nimisessä teoksessaan (1552), joka oli rakennettu Platonin filosofian perustukselle,**)

---

*) Mikäli suinkin mahdollista mainitaan niiden teosten nimet, joihin tullaan viittaamaan, niiden alkukielellä, vaikkei tässä voi täydellistä johdonmukaisuutta noudattaa, syystä että mainitut teokset usein ovat olleet ainoastaan käännöksinä saatavissa.

**) On tunnettu, että Platon noin 2300 vuotta sitten vaati valtiollista tasa-arvoisuutta miehelle ja naiselle. Tästä sanoo Magnus Dalsjö »*Platons skrifter i svensk öfversättning*» nimisessä teoksessaan (siv. 514): »kreikkalaisista, joiden keskuudessa nainen oli melkein käsittämättömässä määrässä syrjäytetty ja jotka pitivät häntä miestä alhaisempana olentona, lienee puhe naisen yhdenarvoisuudesta ollut erittäin outoa, mutta Platonin

ynnä Anthony Gibson v. 1599 julkaisemassaan kirjassa, jolle hän sen ajan kukkaiskielellä antoi seuraavan nimen: »*Naisen arvo, puolustettuna koko maailman miehiä vastaan, ollen se ehdottomasti kelvollinen ja kaikissa avuissa etevin ja loistossa voittaen parhaimmat miehet*».

On selvää, että tällaiset nurinkuriset, joskin suopeat, liioitellut vuoroonsa herättivät kiivaita, päinvastaiseen suuntaan käyviä syytöksiä. Usea kirjailija koetti toteennäyttää, ettei naisella ollut sielua, ei järkeä, eikä hänellä myöskään ollut kykyä rakastamaan, ja että hänen asemansa oli luonnollinen seuraus näiden ominaisuuksien puutteesta.

Jo 1600-luvun kirjallisuus osoittaa edistystä naisasiaan nähden. Alexanderin julkaisema »*Naisen historia*», John Paul Ribberan teos »*Naisista*», De Costan kirjoittama »*Naisen asema*», kreivi de Ségurin kirja »*Nainen, hänen asemansa ja vaikutuksensa*», ynnä useat muut samanaikaiset teokset osoittavat, etteivät kirjailijat aivan samalla tavoin enää pilviä tavoitelleet. Vieläkin suurempaa edistystä todistaa Mary Astellin v. 1694 ilmestynyt kirja: »*A serious Proposal to the ladies*» (Vakava ehdoitus vallasnaisille). Tämä teos käsittelee kysymystä korkeammasta naissivistyksestä ja on sillä etevä sija entisaikojen naisasia-kirjallisuudessa. Sen henkevä esitystapa, siinä lausutut terveet mielipiteet ja tekijättären lämmin vakaumus takaavat sille pysyvän arvon vielä meidänkin aikanamme. Myöskin julkaisi Daniel de Foë v. 1696 kehoituksen oppilaitoksen tarpeellisuudesta korkeampaa naissivistystä varten. Hän kirjoitti: »me soimaamme joka päivä naissukua turhamaisuudesta ja nenäkäisyydestä, mutta minä olen vakuutettu siitä, että naiset olisivat yhtä vapaat näistä vioista kuin mekin, jos he kasvatukseen nähden olisivat saaneet nauttia meidän etujamme».

mielestä oli tämä hänen johtopäätöksensä sekä luonnollinen että tarpeellinen. Hän tahtoi nähdä kansansa kohotettuna kaikilla aloilla, niin muodoin myöskin naisen kohotettuna hänen alentumistilastaan, ja hän turvautui valtiossaan ainoaan keinoon, joka hänen kreikkalaiselta kannaltaan oli käytettävissä. Sentähden oli naisen tasa-arvoisuus hänestä luonteeltaan valtiollinen kysymys.

Myöskin 1700-luvulla tapaamme koko joukon teoksia, jotka ennustavat muutosta naisen asemassa. Aikaisin ja myöskin omituisin näistä teoksista lienee saksalaisen Gottfried von Hippelsin kirja, »*Avioliitosta*» (1763).*) Edelleen mainittakoon ranskalaisen Thomasin teos (1773) »*Essay sur le caractère, les mœurs et l'esprit des femmes*» (Esitys naisten luonteesta, tavoista ja henkisistä lahjoista) ja C. Meinerin julkaisema »*Naissuvun historia*» (käännetty ruotsiksi v. 1812). Pohjoismaistakin kohotettiin ensi kerran ääni näiden kysymysten puolesta. Sen teki Thomas Thorild teoksessaan »*Kvinnökönets naturliga höghet*» (Naissuvun luontainen ylevyys 1793).**)

Kaikki nämä teokset ovat luonnollisesti suuremmissa tai vähemmässä määrässä kokeneet vaikutusta aikansa vallankumouksista. Tänä epäilyksen ja harkinnan aikana olivat ihmiset pakoitetut punnitsemaan kaikkien vallanpitäjien oikeuksia. Jota enemmän alettiin tutkia kysymystä ihmisen oikeuksista sitä lähemmäksi tultiin kysymykseen naisen oikeuksista, sillä jälkimäinen sisältyy edelliseen. Vallankumouksien oli siis mahdoton tapahtua, antamatta edes heikkoa tunnustusta naisen inhimillisille oikeuksille.

Mutta vaikka kristinuskon periaatteet kaikkien tasa-arvoi-

*) Katso Saksaa käsittelevää lukua.

**) Eräät skandinavialaiset kirjailijat laskevat myöskin Ludvig Holbergin naisasian aikaisimpien puolustajien joukkoon ja mainitsevat sitä todistaakseen seuraavat hänen kirjoittamansa säkeet:

»On mietteet oudot mulla, poiketen valtatieltä.
Oppia saakoot ne, joill' älyä ja mieltä,
Ne hallitkohot, jotka kotinsa johtaa voivat,
Pitäkööt peräsintä, jos vaikka myrskyt soivat.
Jos A on älykäs, mut käypi hame yllä,
Siks' rukkiin kytketään — siin' onko syytä kyllä?
Ja B, jos vaikka narri ja juoppo, pässinpääkin,
Vain housujensa vuoksi hän mestariksi jääkin!
Miehiä kütän niitä, jotka tuntein tuhmuutensa,
Vallita, johtaa suovat viisasten vaimojensa.
Se teko jääpi heidän viisaimmaks' teokseen,
Ja yksin sillä voittaa he kunnian itselleen.

suudesta Jumalan edessä ja laajempi käsitys ihmisoikeudesta ja ihmisarvosta olivat pyrkinneet esille, eivät ihmiset vielä olleet niin pitkälle kehittyneet, että olisivat voineet täydellisesti toteuttaa näitä periaatteita kaikilla elämän aloilla. Siksi päättyi sortettujen taistelu revolutsioniin eikä reformatsioniin. Sen tähden eivät nämä vallankumoukset tuottaneet naisille mitään suoranaista hyötyä, sillä vaikkakin kaikissa maissa jotkut yksityiset ylevämieliset henkilöt heidän asiaansa ajoivat, eivät miehet, vallanpitäjät, vapaaehtoisesti taipuneet luopumaan vallastaan alistettujen, s. o. naisten, yli.

Vallankumoukset antoivat kuitenkin voimakkaan sysäyksen sille muuttuneelle käsitykselle naisen personasta, josta sittemmin oli aiheutuva työ hänen asemansa kohottamiseksi. Jos mikään oli omansa herättämään ajattelevia ihmisiä näkemään tämän aseman kieroutta, niin oli se niiden miesten menettäminen, jotka kohtelivat naisia epäjohtonmukaisella vääryydellä, samalla kuin he itse esiintyivät sorretun vapauden sankareina. Amerikka oli se maa, jonka yhteiskunnalliset olot vallankumouksen kautta aikaisimmin uudistettiin; se oli myöskin näistä syistä se maa, jossa naisasia sai alkunsa. Mutta toiselta puolen olisi amerikkalainen vallankumous, joka perustui ihmisen synnynnäisten oikeuksien periaatteeseen, tuskin ollut mahdollinen muualla kuin englantilaisessa siirtokunnassa englantilais-syntyisen väestön keskuudessa, joka aina oli säilyttänyt vapauden-rakkautensa. Siksi on Englanti itse asiassa naisasian emo, vaikka Amerikka onkin vanhin uudistustyön tekijä sen perusaatteiden toteuttamisessa, josta syystä se on saanut ensimmäisen sijan tätä työtä kuvattaessa.

Kuten koko Englannin kansa, olivat Englannin naisetkin kaikkina aikoina nauttineet jossakin määrin vapautta. Ei ihmettä siis, että naiset tuossa uudessa Atlantin takaisessa tasavallassa, vanhan emämaansa naisten esimerkkiä seuraten, saivat tärkeämmän osan esitettäväkseen maansa historiassa, kuin ehkä minkään muun maan naiset. Kun »The Mayflower» (Kevät-kukkanen) niminen laiva laski maihin Amerikan rannalle, tuoden mukanaan ensimmäiset puritani-perheet, jotka olivat paen-

**Syyt nais-
asian eslin-
tymiseen
Amerikassa.**

neet Englannista uskonsa tähden, nähtiin heidän joukossaan monta naista. Uskonvainojen aikoina ovat naiset aina innokkaasti, jopa intohimoisestikin riippuneet kiinni uskossaan. On siis luultavaa, että nämä puritani-naiset olivat sanoilla ja rohkaisevalla uskon lujudella kannattaneet miehiään, veljiään ja isiään, kun nämä päättivät uhrautua uskonsa eduksi ja jättää isänmaansa. Uuteen maailmaan tultuaan auttoivat naiset miehiä joka askeleella. He tekivät raskasta työtä, vetivät miesten hakkaamat hirret, tilkkivät seinät äskenrakennetussa mökissä, latasivat pyssyt, joilla miehet ampuivat intianeja ja metsänpe-toja, he kärsivät kurjuutta, vilua, nälkää ja janoa — mutta kaiken tämän ohessa olivat he miestensä henkisenä apuna. He olivat ajattelevia, lämminsydämisiiä naisia, jotka pystyivät omistamaan suurta aatetta ja kärsimään sen puolesta.

Kuinka innokkaasti he ottivat osaa maansa asioihin osoittaa m. m. seuraava ammoisten aikojen tapaus, joka sattui 6 vuotta ennen amerikkalaisen vallankumouksen alkua. Tähän aikaan oli koko teekauppa englantilaisten kauppiaiden käsissä. Vaikka se tulli, minkä Englannin hallitus oli määrännyt amerikkalaisten mielijuomalle, ei ollut korkea, muodostivat amerikkalaiset naiset tuon suuren, laajalle levinneen teen vastustajien liiton, jonka tuhansiin nousevat jäsenet päättivät, etteivät keitä eivätkä juo teetä, niinkauan kuin tämä tavara on tullin alaisena. Teen vastustajien liittoa pidetään tuon historiallisesti kuuluisan »Bostonin teekestin» alkujuurena, jolloin intianeiksi puetut miehet hyökkäsivät Itä-Intian kauppa komppanian laivojen kimppuun ja heittivät kokonaisia teelasteja mereen. Tämä tapaus oli puolestaan Englantia vastaan syttyneen sodan viimeisenä aiheena.

**Naiset ja
vapaussota.**

Naiset, joissa jo näin varahin ilmeni tuollainen ihme-teltävä kyky yksimieliseen itsensä uhraukseen yleisen hyvän eteen, eivät suinkaan vastaisuudessakaan aikoneet kädet ristissä katsella yhteiskunnassa rehottavia epäkohtia. Se vapautus-sota, jota heidän kansansa kävi Englantia vastaan ja jonka kautta amerikkalaiset voittivat itsenäisyytensä, se oli naisillekin

voimakas herätys ja siveellinen kasvatus vapauteen. »Meidän naisemme», sanoo eräs amerikkalainen kirjailija, »lensivät ulos häkistä 1776 ja me emme ikinä enää voi heitä sinne sulkea.»

Heidän keskuudessaan oli valiojoukko älykkäitä ja isänmaallisia naisia, joissa valtiolliset tiedot yhtyivät hartaaseen uskoon, että heidän kansansa vapauden pyrintö oli täysin oikeutettu, ja jotka siis eläyttivät miehiä ja rohkaisivat heitä alakuoloisuuden hetkinä. Useat heistä olivat avioliitossa vallankumouksen eturivin miesten kanssa. Mrs Mercy Otis Warrenin koti oli yksi kapinallisten pääpesiä; hänen iltalietensä ääressä selvitettiin moni valtiollinen perusaate ja suunniteltiin moni vapaussodan taistelu. Häntä mainitaan myös ensimmäisenä, joka Amerikassa uskalsi ehdoittaa täydellistä eroa Englannista. Juuri ennen ensimmäisen kongressin avaamista lausui hän tämän ajatuksen John Adamsille. Tähän aikaan ei edes Washington ajatellut sellaista askelta ja kielsi jyrkästi olleensa siinä millään tavalla osallisena. John Adamsia pilkattiin kaduilla siitä, että hän oli tuohon ajatukseen viitannut. Hänen jälkeensä löytyy monta mrs Warrenin kirjettä, joissa tämä lohduttaa häntä tuon ensimmäisen tappion johdosta ja rohkaisee häntä lujaan työhön suuren lopputuloksen saavuttamiseksi. *)

Moni esimerkki osoittaa, kuinka täydellisesti amerikkalaiset naiset tajusivat ne vapauden periaatteet, joihin vallankumous perustui. He eivät myöskään unhoittaneet mitä sen tuli tuottaa naisille. Mrs Abigail Smith Adams kirjoitti v. 1776 miehelleen, ylempänä mainitulle John Adamsille, joka silloin oli kongressissa: »minä haluan kuulla, että te olette julistaneet Amerikan itsenäiseksi. Mutta laatiessanne niitä uusia lakeja, joita minun ymmärtääkseni teidän on pakko säätää, toivon ettette unohda naisia, vaan osoitatte heitä kohtaan suurempaa suopeutta ja jalomielisyyttä kuin teidän esi-isänne ovat osoittaneet. Älkää varustako aviomiehiä rajattomalla vallalla! Muistakaa, että kaikki

*) History of Woman's Suffrage. By Elizabeth Cady Stanton, Susan B. Anthony and Matilda J. Gage 1881.

miehet olisivat tyranneja, jos saisivat siihen tilaisuutta! Ellette luo tarpeeksi huomiota meidän toivomuksiimme, olemme aikaa voittaen pakoitettut yhtymään teitä vastaan, saadaksemme nuo väävät lait kumotuiksi. — Sinä päivittelet poikien vaillinaista kasvatusta. Mutta mitä on minun sanominen tytöistä, joiden esiintyminen joka päivä ja joka hetki osoittaa, kuinka suuresti he ovat kasvatuksen puutteessa, ja kuitenkin jäävät he ainiaaksisen puutteeseen? — — Jos te haluatte valtiomiehiä, filosofeja ja sankareita, tulee teidän myös pitää parempaa huolta äitien kasvatuksesta kuin tähän asti.»

Ajattelevammat naiset odottivat siis mielenkiinnolla valankumouksen voittoa, joka heidän toivonsa mukaan oli suova kaikille kansalaisille, sukupuoleen katsomatta, yhtäläiset oikeudet. Mutta se aika ei ollut vielä tullut, jolloin miehet olisivat suoneet koko naissuvulle sitä arvonantoa, minkä he osoittivat yksityisille naisille. Jalot naiset saivat työskennellä heidän rinnallaan, miehet kuuntelivat kernaasti heidän neuvojaan ja rohkaisevia sanojaan, mutta he pitivät kuitenkin noita naisia alempi-arvoisina olentoina, joiden tuli pysyä kautta koko elämän heidän holhouksensa alaisina. Siksi jäivät uuden tasavallan naiset entiseen riippuvaiseen asemaansa. Vuonna 1778, kaksi vuotta vapaudenjulistuksen jälkeen, kirjoitti Hannah Lee Corbin veljelleen, kenraali Leelle, pannen vastalauseensa sitä epäkohtaa vastaan, ettei tasavalta suonut naisille äänioikeutta, vaikka se vaati heiltä veroja. Kenraali vastasi, että heillä, hänen ymmärtääksseen, oli tämä oikeus uuden valtiosäännön luonnollisena seurauksena. Tämä lausunto ei kuitenkaan näytä aiheuttaneen minkäänlaisia lainlaadinnan muutoksia.

Vapaussodan ohessa antoivat useat Englannissa ilmestyneet kirjalliset teoksetkin vauhtia naisiasialle. Skotlantilainen Frances Wright piti monessa Amerikan valtiossa loistavan esitelmäsarjan tästä aineesta ja lakimiehet ja lääkärit julkaisivat kirjoituksia naisen äänioikeudesta ja korkeammasta kasvatuksesta. 1830 luvun loppupuolella ilmestyi Margaret Fullerin essay, »*Woman in the Nineteenth Century*» (Nainen 19:llä

vuosisadalla). *) Se herätti suurta huomiota, ja Horace Greeley, yksi Amerikan terävimpiä arvostelijoita, sanoi sitä »parhaaksi tähän asti ilmestyneeksi todistukseksi, joka käsittelee kysymystä naisen yhdenarvoisuudesta miehen rinnalla». Jotenkin samaan aikaan tehtiin ensimmäinen naidun naisen omistusoikeutta koskeva esitys New-Yorkin valtion lakiasäättävässä eduskunnassa. Asia joutui sanomalehdistössä vilkkaan keskustelun alaiseksi, ja useat naispuhujat, heidän joukossaan puolalainen Ernestine Rose, käyttivät hyväkseen herännyttä harrastusta lähteäkseen luentomatkaille pitämään esitelmiä tästä kysymyksestä.

Enemmän kuin mikään muu vaikutti suuremmin työ orjien vapauttamiseksi naisasian kehitykseen.

**Naiset ja
orjienvapaut-
tamisliike.**

Luonnollista oli, että orjuuden epäkohdat ja se vaino, mikä orjien osaksi tuli, vaikutti naisten, etenkin äitien, sydämiin. Mutta kun he tahtoivat tehdä työtä heidän hyväksensä, olivat heidän kätensä kaikella tapaa sidotut. Kun he pitivät esitelmiä, naurettiin heille, kun heitä valittiin toimikuntiin, erosivat miesjäsenet. Naiset eivät voineet valita orjuuden vastustajia lakia säättäviin eduskuntiin, kun heillä ei ollut äänioikeutta, eivätkä itse voineet tulla valituiksi mainittuihin eduskuntiin. Ainoa minkä naiset saivat tehdä, oli orpojen orjien ruokkiminen, vaatettaminen ja majoittaminen, ja sen he tekivät useinkin oman henkensä kaupalla; mutta siinäkin rakensivat papit esteitä heidän toiminnalleen, vedoten käskyyn, että heidän tuli olla kaikelle inhimilliselle järjestykselle kuuliaisia ja kavah-
taa kiihottamasta palvelijaa isäntäänsä vastaan.

Tämä kohta se oli, joka voimakkaimmin kuin mikään muu saattoi Amerikan vapautta rakastavan naisen heräämään. Epätoivo valtasi hänet, kun hän huomasi, että hänen toimettona täytyi katsella, kuinka sekä jumalallista että inhimillistä lakia orjuuden kautta poljettiin, että hän, kansalainen vapaassa maassa, vilkkaan, toimeliaan kansan jäsen, oli pakoitettu tekemään vain välillistä työtä suuren aatteen eteen.

*) Sen alkuperäisen otsake oli näin kuuluva: »*The great Lawsuit or Man vs Woman, Woman vs Man*». (Suuri oikeudenkäynti, eli mies naista vastaan ja nainen miestä vastaan).

Orjien vapauttamisliikkeen alkuaikoina joutui ihmisoi-
keuksien periaate niin perinpohjaisen keskustelun alaiseksi ja
teroitettiin kuuntelevien ihmisjoukkojen mieliin niin loistavan
kaunopuheisesti ja niin tulisella lämmöllä, että naiset luonnol-
lisesti tekivät siitä johtopäätöksensä omaankin asemaansa nähden.
He oppivat oman aikansa jaloimmilta miehiltä käsittämään,
mikä kallis lahja vapaus on ja että Jumala on antanut ihmisen
vapaana syntyä. Mrs Warren on ensimmäisenä sanonut valtiol-
lista äänioikeutta »synnynnäiseksi oikeudeksi, joka kuuluu koko
ihmiskunnalle.» Tämä periaate kuului sittemmin uuden tasa-
vallan valtiollisen lainsäädännön kulmakiviin. Abolitsionistit *)
omistivatkin sen oppilauseenaan ja kehittivät sitä edelleen. Kun
siis naiset alkoivat tehdä työtä orjien vapauttamiseksi, pakoitti
heitä johdonmukaisuuden laki työskentelemään heidän omankin
vapautensa saavuttamiseksi. Abolitsionistien väitteitä oli koe-
tettu kumota raamatun avulla, jota orjuuden puoltajat tulkitsi-
vat omaksi edukseen; samoin vastustivat vuoroonsa abolitsio-
nistit naisten vaatimuksia raamatun lauseilla.

Lisäksi tuli vielä toinenkin seikka.

Moni menneiden aikojen innokas tutkija, joka tarkkanä-
köisesti huomaa miten näköään vähäpätöiset asiat vaikuttavat
kokonaiskehityksen kulkuun, ei useinkaan pysty ymmärtämään
parhaimpia lehtiä siinä historiassa, joka tapahtuu ihan hänen
silmiensä edessä. Kuulee sentähden usein valitettavan, että
eräät kysymykset esiintyvät sopimattomaan aikaan, että ne te-
kevät aseman sekavaksi ja hajoittavat voimia. Näin sanoivat
abolitsionistit naisasiasta. Suuret aatteet eivät kuitenkaan pyydä
lupaa esiintyäkseen meille kuolevaisille. Ne seuraavat kaiken
kehityksen lakia ja syntyvät, kun heidän aikansa on tullut.
Mutta kuten nykyajan ihmiset eivät useinkaan käsitä, että nais-
asia on luonnollinen tulos ihmiskunnan korkeammasta kehi-
tyksestä, niinpä ei Amerikkakaan ymmärtänyt, että abolitsionis-
tinen, orjuuden lakkauttamista vaativa liike oli tasavaltaisten
periaatteiden johdonmukainen seuraus. Ja yhtä vähän käsittivät

---

*) Orjuuden vastustajat.

abolitsionistikkään, että naisasia on näiden samaisten periaatteiden luonnollinen seuraus, että se merkitsi niiden käytäntöön panna, jossakin toisessa muodossa, ja että orjuuden vastustamiliike ja naisasia kumpikin muodostavat oikeutetun luvun ihmiskunnan kehityshistoriassa.

Vuonna 1840 pidettiin Lontoossa maailmankongressi orjuuden vastustamiseksi. Amerikassa oli tähän aikaan joiakin määrin totuttu siihen, että naisetkin ottivat osaa tuohon uudistustyöhön, jonkatähden seitsemän naista valittiin Lontoon kongressiin lähtevien edustajien joukkoon. Seitsemän naista, toskristittyjä, hartaita, kaunopuheisia, uhrautuvaisia, toimeliaita ja rohkeita, kaikilla rikas kokemus orjuuden vastustamisen työssä. Ken olisi paremmin kuin he voinut puhua sorrettujen orjien puolesta Euroopan kokoontuneiden edustajien seurassa? Mutta kun he 3000 engl. peninkulman pituisen matkan jälkeen saapuivat Englantiin, kohdeltiin heitä kaikkialla kylmyydellä ja epäluulolla. Papilliset edustajat olivat saapuneet perille muutamia päiviä ennemmin ja ahkerasti käyttäneet aikaansa vahvistaakseen englantilaisten jo ennestään suuria ennakkoluuloja. Ja niin tapahtui, että amerikkalaiset naiset pitkän ja kiihkeän keskustelun jälkeen karkoitettiin kongressista. Eräs englantilainen pappismies sanoi mieluummin näkevänsä, että kokous hajoaisi, kuin että naiset saisivat olla sen jäseninä. Asia ei ollut autettavissa, vaikka Amerikan silloinen suurin kaunopuhuja ja ihmisystävä, Wendell Phillips, monen muun kannattamana, puhui heidän puolestaan. Eikä sekään auttanut, että abolitsionismin tukipylväs William Lloyd Garrison, kieltäytyi ottamasta osaa keskusteluihin ja istahti lehterille karkoitettujen naisten joukkoon. Naisia ei otettu vastaan.

Samana iltana meni kveekarinainen Lucretia Mott käsi-kädessä ystävänsä Elizabeth Cady Stantonin kanssa kokouksesta kotiin. Alakuloisina, mutta ei suinkaan toivottomina, päättivät he heti Amerikkaan palattuaan panna toimeen julkisen kokouksen, jossa keskusteltaisiin naisten oikeuksista. Tämä päätös tarvitsi kuitenkin kokonaista 8 vuotta kypsyykseen. Vihdoin v. 1848 heinäkuun 19 ja 20 p:nä panivat he toimeen kokouk-

**Järjestetty
naisasiatyö.**

sen Seneca Falls'in kaupungissa, joka sijaitsee New-Yorkin valtiossa. Sanomalehdet pilkkasivat edeltäpäin kokousta ja sen kokoonkutsujia, he olivat muka »vanhoja tyytymättömiä mamseleja, lapsettomia leskiä ja erotettuja vaimoja.» Tosiasia oli kuitenkin, että kokouksen kutsujat olivat perheenäitejä, useimmat heistä suuressa arvossa pidettyjä kveekarinaisia. Tässä sattumassa piili kenties ajatus, sillä onnellisimmissa olosuhteissa elävät ihmiset voivat tavallisesti vapaimmin tehdä työtä epäkohtien poistamiseksi. Niin tapahtui, että Mrs Mac Clintockin hauskan teepöydän ympärillä keskustelukysymykset ehdotettiin ja suunnitelma kokousta varten laadittiin. Kokous onnistui odottamattoman hyvin. Kokoussali oli ahdinkoon asti täynnä ja suuressa arvossa pidetty abolitsionisti James Mott kveekaripuvussaan johti keskustelua. Resolutsionissa, jonka allekirjoitti 100 henkilöä, miehiä ja naisia, pyydettiin naisille seuraavia oikeuksia: pääsää kaikkiiin kouluihin, yliopistoihin, virkoihin ja ammatteihin, sama palkka samasta työstä, sukupuoleen katsomatta, samoja oikeuksia miehelle ja vaimolle lasten, oman itsensä ja omaisuuden suhteen.

Kun yksityisissä piireissä tehtiin valmistuksia kokousta varten, oli mrs Stanton innokkaasti esittänyt, että kokouksen ohjelmaan otettaisiin kysymys äänioikeuden vaatimisesta naiselle, mutta kaikki muut naiset vastustivat tätä esitystä. Yksinpä innokas Lucretiakin, jolle naisasia oli ylen kallis, sanoi päätänsä pudistaen: »Elizabeth ystäväni, sinä vaadit liikojal!» — »Mutta jo silloin» — sanoi mrs Stanton — »oli minusta aivan takaperoista, ettei vapaassa maassa sellaisessa, kuin meidän, aloitettu alusta, pyytämällä äänioikeutta. Niin kauan kuin naisilla ei ole tätä oikeutta, ovat he kaikissa tapauksissa riippuvaisia miesten mielivallasta. Minä kuitenkin, vaikka huoaten, pyyhin ohjelmasta pois tämän kohdan, mutta viime hetkessä, kun James Mott jo oli lukenut kokouksen päätökset, oli kuin henki olisi pakottanut minua puhumaan. Minä pyysin puheenvuoroa ja vaatimalla vaadin ottamaan keskustelun alaiseksi vielä yhden kohdan, nim. kysymyksen naisen äänioikeudesta. Mistä lienen

saanut sanat suuhuni, sitä en itsekään tiedä, mutta kaikei ne sattuivat, koska minun esitykseni hyväksyttiin.» —

Samaan aikaan kun tämä kokous pidettiin, eleli muuan nuori, vaatimaton kveekarinaisen, Susan B. Anthony, lasten opettajattarena pienessä Canajoharien kylässä New-Yorkin valtiossa. Hän luki kertomuksia tuosta merkillisestä kokouksesta, ja ne häntä suuresti kummastuttivat, sillä vaikka hän teki innokkaasti työtä orjuuden poistamiseksi ja raittiuden hyväksi, oli naisasia hänelle vielä aivan outo. Joku aika tämän jälkeen otti Susan osaa erääseen koulunopettajain kokoukseen. Kun hän täällä pyysi puheenvuoroa, näytti puheenjohtaja hämmästyneeltä, kumartui vähän eteenpäin ja kysyi kohteliaasti puoliääneen: »mitä neiti tahtoo?» Kun rohkea Susan vastasi, että hän tahtoi käyttää puheenvuoroaan samoin kuin muutkin, syntyi kiivas ottelu kokouksen miehisten jäsenten kesken siitä, pitäisikö naisten saada sananvaltaa vai ei. Koska hän, samoin kuin muut kokouksen naispuoliset osanottajat, oli saanut suorittaa täydet sisäänpääsymaksut, suututti häntä tämä ilmeinen vääryys ja nyt hän ensi kerran huomasi ne ehkäisevät esteet, jotka hänen sukupuolensa ympärille olivat asetetut. Tämä pieni tapahtuma herätti Susanin ajattelemaan naisasiaa. Seuraavana keväänä hän ensi kerran tapasi mrs Stantonin, jonka kanssa hän sittemmin solmi elinaikaisen ystävyysliiton, ja nämä kaksi naista ryhtyivät yhdessä tekemään uskollista, taukoamatonta työtä oman sukupuolensa kohottamiseksi.

Seneca Fallsin kokouksesta on siis järjestetty naisasiatyö saanut alkunsa. Mistä merkityksestä tämä on ollut kysymyksen kehitykselle, näkyy siitä, että tämä kokous välillisesti aiheutti Stuart Millin esiintymisen*), ja että työn järjestämisen kautta saavutettiin niin tuntuvia tuloksia kaikilla aloilla, ettei tähänastinen edistys, eikä yksityisten naisten etevyys, eikä niiden kaunopuheisuus, jotka olivat asian puolesta taistelleet, edes lähimainkaan vedä sille vertoja.

Kenties pitänee joku tätä arvostelua järjestetyn naisasiatyön

*) Katso Englantia koskevaa lukua.

merkityksen liioittelemisena ja arvelee, että suuriarvoisin vaikutin tässä kohden on ja tulee aina olemaan se osa, minkä naiset suorittivat sivistystyössä, s. o. heidän toimintansa eri työmailla. Tähän voidaan vastata, ettei kukaan liene kieltänyt naisten työn merkitystä. Mutta totena pysyy kaikessa tapauksessa, että kaikkina aikoina on löytynyt esimerkkejä, jopa suuremmoisiakin esimerkkejä siitä, »mihin naiset kelpaavat», eikä tämä kuitenkaan ole voinut muuttaa heidän asemaansa.

Historiasta voidaan yltäkyllin esiintuoda loistavia esimerkkejä, jotka osoittavat naisellisen hengen kehityskykyä. Aspasia voitti kaunopuheisuudessa usean oman aikansa suurimmista puhujista. Diotema otti osaa Sokrateen filosofisiin keskusteluihin ja Cornelia luetaan Rooman aikaisempien filosofien joukkoon. Kristinuskon alkuaikoina olivat Paula, Fabiola ja Marcella saavuttaneet kuuluisan maineen teologisesta opistaan. Keskiajalla harjoittivat kuninkaallisten tyttäret opintoja luostareissa ja vetivät munkeille vertoja oppissa. Nunnat lukivat heprean ja kreikan kieltä ja lähettivät latinaisia kirjelmiä paaveille. Yksi noista kolmesta parhaimmista raamatuista, jotka ovat tallella antikin ajoilta, on kreikkalaisen naisen kopioima viidennellä vuosisadalla. Uskonpuhdistus ja humanismi kasvattivat kokonaisen sarjan oppineita ja tietorikkaita naisia, niinkuin Olympia Morata, Argula von Grumbach, Margaretha Navarralainen, y. m. Laura Cereta Lerina oli 1500-luvulla professorina Brescian yliopistossa, Helena Comaro Piscopia filosofian professorina Paduan yliopistossa ja Novella di Andrea veljensä sijaisena, joka hoiti kanonisen oikeuden professorin virkaa. Eräs nainen, Elizabeth Mallet, toimitti v. 1702 Lontoossa maailman ensimmäistä päivälehteä, eräs toinen nainen, Elizabeth Blackwell, kirjoitti 1736 ensimmäisen lääketieteellisen kasviopin; lady Montague keksi ensimmäisen lääkkeen isoarokkoa vastaan; Jane Marcet viime vuosisadan alussa oli ensimmäinen, joka kansantajuisella tavalla esitti kemiaa ja taloustiedettä, sillä menestyksellä, että yksin Englannissa ja Amerikassa myytiin 160,000 kappaletta hänen kirjojaan. Angelica Kaufmann, Angelica Catalani, Elisa Rachel olivat taiteen alalla osoittaneet mihin naiset pystyvät. Sitä

samaa tekivät Caroline Herschel, Mary Somerville tieteen alalla, George Eliot, George Sand, Elizabeth Barret Browning kirjallisuuden alalla, madame Roland, madame de Staël politikoitsijoina, Tanskan Margareta, Englannin Elisabet ja Venäjän Katarina hallitsijoina, Dorothea Dix, Elizabeth Fry, Florence Nightingale hyväntekeväisyyden alalla — lukemattomia muita esimerkkejä mainitsematta.

Näistä ilmiöistä ei mikään kyennyt luomaan naisasiaa. Ei mikään yksityisten naisten etevämyys ollut aikaansaanut uudistuksia heidän sukupuoltaan koskevassa lainsäädännössä. Koko se ihailu ja kunnioitus, joka tuli heidän osalleen, oli yleisestä käsityskannasta poikkeava armopala, ja naisia kokonaisuutena ei tunnustettu miesten vertaisiksi.

Tämä on tosiasia, josta jokainen voipi tulla vakuutetuksi; yhtä varma tosiasia on sekin, että kysymys naisen asemasta lakiin ja totuttuun tapaan nähden on tullut yhteiskunnalliseksi kysymykseksi vasta järjestetyn naisasiatyön alettua. Olisi yhtä turhaa ja lyhytnäköistä pitää tätä tosiasiaa jollakin tavalla naisen työtä alentavana, yhtä lyhytnäköistä kuin jos pidettäisiin työväenyhdistysten olemassaoloa loukkauksena jokaiselle kelvolliselle työmiehelle. Eikö kunnan työmiehiä ammoisista ajoista ole löytynyt eri työaloilla? Mutta heidän tunnustettu kykynsä ei sittenkään ole voinut aikaansaada parannuksia työväen lainsäädännössä. Sellaisia parannuksia on aikaansaatu, vasta sitten kun järjestetty työ pantiin toimeen työväenkysymyksen tarkoituksen edistämiseksi.

Useat Seneca Fallsin kokouksen osanottajista vetäytyivät syrjään, kun he joutuivat naurun, halveksimisen ja ankaran vainon alaisiksi. Orjuuden vastustamisen alkuaikoina oli tapahtunut, että raivostuneet väkijoukot tunkeutuivat kokoushuoneisiin, heittäen madänneitä munia ja likavettä puhujien päälle, särkien ikkunalasit, vieläpä sytyttäen talonkin tuleen. Samaa kohtelua saivat naisiasiankin ystävät osakseen, joskaan vihan vimma ei ollut aivan yhtä suuri ja uusi aika oli jossain määrin kesyttänyt raakuuden. Niistä miehistä ja naisista, jotka innokkaasti olivat tehneet työtä orjien vapauttamiseksi, alkoi moni

nyt yhtä innokkaasti toimia naisasian hyväksi. Lucretia Mott, Wendell Phillips, William Lloyd Garrison, Elizabeth Cady Stanton, Susan B. Anthony, Lucy Stone, Mary A. Livermoore, Julia Ward Howe, Isabella Beecher Hooker y. m. valmistivat esitelmien ja sanomalehtien kautta yleistä mielipidettä. Mutta karsain silmin seurasi moni abolitsionisti tätä työtä. Jota lähemmäksi naisasian ajajat liittyivät toisiinsa, sitä kylmemmäksi muuttui abolitsionistien käytös. He syyttivät naisia neekerien pettämisestä, koska naisasiayhdistyksiin otettiin jäseniä, huolimatta siitä olivatko he abolitsionisteja vaiko ei. Tähän vastasivat naiset: »teidän tarkoitusperänne on neekeri. Meidän on nainen. Auttakaa te meitä naisen vapauttamisessa, niin autamme me teitä teidän työssänne neekerien vapauttamiseksi.»

Tämä vastaus suuresti suututti abolitsionisteja. Heidän suuttumuksensa nousi ylimmilleen, kun naiset päättivät, että joka kerta kuin joku territorio oli otettava valtioiden joukkoon ja sen valtiomuoto tämän johdosta joutui tarkastuksen alaiseksi, he lähettävät puhujia tuohon territorioon vaikuttamaan siihen suuntaan, että sen lait, mikäli ne koskevat naisen asemaa, muutettaisiin naisiasialle edullisiksi. *) Kun Kansas oli otettava valtioiden joukkoon, varoitti Horace Greeley, yksi naisasian vaikutusvaltaisimmista ystäväistä abolitsionistien keskuudessa, mrs Stantonia ja miss Anthonya vakavasti »tappamasta neekerien äänioikeutta saattamalla naiset samaan apajaan.» — »Nyt on neekerin vuoro» — hän sanoi — »ensi kerralla tulee teidän vuoronne.» —

Tähän vastasi mrs Stanton leikillisellä tavallaan: — »neekeri ja me olemme mielipuolten, rikoksellisten ja tylsämielisten kanssa tähän asti olleet tasa-arvoisuuden kuningaskunnan ulkopuolella. Nyt kun asetuksia tarkastetaan, on portti avoinna meille molemmille astua sisään. Älkää jättäkö meitä aidan taakse, kun aukaisette hänelle veräjän, sillä hän on tähän asti ollut ainoa säädyllinen seurakumppanimme.» —

— »Jos te jatkatte aikomustanne» — vastasi Greeley —

*) Tämä tapa on vieläkin käytännössä.

»lakkaan minä teitä kannattamasta ja minun sanomalehteni (The New-York Tribune) on teiltä suljettu.» —

Naiset pysyivät päätöksessään, huolimatta kaikista uhkauksista. Mutta niin pitkälle menivät abolitsionistit vihassaan, että he nyt halveksien ja nauraen mainitsivat noita naispuhujia, jotka olivat tehneet heidän puolueelleen niin monta verratonta palvelusta ja jotka vastuksia pelkäämättä, vaivojaan säästämättä olivat kulkeneet paikasta toiseen puhuakseen abolitsionismin hyväksi. Moni sellainenkin abolitsionisti, joka tähän asti oli sanonut olevansa lämmin naisasian ystävä, vaikenä tai asettui vihamieliselle kannalle. Kun naiset, kuten he itsekin arvasivat, joutuivat tappiolle Kansasissa, eivät abolitsionistiset sanomalehdet puhuneet heille ei niin lohduttavaa sanaa. Moittivat vain heitä »neekerien äänioikeuden tappamisesta». Ainoastaan Garrison, Phillips ja aniharvat muut abolitsionisti-johtajat seisovivat järkähtämättä naisten puolella.

Tästä kirjoitti mrs Stanton 25 vuotta myöhemmin: » — näyttääpä melkein siltä, kuin toisen ihmisryhmän tai luokan olisi mahdoton käsittää sitä vääryyttä, minkä alaisena toinen ihmisryhmä kärsii. Kun me muistelemme tuon ajan tapahtumia, niin meitä vieläkin ihmetyttää miesten kykenemättömyys käsittämään, mitä kärsimyksiä meille naisille tuottaa vallanalainen asemamme. He eivät käsitä, että me, huomatessamme että meitä sukupuolemme vuoksi syrjäytetään, tunnemme samaa kuin neekeri tuntee, kun häntä halveksitaan hänen ihonsa värin takia, ja valkoinen köyhä mies tuntee, kun häntä syrjäytetään alhaisen sukuperänsä ja varattomuutensa vuoksi. Miehet voivat kärsiä monenlaista sortoa, mutta eivät sitä, jonka alaisina naiset ovat, muuten he eivät olisi valmiit aina syrjäyttämään naisasiaa minkä muun kysymyksen vuoksi tahansa. Heidän käytöksensä Kansasin asiassa loukkasi meitä syvästi, mutta samalla me ensi kerran opimme ymmärtämään miesten välinpitämättömyyden filosofiaa; he eivät käsittäneet sitä painostavaa pakkoa, joka väkisinkin saattoi meidät vaatimaan äänioikeutta, syystä etteivät voineet ymmärtää sitä nöyrytystä, minkä alistettu asemamme meille tuotti.»

On tarpeetonta mainita, että naisasian ystävillä oli muitakin vastustajia, kuin abolitsionistit. Amerikassa, kuten sittemmin useimmissa muissakin maissa, olivat naisasian ensimmäiset tienraivaajat henkilöitä, jotka seisoivat oman aikansa edellä — ihmisystäviä, jotka itsekkäitä etuja tavoittelematta, panneluista ja pilkasta huolimatta, tekivät työtä yleisen mielipiteen herättämiseksi. He saivat alussa varsin vähän kannatusta arvossa pidettyjen ja huomattavassa asemassa olevien henkilöiden puolelta, sillä nämä katselivat epäilevin silmin naisten pyrintöjä, arvellen niiden saaneen alkunsa itsekkäisistä syistä tai syntyneen epäkäytännöllisissä ja tyytymättömissä aivoissa. Fredrika Bremerin teoksesta »Hemmen i nya verlden» (Kodit uudessa maailmassa) näkyy esim., että äänioikeusharrastusta niissä korkeasti sivistyneissä piireissä, missä hän liikkui, tavallisesti kohdeltiin välinpitämättömyydellä tai hyväntahtoisella hymyllä. Ainoastaan Emerson, Channing ja aniharva muu merkkimies mainitaan tämän reformin hartaana puoltajana. Tämä koski erittäinkin järjestettyä työtä ja naispuhujia. Fredrika Bremer ei itsekään anna edullista arvostelua Margaret Fullerista, Lucretia Mottista eikä Lucy Stonesta, joihin kahteen viimeainittuun hän tutustui, ja hän puhuu yleensä varsin välinpitämättömästi äänioikeustyöstä, vaikka hän siinä näkeekin edullisen tulevaisuuden enteen. Vasta myöhemmin, kun vaikeimmat vastukset olivat tasoitetut ja pahimmat ennakkoluulot unohduneet, sai naisasiatyö yleisempää kannatusta.

Moni seikka oli kuitenkin omansa naisissa vahvistamaan sitä käsitystä, että heidän tuli jatkaa järjestettyä työtään naisasian hyväksi. Tärkeimpiä näistä vaikuttimista olivat heidän ensimmäiset kokemuksensa raittiusasiassa. Vuonna 1852 perustivat naiset New-Yorkin valtiossa raittiusyhdistyksen, jonka jäsenluku nousi 2,000.

»Me huomaamme asian vaativan», sanotaan yhdistyksen ensimmäisessä vuosikertomuksessa, »että tämä ensimmäinen naisten perustama yhdistys kieltäytyy vastaanottamasta miespuolisia jäseniä. Jos yhdistyksessä olisi miehiä, jotka meidän sijassamme ajattelisivat ja toimisivat, silloin naiset, ainakin

useammat heistä, vanhan tavan mukaan työntäisivät vastuunalaisuuden heidän niskoilleen. Mutta asian näin ollen heidän on pakko luottaa omiin voimiinsa ja siten kehittää omaa toimintakykyänsä.»

Tämä yhdistys koetti esitelmien, kirjallisuuden ja kokousten kautta tarmonsaa takaa vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen. Sen toimesta lähetettiin kongressille 28,000 naisen allekirjoittama anomus, jossa pyydettiin väkijuomien myyntikieltoa. Mutta yhdistyksen toiminnalle pantiin alinomia esteitä, syystä että toimivat henkilöt olivat naisia. Sen sijaan että olisi kuunneltu millä perusteilla he juoppoutta vastustivat, huomautettiin, ettei heillä naisina muka ollut oikeutta julkisesti esiintyä. Heidän johtajinaan oli aikakauden etevimmät naiset, jotka väsymättä matkustivat paikasta toiseen, levittäen raittiusaatetta ja kehoittaen ihmisiä ottamaan osaa raittiuskokouksiin. Mutta kun he itse valtuutettuina lähettiläinä saapuivat näihin, kiellettiin heiltä sisäänpääsy, syystä että olivat naisia. Joka askeleella heitä huomautettiin siitä, ettei tällainen yhteiskuntaa koskeva parannuspuuha kuulunut naisten tehtäviin.

Niin uljaasti ja niin palavalla innolla kuin nämä naiset työskentelivätkin, täytyi heidän kuitenkin lopullisesti tunnustaa tuo katkera totuus, että nainen, niin kauan kuin häneltä puuttuu äänioikeus, ei voi muuttaa siveellistä vaikutustaan laiksi. Kun tämä kävi heille selväksi, silloin eivät nämä jalot työntekijät kauan seisonet neuvottomina, he ainoastaan käänsivät huomionsa toisaalle. — »Nyt näemme» — sanoi mrs Stanton — »että lainsäätäjiin vetoaminen ja kapakkain sulkeminen on ainoastaan ulkonainen puoli toimintaamme. Se tosin on tehtävä, ja hyvä on, että löytyy niitä, jotka sen tekevät. Mutta juoppous, kohtuuttomuus, kuten kaikki muutkin paheet, saavat kiihoketta siitä väärästä suhteesta, mikä vallitsee miehen ja naisen välillä. Sillä koko ihmiskunnan siveellisyys pysyy ehdottomasti alhaisella kannalla, niin kauan kuin toisen puolen ihmiskuntaa täytyy olla toisen mielivallan alaisena — jopa niin vailla vapautta, ettei edes saa ottaa osaa työhön, joka tarkoittaa epäkohtien poistamista. Pankaamme siis kirves pahan juurelle ja ryhty-

käämme työhön naisen kohottamiseksi, että hän lain ja yleisen mielipiteen kannalta tunnustetaan miehen vertaiseksi.»

Näin vakaumuksessaan yhä enemmän varttuneina jatkoivat naiset työtä. Alussa perustettiin maan eri osissa yhdistyksiä, joiden yhdyssiteenä olivat vuotuiset »konventit» eli »kongressit». Vuonna 1866 perustettiin suuri, yleinen äänioikeuden yhdistys, joka otti naisenkin äänioikeuden ohjelmaansa ja johon nuo eri yhdistykset sulautuivat. Pian nähtiin kuitenkin, että yhdistyksen enemmistö piti neekerin ja työmiehen äänioikeutta pääasiana, mutta naisen äänioikeutta sivuasiana. Vuonna 1869 perustettiin sentähden New-Yorkissa »*The National Woman Suffrage Association*» (Kansallinen naisten äänioikeuden yhdistys)*), jonka tarkoituksena oli työskennellä naisen äänioikeuden hyväksi. Sen säännöissä määrättiin, että ainoastaan naisia voitiin valita yhdistyksen toimitsijoiksi. »Surullinen kokemus on meille opettanut», niin sanotaan sääntöehdotuksessa, »että meidät aina lopulta jätetään oman apumme varaan. Kasvattakaamme siis itseämme omintakeisuuteen kaikilla tarjolla olevilla keinoilla.

Puoli vuotta myöhemmin perustettiin Bostonissa toinen yhdistys, »*The American Woman Suffrage Society*» (Amerikan naisäänioikeuden seura). Tätä johti Lucy Stone ja edellisen yhdistyksen etunenässä olivat mrs Stanton ja miss Anthony. Mitään sanottavaa eroitusta ei näiden eri yhdistysten ohjelmassa ollut, paitsi että bostonilainen yhdistys kääntyi anomuksineen eri valtioiden lakiasäätävien kokousten puoleen, silloin kun toinen lähetti anomuksensa suoraan kongressille. Vuonna 1889 nämä kaksi yhdistystä sulautuivat yhteen, ja uusi yhdistys sai nimekseen: »*The American National Woman Suffrage Association*» (Amerikan kansallinen naisen äänioikeus-yhdistys). Puheenjohtajan paikalla toimi ensin mrs Stanton, sittemmin miss Susan B. Anthony. Viimeksi mainittu piti kauan amerikalaisen naisasiatyön langat käsissään ja oli sen johtavana sieluna. Täytyy epäilemättä kiittää juuri hänen varmaa tulevaisuuden katsettaan ja järkähtämätöntä pontevuuttaan siitä,

*) Sen toimintapaikkana oli sittemmin Washingtonin kaupunki.

ettei naisasia ole joutunut häviöön monien valtiollisten puolueiden taistelussa. Nuorempien joukossa, jotka ovat seuranneet häntä ja toisia naisasiatyön etutaistelijoita, mainittakoon mrs May Wright Sewall, joka oli vuosina 1889—1904 puheenjohtajana kansainvälisessä naisten liitossa, (katso alempana) miss Alice Stone Blackwell, mrs Rachel Foster Avery, mrs Harriet R. Shattuck, mrs Carrie Chapman Catt, naispappi miss Anne Shaw y. m. Amerikassa on niin monta lahjakasta ja harrasta naisasiaystävää, että joutuu ymmälle niitä luetellessa. Heidän nimensä täyttäisivät sivuja.

Vuonna 1888 pidettiin Washingtonissa kansainvälinen naiskongressi, jossa perustettiin Kansainvälinen Naisten liitto (*»The International Council of Women»*), minkä ensimmäisenä puheenjohtajana oli englantilainen mrs Millicent Garret Fawcett. Sen päämääränä on yhdistää kaikissa maissa ja eri tarkoituksia varten toimivia naisyhdistyksiä yhteiseen työhön naisten ja kotien kohottamiseksi. Samana vuonna perustettiin Amerikassa suuri *»The National Council of Women»* niminen kansallinen naisliitto, johon yhtyi suuri joukko eri tarkoituksia varten työskenteleviä naisyhdistyksiä. Tämä liitto koettaa yhtenäisyyden tunteen vahvistamiseksi koota piiriinsä eri kannalla olevia naisia keskinäiseen vuorovaikutukseen. Amerikan naisasiaystävissä on viime aikoina astunut näkyviin se huomattava tendensi, että he pyrkivät tekemään naisasian niin sanoaksemme kansantajuiseksi, koettamalla saattaa välinpitämättömätkin naiset yhteistyöhön n. s. *»emansiperattujen»* kanssa. Siten toivotaan, että naisasiaystävien harrastuksien suhteen valitseva ennakkoluulo ja tietämättömyys saataisiin vähenemään.

Amerikkalaisilla naisasialiitoilla on kaksi pää-äänenkannattajaa, *»The Woman's Journal»* ja *»The Woman's Tribune»*, monta pienempää aikakauskirjaa mainitsematta, jotka toimivat saman tarkoituksensa hyväksi.

Mainittujen yhdistysten toimenä on pääasiallisesti ollut agitatsioni naisen äänioikeuden hyväksi. Useimmat maan valtiomiehet ovat pitäneet äänioikeutta synnynnäisenä oikeutena, jota valtio kyllä saattaa sovelluttaa, mutta jota ei voida yksi-

löltä riistää minkään muun syyn takia kuin rikoksesta, minkä hän on tehnyt yhteiskuntaa vastaan. Sitä vastoin ovat vaan aniharvat tunnustaneet, että tämä sääntö koskee naisiakin. Naisen äänioikeuden ystävät nojautuvat kuitenkin, kuten abolitsionistitkin, Yhdysvaltojen valtiomuodon perusaatteisiin, jotka selvimminkin ilmenevät tasavallan itsenäisyys-julistuksessa vuodelta 1776. He vetoavat semminkin Yhdysvaltojen v. 1784 hyväksytyyn valtiomuodon 13:n, 14:n ja 15:n lisäpykälään (Amendments).

Kolmastoista pykälä julistaa jokaisen Yhdysvaltain kansalaisen vapaaksi. Neljästoista pykälä kuuluu näin: »kaikki Yhdysvalloissa syntyneet tai kotiutuneet ja tämän valtakunnan lakien alaiset henkilöt ovat Yhdysvaltojen ynnä sen valtion kansalaisia minkä alueella he asuvat». Viidestoista pykälä sanoo: »Yhdysvaltain kansalaisen äänioikeutta älköön Unioni eikä mikään erityinen valtio riistäkö eikä rajoittako, rodun, ihoväriä eikä entisen orjuudentilan perustuksella». Tasavallan valtiomuodossa käytetään kaikkialla nimityksiä »ihminen» ja »henkilö», kun on kysymys sellaisista oikeuksista, joita ei kukaan ole ajatellutkaan riistää naiselta, esim. oikeudesta lähettää anomuksia kongressiin, sanomalehtien toimittamisen ja kokouksien kuuluttamisen oikeudesta j. n. e. Tuntuu siis todellakin epäjohdonmukaiselta, ettei nuo kolme pykälää, joissa käytetään ihan samaa sanamuotoa, muka koskekaan naisia.

Näiden Unionin perustuslaissa löytyvien pykälien nojalla ovat amerikkalaiset naiset väsymättä toimineet kansalaisoikeuksien saavuttamiseksi. Ihmeteltävällä sitkeydellä ovat nämä yhdistykset vuosi vuodelta esittäneet lainsäätäjille vaatimuksiaan. Anomukset nousevat tuhansiin ja anomuksien tekijät miljooniin. Esimerkkinä mainittakoon, että 1880-luvulla yksistään Illinoisin valtiossa 200,000 henkilöä on ottanut osaa mainittuihin anomuksiin. Tärkeän naisasiatyön osan muodostavat myös n. s. »hearings», jolloin eteviiä naispuhujia lähetetään selvittämään asiaa kongressille tai johonkin komiteaan, minkä kongressi on asettanut äänioikeus-kysymyksen käsittelyä varten. Lienee myöskin yleisesti tunnustettu, että juuri tämä väsymätön

työ suurimmaksi osaksi on jouduttanut niitä tärkeitä lainsäädännön reformeja, joiden nojalla naiset nyttemmin ovat saaneet valtiollisen äänioikeuden neljässä valtiossa, Wyomingissä, Coloradoossa, Idahossa ja Utahissa.

Naisasiatyötä Amerikassa edistää suuressa määrin naisten tottumus järjestöön. Näihin erilaisiin yhdistyksiin kuuluu muutaakin kuin »oppineita ja emansiperattuja». Moni sellainenkin nainen, joka ei ole huvitettu naisasiasta, on toimitsijana jossain kirjallisessa, valtiollisessa tai tieteellisessä klubissa, tai esiintyy siinä esitelmänpitäjänä. Maassa on sadottain sellaisia klubeja, jotka eivät ole yhtyneet naisasialiittoihin. Vuonna 1904 oli neljättä miljoonaa naista klubien ja yhdistyksien jäsenenä.

Äänioikeusyhdistykset voivat sentähden kohdistaa työnsä äänioikeus-kysymykseen, joka Amerikan kehityskannalla olevassa vapaassa yhteiskunnassa epäilemättä on perin tärkeä asia. Naisklubit suorittavat suurimman osan siitä työstä, minkä naisasia-yhdistykset muissa maissa (esim. Skandinaviassa) ovat pakoitetut tekemään, toimien muun muassa puku-reformin ja korkeamman kasvatuksen hyväksi, opetuskurssien, sairaskotien ja apukassojen aikaansaamiseksi, ynnä kesäsiirtolain perustamiseksi työläisnaisia varten j. n. e.

Toinen naisasiatyölle edullinen asianhaara on se seikka, että Amerikan naisen elämäkatsomus on sekä luonnostaan että kasvatuksen kautta laajempi kuin naisilla yleensä. Tästä johtuu, että tämä työ, semminkin raittiusliikkeen kautta, on saanut harvata kannattajia uskonnollistenkin naisten joukossa.

Kuten jo mainittiin, oli naisten ensimmäinen yritys raittius työn alalla saattanut enemmän ajattelevat heistä naisasiatyöhön. Mutta suuri enemmistö ihmisten joukossa ei niin helposti opi läksyjään. He eivät voi niin nopeasti vetää johtopäätöksiä vallitsevien epäkohtien nojalla. Siksi tulivat useimmat naiset toista tietä samoille perille.

Jo 1850-luvun loppupuolella oli uskonnollisia naisia alkanut kulkea kapakasta kapakkaan vaikuttaakseen rukouksilla ja virrenveisuulla näiden laitosten isäntiin ja heidän yleisöönsä. Nämä käynnit muodostuivat vähitellen ihan ristiretkiksi kapak-

Järjestetylle
naisasiatyölle
suotuisia
olosuhteita.

koja vastaan, ja niin kauan kuin naisten innostus pysyi vireillä, tuotti liike mitä parhaita tuloksia. Pian huomasivat naiset kuitenkin, että heidän täytyi kohdistaa hyökkäyksensä lakeja vastaan, jos mieli aikaansaada pysyviä parannuksia väkijuomalainsäädännön alalla. He perustivat sentähden v. 1874 *«The Woman's Christian Temperance Association»* (Naisten kristillisen raittiusyhdistyksen), jonka päätehtäväksi tuli anomuksien lähettäminen lainsäätäjille.

Useat näistä kelpo naisista, jotka ottivat osaa raittiusyöhön, katselivat naisasiaa ja sen kannattajia jonkunmoisella uskonnollisella epäluulolla. He eivät huomanneet, että heillä oli yhteinen asia ajettavana, vaan asettivat oman asiansa, raittiusyön, paljoa korkeammalle noita muka turhia ja mielettömiä pyrintöjä äänioikeuden saavuttamiseksi. Mrs Stantonia ja miss Anthonya he pitivät älykkäinä mutta uskonnottomina henkilöinä, jotka muka »johtivat kalliin naisasian väärälle tolalle ja antoivat sille epäkristillisen suunnan». Heidän itsensä laita oli toki toinen. He olivat kristillismielisiä, he tekivät työtä raamatun hengessä, ja he tahtoivat saattaa asiansa perille, rupeamatta naisasiaystäväin lailla vaatimaan naiselle tasa-arvoisuutta lain edessä.

Ja sitten he lähettivät kongressille kauniisti kirjoitettuja anomusesityksiä, jotka alkoivat näin: »me allekirjoitetut emme vaadi äänioikeutta, mutta...» Mutta kongressin herrat eivät kuunnelleet heidän muttaansa, vaan pitivät pilana koko asiaa, herkkätuntoisten naisten itkuvirtenä. Tällainen yhä uudistuva kohtelu miesten puolelta pani raittiusyhdistysten enemmän ajattelevat naiset asiaa punnitsemaan. Seurauksena näistä uusista kokemuksista oli se, että yhdistys jo ensimmäisessä vuosikokouksessaan v. 1875 teki seuraavan päätöksen: »koska me naiset enimmäen kärsimme väkijuomakaupan tuhotöistä ja koska äänioikeus on ainoa keino tämän kaupan tukahuttamiseksi, anomme me, tämän maan kristilliset naiset, että tämän kysymyksen ratkaisemisessa kysyttäisiin kaikkien täysikasvuisten yhteiskunta-jäsenten mieltä, sukupuoleen katsomatta.»

Varovaisuuden vuoksi pantiin seuraava lisäys: »me emme tee tätä pyyntöä siitä syystä, että tahtoisimme laajentaa oikeuk-

siamme, tai saattaa eripuraisuutta sukupuolten välillä, vaan me pyydämme tätä oikeutta puolustuskeinoksi, jonka avulla voisimme suojella itseämme, lapsiamme ja kotejamme väkijuomien turmiollisilta vaikutuksilta».

Nyt toimii siis kokonainen naisarmeija hankkiakseen raittiusasian hyväksi äänioikeutta sukupuolelleen. Tämä tällainen kysymyksen onnellinen ratkaisu lienee suureksi osaksi luettava amerikkalaisen raittiustyön johtajan, miss Frances Willardin ansioksi. Harvoin on harras uskonnollisuus yhtynyt niin suureen ihmisystävällisyyteen, älyyn ja järjestämiskykyyn, kuin tässä jalosydämisessä naisessa.

Rinnakkain järjestetyn naisasiatyön kanssa kulkee työ siveellisyyden kohottamiseksi. Amerikassa, niinkuin Englannissakin, on prostitutsionin vastustaminen eriämättömästi liittynyt naisasiaan, koska prostitutsioni asettaa naisen lain ulkopuolelle. Moni vain ei huomaa, että asianlaita on sellainen, koska näennäisesti ainoastaan köyhimpien luokkien naiset kärsivät sen seurauksista.

Useimmat Amerikan naisasiaystäväistä ovat myös toime-
liaasti ottaneet osaa siveellisyystyöhön. Prostitutsioni ei tosin koskaan ole ollut laillistettu Amerikassa, mutta sillä on kuitenkin aina ollut hartaita puolustajia, jotka halukkaasti ovat käyttäneet jokaista sopivaa tilaisuutta toivomuksiansa toteuttamiseksi. Muun muassa pantiin se »koetteeksi» käytäntöön St. Louisissa 1870—74. Tohtori William G. Elliotin ja monen uskaliaan naisen väsymättömien ponnistusten kautta hyljättiin se kuitenkin pian. Samoin on se »koetteeksi» pantu käytäntöön New-Yorkissa, Philadelphiassa, Chicagossa, Cincinnatissa, Washingtonissa, Baltimoressa, Pittsburgissa ja San Fransiscossa. Mutta se on aina herättänyt mitä suurinta paheksumista ja etevää naisia on kohta joka paikkakunnalla varustautunut taistelemaan sitä vastaan ja he ovat lopulta aina päässeet voitolle, lääkärien, pap-
pien ja lakimiesten kannattamina.

Se siveellinen maanjäritys, minkä erään Pall Mall Gazette-nimisen sanomalehden paljastukset aikaansaivat Englannissa 1886, saattoi Amerikankin siveellisyyssystävät tutkimaan tyttöjen suoje-

luslakeja. (S. o. niitä lakeja, jotka määräävät mihin ikäkauteen asti tyttöä, jonka kanssa mies on tehnyt siveellisyysrikoksen, pidetään alaikäisenä ja siis ei vastuunalaisena). Silloin huomattiin, että useimmissa valtioissa nämä lait suojelivat tyttöä ainoastaan kymmenenteen ikävuoteen saakka — samalla kuin muutamissa valtioissa oli säädetty rangaistusmääräyksiä henkilöille, jotka myivät paperosseja pojille, jotka olivat 16 vuotta nuorempia. Sen jälkeen on suuria ponnistuksia tehty tyttöjen suojelusijän korottamiseksi ja muutamissa valtioissa onkin aikaansaatu osittaisia muutoksia siinä suhteessa. 16 valtiossa on suojelusikä korotettu 16 ikävuoteen saakka, 12 valtiossa 14:een, 9 valtiossa 18:een, 2 valtiossa 15:een, 1 valtiossa 13:een, 2 valtiossa 12:en, kolmessa ehdollisesti 10—16:een, ja kolmessa se on yhä vielä 10 vuotta. Ankaria rangaistuksia on aikaansaatu siveellisyysrikoksista alaikäisiä vastaan.

Tässä työssä ovat Anna Rice Powell, Elizabeth Boynton Harbert, tohtori Caroline Winslow y. m. saavuttaneet huomattavan sijan. He ovat lakkaamatta teroittaneet aikalaistensa mieliin, ettei mikään voitto naisasian alalla voi tulla pysyväiseksi, ellei kaksinaisen moraalin käsityskantaa poisteta, ellei mies joudu samojen siveellisyyslakien alaiseksi kuin nainenkin.

Järjestetty työ naisasian hyväksi alkoi siis varsin aikaisin Amerikassa ja sitä ohjattiin johdonmukaisella lujudella. Naisien saavuttamat edut ovatkin tässä maassa enemmän kuin missään muualla — Englantia lukuunottamatta — pidettävät tuon työn suoranaisena tuloksena. Seuraava yleissilmäys on osoittava, että tärkeimmät parannukset naisen asemassa ovat toteutuneet vasta naisasiatyön ilmestyttyä.

Naiskasvatus.

Kohta kun Amerikan uusi tasavalta oli saatu joiinkin määrin järjestykseen, ryhtyivät puritanit kouluja perustamaan. Niihin ei kuitenkaan laskettu naisia. Kun tästä nousi kysymys, paheksui eräs lainsäätäjä sitä seikkaa, että valtion varoja käytettäisiin tyttöjen kasvattamiseksi. Mentiin silloin keskitietä, niin että tytöt saivat käyttää koulua *ennen klo 8 aamulla*, jolloin poikien lukutunnit alkoivat. — »Minä vastustan ehdotusta, että tytöt saisivat oppia kirjoittamaan», sanoi eräs Massa-

chusettsin lainsäätäjä v. 1793. »Silloinhan voisi sattua, että minun kirjoittaessani kirjettä, nainen voisi kurkistaa olkani yli ja sanoa, että olen erehtynyt jonkun sanan oikokirjoituksessa.» — (Massachusetts in the Woman Suffrage Movement by Harriet H. Robinson).

Bostonin valtiokoulut, jotka perustettiin v. 1644, vastaanottivat vasta 1789 tyttöjä niille luokille, missä opetettiin lukemaan, eikä sitäkään koko vuodeksi. Näin he tekivät, vaikka eräs nainen, Bridget Grafford, oli lahjoittanut sen maan, jolle ensimmäinen koulu rakennettiin. Tytöt saivat kuitenkin, sen ajan vaatimukseen nähden, varsin hyvän yksityiskasvatuksen, semminkin kveekari-piireissä, joiden keskuudessa nainen aina on ollut vapaampi ja enemmän arvossa pidetty kuin useimmissa muissa uskontokunnissa. Niinpä tapaamme jo vuonna 1748 korkeamman yhteiskoulun eräissä Delaware-valtion kveekari-seurakunnassa.

Vuonna 1819 avasi mrs Emma Willard Bostonissa ensimmäisen tyttökoulun, joka otti luonnontieteitä oppiaineittensa joukkoon. Niin suuri oli vielä siihen aikaan ennakkoluulo korkeampaa naiskasvatusta vastaan, että tämän koulun ensimmäinen vuositutkinto herätti mitä suurinta suuttumusta ja sai pilkkaa osakseen.

Vuonna 1819 avattiin Bostonissa alkeiskouluja molemmille sukupuolille. Vuonna 1828 vastaanotettiin tyttöjä kaikkiin niihin kouluihin, jotka olivat n. s. »highschools'eja» alempana. Viimeksimainitut olivat jonkunlaisia korkeampia oppikouluja, jotka osapuilleen vastasivat lyseoittemme ylempiä luokkia. Kaupungin mallikoulu tyttöjä varten opettajatarluokki-
neen avattiin 1852, ja jaettiin kolme vuotta myöhemmin »highschooliin» ja mallikouluun. Vuonna 1872 avattiin klassillinen opisto tyttöjä varten. Nytemmin löytyy kaikissa valtioissa vapaita kouluja sekä poikia että tyttöjä varten; toisissa valtioissa jaetaan kirjoja ja opetusvälineitäkin ilmaiseksi.

Vuonna 1804 alkoi Bradfordin »akatemia» *) vastaanottaa

*) Jonkunlaisia pienempiä yksityislyliopistoja.

naisoppilaita. Troy ja Maine seminarit seurasivat esimerkkiä 1821 ja Granville seminari Ohiossa 1854. Näistä ei kuitenkaan mikään ollut samantapaisten, parhaimpien miesoppilaitosten tasalla. Vuonna 1833 avattiin Oberlin College, ensimmäinen yhteiskasvatuksen periaatteelle rakennettu yliopisto, v. 1865 Vassar College. Niin suuri oli silloin vielä ennakkoluulo naisten yliopistollista sivistystä vastaan, että kun Matthew Vassar 1858 esitti aikeensa kuuluisalle skotlantilaiselle ihmisystävälle, William Chambersille, tämä mitä jyrkimmin epäsi asiaan ryhtymästä. Lausuttuaan suuren ihmettelynsä Vassarin haaveilevista tuumista, kirjoitti hän: »voisittehan pikemmin perustaa koulun sokeita, kuuromykkiä ja tylsämielisiä varten.» *)

Yhä useampi kolleegi ja yliopisto alkoi vastaanottaa naisia. Tilastollisten tietojen mukaan v. 1886 nousi naiskolleegien lukumäärä ylempänä mainittuna vuonna 266:een; yhteiskolleegien lukumäärä 207:ään. Muista kolleegeista, jotka olivat naisille avoinna mainittakoon: lääketieteellisiä kolleegeja 36, luonnon-tieteellisiä 3, korkeampia teknillisiä- ja maanviljelysopistoja 17; yhteensä 529 (yksin miehiä varten toimivia kolleegeja 802). Tämä numero ei kuitenkaan siedä aivan täsmällistä tarkastusta. Lukumäärään nähden lienee se oikea, mutta tunnolliset amerikkalaiset pedagogit myöntävät itse, että niinhyvin nais- kuin mieskolleegien suhteen harjoitetaan paljon humbugia. Tämä koskee erittäinkin naiskolleegeja, koskei yleinen mielipide vielä aseta samoja vaatimuksia naisylioppilaille, kuin heidän miehille tovereilleen. — »Jos kaikkia noita 529 kolleegia punnittaisiin oikeuden vaa'alla», sanoo eräs arvossa pidetty naispedagogi, **)

---

*) Varsin omituinen oli vielä silloin asianomaisten käsitys naisyliopistoista. Kerrotaan, että kun yliopiston johtokunta Vassarin kuoltua päätti antaa oppilaille lahjan hänen muistokseen, teetti se tätä tarkoitusta varten eräästä hänen puustossaan kasvaneesta puusta — saapaspihtejä, jotka asetettiin oppilaiden huoneisiin. Tämä herätti tietysti suurta riemua työssä, jotka koristivat pihtejä kirjavilla silkkinauhoilla, kutsuen niitä kotijumaliksi.

**) Mrs May Wright Sewall: Report of the International Council of Women (1888).

»niin havaittaisiin, että tuskin toinen puoli niistä jakaa oppilailleen todellista kolleegi-opetusta.»

Naissivistyksen ystävät ovatkin luoneet huomionsa tuohon tosiasiaan ja vakavasti varoittaneet sen vaaroista. Kaikki uudemmat naiskolleegit lisäävät vaatimuksiaan ja kaksi uusinta, Harward Annex (1879) sekä Bryn Mawr (1885), ovat joka kohdassa asettaneet samat sisäänpääsövaatimukset kuin mieskolleegitkin.

Vaikka Amerikassa, kuten muuallakin, monella taholla on vastustettu naisen yliopistollista sivistystä, lienee tämä kysymys siellä kuitenkin pidettävä ratkaistuna. Tämän seikan todistuksena voitaneen pitää sitä tosiasiaa, että v. 1888 noin 35,976 naista harjoitti opintoja maan kollegeissa ja yliopistoissa. Kaikki valtion yliopistot, lukuunottamatta Georgian, Louisianan, Pohjois-Carolinan ja Virginian korkeakouluja, ovat nyttemmin avoinna naisoppilaille samoilla ehdoilla kuin miehillekin; poikkeuksen tästä säännöstä muodostavat muutamit Pensylvanian yliopiston tiedekunnat. Amerikan lukuisista yksityisyliopistoista vastaanottavat Chicagon ja Leland Standfordin yliopistot naisia samoilla ehdoilla kuin miehiäkin. Yalen ja Johns Hopkinsin yliopistoissa on heillä niinkään vapaa pääsy muutamiin tiedekuntiin. Ainoat yksityisyliopistot, jotka vielä kieltäytyvät vastaanottamasta naisia, ovat Harward ja Princeton. Sen sijaan saavat he vapaasti harjoittaa opintojaan kaikissa lääketieteellisissä, jumaluusopillisissa, lainopillisissa ja hammaslääkäri-kollegeissa. Niinkään pääsevät he Dexelsin, Prattin y. m. eteviin maanviljelys- ja teknillisiin korkeakouluihin.

Kasvatuskysymyksen onnellista ratkaisua on yhteiskasvatus suuresti edistänyt. Se voitti jo varhain jalansijaa käytännöllisten amerikkalaisten keskuudessa, ja kun pojat ja tytöt koulussa saivat saman kasvatuksen, kokematta siitä mitään vahingollisia seurauksia, synnytti tämä seikka ihan itsestään sen käsityksen, että he kollegeissa ja yliopistoissakin voisivat nauttia samantyyppistä opetusta. Niin kohta kuin naiset pääsivät harjoittamaan opintoja rinnakkain miesten kanssa, saivat he myöskin tilaisuutta näyttämään kykyään, joka seikka tietysti oli omansa hälvettämään korkeampaa naiskasvatusta kohdanneita ennakkoluu-

loja. Sanotaan tosin, että Amerikassa vielä monella taholla vastustetaan yhteiskasvatusta. Mutta itse asiassa kuulunee noita vastustavia ääniä vain sellaisissa seuduissa, — esim. itävaltioiden suurissa kaupungeissa, — missä ihmiset eivät vielä ole kokeneet yhteiskasvatuksen etuja. Koko Länsi on sitä vastoin miltei poikkeuksetta toteuttanut yhteiskasvatuksen aatteen; ja missä sitä vastustetaan, tapahtuu se ylimyksellisistä syistä. Vanhemmat näet pelkäävät, että nuoret tytöt noissa yhteiskouluissa tekevät tuttavuuksia, joista sitten saattaa aiheutua epämieluisia, alhaissäätyisiä sukulaisuuden suhteita heidän perheelleen.

Nyttemmin vastustetaan korkeampaa naiskasvatusta miltei poikkeuksetta vain niissä osissa maata, joiden pääväestönä ovat Europasta tulleet siirtolaiset. Nämä tulokkaat eivät vielä ole ennättäneet itselleen omistaa tuota anglosaksilaisille ominaista naisen kunnioitusta, enempää kuin sitä uskoa tietojen käytännöllisestä hyödystä, josta amerikkalainen on niin varmasti vakuutettu. Nämä kaksi seikkaa lienee Amerikassa etupäässä vienyt korkeamman naiskasvatuksen kysymystä eteenpäin, joka aina on saanut suurempaa myötätuntoisuutta osalleen kuin äänioikeuden kysymys. Naisasian ystävät eivät myöskään ole vaivojaan säästäneet todistaakseen tutkimuksilla ja tilastollisten tiedonantojen avulla, ettei perusteellinen kasvatus suinkaan vaikuta naisiin vahingollisesti. Muun muassa on julkaistu tilastollisia tauluja, jotka osoittavat, että kolleegien naisoppilaista 75 $\frac{9}{10}$ tavallisesti menee naimisiin ja että useimpien terveydentila »kohtuullisten opintojen kautta vain paranee». On koetettu kaikin tavoin esiintuoda sitä näkökohtaa, ettei yhteiskunnan etu suinkaan riipu avioliittojen suurimmasta lukumäärästä, vaan siitä, että niin monta onnellista avioliittoa kuin suinkin sen keskuudessa rakennetaan. Tähän pyritään, kun naisille annetaan tietoja, jotka tekevät heidät taloudellisessa suhteessa riippumattomiksi, joten heistä vähitellen häviää tuo tähänastinen käsitys avioliitosta elatuskeinona ja sen sijaan astuu jalompi avioliiton arvostelu, joka estää heitä päättömästi solmimasta tätä ihmiselämän tärkeintä suhdetta.

Ann Prestonin, Rachel Bodleyn *) ja muiden innokkaiden naisten ponnistusten kautta, avattiin 1850 Philadelphiassa ensimmäinen lääketieteellinen akatemia naisia varten. (The Woman's Medical College). Se aate, että nainenkin saattoi toimia lääkärinä, kohtasi vielä siihen aikaan niin suurta vihamielisyyttä, että akatemian ensimmäiset oppilaat suorittivat päästötutkintonsa — makuusuojojissaan. Huhu tiesi nimittäin kertoa, että alhaiso aikoi toimeenpanna rauhattomuutta kolleegin tutkinnossa, joten mainittu varovaisuuden toimenpide oli tarpeen vaatima. Samoin sattui eräitä vuosia myöhemmin, kun Elizabeth Blackwell, ensimmäinen naislääkäri, ryhtyi ammattiaan harjoittamaan, ettei kukaan tahtonut vuokrata hänelle huoneustoa, vaan oli hän pakoitettu ostamaan itselleen oman talon, voidakseen alkaa tointaan.

Nämä ajat ovat olleet ja menneet. Nyt on Yhdysvalloissa toista tuhatta laillistettua naislääkäriä, jotka joko harjoittavat yksityispraktiikkaa, tai toimivat sairastaloissa, houreinhuoneissa tai vaivaistaloissa. Monessa valtiossa on laissa määrätty, että äsken mainituissa laitoksissa aina tulee olla naislääkäreitä. Tosin on naisten pääsyä sairaaloihin ja klinikoihin viime aikoihin asti vaikeutettu, ja nuo laitokset ovat useinkin sulkeneet heiltä ovensa, kun he ovat pyrkineet niihin oppiaan täydentämään. Sitäpaitsi ovat he kenties enemmän kuin miehet alttiit puoskaroimisen vaarallê, syystä että tieteellisyyden mittakaava lääketieteellisissä naiskollegeissa varsin usein on asetettu mieskollegeissa käytettyä mittakaavaa alemmaksi. Mutta jota enemmän lääketieteellisissä kollegeissa suodaan tilaisuutta sekä miehille että naisille yhteisten opintojen harjoittamiseen, ja samassa määrässä kuin varsinaiset naisyliopistot häviävät, vähenevät nuo vaaratkin. Naislääkärit vaativat itse vaatimalla tätä parannusta. He ovat viime aikoina alkaneet vaatia sitäkin, että houreinhuoneiden naisosastoissa käytettäisiin yksinomaan naislääkäreitä.

Muut oppilliset urat ovat nyt jo naisille avoinna ja ani-

*) Miss Bodley tuli sittenkin samaisen kolleegin professoriksi ja pysyi siinä toimessa kuolemaansa asti v. 1890.

harvoissa valtioissa estää laki heitä niihin antautumasta. Sen jälkeen kun Arabella A. Mansfield v. 1869 suoritti täydellisen lainopillisen kolleegikurssin, on monta sataa naista antautunut lainopin alalle ja monta lakitoimistoa on avattu, joita naiset joko yksin johtavat, tai mies ja vaimo yhdessä hoitavat. On olemassa naisten muodostama lainopillinen yhdistys ja useat naisjuristit ovat kirjoittaneet lainopillisia teoksia, esim. Lelia Josephine Robinson, joka on julkaissut etevän, Amerikan avio-
liitto-lainsäädäntöä käsittelevän esityksen. *) Naisjuristien oikeudet ovat eri valtioissa hieman erilaisia; useimmissa saattavat he päästä rauhantuomareiksi, harjoittaa asianajajan ammattia, toimia tuomarin apulaisina ja lainopin professoreina kollegeissa. Kun naiset esiintyvät asianajajina, kohtelevat miehiset juristit heitä yleensä suurella huomaavaisuudella, ja lainopillisissa aikakauskirjoissa on huomautettu, että siveellisyysrikoksia koskevien oikeusjuttujen käsittely muodostuu paljon hienommaksi ja hellävaraisemmaksi, jos nainen niissä esiintyy asianajajana. Ainoa naisasiaystävien toivomus, mikä tässä kohden vielä on toteutumatta, on se seikka, että jokaisessa jury-oikeudessa tulisi olla naispuolisiakin jäseniä. Joskus heitä kyllä siihen valitaan, mutta se ei ole kuitenkaan sääntönä.

Korkeamman tieteen alalla on Amerikan naisilla, kuten yleensä heidän kansallaan, vähemmän huomattu asema. Muutamamat ovat kuitenkin tulleet huomatuiksi tälläkin uralla. Professori Louisa Reed Stowell Michiganin yliopistossa, on tullut tunnetuksi mikroskopillisten tutkimuksiensa kautta, ja professori Maria Mitchell-vainaja on saavuttanut suuren maineen tähtientutkijana. Mrs Christine Ladd Franklin on arvossa pidetty matematiko ja tuon vanhoillisen Johns Hopkins Universityn konservatorio tarjosi hänelle v. 1879, ennen kuin laitos vielä oli avattu naisille, tilaisuutta kolmen vuoden kuluessa ilmaiseksi harjoittamaan opintoja korkeakoulussa. Viime aikoina on tehty pontevia yrityksiä siihen suuntaan, että ne naiset, jotka haluavat harjoittaa korkeampia tieteellisiä opintoja, saisivat nauttia n. s.

*) »The law of husband and wife.»

»fellowshipsejä» eli stipendejä etevää oppilaita varten, jotka jo ovat saavuttaneet akatemisen opin arvon ja aikovat jatkaa tieteellisiä tutkimuksiaan. Tällaisten stipendien nauttijalla on vapaa täysihoito ja vapaa pääsy luennoihin ja museoihin y. m. asianomaisessa yliopistossa. Tähän asti ei niitä ole ollut tapana antaa naisille, mutta toivotaan, että tässä kohden viime aikoina tehdyt poikkeukset ovat hyvänä enteänä vastaisuuden varalle. Poistamalla taloudelliset vaikeudet, jotka kohtaavat naisia tieteen työmailla, suodaan heille myös runsaammin tilaisuutta antautumaan näille urille.

Kaikenlaatuisten oppilaitosten, kolleegien ja yliopistojen opettajina on naisia jo pitemmän aikaa käytetty. Noin 50 vuotta sitten hyväksyi New-Yorkin lainsäätäjäkunta asetuksen, joka oikeutti naisia toimimaan alkeiskoulujen opettajina. Tämä oli heille ensimmäisenä askeleena julkisen kasvatuksen alalla, jonka vuoksi tätä asetusta on sanottu »Troian puuhevoseksi», jonka Amerikan lainsäätäjät herkkäuskoisesti laskivat linnoitukseksi sisäpuolelle. Sittemmin on naisia, mikäli he ovat saaneet yliopistollista sivistystä, yhä enemmän alettu käyttää ylempien ja alempien koulujen opettajina. Tosin on niitäkin, jotka eivät mielellään suvaitse naisia tällä toimialalla. Muun muassa on eräs vanhoillisen Harvard Universityn professori valittanut, »että pedagogikan kehitystä tieteenä haittaa se seikka, että naiset yhä suuremmassa määrässä antautuvat sitä tutkimaan.» Mutta ylimalkaan suosii yleinen mielipide naisten työtä korkeamman kasvatuksen palveluksessa ja he saattavat toimia lyseojen opettajina, kolleegien lehtoreina ja professoreina, jopa rehtoreinakin Lännen pienemmissä kollegeissa. Omituista kyllä on viime aikoina syntynyt suunta, joka tahtoo kieltää naineita naisia hoitamasta opettajavirkoja. Iowa nimisessä valtiossa on tuo kielto jo astunut voimaan ja New-Yorkissa pyritään samaan päämäärään. Naisasian ystävät vastustavat pontevasti tätä muutosta, joka osoittaa miten epävarma on naisen asema, niinkauan kuin hän ei ole oikeutettu olemaan osallisena lainsäädännössä.

Naispappeja on Amerikassa löytynyt jo yli neljännesvuosisataa sitten, jolloin Antoinette L. Brown vihittiin papiksi,

suoritettuaan oppikurssin erään unitarilaisen seurakunnan jumaluusopillisessa kolleegissa. Kymmenen vuotta myöhemmin vihittiin Olympia Brown erään universalisti-seurakunnan papiksi. Sittenmin on monta sataa naista vihitty papiksi (v. 1888 nousi heidän lukumääränsä 165:een). Useimmat ovat olleet unitarilais-, universalisti-, metodisti- ja n. s. kristillisten baptisti-seurakuntien jäseniä. Viimeksi mainittujen keskuudessa löytynee toistaiseksi vain yksi ainoa papiksi vihitty nainen, tuo kaunopuheisuudestaan ja hartaudesta korkeasti arvossa pidetty miss Anne Shaw. Yleensä ovat naispapit erittäin suosittuja ja pysyvät kauan seurakuntiansa johtajina. Moni pitää heitä miehisiä pappeja parempina, semminkin suurten kaupunkien köyhälistön keskuudessa, koska arvellaan, että nainen paremmin kuin mies, hellii yhteiskunnan hylkylapsia, ja koska Amerikassa raaimmatkin rikoksentekijät aina edes jossakin määrin kunnioittavat naista, ominaisuus, joka kuuluu tämän maan kansallisuonteen peruspiirteisiin.

Sanomalehdistön alalla ovat Amerikan naiset kauan toimineet. V. 1772 toimitti Clementine Reid »The Virginia Gazette» nimistä lehteä, joka tuli kuuluisaksi siitä, että se oli ensimmäinen sanomalehti, joka julkaisi Amerikan tasavallan itsenäisyysjulistuksen.

Vuodesta 1850 on naisia varsin yleisesti ruvettu käyttämään viikottain ja kuukausittain ilmestyvien aikakauskirjojen eri osastojen toimittajina. Viime vuosina on naissukuisten toimitussihteerien ja reporterien lukumäärä sangen suuresti kasvanut. Aniharvoja ovat nyt ne lehdet, joilla ei olisi naisia aputoimittajiensa joukossa.

Kuni syrjäjoki, joka yhtyy emävirran uomaan ja lisää sen vesimäärää, niin oli kaikissa maissa naisasiankin aatteelliseen puoleen yhtynyt tärkeä ulkonainen seikka, vähitellen muuttuneiden kansantaloudellisten olosuhteiden vaikutuksesta. Höyryn keksiminen liikevoimana oli luonut tehtaita, jotka vaikuttivat sen, että moni entinen naisten kotiaskare nyt oli joutunut miesten tehtäväksi, kuten esim. kudonta, kehruu, oluen pano, leipominen, kankaiden valkaiseminen, kynttiläin ja saippuan val-

**Nainen
käytännöllisillä aloilla.**

mistus y. m. Kun joukko naisia täten joutui työttömäksi, esiintyi yhteiskunnalle ehdottomasti vastattavaksi se kysymys, millä keinoin heidän toimeentulonsa oli turvattava. Uusia työmaita alkoi sentähden vähitellen avautua naisille käytännöllisilläkin aloilla.

Amerikkakaan ei jäänyt syrjään tämän uudistusliikkeen vaikutuksesta, vaikkei se siellä tarkkaan sanoen aiheutunutkaan siitä että naisten tungokseen saakka olisi täytyntä tehdä työtä ainoastaan muutamilla harvoilla työaloilla. Amerikka on rikas ja äärettömän runsailla apuneuvoilla varustettu maa, jossa miesten lukumäärä päälle päätteeksi aina on ollut naisten lukumäärää suurempi. Uudistus oli siellä pikemmin pidettävä niiden vapausperiaatteiden luonnollisena seurauksena, joiden nojaan tasavalta oli perustettu ja jotka naisetkin olivat itselleen omistaneet.

On myöskin selvää, että naiset Amerikan kaltaisessa maassa, missä kansallisuusluonne on niin käytännöllinen, menestyksellä ovat antautuneet monelle käytännölliselle työalalle. Uudistus on pääasiallisesti toteutunut jälkeen v. 1840. Vielä tähän aikaan olivat Amerikan naiset saaneet niin vähän jalansijaa ammattien alalla, että tunnettu englantilainen kansantalouden tutkija ja kirjailija Harriet Martineau, joka mainittuna vuonna kävi Amerikassa, sitä hämmästyen kummeksui. Heidän käytettävimpinään oli tuskin muita työaloja, kuin ompelijan ja taloudenhoitajan toimet ynnä vähempiarvoisia toimia tehtaissa ja parin käsityönammattin alalla. Sen jälkeen on suuresti edistytty ja 1888 vuoden tilastolliset taulut mainitsevat jo lähes 300 eri työalaa, joilla naisia toimii. Nainen tavataan posti-, sähkölennätin- ja rautatie-viroissa. He hoitavat myös alempiarvoisia toimia pankeissa ja virastoissa, he ovat kauppiaita ja liikkeenharjoittajia. Naispankkiireja tavataan itäisten valtioiden suuremmissa kaupungeissa. Yksin Massachusettsin valtiossa työskentelee naisia 284 ammatissa ja 251,158 ansaitsee siten elatuksensa, saaden vuosipalkkana 150—3000 dollaria. Tähän laskuun ei ole otettu palvelijattaria, perheenäitejä ja tyttäriä, jotka kodeissa hoitavat talouden askareita. Yhdysvaltain Tilastollisen

toimiston johtaja, Carroll D. Wright, omistaa 134 sivua Massachusettsia koskevassa 15 vuosikertomuksessaan niille 20,000:lle naiselle, jotka Bostonissa ansaitsevat elatuksensa (palvelijattaria yhä lukuunottamatta).

Näiden naisten palkkaussuhteissa on kuitenkin paljon toivomisen varaa. Tutkittuaan perinpohjin heidän perheellisiä-, taloudellisia- ja terveystaloutta, julkaisi hän numeroita, jotka osoittivat, että Bostonin työläisnaisen vuositulo nousi keskimäärin 269 dollariin, hänen menonsa keskimäärin 261 dollariin, joten hänelle jääpi ainoastaan 8 dollaria huvituksiin, kirjoihin ja säästöihin sairauden varalle. »Yleensä», hän sanoo, »on Bostonin työläisnainen ahkera ja siveellinen. Vaikkakin suuren kaupungin viettelyksien ympäröimänä, pyrkii hän tavallisesti kunnialliseen riippumattomuuteen ja onnistuu tässä pyrkimyksessään.» Nämä Bostonin työläisnaisia koskevat luvut ja arvostelut pitänevät pienillä muutoksilla paikkansa muihinkin Yhdysvaltojen osiin nähden. Sittemmin ovat nämä luvut hie- man kohonneet, mutta vielä ei ole Amerikan työläisnainen taloudellisessa suhteessa miehisen työtoverinsa tasalla. Syynä tähän lienee osaksi se tosiasia, ettei vielä ole tapana vaatia tytöltä samaa ammattikasvatusta kuin pojalta ja etteivät naiset samassa määrässä kuin miehet käytä hyväkseen amerikkalaisen työnte- kijän tärkeintä asetta asemansa parantamiseksi, nimittäin am- mattiyhdistyksiä. Kaikkiaan toimi v. 1900 eri ammattien aloilla 3,230,642 naista.

Yleensä löytyy harvoja käytännöllisiä aloja, missä ei naisia tavattaisi. He saattavat toimia kaikenlaatuisina käsityöläisinä, hoitaa ylempiä ja alempia paikkoja tehtaissa, he ovat rautatie-, raitiotie- ja höyrylaivayhtiöiden toimitusjohtajina, vieläpä sisä- maan jokihöyrylaivain kapteeneina ja peränpitäjinä. He ovat myös tehneet keksintöjä ja hakeneet patenteja parhaastaan ta- loudessa ja kodissa käytettäville esineille. Joulukuuhun asti 1886 olivat naiset Yhdysvalloissa hakeneet 1,935 patenttia. Niistä mainittakoon vedenalaisen teleskopin, pelastusvenheiden ja palo- kalujen patenteja, rautatie- ja raitiotievaunujen valaisemista koskevia parannuksia, ruoppaus-, viljanpuhdistamis-, hedelmän-

poiminta-, maltaankuivaus- y. m. koneita. Metsä- ja vuoriseutujen uutisasukkaina, viinitarhain viljelijöinä ja karjan kasvattajina ovat he osottaneet suurta taitoa ja kestävyyttä. Moni itäisten valtioiden opettajatar säästää palkastaan niin paljon, että voi ostaa maapalstan Kaliforniassa, jonne hän sitten asettuu hedelmänviljelijäksi. Vuonna 1888 lienee noin 62,000 naista toiminut puutarhaviljelyksen alalla.

Sivistyneen naisen antautumista käytännöllisille urille on Amerikassa yleensä helpottanut se luontainen toimeliaisuus, mikä on hänelle ja koko hänen kansalleen ominainen. Lisäksi tuli sekin seikka, että naiset varakkaissakin perheissä totutun tavan vaatimuksesta ja palvelijapuutteen pakosta, aina viime vuosikymmeniin saakka, enimmäkseen itse pitivät huolta kodin askareista. Nytemmin lienee tämä asianlaita jossain määrin muuttunut, kun irlantilaisten ja skandinavilaisten palvelijattarien luku on lisääntynyt.

Naisen työstä maksettu palkka on eri valtioissa ja eri työaloilla erilainen. Opettajattarina saavat naiset yleensä pienemmän palkan kuin miehet, samoin puotipalvelijoina ja konttoristeina y. m. Käsiteollisuuden alallakin on palkka erilainen naispuolisilla ja miespuolisilla työntekijöillä. Tässä kohden ei Amerikan yhteiskunta ole suuresti Vanhan Maailman edellä, vaikka siellä naisen työstä, kuten yleensä kaikkestakin työstä, maksetaan parempi palkka kuin Europassa.

Naisen oikeudellinen asema ei ole läheskään niin valoisa kuin tavallisesti luullaan. Tämä koskee erittäinkin vaimon asemaa, jossa vielä kuvastuu monta jälkeä vanhan englantilaisen lain raa'asta käsityskannasta. Tähän lakiin näet perustuu koko Yhdysvaltain aviolainsäädäntö, lukuunottamatta niitä etelävaltioita, jotka ovat ranskalaisten siirtolaisten perustamia ja joissa *code Napoléon* (Napoleonin laki) on lainsäädäntöön vaikuttanut.

**Naisen
oikeudellinen
asema. *)**

*) Koska muutoksia joka vuosi tapahtuu eri valtioiden laeissa, on täydellisten tietojen antaminen naisen oikeudellisesta asemasta mahdoton asia. Seuraava lyhyt katsaus on tehty »History of Woman Suffrage» nimisen teoksen mukaan, jonka viimeinen osa ilmestyi 1903.

Tuonnempana mainittiin, että ensimmäinen lakiehdotus naidun naisen omistusoikeudesta jätettiin New-Yorkin lakiasäättävän eduskunnan harkittavaksi 1830-luvulla. Tässä valtiossa oli joukko rikkaita hollantilais-sukuisia perheitä. Heidän keskuudessaan saivat isät varsin usein kokea, että kelvottomat vävyt tuhlasivat heidän tyttäriensä myötäjäiset, jättäen vaimon ja lapset apen hoidettaviksi. Siihen asti oli Englannin yleinen laki ollut voimassaan poikkeuksetta koko maassa. Mutta 1830-luvulla ryhdyttiin kaikissa lakiasäättävissä eduskunnissa tarkastamaan eräitä sen asetuksia, muun muassa niitä, jotka koskivat vaimon asemaa. Tämä saattoi monen etevän lakimiehen miettimään useita sen räikeimpiä epäkohtia. Vuonna 1836 jätti tuomari Hertell New-Yorkin lakiasäättävälle eduskunnalle ehdotuksen naidun naisen omistusoikeudesta, jota seurasi usea muu ehdotus. Valtion n. s. hollantilainen puolue, joka siihen aikaan oli rikas ja mahtava, kannatti noita esityksiä ja ehdotus hyväksyttiin 1848. Tuomari Hertellin vaimo, Barbara, kuoli pian sen jälkeen ja määräsi testamentissaan rahasumman niiden puheiden painattamista ja levittämistä varten, jotka hänen miehensä oli pitänyt lakiehdotusta käsiteltäessä. Testamentissa sanottiin: »tämän teen minä kiitollisuudesta ensimmäistä miestä kohtaan, joka julkisesti on esiintynyt vaimojen puolustajana».

Sittemmin on tuota vanhaa englantilaista lakia useimmissa valtioissa korjattu, joten vaimo nyt oikeudellisesti omistaa yksityisen omaisuutensa $\frac{3}{4}$ osassa kaikista Yhdysvaltain valtioista ja omat raha-ansionsa $\frac{2}{3}$ osassa näistä valtioista. Kaikissa valtioissa on testamentin tekeminen hänelle sallittu ja useimmissa saapi hän tehdä laillisia kontrakteja ja ajaa asiataan tuomioistuimen edessä vaikkakin miehen holhoojavalta kaikkialla lie-nee säilytetty. Niinpä valtioissa, missä vanha englantilainen laki on voimassaan, ei nainen voi oikeudellisesti omistaa ainoatakaan dollaria, ei allekirjoittaa kontraktia, ei vuokrata huoneustoa, eikä harjoittaa ammattia, ja jos häntä kohtaa onnettomuus, saattaa ainoastaan hänen miehensä, mutta ei vaimo itse, vaatia korvausta siltä, joka on ollut vahinkoon syyppä. Loui.

sianassa ja Tennesseeessa seurataan muutamilla muutoksilla *Code Napoléonia*.

Avioliitto-lakien suhteen on vielä olemassa paljon epäselvyyttä. Vaimon »yksityisomaisuutena» pidetään sitä omaisuutta, minkä hän ennen avioliiton solmimista omistaa, tai minkä hän avioliittonsa aikana saapi lahjana tai testamentin kautta, ynnä sitä, minkä hän kodin ulkopuolella jonkun ammattin harjoittajana tai liikkeen hoitajana itse ansaitsee. Kaikki minkä hän kodissa joko välillisesti tai välittömästi hankkii tai minkä hankkimiseen hän myötävaikuttaa, on hänen tarkastuksensa ulkopuolella. Siitä päättää mies yksin. Lapsettomissa perheissä perii vaimo muutamissa valtioissa koko pesän; niissä kodeissa, joissa on lapsia, perii hän kolmanneksen, puolen tai sitäkin enemmän. Ainoastaan erityisissä tapauksissa saattaa vaimo (The Homestead Actin nojalla) omistaa jakamatonta pesää, jota vastoin mies aina nauttii tätä etua.

Isällä ja äidillä on sama laillinen oikeus lapsiinsa Kansassissa, Coloradossa, Connecticutissa, Illinoisissa, Mainessa, Neb-raskassa, New-Yorkissa, Washingtonissa ja District Columbiassa. Kaikissa muissa valtioissa on isä lasten ainoa laillinen holhoja; muutamissa valtioissa voipi hän äitiä sivuuttamalla testamentissaan määrätä holhojan vielä syntymättömälle lapselleen.

Tällä lakimääräyksellä ei tietysti ole merkitystä onnellisissa kodeissa, mutta se on seurauksiltaan hirvittävä sellaisissa perheissä, missä mies ja vaimo ovat eri mieltä, tai missä edellinen tahtoo käyttää valtaansa. On näet tapahtunut, että kiinalaiset, jotka ovat naineet New-Yorkin alhaisoon kuuluvia irlantilais-naisia, ovat lähettäneet lapsensa Kiinaan, estääkseen äitiä kasvattamasta heitä kristinuskoon; on myöskin sattunut, että amerikkalaisten naisten kanssa naimisissa olevat saksalaiset tai italialaiset siirtolaiset, ennen kuolemaansa ovat testamentissaan määränneet vielä syntymättömistä lapsistaan, että he ovat lähetettävät isän kotimaahan kasvatettaviksi. New-Yorkin valtiossa, jossa avioeroa ei helposti myönnetä, jäävät lapset aina aviopuolisojen erotessa isän huostaan; ainoastaan erikoistapauksissa saattaa tuomioistuin kieltää häneltä tämän oikeuden ja jättää lapset

äidin hoidettaviksi. Vaikkei laki myönnä vaimolle samaa oikeutta pesän varoihin eikä lapsiin kuin miehelle, velvoittaa se kuitenkin muutamissa valtioissa vaimoa samoilla ehdoilla ottamaan osaa heidän ylläpitämiseensä sekä hänen yksityisomaisuudellaan että sillä tulolla, minkä hän omalla työllään ansaitsee.

Avioero-lait ovat, kuten tiedetään, eri valtioissa varsin erilaisia. Etelä Carolina on ainoa valtio, missä ei laillista avioeroa laisinkaan myönnetä. New-Yorkissa sallii laki eroa ainoastaan aviorikoksen perustuksella. Muissa valtioissa on laillisen avioeron syynä tavallisimmin kohtuuton juoppous, (paitse 8:ssa valtiossa) kodista poistuminen tai karkaaminen (kaikissa valtioissa), julmuus ja pahoin pitely (kaikissa valtioissa paitsi 5:ssä), vankeusrangaistus (kaikissa paitsi 3:ssa); tämän lisäksi tulee muutamissa valtioissa mielenvika, yritys toisen aviopuolen murhamiseen, petos, tuiman tulinen luonne, siveetön elämä ennen avioliiton solmimista y. m.

Amerikan naisilla on, kuten mainittiin, valtiollinen äänioikeus Wyomingissa, Coloradossa, Idahossa ja Utahissa. Kansasissa myönnettiin naisille jo v. 1887 kunnallinen äänioikeus ja 26 valtiota on oikeuttanut heidät ottamaan osaa kouluneuvostojen valitsemiseen (school suffrage), jonka ohessa naiset useissa valtioissa ovat vaalikelpoisia kunnallisiin toimiin. New-Yorkin valtiossa saavat kaikki maakyliissä asuvat naispuoliset veronmaksajat, Louisianassa ja Montanassa kaikki veroa maksavat naiset ottaa osaa taksoitusta koskeviin äänestyksiin; Iowassa on kaikilla naisilla äänioikeus, kun asia koskee kunnallisia lainoja. Kunnallisella äänioikeudella on maan monessa osassa miltei valtiollinen merkitys, samoin kuin vaalikelpoisuus kunnallisiin virkoihin on askeleena eteenpäin valtiollisten luottamustoimien saavuttamiseen. Naiset käyttävät innokkaasti hyväkseen näitä oikeuksia, käsittävät niiden harjoittamista velvollisuutenaan. Muutamissa paikkakunnissa tavataan jo naismaireja (pormestareita) ja muita kunnallisia viranomaisia. Eritäin innokkaasti ovat naiset harrastaneet kouluneuvostojen jäsenten vaaleja, jotka ovat varsin tärkeitä, koska mainituilla neu-

vostoilla on suuri sananvalta koulujen yleisjohdon ja ohjelman määräämisessä.

Amerikan naisasiatyö tekee sen vaikutuksen, että naiset siellä, solidarisuuden tunteella sellaisella, jota ei Vanhassa Maailmassa tavata — Englantia tietysti lukuunottamatta — ovat työskennelleet asiansa edistämiseksi. Ja ajatellessamme tämän työn äsken mainittuja esimerkkejä herää meissä kysymys, mikä on estänyt Amerikan naisia kaikissa kohdin pääsemästä voitolle. Tämä riippuu osaksi maan suunnattomasta laajuudesta, josta johdetaan, »että se mikä huudetaan Mainessa, kuuluu kuiskeena Kaliforniassa», ja osaksi riippuu se niistä tietämättömien siirtolaisten joukoista, jotka heti Amerikkaan tultuaan saavat äänioikeuden ja siis sananvallan lainsäädännössä. Enemmistön noiden siirtolaisten joukossa muodostavat toistaiseksi irlantilaiset ja saksalaiset. Edelliset pelkäävät esim. naisen äänioikeuden reformia tietämättömyydestä ja katolisesta uskonkiyhkosta; jälkimäiset ovat tuoneet mukanaan uuteen isänmaahan vanhat saksalaiset aatteensa tosinaisuudesta (»die echte Weiblichkeit»).

Että naisasian ankarin vastarinta aiheutuu tietämättömyydestä, selvenee siitä tosiasiasta, että tällä liikkeellä on sangen vähän kannattajia niiden alhaisella kannalla olevien kansakuntien, neekerien, kiinalaisten ja intiaanien, keskuudessa, joista Amerikka on niin rikas. Luulisi että neekerit kiitollisuudesta uhraantuvaisimpia ja toimeliaimpia ystäviään, naisia, kohtaan, nyt asettuisivat heidän puolelleen. Mutta niin ei ole läheskään asianlaita. Ja moni surkeanlystikäs juttu osoittaa tässä kohden ihmisen kiittämättömyyttä. *)

---

*) Niinpä esitti Harriet Beecher Stowe vanhalle neekerikuskilleen, joka sai kiittää emäntäänsä vapaudestaan, että hänen tuli äänestää naisen äänioikeuden puolesta — »Voi rouva kulta», vastasi mies ystävällisesti irvistäen, »sitä minä en tee. Naiset eivät ymmärrä semmoisia asioita, armas rouvaseni.» — Kun nainen ensi kerran (1891) eräässä Etelävaltiossa valittiin kouluneuvoston jäseneksi, luopui puheenjohtaja, eräs neekeri, toimestaan, »koskei hän tahtonut istua johtokunnassa yhdessä naisten kanssa». New-Yorkin suuressa metodistikouksessa 1888 keskusteltiin siitä, otettai-

Edelleen ovat nuo monet valtiolliset puolueet vaikuttaneet hajottavasti naisasiaan. Enimmät sen kannattajista kuuluivat alussa tasavaltaiseen puolueeseen, osaksi siitä syystä, että useimmat tämän puolueen jäsenistä olivat entisiä abolitsionisteja, jotka kaikista aikaisemmista riitaisuuksista huolimatta, olivat aina vanhoilla ystävyydensiteillä liittyneet naisasiaystäviin. Tasavaltalaiset olivatkin 1872 ottaneet naisen äänioikeuden ohjelmaansa ja edustavat yleensä maltillis-vapaamielistä ajatuskantaa. Sittemmin on kuitenkin suuria muutoksia puolueen vahingoksi tapahtunut ja sen ohjelma ei ole enää niin vapaamielinen, jona sitä ennen pidettiin. Moni naisasiaystävä on sentähden vetäytynyt siitä pois.

Kansanvaltaiselta puolueelta ei ole paljon odottamista. Se on pikemmin esiintynyt vihamielisenä kuin suopeana naisasiaa kohtaan, samassa määrässä kuin muut puolueet ovat sitä suosineet.

Kolmanteen vaikutusvaltaiseen kansalaisryhmään, prohibition-puolueeseen (raittiuden ystäviin), kuuluvat useimmat naiset. He muodostanevat itse asiassa $\frac{3}{4}$ koko puolueesta, jonka tähden se onkin valtiollisessa suhteessa heikko, sillä vaaleissa on tämä äänioikeudeton $\frac{3}{4}$ osa kaikkea merkitystä vailla. Prohibition-puolue otti 1888 naisten äänioikeuden ohjelmaansa. Sen keskuudessa löytyy kuitenkin tämän uudistuksen suuria vastustajia, eikä minkäänlaisia takeita ole olemassa siitä, etteivät raittiudenystävät, jos pääsevät voitolle, unhoita naisia, jotka nyt uupumatta ovat toimineet heidän hyväkseen.

Neljänteen ryhmään, työväenpuolueeseen, kuuluu verrattain vähän naisia. Vaikkakin Amerikan sosialismi periaatteisiinsa ja kehitykseensä nähden on Saksan sosialismia terveempi, ovat amerikattaret kyllin käytännöllisiä ja älykkäitä tarttuakseen sen kauneisiin lupauksiin. He aavistavat varsin oikein, että sosia-

---

siinko naisedustajia vastaan, vaiko ei. Silloin sanoi cräs nuori mulattipappi suurella innolla: »Amerikan metodistikirkkoa perustettaessa ei suinkaan ollut tarkoitus, että naisia esiintyisi sen pappena». Tästä sai sukkela naispuhujia tilaisuuden vastaamaan, ettei silloin varmaankaan ajateltu sitäkään mahdollisuutta, että neekerit saattaisivat tulla papiksi tuossa samaisessa kirkkokunnassa.

listit yhtä vähän kuin muutkaan valtiolliset puolueet, muistavat heitä, päästyään kerran valtaan. *)

»Meidän puolueittemme miehet», sanoo mrs Harriet H. Robinson, »ovat ensi sijassa tasavaltalaisia, kansanvaltaisia, raittiusmiehiä tai sosialisteja j. n. e., aina sen mukaan mihin puolueeseen he kuuluvat. He suvaitsevat nyt — jopa pyytävätkin — naisten apua. Mutta niin pian kuin heidän puolueensa pääsee tarkoituksensa perille, vaipuvat he jälleen yksipuoliseen miehiseen katsantokantaansa ja heissä herää tuo vanha epäily meidän oikeuksiimme nähden. Kun minulta siis kysytään: mihin puolueeseen tulee meidän naisten kuulua? Tuleeko meidän olla tasavaltalaisia, kansanvaltaisia, raittiusmiehisiä vai sosialisteja? — niin minä vastaan: meidän ei tule kuulua mihinkään puolueeseen, sillä niin kauan kuin olemme äänioikeutta vailla, ei meillä ole mitään tunnustettua merkitystä missään kansalaisryhmässä.»

Huolimatta niistä suuremmista ja pienemmistä vaikeuksista, joita ylempänä mainitut olosuhteet ovat tuottaneet naisasiatyölle, tekee tämä työ muukalaiseen valtavan vaikutuksen. Amerikan ja Europan yhteiskuntien erilaisuus painaa siihen tietenkin eri leimansa. Ne suuret kysymykset, jotka kulkevat läpi vuosisatojen, saavat alkunsa samasta juuresta. Ne ovat kansainvälisiä. Mutta kehitykseltään tulevat ne kansallisiksi, riippuen eri kansojen luonteesta. Tämä on muistettava Amerikan naisasiatyötä tarkastaessa.

Kansan ominaisluonne ja sen eletty historia on antanut aatteelle sekä kultaa että kuonaa. Amerikan nainen on, kuten koko hänen kansansa, perin pirteä, neuvokas ja toimintahaluinen, hän tahtoo jouduttaa, minkä hän kerran on suoritettavakseen ottanut, eikä anna maaperän nurmettua jalkainsa alla. Hän on riipeä päätöksissään ja kestävä niitä täyttämään, sitkeä ja uupumaton ja käytännöllinen kaikissa tomissaan. Suuri on hänen itsetietoisuutensa ja pieni hänen auktoriteetiuskonsa; tunteita on hänellä varsin vähän, intohimoja sitäkin vähemmän,

---

*) Tämä koskee sosialismia *valtiollisena* puolueena.

unelmia tuskin nimeksikään. Siltä tuntuu hän ainakin muukalaisen silmissä.

Hän onkin kasvanut vapauden ilmapiirissä ja siitä hänessä on tuo pysyväiseksi luonteenominaisuudeksi kehittynyt vastuunalaisuuden tunne yleisten olojen suhteen. Amerikkalaisella naisella, kuten koko hänen kansallaan, on paljon kärsivällisyyttä. Hän on, Kristoffer Jansonin sanoja käyttäksemme, vuosien kuluessa tottunut näkemään, miten kaikenlaista sekatavaraa vanhalta mantereelta tulvailee hänen kotimaahansa ja miten tuosta sekatavarasta tasavallan suuressa vapauden kattilassa keitetään ainetta, josta tulevaisuus saa rakennustarpeensa. Amerikkalainen nainen, samoin kuin koko hänen kansansa, voipi hyvin kauan kärsiä vääryyttä ja epäkohtia, niin että tekisi mieli syyttää häntä tylsästä oikeudentunnosta. Mutta hänen kärsivällisyydellään on rajansa. Kun tämän rajan yli on menty, kun omatunto käskee häntä nousemaan taisteluun pahetta vastaan, silloin ei mikään voi häntä pidättää. Hänen ponteva ja sitkeä työvoimansa kasvaa kuni keväinen tulva, jota ei mitkään sulut voi estää yli äyräittänsä paisumasta.

Samalla kuin hän paljon suuremmassa määrässä kuin hänen europolainen sisarensa tuntee olevansa vastuunalainen yleisistä oloista, rakastaa hän kotiaan melkein jumaloimalla. Hän pitää sitä yksinoikeutettuna alanaan, johon sisältyy elämän koko sulous. Äidilliset vaistot, äidin omistusoikeus ovat hänessä suuresti kehittyneet. Kun hänen pyhättönsä, kori, joutuu vaaraan, muuttuu hän leijonaksi, joka poikasiaan puolustaa. Siitä johtuu hänen ponteva taistelunsa väkijuomia vastaan. Siitä johtuu se suuttumus, minkä hän niin ammoin tunsii voimassa olevaa aviolainsäädäntöä kohtaan ja joka nostatti hänet vastustamaan sitä käsitystä, mikä oli synnyttänyt tuon lainsäädännön ja mikä sitä kannatti.

Kaikki nämä seikat tekevät naisasiatyön yleiseltä luonteeltaan Amerikassa toisenlaiseksi kuin Vanhassa Maailmassa ja vaikuttavat sen, että muutamat erikoispiirteet siinä kenties loukkaavat pohjoismaista katsantokantaa. Lisäksi tulee sekin, että naisasia Amerikassa jo on kohonnut sille kehityskannalle, jolloin

kunnianhimo ja itsekkäät pyyteet, jotka aina loitompana seuraavat suuria aatteita, kuni sakaali leijonan jälkiä, saattavat hyötyä yhtymällä siihen. Mutta tästä huolimatta on Amerikan naisten pyrkimys sukupuolensa kohottamiseksi pidettävä rikkahimpana lupauksena tulevaisuuden varalle, minkä naiset kollektivisesti otettuina, tähän asti ovat antaneet. Ja heistä voi sanoa samaa kuin muutamista henkilöistä, joita on kuultu moittittavan: kun joutuu heitä aivan lähelle, unohtaa heidän virheensä ja heikkoutensa ja silmä näkee ainoastaan sen, mikä on suurta heidän palavassa rakkaudessaan ihmiskuntaa kohtaan ja heidän väsymättömässä työssään ihmiskunnan kohottamiseksi.

II.

**Englanti:
Alustavaa
historikla.**

Tuonnempana jo mainittiin, että vallankumoukset voimakkaasti jouduttivat naisen personaa koskevan käsityksen muutosta. Ranska oli sentähden se Europan maa, joka julkisesti tunnustamalla ihmisen oikeudet teoretisesti ratkaisi kysymyksen naisen tasa-arvoisuudesta miehen rinnalla. Ranska on kuitenkin harvoin kulkenut käytännöllisten uudistusten ensi rivissä. Sentähden kirposi lanka juuri tärkeimmällä hetkellä. Naisille taputettiin innokkaasti käsiä, niin kauan kuin he olivat mukana tasavaltaa vahvistamassa, mutta yhteiskunta käänsi heille selkänsä, niin pian kuin tämä päämäärä oli saavutettu. Eivätkä Ranskan naiset vielä tänäkään päivänä ole saaneet niitä oikeuksia, joita 1789 v:n vallankumouksen naiset luulivat tuossa tuokiossa saavuttavansa.

Sillaikaa kuin asia Ranskassa sai tämän käänteeseen, nousi siellä itänyt siemen oralle erään toisen maan suotuisammassa maaperässä. Tämä maa oli Englanti. Siellä ryhtyi kysymystä käsittelemään yksi meidän aikamme suurimpia ajattelijoina, joka ei ainoastaan suunnitellut sitä, vaan järjesti työnkin sen toteuttamiseksi. Englanti muodostui siis, kuten usein ennenkin, Ranskassa syntyneen aatteen vaalijaksi, sittenkuin tämä aate oli isänmaastaan karkoitettu.

Tässä saattoi kuitenkin vain olla kysymyksessä asian kehityksen jouduttaminen, sillä alkujuureltaan piilee käsitys naisen tasa-arvoisuudesta miehen rinnalla jo Englannin vanhimmissa parlamentarisissa laitoksissa. Läänitysjärjestelmä oli tosin rasittanut Englanninkin kansaa, mutta ei samassa määrässä kuin

Euroopan mantereen kansoja, ja naiset olivat omistaneet itselleen saman vapaudentunnon mikä tämän johdosta elähytti koko kansaa. Vaikkei Englannin yleinen laki suonut naisille persoonallisia oikeuksia, nautti hän kuitenkin sellaista kirkollista ja valtiollista vapautta, josta muiden maiden naisilla tähän aikaan ei ollut aavistustakaan.

Kun menemme ajassa taaksepäin aina toiseen tai kolmanteen vuosisataan j. Kr., tapaamme Martia nimisen naisen Lontoon hallitsijana. Hänen hallituksensa oli niin oikeutta noudattava, että hänelle annettiin liikanimi Proba (s. o. oikeamielinen). Englannin yleisen lain alkupiirteet olivat jo vedetyt hänen aikanaan. Kuningas Alfredin ja Edward Tunnustajan kuuluisat lait olivat näet suurimmalta osaltaan supistuksia ja parannuksia Martian laeista, joita sanottiin Martian statuteiksi. Seitsemännellä vuosisadalla ottivat kuningattaret, abedissat ja säätyläisnaiset osaa kansalliskokouksiin ja allekirjoittivat päätökset. Yhdeksännellä vuosisadalla johti Whitbyn synodia tuo niin kuuluisa abedissa Hilda. Ennen Wilhelm Valloittajan aikaa oli abedissoja kirkkoneuvostoissa ja kuninkaat olivat riippuvaisia näiden allekirjoituksista muutamiin lahjakirjoihin nähden. Henrik III:n aikana oli neljä ja Edward I:n aikana kymmenen naista parlamentissa. Kolmannellatoista vuosisadalla nimitettiin Ellinor kuningatar lordkansleriksi Aula Regiaan, valtakunnan korkeimpaan tuomioistuimeen. *) — Että naisten korkeampi kasvatus jo ammin oli keskustelun alaisena, selvenee m. m. siitä, että Mary Astell jo 16 lla vuosisadalla esitti kuningatar Annalle täydellisen naiskollegion suunnitelman. Sen toteuttaminen raukesi kuitenkin tyhjiin piispa Burnett'in ankaran vastarinnan tähden. Kuningatar Elisabetin hallituskaudella (1558—1603) esiintyi Elizabeth Elstob niinkään korkeamman naiskasvatuksen puoltajana. 1700-luvun jälkimmäisellä puoliskolla pitivät naiset julkisia kokouksia, joissa keskustelivat oikeudestaan korkeampaan

*) History of Woman Suffrage by Elizabeth Cady Stanton, Mathilda J. Gage, Susan B. Anthony 1—IV. -- A Record of the Women's Suffrage Movement in the British Isles. By Helen Blackburn 1902. British Free-women By Charlotte Carmichael Stopes. 1894.

kasvatukseen, äänioikeudestaan ja vaalikelpoisuudestaan parlamenttiin.

Mary Wollstonecraft.

Kaikki tämä on kuitenkin vain pidettävä vartonaisen naisasian edeltävänä enteenä. Se esiintyi v. 1790, kun *Mary Wollstonecraft* Lontoossa julkaisi »*Vindication of the rights of Women*» (Naisten oikeuksien puolustus) nimisen kirjansa. Hän tarkasti siinä naisen asemaa vallitsevan sivistyksen valossa, huomautti, että hänen kehityksensä saattoi tapahtua ainoastaan määrärajojen sisällä, niin kauan kuin hänen elämänsä tarkoitusperänä oli miehen miellyttäminen, ja kirjailija vaati naiselle korkeampaa kasvatusta, ammattisivistystä, työnansiota ja äänioikeutta. Tämä oli ensimmäinen yritys kysymyksen järjestykseen käsittelemiseen. Mutta se herätti sellaista paheksumista, että Mary Wollstonecraftin mies, suojellakseen häntä vainosta, oli pakoitettu julkisesti vetoamaan oman aikansa ankara arrostelusta jälkimaailman tuomioon.

Tämä erinomainen nainen oli luonnollisestikin Ranskan vallankumouksen valtavan vaikutuksen alainen; häneen olivat myös vaikuttaneet ne vapaudenaatteet ja ne suuret, hengen näköpiiriä laajentavat tapahtumat, joista ilma siihen aikaan näytti olevan niin täpösen täynnä. Hän oli persoonallisuus, joka vuosisataa myöhemminkin olisi herättänyt huomiota. Nyt tuli hän kuulumaan niiden voimakkaiden nerojen joukkoon, »jotka syntyvät niin ahtaassa ympäristössä, että he joutuvat maanpakolaisiksi, kun he katkasevat kahleensa».

Äänioikeus-
asian ensimmäinen ilmeneminen.

Hänen jälkiään seurasivat Frances Wright, Hannah Moore, Sidney Smith ja Shelley naisen asemaa koskevina teoksineen. Harvat yhteiskunnat lienevät samassa määrässä kuin Englannin yhteiskunta, panneet painoa kansalaisten valtiolliseen tasa-arvoon. Ei siis käy kummeksiminen sitä seikkaa, että naiskysymys Englannissa aluksi oli ilmenevä sen vaatimuksen muodossa, että naiselle suotaisiin oikeus ottamaan osaa lainsäätäjien valintaan. Viime vuosisadan alkupuolella ilmeni sentähden naisen äänioikeuden kysymys ensi kerran parlamentissa. Ensimmäisen tätä asiaa koskevan anomuksen jätti Elokuun 3 p:nä 1832 eräs mr Hunt, lady Mary Smith of Stanmooren pyynnöstä.

Mr Hunt lausui: »minulla on kunnia lukea eräs anomus, joka kenties herättää naurua muutamissa teistä, gentlemannit, mutta joka kuitenkin vaatii huomiota. Sen on lähettänyt ylhäisessä asemassa oleva, varakas nainen, lady Mary Smith of Stanmoor, Yorkin kreivikunnasta. Anomuksen tekijä huomauttaa, että hän maksaa veroa eikä siis voi ymmärtää, miksei hän ole oikeutettu ottamaan osaa lainsäätäjien valitsemiseen. Hän sanoo, että naiset ovat kaikkien lakisäädösten ja rangais- tusten, jopa kuolemanrangaistuksenkin alaisia, ja että heidänkin äänensä siis pitäisi tulla kuuluviin noita lakeja säädettäissä. Mutta niin ei ole laisinkaan asian laita, sillä jos nainen haas- tetaan oikeuden eteen, ovat sekä hänen syyttäjänsä että tuoma- rinsa miehiä. Hän sanoo ei voivansa hyväksyä niitä syitä, joiden nojalla naiset ovat kielletyt valtiollisia oikeuksia harjoit- tamasta, kun kerran korkein valtionvirka, nim. hallitsijan toimi, on naisille avoinna. Anomuksen tekijä pyytää, että naimatto- mien naisten, jotka täyttävät laissa määrätyt pätevyys ehdot, sal- littaisiin ottaa osaa parlamentin jäsenten valitsemiseen.»

Anomus tietysti hylättiin, mutta Sir Robert Peel myönsi siitä keskusteltaessa, »että oli vaikea löytää loogillista vastausta siihen kysymykseen, miksei naisilla ole äänioikeutta. Teoretiset syyt, jotka puolustivat tätä oikeutta, olivat ainakin yhtä pätevät, kenties pätevämmätkin, kuin ne syyt, joiden nojalla vaadittiin yleistä äänioikeutta miehille.»

Suurten vapaakauppa-taistelujen kestäessä 1830- ja 1840- luvuilla tuli asia uudestaan esille. Syynä siihen oli se seikka, että naiset innokkaasti ottivat osaa tähän taisteluun, perusta- malla yhdistyksiä, keräämällä rahoja ja ääniä vapaakauppa-puo- lueelle. Siksi olivat he tämän puolueen merkkimiesten Richard Cobden'in y. m. suuressa suosiossa. Ja nuo puoluejohtajat valittivat julkisesti, »ettei naisilla ollut äänioikeutta, jotta voisi- vat sitä käyttää oikean asian edistämiseksi.» Mutta Ranskan vallankumousmiesten tavoin unhoittivat Englanninkin vapaa- kaupan puoltajat vanhat velkansa naisille, päästyään itse valtaan. Vapaakauppa toteutui, mutta ei ainoakaan tämän kysymyksen ajajista kohottanut ääntään naisten oikeuksien hyväksi.

Äänioikeusasia esiintyi kuitenkin yhä useammin parlamentissa. Vuonna 1853 lausui parlamentinjäsen Fox: »jos politiikka on niin huono, ettei hyvien naisten tule siihen antautua, niin pitäisi kunniallisten miestenkin pysyä siitä syrjässä». — — »Minä tiedän, ettei naisen äänioikeuden aika vielä ole tullut, mutta kerran on koittava se päivä, jolloin hän ei enää nykyajan tapaan liity mieheen ainoastaan laatusanana, kun on kysymys politikasta, vaan esiintyy itsenäisenä nimisanana.» Vuonna 1843 kirjoitti mrs Reid: »*A plea for the Women*» (Naisten puolustus) nimisen teoksen, kuten luullaan, sen nöyryttävän tapauksen johdosta, jolloin Amerikan naisetustajat karkoitettiin Lontoossa 1840 orjuuden vastustamiseksi pidetystä maailmankongressista.

**John Stuart
Mill.**

Nämä ponnistukset eivät kuitenkaan kyenneet saattamaan naisasiaa teorioiden piiristä käytöllisen elämän aloille. Kun aika on tullut jonkun uudistuksen toteutua, ei viivytä sitä mikään, vaan kaikki asianhaarat ovat sille eduksi. Mutta ennen kuin ihmiset ovat kypsyneet tämän hetken varalle, jääpi uudistus toteutumatta, vaikka tehokkainkin tarmo tai hurmaavin kaunopuheisuus koettavat sitä jouduttaa. Vasta *John Stuart Mill* sai tehtäväkseen neron ja järkipäisen tieteen avulla raivata sijaa naisialle meidän aikamme muiden uudistuskysymysten rinnalla.

Hänen isänsä, James Mill, joka oli uudenaikaisen englantilaisen radikalismien perustajan Bentham filosofin oppilas, oli 1824 kirjoittanut »*On the Government*» (Hallituksesta) nimisen tutkimuksen, jossa hän vaati äänioikeuden laajentamista. »Mutta», hän lisäsi, »kaikilta niiltä, joiden edut sisältyvät toisten henkilöiden etuihin, kiellettäköön tämä äänioikeus, siis naisiltakin, jotka miltei kauttaaltaan riippuvat isiensä ja miestensä tahdosta.» — Tätä lausuntoa paheksuivat toiset Benthamin oppilaat, ja eräs mrs Wheeler sepitti yhdessä William Thompsonin kanssa *The appeal of Women* (Naisten vetoaminen) nimisen kirjoituksen sitä vastaan. Kirjoituksessa osoitettiin Millin lausunnon epäloogillisuutta, koskei miltei kaikki naiset merkinnyt samaa kuin kaikki naiset. Mill kieltäytyi tunnustamasta väitettä oikeaksi ja tästä syntyi pitkä polemiikka. Vaikka

John Stuart Mill vielä oli varsin nuori, teki väittely häneen kuitenkin syvän vaikutuksen, ja hänen »*The Subjection of Women*» (Naisten vallanalainen asema) niminen teoksensa, minkä hän julkaisi kolmekymmentä vuotta myöhemmin, on samaan tapaan suunniteltu, kuin Wheelersin kirja, kuitenkin sillä eroituksella, että se on sepitetty säihkyvän neron suurella voimalla.

Lähimpänä aiheena Millin ylempänä mainittuun teokseen olivat ne kirjoitukset, jotka Mrs Taylor (sittemmin hänen vaimonsa) 1851 julkaisi »*The Westminster Review*» nimisessä aikakauskirjassa. Häneen olivat tehneet syvän vaikutuksen ensimmäiset amerikkalaiset naisiasiakokoukset 1848 ja 1849, joihin Englannissakin tunnetut ja arvossa pidetyt miehet, kuten Channing, Emerson, Parker ja William Lloyd Garrison, olivat ottaneet osaa. Mill tunnusti, että juuri nämä samaiset kirjoitukset olivat aiheuttaneet hänen esiintymisensä naisasiassa.

Hän ei kuitenkaan pelästynyt siitä, että, kuten hän itse sanoo, »käsitys naisen alempiarvoisuudesta alkujaan perustuu moninaiisiin tunteisiin, joita on vaikea järkipäisesti vastustaa, sillä jota enemmän tunne joutuu alakynteen keskustelussa, sitä lujemmin juurtuu sen kannattajiin se käsitys, että juuri heidän tunteillaan mahtanee olla syvempi perustus, johon todistukset eivät pysty.»

Hän selitti, »että se periaate, joka määrää molempien sukupuolien nykyiset yhteiskunnalliset suhteet — se nimittäin, että toinen sukupuoli on toisen vallan alainen — on itsessään väärä ja tätä nykyä mitä vaikeimpana esteenä ihmiskunnan edistymiselle, ja hän vaati, että tämä epäsuhte on vaihdettava täydellisen tasa-arvoisuuden periaatteeseen. — Väkevämmän oikeus maailman johtavana periaatteena on näköään hyljätty ja useimmissa ihmisten välisissä olosuhteissa ei kukaan saa sitä harjoittaa. — Naisen vallanalainen asema on uudemman ajan yhteiskuntajärjestyksessä yksinäinen poikkeustila, joka eroaa tämän yhteiskuntajärjestyksen perustuslaista, se on jäännös menneiden aikojen maailmankäsityksestä, mikä kaikilla muilla aloilla on hävinnyt jäljettömiin, mutta yhdessä perin tärkeässä kohdassa on säilynyt, — se tekee yhden ainoan sosiaalisen olo-

suhteen kaikkien muiden täydelliseksi vastakohtaksi; se sotii jyrkästi yhteiskuntajärjestyksen luonnetta ja sitä edistysliikettä vastaan, joka on uuden ajan henkenä.» *)

Mill huomautti edelleen, että naisen todellinen luonne vasta silloin tulee näkyviin, kun hän vapaasti saa kehittyä. Siihen asti on meidän käsityksemme varsin vaillinainen, sekä hänen luonteestaan, että siitä asemasta, joka hänellä tämän luonteen perustuksella on oleva. Ainoa minkä me varmuudella voimme olettaa on, ettei nainen voi olla luoduista olennoista ainoa, joka olisi tuomittu pysähtymään nykyiselle kehityskannalleen. Sillä sitä tehden menee hän myös taaksepäin. Elämä ei tunne alallaan pysymistä, ainoastaan edistystä tai taantumista.

Kuten ylempänä sanotusta ilmenee, arvosteli Mill ihan alusta pitäen naisasiaa etupäässä eettillisenä kysymyksenä. Väsymättömästi hän esiintoi tätä näkökohtaa, samoin kuin sitä, että tulisi pitää niitä taloudellisia etuja, joita naisten vapauttaminen tuottaa heille, vapauttamisen seurauksena, eikä sen päämääränä.

Järjestetty
naisasiatyo.

Mutta samalla kuin hän teoksissaan puolusti näitä teorioja, hän piti perin tärkeänä niin pian kuin mahdollista tehdä jotakin niiden toteuttamiseksi. Varhaisimmissa, 1850-luvulla julkaisemissaan teoksissa eduskunnallisesta hallituksesta ja parlamentarisisista uudistuksista, oli hän jo vaatinut valtiollista tasa-arvoisuutta miehelle ja naiselle. Niin pian kuin hän 1865 valittiin parlamenttiin, ilmoitti hän suostuvansa jättämään anomuksen asiassa, jos 100 naista allekirjoittaisi sellaisen anomuksen. Kohta muodostettiin Lontoossa sellainen komitea, ja muutamassa viikossa koottiin lähes 2,000 nimeä.

Omituista kyllä, arvellaan Disraëlin antaneen ensimmäisen aiheen tähän lakiehdotukseen, vaikka hän valtiollisilta mielipiteiltään olikin Stuart Millin täydellinen vastakohta. Disraëli oli näet vähää ennen eräessä parlamentin keskustelussa lausunut seuraavat merkkiin pantavat sanat: »minä en käsitä miksei nai-

*) The Subjection of Women.

silla ole äänioikeutta maassa, jota nainen hallitsee, jossa naisten sallitaan olla valtiösäätyjen osana, kuten meidän peeresses (naispeerit), jossa he voivat omistaa maata, toimia kirkon vartioina ja vaivaistalojen hoitajina y. m.» — Näiden sanojen rohkaisemina kääntyivät miss Bessie R. Parkes, miss Jessie Bouche-rett ja mrs Bodichon Stuart Millin puoleen pyynnöllä, että hän ottaisi asiaa ajaakseen — ja tämän pyynnön tuloksena oli mainittu lakiehdotus.

Tässä lakiehdotuksessa, joka jätettiin 1866, sanoo Mill: »minä en pidä valtiollista äänioikeutta tai mitään muuta julkista tointa abstraktisena ja luovuttamattomana oikeutena, enkä pidä sitä persoonallisena vääryytenä ketään kohtaan, jos tämä oikeus häneltä kielletään. Minun todisteluani käsitetään kerrassaan väärin, jos luullaan sitä tarkoittavani. Minä puolustan äänioikeutta naisille ainoastaan sillä perustuksella, että minä pidän tätä oikeutta oman etumme mukaisena, toivottavana ja kaikin puolin suotavana. Tosin löytyy paljon toivottavaa ja sopivaa, mutta kaikki ei ole sitä samassa määrässä, ja on olemassa jotain perin tärkeitä, jonka noudattaminen aina on oman etumme mukaista, toivottavaa ja sopivaa, ja se on oikeus. Ja vaikkei oikeus vaadikkaan, että meidän välttämättömästi tulee antaa valtiollista toimivaltaa jokaiselle, niin vaatii se kuitenkin empimättä, ettemme oikullisesti emmekä syyttä kiellä toiselta kansalaiselta sitä minkä me toiselle myönnämme.»

Amerikkalainen ja englantilainen todistelu naisen äänioikeuden puolesta olivat alusta pitäen oleellisesti erilaisia. Amerikassa kuului valtiollisen äänioikeuden periaate synnyntänsä oikeutena maan valtiosäännön kulmakiviin. Oli luonnollista, että naistenkin äänioikeuden vaatimus perustuisi samoihin periaatteisiin. Englannissa sitävastoin oli asia esitettävä enemmän kylmän käytölliseltä kannalta, sekä valtiollisten olojen että kansallisuonteen erilaisuuteen nähden. Tämä »terveen järjen» perustus on saattanut Englannin naisasiaystäviä poikkeuksetta vaatimaan äänioikeutta ainoastaan niille naisille, jotka täyt-

*) Englannissa ei ole yleistä äänioikeutta tämän sanan tavallisessa merkityksessä. Nykyään on siellä olemassa kolme eri äänioikeusperustetta:

tävät ne ehdot, mitkä laki asettaa miehille äänioikeutetuille. *) Stuart Millin aikaan kuuluivat tähän naisten luokkaan lesket ja täysivaltaiset naimattomat naiset, jotka olivat omintakeisen taloudenjohtajia kauppaloissa, omistivat vapaaläänejä ja vuokrasivat kreivikunnissa maata, jonka hinta nousi määrättyä minimiarvoa korkeammalle. Englannin naisasiaystävät eivät koskaan ole ystävän eikä vastustajan houkuttelemina sotkeneet asiaansa vaatimalla äänioikeutta niille naisille, jotka esim. voimassa olevan lain mukaan naineina ovat vajavaltaisia, eivätkä siis täytä äänioikeutta varten vaadittavia pätevyysehtoja. Etteivät he hyväksy naidun naisen vajavaltaisuutta, sen he ovat osoittaneet anomalla, että tämä vajavaltaisuus kumottaisiin. Mutta se on eri kysymys, jota he eivät koskaan sekota äänioikeusliikkeeseen. Tässä kannattavat heitä heidän ystävänsä parlamentissa, jotka lakkaamatta teroittavat heidän mieliinsä, »että voimassa olevat lait ovat arvossa pidettävät ja että siis olisi perin epäviisasta vaatia äänioikeutta naidulle naiselle, niin kauan kuin hän on lain edessä vajavaltainen».

Vaikka useat etevät naiset ainoastaan vastenmielisesti taipuivat työskentelemään tämän periaatteen perustuksella, on sitä kuitenkin Englannissa järkähtämättä seurattu.

Vaikka Millin ensimmäinen äänioikeus-ehdotus olikin niin kylmän maltillinen, vastaanotettiin se parlamentissa naurulla ja

1) Ammatti-äänioikeus (occupation franchise), jonka mukaan kaikilla niillä miehillä on äänioikeus, jotka vähintään yhden vuoden ajan ovat omistaneet tahi vuokranneet liikekonttorin, varaston tahi puodin, jonka vuotuinen puhdas tulo on vähintään 10 punttaa (noin 250 Smk). 2) Talous-äänioikeus (household franchise), jonka mukaan kaikilla niillä miehillä on äänioikeus, jotka omistavat tahi vuokraavat taloja, riippumatta niiden raha-arvosta, kunhan kaikki verot ja vuokrat vain ovat maksetut puoleen vuoteen saakka ennen vaalia, ja he ovat asuneet talossa yhden vuoden ennen vaalia. 3) Vuokralais-äänioikeus (lodger franchise), jonka mukaan kaikki ne miehet, jotka huoneestaan maksavat vähintään 10 punttaa vuotuista vuokraa, ovat äänivaltaisia. Jos poika, joka asuu vanhempiensa luona, on täyttänyt 21 vuotta ja hänellä on oma huone, josta hän maksaa vuokraa vanhemmilleen, on hän äänivaltainen. — 1860 luvulla, jolloin taistelu naisten äänioikeudesta alkoi, ei miesten äänioikeus tietysti ollut vielä näin laaja.

ilkkuvilla kättentaputuksilla. Mill selitti silloin, että hän aikoi esittää ehdoituksensa toisessa muodossa, nimittäin lisäyksenä Disraëlin reformiehdotukseen, joka koski miesten äänioikeuden laajentamista. Niin tapahtuikin. Lisäys tarkoitti, että sana »mies» muutettaisiin sanaksi »henkilö», ja Mill esitti sen jo seuraavana vuonna. Se kumottiin 194 äänellä 70 vastaan, jotka annettiin sen puolesta. Mutta vähemmistöön kuului vanhoillisten hämmästykseksi suuri vapaudentaistelija ja kaunopuhuja John Bright, joka siihen aikaan nautti miltei rajatonta kunnioitusta. Mill kirjoitti tästä eräälle ystävälleen: »me olemme ihastuneet vähemmistöömme, joka on suurempi kuin minkä uskalsimme toivoakaan. — — — Ja kaikkein suurin voittomme on John Brightin ääni».

Mill ei saanut osoittaa mitä hän johtajakyvyllään ja nerollaan olisi voinut vaikuttaa asian eduksi parlamentissa. Hänen parlamentarinen uransa oli lyhytikäinen, sillä vuonna 1868 häntä ei enää edustajaksi valittu. Mutta taistelutantereen ulkopuolellakaan eivät hänen ystävänsä saaneet kauan käyttää hyväkseen hänen viisasta johtoaan. Hän poistui Tuonen tulleille v. 1878.

Nuori liike näytti sortuvan tästä iskusta. Itse oli hän tosin kieltänyt olleensa »naisasian alkuunpanija», joksi häntä sanottiin. Mutta jos siinä muodollisesti onkin perää, ei kuitenkaan voitane kieltää, että John Stuart Millin osa kysymyksen ajamisessa oli käänteenä sen kehitykselle. Hän oli mestari ja oman koulun perustaja. Aivan kuin taiteessa suuri nero luopi uuden suunnan ja vaikuttaa seuraajiinsa monen sukupolven aikana, samoin ovat naisasian johtajatkin Englannissa ja muissa maissa kokeneet Millin vaikutusta, jonka mahtava henki on heidät niin sanoaksemme luonut ja muovaillut.

Disraëlin reformiehdotus tuli laiksi 1867, ja suuret työmiesjoukot saivat sen kautta äänioikeuden. Nyt luuli moni, että naisillekin oli myönnetty äänioikeus. Tämä oli anteeksi annettava erehdys, koska uusi laki käytti »man» sanaa, joka sana Englannissa voimassa olevan n. s. »Lord Romillyn lain» nojalla, kaikkialla tarkoittaa myöskin naisia, missä nimenomaan ei ole toisin mää-

rätty. Nämä toiveet raukesivat pian tyhjiin. Manchesterissa saapui 5,000 naista, omantakeisen taloudenjohtajaa, vaaleihin, mutta heidät evättiin, ja tämän johdosta syntyneessä oikeudenkäynnissä selitti lordkansleri julkisesti ettei reformibilli koskenut naisia.

Millin kuoleman jälkeen siirtyi liikkeen johto John Brightin veljelle Jakob Brightille, ja sittemmin olivat sen johtajina parlamentin jäsenet Forsyth, Russel Gurney, Courtney, Hugh Mason, Woodall y. m. Taistelua käytiin vaihtelevalla onnella. Vuonna 1876 kohtasi naisasiaystäviä suuri vastoinikäyminen, kun John Bright julkisesti siirtyi vastustajien leiriin. Hän myönsi »hurmaantuneensa Millin verrattomasta todistelutavasta», vaikka hän itse asiassa oli kuulunut naisen äänioikeuden vastustajiin. — »Elleivät meidän naisemme», hän sanoi, »tunne itseään varmoiksi isiensä, veljiensä ja miestensä turvissa, niin ei ole syy meidän laeissamme, vaan siinä, ettei kristillinen sivistys vielä ole päässyt yhteiskuntia elähyttämään. — — Naiset eivät muodosta erityistä yhteiskuntaluokkaa, vaan heidän etunsa sisältyvät miesten etuihin. Siksi ei tarvita erityisiä toimenpiteitä heidän hyväkseen.»

Nämä sanat, John Brightin, vapauden puolustajan, lausumina, herättivät yleistä hämmästyystä naisasian ystäväissä. Moni esiintyi häntä vastaan, huomauttaen, että vaikkeivät naiset, kuten hän sanoi, muodostaneetkaan eri yhteiskuntaluokkaa, niin oli heitä kuitenkin sellaisena kohdeltu, kun heitä sukupuolensa tähden rangaistiin niin monella lain sallimalla epäkohdalla. — »Me naiset», sanoo eräs samanaikainen todistaja, »kuunteelimme oudoksuen ja apealla mielellä, kun sen ajan suurin vapaudentaistelija ja parlamentin paras kaunopuhuja korotti äänensä kieltääkseen omat periaatteensa, siksi että ne olivat naisiinkin sovellettavat. Tuntui siltä kun olisi se kadottanut taikavoi-
mansa, niin pian kuin se ei enää puhunut totuuden palveluk-
sessa.» *)

*) Brightin tytär, mrs Helen Bright Clark ja hänen tytärsuolensa, Jane Cobden, olivat sitävastoin naisasian rohkeita ja uskollisia kannattajia.

John Brightin luopuminen oli naisasialle suuri tappio, jota ei koskaan ole täydellisesti voitu korvata, sillä se antoi epäröiville sopivan tilaisuuden vetäytymään syrjään ja viholliset ylvästelivät siitä, että naisasiaystävien uudistukset tuntuivat vapauden puolustajasta, John Brightistakin, liian vallankumouksellisilta.

Ensimmäisestä vuodesta alkaen, jolloin Stuart Mill istui parlamentissa, oli naisasiatyo, kuten jo mainittiin, ollut järjestetty. Ensimmäinen n. s. äänioikeuskomitea hajosi 1867 ja muodostettiin »*The National Society for Women's Suffrage*» (Naisten äänioikeuden kansallisliitto) niminen yhdistys. Sen pääasiallisena toimena oli anomuksien aikaansaaminen. Liikkeen alkuajoina havaittiin, että parlamenttiin jätetyt anomukset olivat verrattomana agitatsioonin keinona, koska ne synnyttivät keskustelua laajoissa piireissä. Sitäpaitsi voitiin kaikkia yhdistyksen jäseniä pitää vireillä allekirjoitusten kokoomisella. Tämä työ tavallaan kehitti heitä, sillä voidakseen puhua asiansa puolesta, täytyi heidän perusteellisesti perehtyä kysymykseen. Osoitteena yhdistyksen suunnattoman laajasta vaikutuksesta mainittakoon, että v. 1868 jätettiin 78 anomusta, joissa yhteensä oli 50,000 allekirjoitusta. Yksi niistä, jonka etupäässä seisovat Florence Nightingale ja Mary Somerville, sisälsi 21,000 nimeä

He esiintyivät kerran molemmat suuressa Leedsin kaupungissa pidetyssä kokouksessa v. 1882 puolustaen mitä suurimmalla lämmöllä naisen äänioikeuden periaatetta. Mutta vaikka heidän 1,600 henkilöön nouseva kuulijakuntansa hämmästyen ja äänetönnä ihmetteli heidän rohkeuttaan, kun he näin julkisesti vastustivat niin arvossa pidetyn isänsä yleisesti tunnettuja mielipiteitä, tekivät he sen niin suurella hellävaraisuudella, että kaikki heidän esitystään ihailien seurasivat. Samana iltana piti Leedsin kaupunki pidot Brightin kunniaksi, joka sattui olemaan paikkakunnalla, ja moni ajatteli kummaksuen, tahtoisiko hän tuon tapahtuman jälkeen tavata tyttäriänsä. Mutta kun nämä juhlassa lähestyivät hänen kunniapaikkaansa tervehtiäkseen häntä, astui hän alas ja meni heitä vastaan, suuteli heitä isällisellä hellyydellä ja piti heidät luonaan koko sen iltaa. Seuraavana päivänä esiintyi hän itse valtiollisessa kokouksessa. Kun eräs puhuja tervehdyspuheessaan rohkeni tehdä pienen huomautuksen hänen ja hänen tyttäriensä eriävistä mielipiteistä, nauroi John Bright sydämensä pohjasta, ja koko yleisö yhtyi hänen nauruunsa.

Gripenberg, Naisasian kehitys. -- 5

ja oli niin raskas, että Mill tuskin jaksoi sitä kantaa. Hänen oli tapana sanoa siitä, että »se oli viehättävin taakka, minkä hän eläissään oli kantanut».

Vaikka naiset olivat tämän työn johtajina, rohjettiin vasta 1869 pitää kokouksia, missä esiintyi naispuhujia. Vielä silloinkin pidettiin välttämättömänä, että naisten tuli lukea paperista sanottavansa, eikä suinkaan puhua vapaasti, välttääkseen yleisöä ärsyttämästä. Tästä huolimatta mainittiin näitä ensimmäisiä naispuhujia eräässä parlamentin keskustelussa henkilöinä, jotka olivat häväisseet koko sukupuolensa.

Tämän väsymättömän työn etunenässä oli mrs Peter Taylor, jota kutsutaan »liikkeen äidiksi», nainen, joka muita paremmin pystyi hoitamaan uuden aatteen hentoja sirkkalehtiä. Hän oli tehokkaasti ottanut osaa Amerikan orjien vapauttamisliikkeeseen ja Italian vapauden ystävien taisteluun ja hänellä oli monipuolinen kokemus järjestetyn työn suunnittelemisessa, ynnä sosialisissa ja valtiollisissa kysymyksissä. Hänen rinnallaan seisoivat naisia sellaisia kuin Lydia Becker, Helen Blackburn, Caroline Ashurst Biggs, Frances Power Cobbe, Millicent Garret Fawcett, Rhoda Garret ja Priscilla Mc Laren. Viimeksi mainittu kuului erittäinkin naisasian tukipylväisiin. Hän oli Bright-veljeksien sisar ja yhdisti personassaan kaikki johtajan ominaisuudet. Hänellä oli tuo kveekarinaisille ominainen suhde ja arvokkaisuus ja hän omasi tuon verrattoman ja tenhoavan kaunopuheisuuden, joka oli Bright-suvussa synnynnäinen.

Se kärsivällisyys ja kestävyys, jolla naiset työskentelivät, oli ihmeteltävä. Ei kulunut sitä päivää, jolloin ei Caroline Biggs ja Lydia Becker saapuneet alahuoneeseen keskustellakseen parlamentin jäsenten lomahetkillä heidän kanssaan Millin eduskuntajärjestelmän periaatteista. Englannin naisasiatyölle omittaisena piirteenä oli nim. se seikka, että alusta pitäen pantiin painoa tuollaiselle »keskustelun muodossa tapahtuvalle agitatsioonille». Maan vanha sivistys ja miesten tottumus ajatusten vaihtoon sivistyneiden naisten kanssa tekivät sen mahdolliseksi. Monessa muussa maassa olisi sellainen agitatsioni ollut mahdoton.

Vuonna 1879 julkaisivat naisasiaystävät pienen kirjasen, johon he olivat koonneet sellaisten naisten lausuntoja naisen äänioikeusasiassa, joilla oli etevä asema kirjallisuuden, taiteen, tieteen, armeliaisuuden, kasvatuksen tai ammattien alalla. Kirja annettiin kaikille parlamentin jäsenille ja sisälsi niin monta huvittavaa ja vakuuttavaa huomautusta, että se tuli puhujille jonkinlaiseksi sivistyssanakirjaksi naisen äänioikeutta koskevissa keskusteluissa. Heidät nähtiin alituisesti vetoavan tuohon vihreään kirjaseen, joko hakeakseen lausunnoilleen tukea tai sopivaa maalitaulua pilanteolleen.

Vuodesta 1878 alkaen ei enää lähetetty anomuksia niin tavattoman suuressa määrässä kuin alussa oli tehty. Oli väsyttynyt sekä nimien keräämiseen että allekirjoitusten kirjoittamiseen. Sen sijaan kohdistettiin toiminta kokouksien pitämiseen.

Vuonna 1880 oli uusi reformibilli taas luvassa ja naisasiaystävät toivoivat saavansa siihen liitteen, joka olisi edullinen heidän harrastuksilleen. Osoittaakseen perättömäksi sitä väitettä, että naisten enemmistö oli äänioikeusasialle välinpitämätön, kokoonkutsuttiin joukkokokous Manchesteriin Helmikuun 5 p:nä 1880. Sen tarkoitukselta annettiin tietoa valmistavissa piirikokouksissa, joita pidettiin muutamia kuukausia sitä ennen. Joukkokokous toteutti rohkeimmat toiveet. Vapaakauppiaiden huoneuston mahtava sali oli reunojaan myöten täynnä naisia kaikista yhteiskuntaluokista, ja moni osanottaja oli jalan kulkenut 20 engl. peninkulmaa saapuakseen kokoukseen. Viereisessä talossa järjestettiin n. s. overflow-meeting (rinnakkaiskokous) kaikkia niitä varten, jotka eivät saaneet sijaa varsinaisessa kokoushuoneessa, mutta siitä huolimatta täytyi tuhansien palata tyhjin toimin. Mrs Mc Laren oli puheenjohtajana. Hänen tervehdyspuhettansa seurasi mieltymyksenosoituksia, joista ei koskaan tahtonut loppua tulla, ja innostus oli suuri kaiken aikaa kokouksen kestäessä. Perästäpäin puristivat ventovieraat naiset itkien toistensa käsiä ja yksinkertaiset työläisnaiset lausuivat liikuttavia ja rohkeita kiitossanoja niille sivistyneille naisille, jotka olivat heidän yhteistä asiaansa ajaneet.

Tämän ja sitä seuraavien vuosien kuluessa pidettiin monta

sellaista kokousta, yhtä innostuneita ja yhtä suurella osanotolla. Englannissa ei oltu edes John Brightin eikä vapaakauppataistelujen loistavimpina päivinä nähty sellaisia kokouksia. Siihen asti eivät esim. maanviljelystyömiehet, joiden äänioikeuden hyväksi alihuone oli vuosikymmeniä tehnyt työtä, edes yrittäneetkään mielenosoituskokouksien pitämistä. Vaikka he olivat osoittaneet miltei täydellistä välinpitämättömyyttä valtiollisten oikeuksiensa suhteen, oli heille sellaisia annettu, mutta nyt ei välitetty siitä politikan ja järjestön tuntemisesta, minkä naiset osoittivat pyrkiessään lainsäädännön osallisuuteen.

Vuonna 1884 ehdoitti Gladstone uuden reformibillin, jonka mukaan äänioikeus oli ulonnettava kaikille omintakeisen talouden johtajille koko maassa. Naisasian ystävät lähettivät silloin edustajia hänen luokseen pyytämään, että hän ulottaisi lakiehdoituksensa niihin leskiin ja naimattomiin naisiin, jotka olivat omintakeisen talouden johtajia, mutta Gladstone ei ainoastaan kieltäytynyt noita edustajia vastaanottamasta, vaan teki puolueelleenkin tiettäväksi, että hän aikoi jättää koko lakiehdoituksen sikseen, jos naisten eduksi tehty lisäys siihen liitettäisiin. Ei auttanut se seikka, että 77 vapaamielistä parlamentin jäsentä allekirjoitti memorialin, jossa pyydettiin hallitusta pysymään puolueettomana mahdollisen lakilisäyksen suhteen, eikä auttanut sekään, että naisiasiaystävien johtaja, mr Woodall, piti puolustuspuheen, tyynen ja kaunopuheisesti vakuuttavan. Puolue-ruoska, »kaksinkerroin punottu ja solmittu», sanoivat pilkkakirveet, vinkui armotta ja lakilisäyksen kohtalo oli ratkaistu. 99 vapaamielistä ja 6 »homerulers» luopui naisasiasta, heidän joukossaan sen äskeinen johtaja Hugh Mason, jonka ohessa 34 vapaamielistä ja 7 »homerulers» kieltäytyi äänestämästä. *)

Äänioikeusasia parlamentissa joutui nyt jonkunlaisen seisahduksen tilaan. Mr Woodall, mr Walter Mc Laren, paroni Dimsdale y. m. olivat sen johtajia, mutta heidän onnistui ainoastaan kerran, v. 1886, saada lakiehdoituksensa toisen lukemisen asteeseen. Seuraavina vuosina ei heille annettu edes

*) History of Woman Suffrage. III

kokonaista päivää sen ensi lukemisen varalle. Syynä siihen lienee ollut osaksi se luonnollinen reaktioni, joka pakosta-kin seurasi Stuart Millin esiintymisestä johtuvaa viidentoista vuoden kuumeentapaista agitatsionia, osaksi lienee tuon reaktionin synnyttänyt polttava Irlannin kysymys, joka Europan valtiollisen taivaan sakeutuessa oli antanut Englannin parlamentille yltäkyllin työtä. Tämän lisäksi tulee vielä se seikka, että parlamentin ohjesääntöjen mukaan yksityisten parlamentin jäsenten on varsin vaikea saada lakiehdotuksensa lukemisen alaiseksi. Ainoa päivä, jolloin tämä voipi tapahtua, on keskiviikko, jolloin keskustelu on lopetettava jo kello 6; mutta hallituksella on oikeus, jos se sen sopivaksi katsoo, käyttää tätäkin päivää omien lakiehdotuksiensa käsittelyä varten. Sellaisissa olosuhteissa on tietysti varsin helppo juonitella, ja kysymys, jota asianomaiset vastustavat, voipi loppumattomiin lykkäytyä.

Talvella 1892 onnistui lopullisesti Sir Albert Rollitin ja Sir Algernon Borthwickin saada keskiviikkona Huhtik. 27 p:nä toisen lukemisen alaiseksi lakiehdotus, joka koski äänioikeuden suomista niille naisille, joilla jo oli kunnallinen äänioikeus. Samoin onnistui Walter Mc Larenin saada Toukokuun 18 p:nä toisen lukemisen alaiseksi samaa tarkoittavan lakiehdotuksen. Kaksi äänioikeusehdotusta oli siis jätettävä, toinen vanhoillispuolueen jäsenten toimittamana, toinen vapaamielisen puolueen jäsenten laatima. Tämä tieto herätti huomiota laajoissa piireissä ja saattoi sekä asian ystävät että sen vastustajat ponnistamaan kaikki voimansa saadakseen parlamentin ja yleisön puolelleen. Useat korkeimman ylhäisön naiset pitivät n. s. »drawingroom-meetingejä» eli yksityisiä kokouksia, joihin he kutsuivat etevää mies- ja naispuhujia selittämään kysymystä lukuisalle kuulijakunnalle. N. s. »Parlamentarinen komitea» (The Parliamentary Committee), johon kuuluivat naisen äänioikeuden periaatetta suosivat parlamentin jäsenet, piti kokouksen keskustellakseen siitä tavasta, jolla parhaiten voitaisiin toimia lakiehdotuksen menestymiseksi. Samoin osoittivat äänioikeusyhdistyksen jäsenet suurta tarmoa kääntymällä kunnallista äänioikeutta omistavien naisten puoleen pyynnöllä, että nämä lähet-

täisivät anomuksia parlamentin jäsenille ja pyytäisivät heidän myötävaikutustaan ehdituksen ajamisessa. Sanomalehdistössä pohdittiin kysymystä varsin innokkaasti. Harvat sanomalehdet olivat tuiki vastustavalla kannalla; useimmat selittivät, että nuo mainitut lakiehdotukset heidän käsittäen ainoastaan vaativat jonkunlaista oikeutta täysivaltaisille naisille. Kolmattakymmentä sanomalehteä puolusti enemmän tai vähemmän voimakkaasti lakiehdotusta, niiden joukossa hovin lehti »The St James's Gazette», vaikutusvaltainen »Pall Mall Gazette», »Morning Post», »Globe» y. m.

Mutta kysymyksellä oli mahtavia vastustajia. Valtiosihtööri Labouchère jätti parlamenttiin lakiehdotuksia vastustavan memorialin, jonka 20 parlamentin jäsentä oli varustanut allekirjoituksillaan; kymmenen heistä kuului hallitus- ja kymmenen vastustuspuolueeseen. Gladstonekin käytti kaiken mahtavan vaikutusvaltansa naisasiaystäviä vastaan Samuel Smith nimiselle parlamentin jäsenelle osoitetussa kirjeessään, joka painettiin ja levitettiin tuhansin kappalein keskustelun edellisinä päivinä.

Tässä lienee paikallaan mainita omituisesta käänteestä, joka tapahtui Englannin valtiollisten puolueiden keskuudessa, naisen äänioikeuden kysymyksessä. Disraëli oli, kuten jo mainittiin, ensimmäinen myöhemmän ajan valtiomies, joka suopein mielin kohteli tätä uudistusta. Jota enemmän vanhoillinen puolue näytti joutuvan alakynteen yhä kasvavan vapaamielisen puolueen rinnalla, sitä enemmän alkoi Disraëli tähystellä mistä hän saisi apujoukkoja puolueelleen. Ja näin tapahtui, että vanhoilliset hänen aikanaan omaksuivat niin monta kohtaa kuin mahdollista vastapuolueen ohjelmasta. Yksi näitä kohtia, jonka Disraëli sukkelasti siirsi vapaamielisten ohjelmasta vanhoillisten ohjelmaan, oli myös naisen äänioikeus. Tämä kävi sitä helpommin päinsä, koska sanat vanhoillinen ja vapaamielinen, Englannin valtiollisiin puolueisiin nähden, ei ole käsiteltävä yleisessä, vaan ainoastaan ahtaammassa valtiollisessa merkityksessä.

Siihen asti oli naisen äänioikeudella ollut aniharvoja puolustajia vapaamielisten keskuudessa, mutta kysymystä pidettiin

kuitenkin vapaamieliseen ohjelmaan kuuluvana. Moni oli luultu Gladstonea siksi mieheksi, joka oli saattava asian voittoisaan loppuun. Vuoteen 1871 pysyi hän kuitenkin mykkänä, niin kohta kuin mainittu kysymys joutui päiväjärjestykseen. Silloin puhui hän eräässä parlamentin keskustelussa asian puolesta, siten nimittäin, että hän myönsi teoreetiselta kannalta naisten äänioikeuden oikeutetuksi, vaikkakin ehdollisesti ja monella rajoituksella. Kun äänestyksen piti tapahtua ei Gladstonea näkynyt eikä kuulunut. Tuo pieni myönnytys riitti kuitenkin hankkimaan hänelle naisten kiitollisen myötätuntoisuuden ja Gladstone oli heidän silmissään monena vuotena »mies, joka oli sen tekevä».

Sillävälän alkoi äkkiarvaamatta milloin toinen, milloin toinen vanhoillisen puolueen johtajista julkisesti puhua naisten äänioikeuden puolesta. Disraëli, nyttemmin lord Beaconsfield, perusti suureen »The Primrose League» nimiseen valtiolliseen yhdistykseen naisosaston. Hänen seuraajansa, lord Salisbury, julkilausui moneen kertaan myötätuntoisuutensa naisten valtiollista tasa-arvoisuutta kohtaan. Joka tilaisuudessa heitä mairiteltiin ja kiitettiin siitä avusta, minkä he olivat vanhoillisille antaneet.

Tietysti ei voida selvästi osoittaa, kuinka suuressa määrässä naiset todellakin autoivat viimeksi mainittua puoluetta, mutta nähtävästi ei heidän apunsa ollut niinkään vähäinen, koska puolue pysyi heille niin kohteliaana. Tämä on tosiasia, ja yhtä tosi on sekin, että samassa määrässä kuin vanhoillisten onnistui saada naiset puolelleen, samassa määrässä kylmenivät vapaamieliset naisen äänioikeudelle ja Europa on kummakseen saanut nähdä vanhoillisen puolueen vaativan ja vapaamielisen vastustavan kysymyksessä olevaa uudistusta.

Syy on päivän selvä. Vapaamieliset huomasivat liian myöhään, että vanhoilliset olivat voittaneet naisissa puolelleen vapaaehtoisen armeijan, lupaamalla heille äänioikeuden, ja että vanhoilliset täten sukkelaasti olivat riistäneet vastustajiltaan yhden varjelemattoman ulkovarustuksen. Nyt pelkäsivät vapaamieliset, että suuri osa naisia, jos he saisivat äänioikeuden, yhtyisi vanhoillisiin.

Vuosi vuodelta Gladstone siis alkoi esiintyä yhä jyrkempänä naisen äänioikeuden vastustajana. Vuonna 1884 vaikutti hänen vastustuksensa sen, että naiset suljettiin pois äänioikeutta koskevasta lakiehdotuksesta. Vuonna 1886 kumottiin lakiehdotus toisen lukemisen jälkeen pääasiallisesti hänen vaikutuksestaan. Samaa politikaa seuraten vastusti hän lakiehdotusta niinikään 1892.

Tuossa ylempänä mainitussa Samuel Smith'ille lähettämässä kirjeessään sanoi hän vastarintansa syyksi muka sen, että »lakiehdotus loukkasi hänen oikeudentuntoaan, koska se myönsi äänioikeuden ainoastaan naimattomille naisille ja leskille, jota vastoin perheenäidit hänen mielestään olivat paljon enemmän kypsyneet äänioikeutta varten ja koska naiset siten avioliittoon mennessään joutuisivat niin sanoaksemme sakon alaisiksi.» Kuitenkin kuului hän itse niiden joukkoon, jotka sitä ennen innokkaasti neuvoivat naisiasiystäviä vaatimaan äänioikeutta ainoastaan niille naisille, »jotka laki tunnusti täysivaltaisiksi» — eikä siis vaimoille, joita laki pitää vajavaltaisina. Kirjeessään vastusti hän edelleen lakiehdotusta siitä syystä, ettei suurin osa naisia tahtonut äänioikeutta, — mutta itse oli hän loistavalla tavalla kumonnut juuri tuon samaisen väitteen, kun vanhoilliset itsepin-taisesti käyttivät sitä häntä vastaan, hänen taistellessaan työmiesten äänioikeuden puolesta. Loppujen lopuksi vetosi hän tunteellisesti naisten tunteisiin, selittämällä, että he joutuessaan politikan pyörteisiin, »kadottaisivat arkaluontoisen puhtautensa, hienoutensa ja kauneutensa». Mutta missään ei ole mainittu hänen vastustaneen prostitutsionia siitä syystä, että se hävitti lukemattomain köyhäin naisten »arkatuntoisen puhtauden, hienouden ja kainouden»; eikä ole sitäkään merkille pantu, että hän olisi vaatinut samaa palkkaa samasta työstä, riippumatta työntekijän sukupuolesta, vaikka totta tosiaankin pitäisi olla hennolle ja hienolle olennolle paljon raskaampaa työskennellä päivät umpeen puolta vähemmällä palkalla mieheen verraten, paljon raskaampaa kuin laskea vaalilippunsa vaaliurna.

Lopuksi ja ennen kaikkea näytti Gladstone unohtaneen, että hän 1880 eräässä Skottlandin Dalkeithin vaalikokouksessa

innokkaasti kehoitti naisia aktivisesti ottamaan osaa vaalitaisteluun. »Tämä aktiivinen politinen toiminta», hän sanoi silloin, »ei saata teitä poikkeamaan teidän naisellisesta luonteestanne, ei mitenkään. Se soveltuu teidän luonteeseenne ja saattaa teidät paremmin ymmärtämään velvollisuutenne naisina. Jos te laiminlyötte tämän tilaisuuden, mikä teille tarjoutuu aktiiviseen politiseen toimintaan, niin on se tuntuva teissä katkerana, sisällisenä nöyryyksenä, mutta jos te otatte osaa tähän vaalitaisteluun, on se täyttävä teidän vastaiset vuotenne ihanilla muistoilla». — »Tai toisin sanoen», huomauttaa mrs Fawcett, *) »mr Gladstone arvelee, että olemme naisellisia, niin kauan kuin toimimme hänen puolueensa mukana ja puolesta, mutta epänaissellisia, jos sattumalta äänestäisimme häntä vastaan.»

Oli luonnollista, että lakiehdotus näin mahtavien vastustajien evätessä oli menevä kumoon. Niin tapahtuikin, ja pitkän ja sitkeän keskustelun jälkeen äänesti 175 parlamentin jäsentä sitä vastaan ja 152 sen puolesta. Pieni äänten enemmistö oli kuitenkin vastustajista kerrassaan odottamaton yllätys, sillä he olivat toivoneet 60—100 äänen enemmistöä. Asian ystävät sitä vastoin pitivät tappiota, juuri tuohon suureen vähemmistöön nähden miltei voittona. »Jo se seikka, että kysymys joutuu keskustelun alaiseksi», sanoi mrs Fawcett edellisenä iltana pidetyssä asianharrastajain kokouksessa, »on sellaisenaan voitto.»

Toinen välillinen voitto oli Gladstonen lentokirja, »sillä», kuten mrs Fawcett selitti, »jos tämä on kaikki mitä meidän vuosisatamme taitavin vaitiollinen todistelija ja sukkelin puhuja saattaa meitä vastaan esille tuoda, niin mahtanee hänen puolustamansa mielipide todellakin olla ihmeteltävän heikko. Gladstonen lentokirja näyttää meille kenties paremmin kuin mikään, ettemme näinä 25—30 vuosina ole saaneet uusia vihollisia ja etteivät he ole keksineet uusia vastaväitteitä.»

Gladstonea vastaan julkaistussa lentokirjassa **) huomau-

*) Occasional Paper, issued by the Central Committee of the National Society for Women's Suffrage 1892.

**) The Future Battle by lady Bowyer. Reply to mr Gladstone's letter on Female Suffrage 1892.

tettiin hänen periaatteensa epäjohdonmukaisuudesta, siitä nimitettiin, että hän tahtoi kieltää naimatonta naista käyttämästä äänioikeuttaan, »koska hänen nainut sisarensa oli soveliaampi sitä käyttämään». Tuomitseehan laki jälkimmäisen elinaikaiseen vajavaltaisuuteen, joka tekee äänioikeuden saamisen hänelle mahdottomaksi. Sitäpaitsi on väärin — sanotaan edelleen — tuomita naisten kykyä heidän tähänastisen toimintansa mukaan, sillä heidän henkensä on tähän asti ollut kehittymättömässä tilassa, toimien yksinomaan kodin ja itsekästen etujen ahtaissa puitteissa. — — Heidän välinpitämättömyytensä äänioikeuteen nähden perustuu siihen, että he tähän asti ovat saaneet ajaa ainoastaan yksilöllisiä etuja, josta syystä he eivät ymmärrä yhteisetujen merkitystä. — Mutta he eivät myöskään koskaan tule niitä käsittämään, ennenkuin saavat miehen rinnalla täysin tasa-arvoisen sijan kaikilla yhteiskuntaelämän aloilla.»

Gladstonen kanta naisen äänioikeutta koskevassa kysymyksessä oli osaltaan vain sukkela puoluetemppu, mihin vapaa-mieliset puolestaan ryhtyivät vanhoillisia kohtaan, kun nämä vähitellen olivat pyyhkineet naisen äänioikeuden ohjelmastaan. Mutta siitä hetkestä alkaen, jolloin tämä näytti päivänselvältä, lakkasivat naisetkin kokonaan toivomasta saada Gladstonesta uudistuksen toteuttajan.

Tästä kirjoittaa mrs Isabella M. S. Tod, yksi Englannin vanhemmista naisiasiystävistä: *)

»Se mikä ensin saattoi meidät epäilemään Gladstonea, oli hänen kantansa taistelussa prostitutsionia vastaan. Kun hänen oli pakko lausua siitä ajatuksensa, myönsi hän periaatteen kannalta sen turmiollisuuden, myönsipä senkin, että hän sen hallituksen jäsenenä, mikä ensin laillistutti tuon paheen, oli itse edesvastuun alainen paheen tuottamista seurauksista. Tästä huolimatta ei hän koskaan suonut meille apua, myötätuntoisuutta eikä kannatusta, sen viisitoista vuotta jatkuvan, kovan ja katkeran taistelun aikana, minkä me saimme kestää, ennenkuin pääsimme voitolle. Päinvastoin kannatti hän prostitut-

*) The Woman's Journal 1889, n:o 44.

sionin puolustajia. Hän ei antanut meille tilaisuutta edes äänestykseen parlamentissa, kunnes alihuone valtavalla äänten enemmistöllä oli vaatinut prostitutsionin hävittämistä . . . Hän ei myöskään ole kannattanut työtä kunnallisen äänioikeutemme saavuttamiseksi; hän on vain hyväksynyt sen päätettynä tosiasiana, kun se meille annettiin — siinä kaikki. — — Sanalla sanoen, mr Gladstone ei kuulu niiden miesten joukkoon, joille me naiset olemme kiitollisuuden velassa.»

Kaikki Gladstonen mairittelevat selitykset valtiollisten naisyhdistysten hyödystä, eivät ole voineet palauttaa tarkkanäköisempien luottamusta siihen mieheen, joka niin monen muun politikon tavalla, kieltää omat vapauden periaatteensa, niin kohta kuin ne ovat naisiin sovitettavat. Mutta samalla huomauttavat he, että John Brightin ja Gladstonen tapaiset henkilöt, jotka ovat omistaneet koko elämänsä perustuslaillisen elämän laajentamiselle, tahtomattaankin raivaavat tietä naisille. Ei kukaan voi lukea heidän puheitaan miesten äänioikeuden laajentamiseksi, tuntematta, että he samalla nerokkaasti ovat naistenkin asiaa puolustaneet, — koska johtopäätökset syntyvät ihan itsestään.

Vanhoillisten kehoituksista huolimatta, älyvät tarkkanäköisimmät naiset varsin hyvin, ettei heillä ole mitään odotettavissa toiselta tai toiselta valtiolliselta puolueelta sellaisenaan. He tietävät, etteivät johtavat miehet tahdo myöntää naisille äänioikeutta. Sentähden, kun tämä kysymys tulee esille, on se aina rajoittuva pariin kauniiseen puheeseen, muutamiin asian hyväksi annettuihin ääniin — ja hyvin valmistettuun ja ennakolta aavistettuun tappioon. Valtiolliset johtajat pelkäävät sitä uutta tuntematonta ainesta, joka naisten kera astuisi valtiolliseen elämään. Englannin naisasiaystävät ovat kuitenkin kyllin käytöllisiä, käsittääkseen valtiomiesten oikeutettua epäilystä niin laajalle ulottuvaa muutosta kohtaan. He antavat sille arvoa, samalla kuin he väsymättömästi jatkavat rauhallista agitatsionia. Se on, niin he toivovat, paneva perustuksen uudelle reformibillille, joka empimättä ja johdonmukaisesti, on käytännössä

sovelluttava vapauden periaatteet ja siten myöntävä äänioikeuden naisillekin.

Vuonna 1893 jätti mr Walter Mc Laren uuden lakiehdituksen naisen äänioikeudesta ja vicomte Wolmer lupasi johtaa äänioikeusasian työtä parlamentissa. Vastustajien onnistui kuitenkin venyttää koneveron lakiehditusta koskevaa keskustelua, kunnes yksityisten parlamentin jäsenten lakiehdituksille varattu aika oli ummessa, jonka vuoksi mr Mc Larenin lakiehditus ei ehtinyt joutua keskustelun alaiseksi. Vuonna 1897 jätti mr Faithful Begg lakiehdituksen, jota toisessa lukemisessa loistavasti puolustettiin ja joka sai suuren enemmistön puolelleen, mutta asian vastustajien onnistui samalla tapaa kuin vuonna 1893 estää sen lopullista käsittelyä. Sen jälkeen ei mitään lakiehditusta ole esitetty. Sitä vastoin on joka vuosi lähetetty anomuksia parlamenttiin. Maaliskuussa vuonna 1904 hyväksyi alahuone Sir Charles Mc Larenin ehdotuksesta resolutsionin naisen äänioikeuden hyväksi. Tämä mielenosoitus, jolla ei ollut mitään käytännöllistä merkitystä, sai (ehkä juuri sentähden) alahuoneen enemmistön kannatuksen.

Englannissa, kuten Amerikassakin, ovat naisasia ja taistelu kaksinaista moralia vastaan eriämättömästi yhdistetyt toisiinsa. Itse asiassa on Englanti tässä kohden kulkenut koko federatsioniliikkeen (siveellisyys-liikkeen) etunenässä ja vaikuttanut herättävästi ei ainoastaan Europan muihin valtioihin vaan Atlantin takaiseen sisarmaahankin. Taistelu n. s. tartunta-asetuksia (The Contagious Diseases Acts) vastaan, joiden kautta prostitutsioni oli järjestetty, muodostaa varsin merkillisen osan Englannin naisasiatyön historiassa.

Nämä säädökset astuivat voimaan 1866–69. Katsoen siihen arvonantoon, minkä Englannin kansa osoittaa personalisuuden loukkaamattomuudelle, eivät nämä säädökset koskaan saaneet jalansijaa, vaan herättivät ne yleistä inhoa. Suuri osa parlamenttia niitä kuitenkin kannatti, jonka tähden taistelu tuli ankaraksi. Mrs Josephine Butler ja mrs Steward perustivat silloin, muiden naisten avulla, suuren »*The Ladies National Association*» nimisen yhdistyksen, jonka tarkoituksena oli toi-

mia säädösten kumoamiseksi. Heitä kannattivat parlamentissa Sir James Stansfeld, professori Stuart y. m. Se väsymättömyydessä mrs Butler ja hänen ystävänsä työskentelivät vetää verroja Amerikan naisten väkijuomia vastaan toimeenpanemalle ristiretkelle. Vuonna 1874 päättivät he voittonsa jouduttamiseksi »siirtää», kuten he sanoivat, »taistelun järjestetyn paheen varsinaisiin pesäpaikkoihin». Etevien ihmisystävien, tiede- ja lakimiesten avulla, perustivat he suuren kansainvälisen »*The British and Continental Federation*» nimisen federationi-yhdistyksen, jolla oli haaraosastoja useimmissa maissa. Se ammattihaureutta vastustava mielipide, joka täten heräsi kaikkialla Euroopassa, vaikutti osaltaan terästämään taistelua säädöksiä vastaan jyrkimmilleen. Huhtikuun 3 p:nä 1883 joutui parlamentissa Stansfeldin ehdotus säädösten kumoamisesta keskustelun alaiseksi ja saavutti kauniin voiton 184 äänellä 112 vastaan. Siitä pitäen on järjestetty haureellisuus ollut kielletty; sitä paitsi on aikaansaatu, osaksi vaadittu, muitakin muutoksia siveellisyyden ystävien toivomuksien toteuttamiseksi.

On muun muassa vaadittu tyttöjen suojeleuslain korottamista 12:sta vuodesta vähintään 16:een vuoteen. Vuonna 1885 saatiin vihdoinkin tätä asiaa koskeva laki vahvistetuksi. (*The Criminal Law Amendment Act.* *) Se oli vuosi vuodelta lykätynyt, mutta mr Steadin tunnettujen Pall Mall Gazette-paljastuksien johdosta syntyi niin voimakas mielipide mainitun lain puolesta, että parlamentin oli pakko ottaa se käsittelyn alaiseksi ja saattaa se päätökseen.

Siveellisyyden ystävät muodostivat toisenkin »*The National Vigilance Association*» nimisen yhdistyksen nuorten, turvattomien tyttöjen suojelemiseksi. Lukuunottamatta yhdistyksen suojelevia toimenpiteitä, vetää se myös oikeuteen henkilöitä, jotka rikkovat uutta suojeleulakia vastaan. Yhdistys tarjoaa maksutonta asianajajan apua sydämettömien viettelijöiden uhreiksi joutuneille lapsille ja nuorille tytöille. Englannissa ei sellaisia

---

*) Tämä laki kieltää m. m. rangaistuksen uhalla sekä miehiä että naisia houkuttelemasta ihmisiä kaduilla.

asioita peitellä, syyttömän uhrin hyvän nimen ja maineen säilyttämiseksi, vaan ne saatetaan häikäilemättä päivän valoon, jotta syyllinen saisi rangaistuksensa; tämä seikka on varmaan-kin vaikuttanut tuohon vallalla olevaan käsitykseen, että siveetömyys olisi Englannissa suurempi kuin muissa maissa.*)

**Valtiolliset
naisyhdistyk-
set.**

Järjestetyn naisasiatyön yhteydessä lienevät nuo Englannille omituiset valtiolliset naisyhdistykset mainittavat. Selvää on, että Englannin naiset, joiden kotimaassa perustuslaillinen vapaus on niin kehittynyt ja sivistys niin vanha, harrastavat vilkkaammin yleisiä asioita kuin naiset Europan mannermaalla. Tätä asian tilaa ovat valtiolliset puolueet käyttäneet hyväkseen. Vaikkeivät valtiomiehet välitä naisten äänioikeuden vaatimuksesta ja vaikka he sitä vastustavat, käyttävät he hyväkseen lukuisien valtiollisten naisyhdistysten apua, ja nämä yhdistykset toimivat puolueiden hyväksi, siten että ne kokouksiensa ja sanomalehtikirjoitusten kautta kannattavat toista tai toista vaali-ehdokasta. Näitä tällaisia yhdistyksiä löytyy jo koko joukko. Vanhin niistä on tuo jo mainittu perin ylimyksellinen ja vanhoillinen »*The Primrose League*» (Kevätesikko-yhdistys), joka perustettiin lordi Beaconsfieldin kehoituksesta. Sen tunnusmerkkinä on kevätesikko, lordin lempikukka, ja sen jäsenluku nousi v. 1903 1,571,490:een. Yhdistys on monta kertaa saanut toimeen vanhoillisia vaaleja useissa paikoin.

Vapaamielisistä yhdistyksistä mainittakoon »*The League of the unrepresented*» (Edustamattomien yhdistys), »*The Women's Liberal Federation*» (Naisten vapaamielinen liitto) y. m. Viimeksimainitun jäsenluku nousi v. 1903 noin 50,000:een. Kumpikin yhdistys perustettiin Gladstonen kehoituksesta, kun

*) Sitä tarmoa, jolla siveellisyys-ystävät toimivat, osoittaa seuraava esimerkki. Suojelusikälakia keskusteltaessa oli kuuntelijaparvella joka päivä saapuvilla naisia, jotka merkitsivät niiden puhujien nimet, jotka puhuivat lakia vastaan. Kohta lähetettiin heidän kotipaikoilleen naisia, jotka pitivät kokouksia ja kertoivat puhujien lausunnot ja varoittivat yleisöä heidän vaarallisista mielipiteistään. Tavallisesti onnistui heidän jossain määrin nostattaa yleinen mielipide noita mainittuja herroja vastaan, että nämä parlamentista palattuaan saivat kestää kovaa moitetta valitsijamiestensä puolelta.

hän alkoi huomata, että vanhoilliset naisyhdistykset tekivät omalle puolueelleen liian suuria palveluksia. Vapaamielisten naisyhdistyksissä syntyi 1892 hajaannus, niin että suuri osa niiden jäsenistä erosi sen johdosta mitä Gladstone oli lausunut naisen äänioikeudesta. Eräässä kokouksessa kiitti mrs Fawcett julkisesti näitä naisia siitä, että he olivat rohjenneet pysyä periaatteelleen uskollisina ja ensi sijassa pitäneet silmällä naisten ja vasta toisessa sijassa puolueen etuja.

Nämä yhdistykset ovat antaneet aihetta moneen vasta-vaitteeseen naisen äänioikeuden vastustajien puolesta, jotka ovat muka pitäneet niitä naisasiaystävien äänioikeuspyrintöjen ainoana tuloksena. On muun muassa sanottu, etteivät Englannin naiset kaikkine äänioikeuspuuhineen ole saaneet muuta toimeen kuin sen, että heistä on tullut »puolueiden korupuheiden tyydyttämä palvelijatar». Asia ei kuitenkaan ole yksin tältä näkökannalta katsottava. Tuo pitkä äänioikeuden taistelu on tosin tuottanut vain vähän suoranaisia tuloksia, mutta naiset ovat sitä tehden hankkineet itselleen tietoja yhteiskunnallisissa kysymyksissä, joita esim. tuo muuten niin korkeasti sivistynyt Pohjoismaiden nainen vain laimeasti harrastaa. Äänioikeusasia ei ainoastaan ole kehittänyt heitä valtiollisessa suhteessa, se on myös kasvattanut heissä suurempaa vapauden rakkautta, arvokkaisuutta, malttia — ja mikä on erittäin mainittava — vastuunalaisuuden ja solidarisuuden tunnetta. Jokainen tappio on tehnyt heidät kykenevämmiksi vastaanottamaan äänioikeutta, kun tämä päivä kerran koittaa.

Mutta sen lisäksi on Englannin äänioikeustyö suuressa määrin edistänyt uudistuksia lainsäädännön ja kasvatuksen alalla, sekä siellä että Europan mannermaalla. Se ei saata olla pelkkä sattuma, että tärkeimmät näistä parannuksista kaikkialla ovat tapahtuneet niinä 35 vuotena, jotka ovat kuluneet Millin reformibillin esittämisestä. Englannin äänioikeustyö on ikäänkuin veteen heitetty kivi, josta väreet laajalle leviävät. Kunkin kansan täytyy muovailla aatteita sellaisella tavalla, joka sille parhaiten sopii. Yhtä epäviisasta kuin olisi ollut alkaa naisasiatyötä Skandinavian maissa äänioikeuden vaatimuksella, yhtä luonnollista oli Eng-

lannissa, missä perustuslaillinen vapaus on kansan koko kehityksen pohjana, että naisten esittämä vaatimus päästä yhteiskunnalliseen tasa-arvoon miesten kanssa, oli kulkeva muun parannustyön rinnalla.

Niistä lukuisista naisyhdistyksistä, jotka Englannissa eri aloilla työskentelevät sukupuolensa kohottamiseksi, yhteiskunnan ja kotien hyväksi, mainittakoon »*The National Union of Women Workers*» (Naisten kansallisliitto) ensi sijassa. Sen päämääränä on yhdistää eri tarkoituspieriä varten toimivia naisyhdistyksiä yhteistyöhön ja sen vuotuiset kokoukset ja julkaisut kuuluvat Englannin naisten parhaimpiin ja perusteellisimpiin henkisiin tuotteisiin. Tässä teoksessa käy valitettavasti mahdottomaksi kuvata Englannin naisten yhdistystyötä uskonnollisella, valtiollisella ja armeliaisuuden aloilla. Varmaa on, ettemme missään muussa maassa tapaa niin suurta ja jaloa vapaaehtoisten työntekijättärien joukkoa sorrettujen, langenneiden, unhoitettujen, vanhojen, lasten ja nuorten auttamiseksi. Naisten työ Lontoon East Endissa, *) heidän toimintansa n. s. University Extension-**) ja Settlement-***) liikkeissä on laadultaan hämmästyttävän suuremoinen.

Samoin kuin Amerikassa, liittyvät täälläkin parannukset naisen asemassa niin likeisesti järjestettyyn naisasiatyöhön, että ne enimmäkseen ovat pidettävät sen seurauksina.

Naiskasvatuksesta.

Englannissa avustaa valtio alempia alkeiskouluja, sekä poikia että tyttöjä varten. Samoin kansakouluja. »High-schools» ovat enimmäkseen yhtiöitten kannattamia. »College» nimiset oppilaitokset ylläpidetään oppilasmaksujen ja lahjoitus-

*) Kaupunginosa Lontoossa, jossa köyhälistö asuu.

**) Yliopistolliset lomakurssit.

***) »Settlement»illä ymmärretään jonkun yliopiston, yhdistyksen taikkapa yksityishenkilöiden ylläpitämää laitosta, joka sijaitsee suuren kaupungin tai tehdasalueen köyhälistön keskuudessa. Ihmisystävälliset miehet tai naiset asettuvat sinne asumaan voidakseen oppikurssien, koulujen, kokousten ja esitelmän kautta, ynnä jakamalla ruokaa ja järjestämällä osuustoiminta-yrityksiä lieventää työväestön hätää, parantaa sen elinehtoja ja tuottaa sille elämäniloa.

ten avulla, saavat kuten yliopistotkin ainoastaan poikkeustapauksissa valtion apua. Yleensä lienevät oppilaitokset naisia ja miehiä varten, valtioapuun nähden, samanlaisessa asemassa.

Englannin kansakoulussa ovat oppimäärät lyhyitä ja niiden tarkoituksena on antaa oppilailleen sellaisia tietoja, joista heillä on välitön hyöty jokapäiväisessä elämässä. Sentähden perustettiin aikaisin kansakoulujen yhteyteen koulukeittiöitä, joissa pienet tytöt saavat oppia yksinkertaista ruuanvalmistusta, leipomista, pesua y. m. Sitävastoin edellytetään, että oppilaat jätettyään kansakoulun ja astuttuaan johonkin ammattiin tai tultuaan tehtaaseen jatkavat ja kartuttavat tietojaan, jota varten löytyy iltakouluja ja kaikenlaisia oppikursseja. Samoin löytyy kaikenlaisia käytöllisiä kouluja ja kursseja meijerihoidon, ruuanlaiton, käsitöiden ja puutarhahoidon oppimiseksi, sekä maanviljelyskollegeja naisia varten y. m. Tässä kohden on Englanti kaikkien maiden etunenässä ja me hämmästyimme nähdessämme näiden koulujen moninaisuutta ja niiden ohjelman perusteellisuutta ja käytöllisyyttä. Yksityisellä yritteliäisyydellä on tässä tärkeä sijansa, mutta kirkot ja kunnatkin ylläpitävät sellaisia oppilaitoksia.

Uudistukset korkeamman kasvatuksen alalla ovat myöskin **Naiskasvatus.** olleet lukuisat ja laajaperäiset. Vuonna 1864 joutuivat korkeammat tyttökoulut ensikerran Kuninkaallisen Koulukommissionin tarkastuksen alaisiksi. Vuonna 1866 julkaistiin tämän lausunto, joka sisälsi niin masentavan kuvauksen tyttökoulujen tilasta, että sitä kutsuttiin »viimeisen tuomion kirjaksi». Yleisessä tiedonannossa olivat eri tarkastajien lausunnot yhdistetyt seuraavaan lyhyeen tapaan: »tyttökoulujen huomattavana ominaisuutena on perusteellisuuden ja järjestön puute, ne ovat epäsiistejä ja pintapuolisia, niissä laiminlyödään alkeistietojen antaminen ja tuhlataan suhteettoman paljon aikaa taitojen harjoittamiseen ja ne ovat kaikkea järkiperäistä tieteellistä opetusta vaille.»

— »Jos vanhemmat tahtovatkin hañkkia perusteellista kasvatausta tyttärilleen» — kirjoittaa miss Buss, yksi koulukommissionin jäsenistä — »käypi tämä mahdottomaksi, sillä tyttökoulujen opettajat, jopa nuorten vallasnaisten yksityisopettajat-

kin piirustuksessa, laulussa ja soitossa, ovat kaikkialla poikakoulujen opettajia huonommat. Sanalla sanoen, tyttöjä ei voi sen huonommin kasvattaa.»

Tämä Kuninkaallisen Koulukommissionin julistama tuomio vaikutti kuni salamanisku. Nyt perustettiin kohta suuri yhdistys, »*The National Union for improving the Education of Women*»,*) jonka ensimmäisenä toimenpiteenä oli »*The Girl's Public Day School Company*» nimisen yhtiön muodostaminen. Tämä yhtiö ryhtyi paikalla perustamaan tyttöjen »highschool»- ja poikakoulujen lukusuunnitelmalla. Sen perustajana oli mrs Maria Grey. Yhtiö omisti v. 1903 noin 34 koulua, joissa kävi 7,000 oppilasta. Kouluissa oli 34 johtajatarta, 314 opettajatarta. Näiden koulujen tarkoituksena on jakaa tytöille sama tietomäärä kuin se minkä poikalypseot jakavat oppilailleen. Tämän lisäksi perustettiin »*North of England Council for the Higher Education of Women*», »*Yorkshire Council of Education*», »*The Church School Company*» y. m. yhdistyksiä naiskasvatuksen parantamiseksi. Vuonna 1868 asetettiin komitea tarkastamaan n. s. *Endowment Schools*'-eja (yksityisten lahjavarjoilla kannatettuja kouluja). Silloin huomattiin, että vaikka lahjoitusten alkuperäisenä tarkoituksena oli ollut niinhysin tyttö- kuin poikakoulut, oli niillä melkein poikkeuksetta perustettu ainoastaan poikakouluja. Nämä paljastukset aikaansaivat silloin paljon pahesumista ja yleinen mielipide pakotti asianomaisia perustamaan myöskin tyttökouluja. Nytemmin lienevät täänlaatuiset epäkohdat melkein poistetut.

Vuonna 1865 myönsi Cambridgen yliopisto oikeuden tytöille ottamaan osaa sen »*Local Examinations*» nimisiin tutkintoihin. Oxfordin yliopisto seurasi pian tuota esimerkkiä. Nämä tutkinnot tapahtuvat siten, että yliopistot valitsevat tutkintovaliokuntia, joiden edessä korkeampien alkeisoppilaitosten oppilaat, jotka siihen ilmoittautuvat, saavat käydä tutkintoa muutamissa määrättyissä aineissa. Tämä reformi ei kuitenkaan oikeuttanut naisia harjoittamaan opintoja yliopistoissa.

*) Yhdistyksen nimenä käytettiin myöhemmin lyhennettyä muotoa »*The Woman's Education Union*».

Vuonna 1869 avasi miss Emely Davies Hitchin'issä kolleegin tyttöjä varten, joita siellä valmistettiin yliopistoa varten Cambridgen yliopiston opettajien johdolla ja saman ohjelman mukaan kuin miesylioppilaita. Vuonna 1873 muutettiin tämä kolleegi Girtoniin; samaan aikaan avattiin toinen Newnham Hall niminen naiskolleegi, samoin Cambridgessä. Vähitellen syntyi useampia kollegeja, joita tavallisesti nimitettiin »*University Colleges*», Bristolissa, Lontoossa y. m. yliopistokaupungeissa, ja nämä opistot vastaanottivat sekä miehiä että naisia kursseihinsa. Vuonna 1883 avattiin Royal Holloway College, jonka rakennuksia varten eräs mr Holloway oli lahjoittanut 237,000 punttaa, paitsi suuria summia puistojen ja puutarhojen perustamiseksi.

Vuonna 1878 säädettiin »Russell Gurney's Act» niminen laki, jonka mukaan yliopistot oikeutettiin, jos tahtoivat, vastaanottamaan sekä miehiä että naisia. Lontoon yliopisto, maan korkeakouluista nuorin, käytti hyväkseen tuota lupaa ja avasi porttinsa naisille. Vuonna 1879 perustettiin »Royal University of Ireland» niminen yliopisto, joka alusta pitäen vastaanotti naisylioppilaita. Vuonna 1881 myönsi Cambridgen yliopisto naiskolleegien oppilaille oikeuden ottamaan osaa Tripos Examinations nimisiin tutkinnoihin, jotka muodostivat korkeamman asteen n. s. Local Examinations'eista. Syksyllä 1892 avasivat Skottlannin yliopistot oppisalinsa naisille. Vuonna 1883 avattu »Victoria University» vastaanottaa myös naisia, samoin kuin Birminghamin, Walesin, Dublinin ja Liverpool'in yliopistot. Oxfordissa ja Cambridgessä eivät naiset saa harjoittaa opintoja samoilla ehdoilla kuin miehet. He saavat erityisellä luvalla kuunnella melkein kaikkia luentoja ja suorittaa (yksityisesti) opinnäytteitä, mutta heille ei myönnetä mitään oppiarvoja, ei anneta edes ylioppilaskirjaa. He saavat ainoastaan todistuksen siitä, että he ovat suorittaneet sen tai sen tutkinnon. Tämä menettely tekee tuollaisen tutkinnon merkitykseltään kerrassaan mitättömäksi, koskei sellaiselle paperille anneta minkäänlaista arvoa esim. virkoja hakiessa.

Paitsi tässä mainittuja kollegeja ja yliopistoja löytyy joukko

samanlaisia yksityislaitoksia kuntien, yhdistyksien tai yksityisten lahjoittajien voimassapitämiä, jotka vastaanottavat naisia.

Vuonna 1888 oli 171 naista suorittanut filosofian kandidatitutkinnon Lontoon yliopistossa, 11 oli suorittanut saman tutkinnon Victoria University'ssä ja 61 Royal University of Ireland nimisessä korkeakoulussa. Vuonna 1900 oli 2,000 naista suorittanut yliopistollisia tutkintoja, 1,500 osoittanut opinnäytteitä Oxfordissa ja Cambridgessä, yhteensä 3,515 naisylioppilasta maan eri yliopistoissa ja kollegeissa.

**Nainen
opin tiellä.**

Samalla kuin naiset saavuttivat nämä voittonsa yhdellä alalla, saivat he kokea vastoinkäymistä toisella alalla. Itsepintaisuudella sellaisella jota täytyy kummeksua niin vapaamielisessä kansassa, on heiltä kielletty pääsy lääketieteelliselle uralle. Ja kuitenkin ovat Englannin naiset aikaisemmin kuin minkään muun maan naiset osoittaneet herännyttä harrastusta tällä alalla. Vuonna 1646 jättivät esim. kättilöt parlamenttiin lakiehdotuksen, jonka nimenä oli »kättilöiden oikeutettu valitus». Kuningas Jaakko II:n aikana suunnitteli mrs Cellier niminen kättilö kolleegin perustamista tämän toimen harjoittajia varten, vaikkei hanke koskaan toteutunut; 1700-luvun lopulla julkaisi mrs Stephens lentokirjasia, joissa hän moitti lääkäreiden ennakkoluuloa kättilöitä kohtaan.

Englannin ensimmäinen naislääkäri Elizabeth Blackwell sai opinarvonsa Amerikassa, mutta laillistettiin 1859 lääkäritoimen harjoittajana Englannissa. Hänen jälkiään seurasivat 8—10 vuotta myöhemmin Elizabeth Garrett Andersson ja Frances E. Hoggan, jotka yhdessä perustivat sairaalan naisia varten. Muitakin naisia antautui lääketieteellisiä opintoja harjoittamaan, mutta heidän opintonsa maksoivat paljon, koska ne olivat suoritettavat ulkomaisten yliopistoissa. Lopulta suostui Edinburgin yliopisto pitkän epäilyksen jälkeen siihen, että naiset saisivat koetteeksi ottaa osaa lääketieteellisiin opinnoihin. Pahaksi onneksi osoitti yksi heistä jo ensimmäisenä vuotena sellaista etevyyttä, että hänen olisi pitänyt saada n. s. Hope-stipendio palkintona korkeimmasta arvosanasta analytisessä kemiassa. Sitä ei tietysti annettu hänelle, koska sitä sääntöjen mukaan ei voitu

naiselle antaa. Mutta sanomalehdet tarttuivat asiaan, koko Edinburg jakaantui puolueisiin ja kysymyksestä syntyi kiiivas väittely. Miesylioppilaat nousivat kapinaan ja vaativat naisten karkoittamista; nämä puolestaan suuttuivat ja puolustautuivat; professorit kyllästyivät riitaan ja asia päättyi siten — että yliopisto äkkiarvaamatta sulki oppisalinnsa naisylioppilailta.*)

Tämä kohta alussa kärsitty tappio vei arveluttavalla tavalla koko kysymyksen taaksepäin. Vaikka Russell Gurney Actin perustuksella Lontoon yliopisto ynnä King's ja Queen's College't y. m. alkoivat vastaanottaa naisia lääketieteellisiin tutkinnoihin ja vaikka Lontoossa vuodesta 1874 löytyi erityinen lääketieteellinen akatemia naisia varten, vallitsi kauvan suuri vihamielisyys naislääkäreitä kohtaan, niin hyvin yleisön kuin lääketieteellisten ja tieteellisten seurojen puolelta. Vastustajien etunenässä ovat olleet mieslääkärit. Erittäinkin ovat gynekologit itsepintaisuudella, joka olisi paremman asian arvoinen, kieltäytyneet olemasta missään tekemisissä naispuolisten ammattiveriensa kanssa. Parlamentin jäsen Sir James Stansfeld lausui tästä asiasta eräässä parlamentin keskustelussa seuraavalla tavalla: »onko mahdollista, että gynekologit, joiden erikoisalana on naistautien parantaminen, vapisevat monopolinsa puolesta? Suokoot anteeksi, jos pidämme heidän tekoaan halpamaisen ammattikateuden ilmauksena, kunnes he muuttavat käytöstapaansa naislääkäreitä kohtaan».

Viime aikoina ovat kuitenkin olot ilahuttavalla tavalla muuttuneet. Ensi sijassa mainittakoon, että Brittiläinen Lääkäri-seura vuonna 1892 päätti ottaa naisiakin jäsenikseen. Lääketiedettä opiskelevien naisten luku onkin vuosi vuodelta lisääntynyt; vuonna 1882 löytyi 80 laillistettua naislääkäreitä ja Lokakuussa 1892 oli niiden luku enemmän kuin 140. Vuonna 1888 määrättiin tohtori Sophia Jex Blake lapsensynnytysoopin luennoitsijaksi Edinburgin College of Physicians and Surgeons nimiseen lääketieteelliseen tiedekuntaan. Vuonna 1900 löytyi kaikkiaan 253 naislääkäreitä, joista 52 toimi sairastalojen, sekä

---

*) The Woman Question in Europe by Theodore Stanton.

25 koulujen, vaivaistalojen, mielisairaalain ynnä muiden yleisen laitosten lääkäreinä. Tuo erinomainen New Women's Hospital niminen sairaala Lontoossa on kokonaan naisten johtama. Ylilääkäreinä ovat tohtori Elizabeth Garrett Anderson ja tohtori Mrs Scharlieb.

Puhtaasti tieteellisillä aloilla on Englannin naisille tosin suotu suurempaa kehittymisen tilaisuutta kuin monen muun maan naisille. Mutta tavallisesti on kuitenkin heidän kasvatuksensa ihan viime aikoihin asti miltei kokonaan estänyt heitä kehittymästä korkeamman tieteen palvelukseen, ja ne harvat, joiden on onnistunut saavuttaa siihen tarpeelliset tiedot, ovat naisina olleet eristettyinä ja tieteellisten seurojen ulkopuolella.

Oppineet seurat, kuten geologiset, matematiset ja maantieteelliset yhdistykset, ovat vasta nyt alkaneet vastaanottaa naisia jäsenikseen. (Viimeksi mainittu yhdistys soi vasta 1891 naisille tämän oikeuden). Naisia on myös viime vuosina entistä enemmän alkanut esiintyä tieteellisten teosten tekijöinä. Mary Somerville kuuluu vanhempaan polveen. Viimeisten vuosikymmenien kuluessa ovat miss Eleanor Ormerod, miss Amelia B. Edwards, miss Jane Harrison, miss M. Carta Sturge, miss F. A. Mason, tohtori Florence Stacpoole voittaneet itselleen nimen tieteiden eri aloilla. Miss Edwards lienee mainittava ensi sijassa egyptiläistä muinaistiedettä koskevien, perusteellisten tutkimuksiensa perustuksella. Miss Ormerod oli arvossa pidetty entomologi*) ja tohtori Stacpoole on tunnettu oivallisista kansantajuisista teoksistaan, jotka koskevat pienten lasten hoitoa ja raskaudentilan terveydenhoitoa y. m.

Korkeampiin opetustoimiin on naisten ollut yhä helpompi päästä. He voivat toimia kollegein ja tyttö-»highschool»'ien,

*) Kuvaava on, että miss Ormerod vaikka ulkomaiset tieteelliset yhdistykset osoittivat hänelle monta kunnianosoitusta, kuten esim. Moskovan meteorologinen seura valitsemalla hänet jäsenekseen, kuitenkin alussa sai kokea paljon puolueellisuutta omassa maassaan. Kuninkaallisen maanviljelys-akatemian neuvottelevana entomologina (hyönteistutkijana) valmisti hän m. m. kokoelman erinomaisen hienoja piirustuksia, jotka akatemia jätti maanviljelyshallitukselle mainitsematta hänen nimeään ja jotka julkaistiin tämän hallituksen toiminnan tuotteena.

opettajaseminiarien, teollisuuskoulujen y. m. johtajattarina ja opettajattarina. Sen kautta, että naisia nyttemmin voidaan valita kouluneuvostoihin, joilla on erinomaisen suuri vaikutus koulujen johtoon, ja koska he ovat koettaneet kunnialla täyttää nämä paikat, ovat Englannin naispedagogien tiedot viime aikoina suuresti kasvaneet; heidän keskuudessaan löytyy joukko tietorikkaita ja innokkaita kasvattajia.

Naisjuristeja ei oikeastaan löydy Englannissa. Muutamat naiset ovat kuitenkin suorittaneet lainopillisia tutkintoja. Miss Eliza Orme saavutti v. 1888 lakitieteen kandidatiarvon Lontoon yliopistossa ja miss Letitia Washington suoritti samana vuonna saman tutkinnon Royal Irish University nimisessä korkeakoulussa.

Naispappeja ei löydy Englannin valtiokirkossa. Sitävastoin saarnaavat naiset usein kirkoissa ja kappeleissa, etupäässä kongregatsionalisti- ja unitarilaisseurakunnissa. Moni nainen on astunut lähetyksen palvelukseen. Vuonna 1892 oli Englannissa 92 naimatonta naislähetyssaarnaajaa.

Sanomalehdistön palveluksessa ei siellä käytetä naisia yhtä paljon kuin Amerikassa, mutta suuri joukko sanomalehdistön naiskirjailijoita ja uutisten hankkijoita löytyy kuitenkin. Naisien toimittamien aikakauskirjojen lukumäärä kasvaa vuosi vuodelta ja naiskirjailijat avustavat useimpia noita Englannin suuria ja syystä niin arvossa pidettyjä kirjallisia aikakauskirjoja. Sanomalehtikirjailijain yhdistys vastaanottaa naisekin jäsenikseen.

Harvassa maassa on tapahtunut niin suuria muutoksia naisten aseman suhteen käytöllisillä aloilla kuin Englannissa. Vuonna 1845 kirjoitti Thomas Hood »The Song of the Shirt« (Paidan laulun), joka kuvasi ompelijattarien keskuudessa vallitsevaa kurjuutta ja joka tuli tavattoman kuuluisaksi laajoissa piireissä. Arvellaan, että tästä runosta välillisesti aiheutuivat ensimmäiset työläisnaisten asemaa koskevat tutkimukset. Vuonna 1856 julkaistiin tilastollisia tauluja, jotka osoittivat, että Englannissa 2 miljoonaa naista oli pakoitettu itse ansaitsemaan leipänsä, vaikka melkein kaikki olivat siihen huonosti valmistuneet ja vaikka työalat olivat hyvin harvalukuisia ja heidän

Nainen käytöllisillä aloilla.

työpalkkansa olivat poljetut uskomattoman alhaisiksi. »Heillä oli liian vähän elääkseen ja liian paljon kuollakseen».

Näiden julkaisujen johdosta perustettiin 1859 *„The Society for promoting the employment of Women»* niminen yhdistys, jonka tarkoituksena oli hankkia naisille tilaisuutta ammattikasvatukseen, ja joka koetti toimia uusien työalojen avaamiseksi naisille. Käsiteollisuus- ja muita teollisuuskouluja avattiin tytöille ja oppikursseja eri aineissa kuten kirjoituksessa, kirjanpidossa, telegrafiassa y. m. perustettiin vähitellen.

Senjälkeen on tietysti usea työnala avattu naisille. He voivat vuodesta 1874 alkaen hoitaa alempia virkoja postissa ja sähkösanomavirastoissa. Tämä uudistus syntyi etupäässä kenraalipostitirehtööri Henry Fawcettin aloitteesta. Hän oli tunnettu ihmisystävällisestä ajatustavastaan ja laajoista kansantaloudellisista tiedoistaan; hänen leskensä on tuo jo mainittu mrs Millicent Garret Fawcett.

Vuonna 1889 otettiin naisia konekirjoittajiksi virastoihin; tämä tapahtui valitettavasti säästäväisyyden syistä, koska naiskirjoittajia saatiin puolta pienemmällä palkalla kuin miehiä.

Naiset toimivat kauppiaina, pankkiireina, arkkitehteina, he hoitavat asioimistomistoja ja agenttuuriliikkeitä y. m. Kirjapainoissa käytetään suuret määrät naisia; vuonna 1889 oli niissä noin 4,500 naislatojaa.

Sivistyneitäkin naisia antautuu nyttemmin käytännöllisiin ammatteihin; he ovat piirustajia, koristemaalareita, puutarhureita y. m. Viime aikoina onkin ruvettu panemaan suurta painoa siihen, että naisia kasvatettaisiin tätä viimeksimainittua ammattia varten. Swanleyssä toimiva The Horticultural College alkoi v. 1891 vastaanottaa naisiakin oppilakseen; ensimmäisenä vuonna oli siellä 12 naisoppilasta, joista yksi sai päästötodistuksen luokkansa ensimmäisenä ja toinen luokkansa toisena oppilaana. Opetus on yhteinen mies- ja naisoppilaille. Samoin on Irlannin Alexandra College'ssa avattu puutarhahoitoluokka naisia varten. Tätä maata pidetään puutarhahoidolle erittäin sopivana. Naisfarmareita ja meijeristejä on paljon. Naiset ovat antautuneet semminkin maitotalouden alalle.

Muun muassa saivat naiset ensimmäisen ja toisen palkinnon siinä voinvalmistuskilpailussa, joka järjestettiin 1891 maan parhaimpien meijeristien kesken, ja johon ainoastaan näyttelyissä palkinnonsaajat saivat ottaa osaa. Irlannin pitsiteollisuus antaa työtä lukuisille maalaisnaisille; se sai alkunsa oikeastaan kato vuosina 1846—47, jolloin muutamat ylhäiset naiset perustivat yhdistyksen varattomien tyttöjen kasvattamista varten käsitoissa ja ammateissa. Nyt saanee noin 3,000 naista siitä leipänsä.

Sairashoidon palveluksessa toimii monta tuhatta naista. Vuonna 1889 kuului 3,000 sairaanhoitajattarta sairaanhoitajattarien yhdistykseen, vaikkeivät kaikki maan sairaanhoitajattaret läheskään mahdu tähän lukuun. — Uusi toiminta-ala on keksitty naisia varten, kun perustettiin yhdistys naismatkapalvelijoita ja oppaita varten. Tämän yhdistyksen jäsenet ovat koulusivistyksen saaneita naisia, joiden täytyy suorittaa tutkinto maantieteessä, Lontoon historiassa y. m., ennenkuin heidät otetaan yhdistyksen palvelukseen ja suositetaan matkustajien avustajiksi. Tämän toimen arvellaan tulevan hyvinkin tärkeäksi Englannissa, jonka asukkaat matkustavat paljon ja jonka suurissa kaupungeissa, semminkin Lontoossa, liikkuu suuret määrät muukalaisia.

Samaan aikaan kuin nämä uudistukset on toimeenpantu, uhkaa naistyötä suuri vaara lakimääräyksien säätämien rajoitusten kautta. Vuonna 1874 säädettiin n. s. »*Factory-Act*», joka määräsi mihin aikaan naiset saisivat tehdä työtä tehtaissa ja työpajoissa ja kuinka monta tuntia päivässä. Vuonna 1878 kovenettiin lakia vieläkin ankarammaksi (*The consolidation of Workshops Act*), joten useimpien tehtaiden, työpajojen, ompelimojen y. m. naistyöläiset nyttemmin ovat hallituksen valvonnan alaisia. Seurauksena siitä on, että työnantajat pelkäävät niitä mutkia ja sitä vastuunalaisuutta, jota naisten käyttäminen heille tuottaisi ja pitävät mieluummin työmiehiä. Tiilitehtaat ovat miltei kokonaan lakanneet käyttämästä naisia, joita myöskin on koetettu syrjäyttää naula- ja ketjuteollisuudesta Parlamentissa herätettiin kerran kysymys siitä, eikö pitäisi kieltää naisia tekemästä työtä hiilikaivoksissa, mutta tämä herätti niin suurta suuttumusta

Lancashiren hiilikaivosten työläisnaisissa, että he toimittivat lähetystön parlamentin alahuoneeseen ja panivat vastalauseensa ajottua lakia vastaan. Naisiasiaystävät kannattivat heitä pontevasti sillä onnellisella seurauksella, että tuo aiottu parlamentin lakiehdotus peruutettiin.

Toimenpiteet kaivosten työläisnaisia vastaan saattoivat monen naisen ymmärtämään kuinka vaarallinen oli tuo periaate naisen työn rajoittamisesta lain kautta. Niinkauvan kuin työajan lyhentäminen muutamilla tunneilla oli ollut kysymyksessä, eivät naiset huomanneet vaaran suuruutta, mutta kun he huomasivat, että tahdottiin lakimääräyksillä karkoittaa heitä toimialoilta, jotka tosin raskaan mutta rehellisen työn kautta antoivat leipää lukemattomille heidän sisarilleen, niin huomasivat he, mitä siitä oli oleva seurauksena, jos laki oli estävä heidän työnvalintansa vapautta.

Työläisnaiset käsiteollisuuden alalla saavat sitäpaitsi kokea uskomatonta ammattikateutta miestoveriensa puolelta. Niinpä tahtoi eräs kirjansitoja käyttää naisia kultaajina ja palkkasi 6 naistyöntekijää, joita hän opetti ja joille hän antoi tointa työpajassaan. Mieskultaajat, ei ainoastaan hänen omat työmiehensä vaan muidenkin työpajojen työmiehet, suuttuivat tästä niin, että uhkasivat häntä boikottauksella, ellei hän eroittanut noita naisia palveluksestaan. Hänen täytyi lopulta alistua totelemaan heidän vaatimuksiaan. Yhtä surkeasti kävi erään satulasepän, kun hän koetti käyttää naisia satuloiden reunustajina.

**Naisen asema
lain edessä.**

Englannin lainsäädäntö, mikäli se koskee naista, on nyttemmin muutamissa kohdin vapaamielisempi kuin amerikkalainen lainsäädäntö, vaikka siinä kuitenkin huomataan muutamia epätasaisuuksia. Naimattomilla naisilla Englannissa, Skotlannissa ja Irlannissa on sama oikeus hallita omaisuuttaan kuin miehilläkin. Naineilla naisilla ei ollut v:een 1871 mitään oikeutta ansaittuun tai perittyyn omaisuuteensa, mutta 1870 säädettiin laki (*The Married Women's Property Act*), joka astui voimaan 1871 ja joka vakuutti vaimolle oikeuden hallitsemaan ansaittua omaisuuttaan. Tämä laki sisälsi monta sekä epäoikeutettua että naurettavaa määräystä naisen peritystä omaisuudesta; m. m. sai

hän hallita perittyä omaisuutta, joka oli 200 puntia pienempi, mutta jos perintö nousi sitä suuremmaksi, joutui se miehen hallinnon alaiseksi ja vaimo saattoi sitä hallita ainoastaan siinä tapauksessa, että sellainen toivomus nimenomaan oli testamentissa lausuttu. Vuonna 1882 säädettiin uusi laki (*An Act to amend the Married Women's Property Act*), joka astui voimaan seuraavana vuonna ja oikeutti vaimoa hallitsemaan koko omaisuuttaan. Tämän lain nojalla voipi vaimo ansaita, hallita ja testamentin kautta tai muuten jakaa kiinteätä tai irtainta omaisuuttaan samalla tavalla kuin naimaton, täysivaltainen nainen; hän voipi myös tehdä kontrahteja, puhua ja vastata omasta puolestaan oikeuden edessä, koskekoon asia kontrahdin rikkomista tai oikeuden loukkausta; hän saattaa harjoittaa elinkeinoa, hän voipi olla holhoojana, testamentin toimeenpanijana tai kuolinpesän selvittäjänä. Jos hän omistaa yksityisomaisuutta, on hän sitä vastoin velkapää pitämään huolta lapsista ja lastenlapsista samoilla ehdoilla kuin laki nyt velvoittaa miestä sitä tekemään. Jos mies, jonka vaimolla on yksityisomaisuutta, joutuu vaivashoidon varaan, voipi vaivashoitohallitus haastaa vaimon oikeuteen aivan samalla tapaa kuin se nyt voipi haastaa oikeuteen miehen, joka omistaa yksityisomaisuutta ja jonka vaimo on joutunut vaivashoidon niskoille.

»*The Married Women's Property Act*» on lainvoipa ainoastaan Englannissa ja Irlannissa, mutta ei Skotlannissa. Harvoin ovat naisasiaystävät toimiessaan naisasian hyväksi ponnistaneet voimiaan niin suuressa määrässä kuin tämän lain aikaansaamiseksi. Mrs Jakob Bright, äänioikeusasian ylevämielisen johtajan vaimo, ja mrs Elizabeth Wolstenholme Elmy ovat ne kaksi jaloa naista, joita Englannin vaimot pääasiallisesti saavat kiittää tästä uudistuksesta. Mutta vaikka laki onkin tavattoman tärkeä, eivät naisasiaystävät tule siihen pysähtymään, sillä se on vapauttanut vaimon ainoastaan hänen omaisuuteensa nähden. Kaikissa muissa suhteissa on mies, kuten ennenkin, lain edessä perheen pää ja hänen päätösvaltansa alaisina ovat sekä vaimon että perheen yhteiset asiat.

Vuoteen 1886 ei äidillä ollut minkäänlaista oikeutta lapseensa. Laki sääsi: »luonnon ja syntymisen kautta kuuluu lapsi yksinomaan isälle». (By nature and by nurture the father is the sole parent). Isä oli oikeutettu ottamaan lapsen äidiltä, määräämään siitä testamentissaan ja päättämään sen kasvatuksesta ja uskonnosta. Sen vuoksi sanoivatkin ne parlamentin jäsenet, jotka tahtoivat saada parannusta tässä kohden, että puheenparsi »lapsi oppii ensimmäisen rukouksensa äidin sylissä» on vain kaunis valhe. Lain mukaan kuului lapsi yksinomaan isälle ja hän yksin oli oikeutettu päättämään mihin uskontoon se oli kasvatettava. Näin ollen täytyi äidin istuttaa isän uskonnolliset käsitteet lapseen, joko ne olivat sopusoinnussa tai ristiriidassa hänen omien käsitteidensä kanssa. Vuodesta 1886 on äiti isän kuoltua lapsen holhooja, joko yksin tai jonkun muun henkilön kanssa, jonka isä siksi on määrännyt; samoin voipi äiti ennen kuolemistaan määrätä kuka isän kanssa on oleva lapsen holhoja. Tämä laki on nimeltään »*The new Custody of Infant's Act*» tai »*Guardianship of Infant's Act*» ja se on voimassa Englannissa, Skotlannissa ja Irlannissa. Tämän uudistuksen aikaansaaminen on pääasiallisesti luettava mrs Elizabeth Wolstenholme Elmy'n ansioksi, sillä väsymättömillä ponnistuksillaan sai hän kysymyksen parlamentin käsiteltäväksi.

Vuoteen 1878 ei vaimolla ollut mitään laillista turvaa, kun hänen miehensä häntä pahoin piteli, muuta kuin että hän tuomioistuimelta saattoi saada luvan elää miehestä erillään, jos pahoinpitely oli hengenvaarallinen; asia oli kuitenkin kokonaan tuomarin päätettävänä, oliko pahoinpitely katsottava hengenvaaralliseksi vaiko ei. Vuonna 1887 jätti mr Herchell parlamenttiin lakiehdituksen (*The Matrimonial Act*), jonka kautta avioerolaki tuli parannetuksi. Uuden lain mukaan voipi vaimo, jota hänen miehensä pahoin pitelee, saada luvan elää hänestä erillään, jonka ohessa mies tuomitaan maksamaan hänelle ja lapsille eläkettä; samoin voipi laki velvoittaa miestä, joka on hyljännyt vaimonsa, ottamaan osaa vaimon ja lasten ylläpitoon. Saadakseen täydellisen avioeron, tulee vaimon Englannissa näyttää toteen sekä törkeätä väkivaltaa että uskotto-

muutta miehen puolelta. Skotlannissa myönnetään avioero kumpaisellekin riitapuolelle samoilla ehdoilla, nimittäin jos toinen on ollut uskonon tai hyljännyt toisen. Irlannissa ei laki myönnä täydellistä avioeroa.

Naisten yhteiskunnalliset oikeudet ovat viimeisten vuosikymmenien kuluessa melkoisesti laajenneet. Vuonna 1869 saivat naimattomat naiset ja lesket Englannissa ja vuonna 1882 naiset Skotlannissa kunnallisen äänioikeuden (*The Municipal vote*), vuonna 1870 äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden kouluneuvostojen vaaleissa (*The School Suffrage*) ja 1875 äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden vaivahoitohallituksien vaaleissa (*The Poor Law Guardians*). Nyt toimii noin 1,000 naista Englannin vaivahoitohallituksissa. Irlannissa on samassa toimessa 90 naista ja Skotlannissakin muutamia. Kaksi naista toimii vaivahoidon tarkastajina. Vuodesta 1894 toimii naisia ammattitarkastajina, nyttemmin on heitä 6, ja terveydenhoidon tarkastajina. Vuonna 1888 oikeutettiin naiset Englannissa, Skotlannissa ja Wales'issa ottamaan osaa kreivikunta-neuvostojen vaaleihin (*The County Councillors*). Naisten lukumäärä, jotka olivat oikeutetut ottamaan osaa kunnallisiin ja kreivikunta-neuvostojen vaaleihin, nousi 1892 kaupungeissa 298,126:een ja maaseudulla 503,199:ään. Nämä numerot koskevat Englantia, Skotlantia ja Walesia.*) Vuonna 1899 menettivät Lontoon naiset vaalikelpoisuutensa kreivikunta-neuvostoihin, kun kaupunki muutti kunnallisasetuksensa ja naiset sen johdosta eivät saaneet olla uusien »Borough councils»ien jäseninä.

Yleensä ovat naiset vilkkaasti harrastaneet yhteiskunnallisia velvollisuuksiaan ja oikeuksiaan. Erittäinkin ovat he osoittaneet sekä harrastusta että taitoa toimiessaan kouluneuvostojen ja vaivahoitohallituksien jäseninä. On olemassa yhdistys, joka toimii naisten valitsemiseksi mainittuun hallitukseen ja joka koettaa valita ja valmistaa ehdokkaita sellaisiin paikkoihin.

Lopuksi mainittakoon, että naiset pienellä Man saarella,

---

*) Occasional Paper issued by the Central Committee of The National Society for Women's Suffrage. March 1892.

tuossa Englannin valtakunnan pienimmässä ja unhoitetuimmassa liittojäsenessä, vuonna 1880 saivat täyden valtiollisen äänioikeuden. Heidät oikeutettiin silloin valitsemaan jäseniä »The House of Keys» nimiseen lakiasäätävään kuntaan, joka vastaa Englannin alahuonetta. Vaikka äänioikeus myönnettiin ainoastaan niille naisille, jotka olivat maanomistajia, nousi heidän lukumääränsä noin 700:aan. Se mies, joka jätti naisten äänioikeutta koskevan lakiehdotuksen, ja joka rohkeasti puolusti naisten oikeutta, oli nimeltään Richard Sherwood. Osoittaakseen hänelle kiitollisuuttaan päättivät äänioikeutetut naiset niin lukuisasti kuin suinkin saapua ensimmäiseen vaalitulaisuuteen, johon he saivat ottaa osaa, ja puolue-eroituksesta huolimatta antaa hänelle äänensä. Niin tapahtuikin. Vuonna 1903 laajennettiin äänioikeus kaikkiin naisiin, jotka ovat omintakeisen talouden haltijoita.

Yleiskatsaus. Luodessamme yleiskatsauksen Englannin naisiasiatyöhön huomaamme, että tämä työ yleensä on jatkunut samaan suuntaan kuin Stuart Millin aikana. Se on säilyttänyt tuon käytöllisen luonteen, mikä sillä alusta pitäin oli. Maltillisuudestaan huolimatta ei se kuitenkaan ole voinut välttää vaikeita ristiriitoja, ja monta kertaa on sen nuori rakennus järkkynyt niiden sattuessa. Niinpä uhkasi naisiasiatyötä ankarasti se hajaantuminen, joka 1880-luvulla tapahtui Gladstonen puoluelaisten välillä, kun n. s. unionistit erosivat ja muodostivat oman puolueensa. Toisen ikävän hajaantumisen aikaansaivat ne katkeerat taistelut, joita käytiin noiden jo mainittujen »aktien» kumoamiseksi. Siveellisyysystävien voitto tuli kallishintaiseksi naisiasialle. Se menetti sen kautta monta etevää ja vaikutusvaltaista parlamentinjäsentä, jotka toivoivat »aktien» pysyttämistä.

Huomiota herättävän mielenosoituksen äänioikeusasiana vastaan toimeenpani 1889 satakunta naista, pääasiallisesti ylhäisten ja kuuluisain miesten vaimoja ja tyttäriä. He selittivät »ei haluavansa äänioikeutta», ja syyttivät naisiasiaystäviä liiallisuudesta, yksipuolisuudesta, arvottomasta käytöstavasta y. m. Tätä mielenosoitusta sanottiin sittemmin »nimitaisteluksi» (the battle

of names), koska tuskin kukaan noista ylhäisön naisista oli omasta puolestaan tunnettu, vaan loisti miehensä tai isänsä nimellä. Koska tuskin kukaan heistä oli personallisesti toiminut naisasiatyössä, voitane »nimitaistelua» tuskin pitää tämän työn alalla tapahtuvana ristiriitana, vaan on se pikemmin luettava niiden hyökkäysten joukkoon, jotka valonarkuuden ja ilkeyden toimeenpanemina, Englannissa niinkuin muuallakin, ovat kohdanneet naisasiaystäviä. Kuvaavana tosiasiana mainittakoon, että »The Fortnightly Review» niminen aikakauskirja julkaisi 600 naisen nimet, jotka panivat vastalauseensa noita sataa vastaan. Kaksi tuhatta nimeä oli lähetetty toimitukseen, mutta ainoastaan kuusisataa voitiin painattaa.

Yleensä on koossapysyväisyys naisasiaystäväin piireissä ollut suuri, päättäen saavutetuista hyvistä tuloksista. Tosin löytyy siellä niinkuin kaikkialla henkilöitä, jotka näyttävät »koiran osaa pallopelissä», mutta hajaannus näyttää kuitenkin olleen verrattain vähäpätöinen, sillä eripuraisuuden vallitessa ei sellaisia voittoja saavuteta, joita Englannin naisasiaystävät ovat saavuttaneet viimeisten vuosikymmenien kuluessa.

Moni tienraivaaja on jo vaipunut kuoleman uneen, esim. Mrs Peter Taylor, Lydia Becker, Helen Blackburn ja Caroline Biggs, jotka kolme viimeksi mainittua monen vuoden kuluessa toimittivat liikkeen kahta etevintä äänenkannattajaa, »The Suffrage Journal», joka nyttemmin on lakannut ilmestymästä, ja »The English Woman's Review.» Mrs Mc Laren on vetäytynyt yksityiselämään vanhuuden vaivaamana. Mutta uusia kykyjä on ilmestynyt ja heidän johdollaan jatkuu yhä kasvava työ, jonka vertaista järjestykseen nähden ei ole missään muussa maassa olemassa.

Nämä johtajat tervehtivät ilolla erilaisten naisyhdistyksien syntymistä, sellaistenkin jotka ovat naisiasialle välinpitämättömiä. He tietävät, että kaikki yhdistykset ovat omansa kehittämään jäseniensä itsenäisyyttä ja solidarisuuden tunnetta. Katkera kokemus on heille opettanut kuinka arvokkaita nämä ominaisuudet olivat naisille. He ovat omassa maassaan tuon tuostakin nähneet, että miehet milloin minkin valtiollisen periaatteen

tähden ovat luopuneet heidän asiastaan. He ovat nähneet tuon saman tapahtuvan useimmissa muissakin maissa. He ovat nähneet kuinka Amerikassa korkeasti sivistyneet ja vapaamieliset miehet täydellä todella ovat puolustaneet sitä periaatetta, että äänioikeus on ensin annettava oppimattomien orjien joukoille ja sitten vasta myönnettävä naisille, joista useimmat olivat heidän itsensä vertaisia sivistyksessä ja isänmaanrakkaudessa.

Ei ihmettelemistä jos Englannin naisiasiaystäväet nähdesään sellaisia esimerkkejä ovat tulleet siihen vakaumukseen, että naisen itse tulee raivata tietä vapautumisliikkeelleen. He tunnustavat kiitollisuudella, että moni mies on heitä auttanut ja ettei asia näiden avutta olisi päässyt sille asteelle millä se nyt on. Mutta naisasian ratkaisu riippuu kuitenkin viimekädessä naisista itsestään, sillä ei kukaan voi tuntea alistetun aseman painoa paremmin kuin se, joka sitä kantaa. Sen ovat Englannin naiset ihmeen selvästi älyneet. Tekisipä mieli sanoa, etteivät he hyleksi mitään työalaa, mitään työtapaa, jossa he vain aavis-tavat jotain toiminnan mahdollisuutta tuon suuren lopputar-koituksen hyväksi: saadakseen naiset ymmärtämään, että he tarvitsevat vapautumista.

Se uutteruus, jolla he työskentelevät, se itsensähillitseminen, jolla he kohdistavat työnsä määrättyyn tarkoitukseen, herättää väkisinkin meissä ihmettelyä. He eivät juokse jokaisen tulikärpäsen perässä, jonka siivessä hohtavat sanat: »aikamme kysymys», eivätkä he hajoita voimiaan lukemattomiin hyviin yrityksiin. Niin, sitä voimien rajoittamista, jolla he työskentelevät, sanottaisiin usein varmaankin muualla yksipuolisuudeksi. Moni nainen omistaa kaiken vapaan aikansa sille liikkeelle, joka pyrkii hankkimaan naiselle toimintasijaa vai-vaishoidossa, taikka naisasian tutkimiselle ja keskustellakseen siitä parlamentinjäsenten kanssa. Moni yhdistys kohdistaa toimintansa samaan suuntaan. Sanalla sanoen, heillä on roh-keutta toimia ainoastaan yhden asian hyväksi, mutta tehdä se hyvin. Tästä huolimatta emme tapaa yksipuolisuutta, emmekä ahdasmielisyyttä todellisesti etevissä naisiasiaystäväissä. »Laaja

elämän näköpiiri, mutta työn keskittäminen», näyttää tulleen heidän tunnussanakseen.

Vaikka maan valtiolliset ja yhteiskunnalliset olosuhteet edistävät sellaista suuremmoista työnjakoa, selviää selittämättäkin, että se vaatii suurta itsensäkieltämistä ja tarkkanäköisyyttä yksilöltä. Sillä verrattoman helpompaa on levitellä työtään pinnalle kuin kaivaa syvyyttä kohden; sellainen työ käy aina raskeammaksi, jota syvemmälle tullaan. Mutta siksi onkin Englannin naisten kestävyydellä uskollisuuden leima. Heidän työnsä tuntuu niin kauttaaltaan arvokkaalta, se on »kuni mahtava nousuvesi, joka tyynesti ja huomaamatta, mutta ehdottoman varmasti kohottaa aallon toistaan korkeammalle, kunnes se on saavuttanut määrätyn mittansa.»

Sitä raikasta innostusta, joka on omituinen esim. Amerikan naisille, emme sitävastoin tapaa Englannissa. Se sovinaisuus, joka on omituinen Englannin kansalle, näkyy jossain määrin naistenkin työssä sukupuolensa kohottamiseksi. Yksi asia on kuitenkin yhteinen molempien maiden naisille, se nimittäin, että he ovat säilyttäneet naisellisuutensa, tämän sanan jaloimassa merkityksessä, samalla kuin heidän yhteiskunnalliset ominaisuutensa ovat kehittyneet asteelle, joka meidän maassamme ei ole tavattavissa. He eivät koskaan näytä unohtavan, että he niin sanoaksemme kodin hyväksi vaativat ihmisoikeutta. Emme myöskään koskaan tapaa naisia, jotka katselisivat elämää niin kehittyneillä äidinsilmillä, kuin ne naiset, jotka kuuluvat naisasian tienraivaajiin noissa molemmissa maissa.

Tästä johtuu, että me tarkastaessamme tämän liikkeen edistystä Englannissa, levollisella mielellä voimme odottaa sen jatkuvaa kehitystä. Sillä Englannin naiset eivät koskaan ole luopuneet siitä perusajatuksesta, minkä Stuart Mill lausui heidän työnsä syntysanaksi, siitä nimittäin, että naisasia ensi sijassa on eetillinen kysymys sanan laajimmassa merkityksessä.

Englannin siirtomaissa on naisasia löytänyt kiitollisen maaperän, mutta se on kehittynyt eri lailla eri maanosissa. Luulisi että Kanada läheisen naapurinsa, Yhdysvaltojen, vaikutuksesta olisi ennättänyt muita pitemmälle tällä alalla. Yhteis-

kunnallisiin oikeuksiin nähden ei tämä kuitenkaan ole tapahtunut, vaan ovat Australian siirtokunnat siinä kohden ehtineet pitemmälle. Kanadan naisilla on kuitenkin samoin kuin emämaan ja naapuritasavallan naisilla uljaita entisyyden muistoja. Jos luomme silmäyksen taaksepäin vanhimpiin aikoihin, tapamme Mohawk-laaksossa asuvien intiaaniheimojen keskuudessa n. s. naisneuvoston, jota pidettiin suuressa arvossa. Sillä oli alotteen oikeus tärkeissä kysymyksissä, jotka se esitti keskusteltaviksi heimopäällikköjen neuvostossa, missä se oli yhden jäsenen edustama.*) Myöhemmin, kun Ranskan lähetyssaarnaajat loivat huomionsa Kanadaan, onnistui heidän herättää usean ylhäissukuisen ranskalaisen naisen harrastusta tähän maahan. Jo v. 1639 nousi kaksi heistä, m:me de la Peltrie ja Marie Guyard, muutamien Ursulan sisarten ja muiden nunnien seuraamina maihin Quebecissa, jossa he alottivat suuremmois- sen lähetys- ja hyväntekeväisyys-tominnan. 1700-luvun loppupuolella tapahtui Kanadaan tavaton sisäänmuutto Yhdysvalloista. Tähän asti oli siellä elänyt ainoastaan 12,000 englannin kieltä puhuvaa asukasta. Mutta kun Amerikan tasavalta julistettiin itsenäiseksi, muutti sieltä Kanadaan 40,000 n. s. lojalistia, s. o. amerikkalaisia, jotka pysyivät uskollisina Englannille ja sen hallitsijasuvulle. He edustivat yleensä suurta sivistystä ja tietorikkautta valtiollisen toiminnan, kaupan, elinkeinojen ja opin aloilla, joten he verrattain lyhyessä ajassa perustivat kukoistavia kaupunkeja ja tulivat erämaiden hallitsijoiksi. Naiset toivat mukanaan uuteen kotimaahansa saman tarmon ja uhraavaisuuden, joka oli ollut ominainen puritanien naisille, ja he olivat sen lisäksi aikalaisiinsa verraten harvinaisen sivistyneitä. Heillä oli suuri vaikutusvalta eivätkä he pelänneet työtä, ei raskaintakaan. Mutta se traditsionin ja vanhan tavan kunnioittaminen, joka oli estänyt Kanadaan siirtyneitä liittymästä Amerikan tasavaltaan, teki heidät yleensä uudistuksiin vähemmän taipuvaisiksi. Kanadalainen tunnustaa, sanotaan kanadalaisessa

---

*) *Lafiteau. Moeurs des sauvages. Rameau. Colonie féodale en Amérique. Benjamin Sulte. Origin of French Canadians.*

sananlaskussa, että maa liikkuu avaruudessa, mutta hän ei salli sen vinhaa vauhtia syöksevän eteenpäin. Siksi on naiskysymys Kanadassa ainoastaan eilispäivän lapsi, verrattuna sen asemaan emämaassa. Vähitellen syntyi erilaisia naisyhdistyksiä, ja yksi niistä, »The Toronto Women's Literary and Social Progress Club», järjesti 1883 ensimmäisen valtiollista äänioikeutta koskevan keskustelun. Seurauksena oli yhdistyksen perustaminen äänioikeuden hankkimiseksi Kanadan naisille, jonka tarkoituksena oli sellaisen muutoksen aikaansaaminen voimassa olevaan lakiin, että naiset saisivat äänioikeutta samoilla ehdoilla kuin miehetkin. Tämän yhdistyksen pyynnöstä jätti ministeripresidentti sir John Macdonald samana vuonna parlamenttiin tätä tarkoittavan lakiehdituksen, jonka hän uudisti 1884, mutta se hylättiin, kuten sanotaan, etupäässä ranskalaisen väestön vastarinnan vaikutuksesta. Äänioikeusyhdistys, Naisten kristillinen raittiusyhdistys ja myöhemmin Naisten kansallisliitto jatkavat toimintaansa naisten äänioikeuden hyväksi. Tuon tuostakin on heidän onnistunut saada aikaan anomuksia, m. m. vuosina 1894 ja 1896, joihin anomuksiin suuri joukko valitsijamiehiä oli pannut nimensä, mutta vielä eivät heidän toivomuksensa ole toteutuneet.

Korkeampi naiskasvatus on viime aikoina saavuttanut monta voittoa. Kaksikymmentäkolme vuotta sitten suoritti ensimmäinen nainen Kanadassa filosofian kandidatin tutkinnon Mount Allisonin yliopistossa. Sen jälkeen ovat useimmat korkeakoulut avanneet ovensa naisille, joilla muutamissa yliopistoissa on samat oikeudet kuin miehilläkin. Joukko naisia on suorittanut korkeampia tutkintoja (Toronton yliopistossa 286) ja heidän lukunsa kasvaa kasvamistaan. Yhteiskasvatus on varsin yleinen alemmissä alkeiskouluissa brittiläisessä Kanadassa. Ranskalaisen väestön keskuudessa on luostarikouluilla etevä sija. Ylimalkaan on katolilaisilla papeilla ja jesuiitoilla suuri valta ranskalaisessa Kanadassa ja useat kirjailijat ovat tuoneet esiin ankaria syytöksiä heitä kohtaan, pitäen heitä syypäänä siihen, ettei valistus ja edistys voita yhtä pian jalansijaa ranskalaisten naisten keskuudessa kuin englantilaisten. Eri työaloihin nähden ovat naiset

verrattain harvalukuisesti pyrkineet suurteollisuuden alalle, sillä suurin osa »suuren lännen», British Columbian, Manitouban ja Ontarion, naisista toimii maanviljelystyössä, meijeri-, puutarha- ja karjanhoidossa. Taitavien palvelijoiden kysyntä on suuri. Tehdasteollisuuden eri aloilla vallitsee täällä, niinkuin Englannissakin, naisten suojelulakeja, mutta nämä eivät ainaakaan vielä ole vaikuttaneet yhtä ehkäisevästi kuin emämaassa, koska naisia on vähemmän kuin miehiä ja ei ole yhtä helppoa saada työvoimia kuin Europassa.

Naisten yhteiskunnalliset oikeudet ovat erilaisia eri maakunnissa. Ontariossa on vuodesta 1884 naimattomilla, veroamaksavilla naisilla ja leskillä kunnallinen äänioikeus samoin kuin äänioikeus ja vaalikelpoisuus kouluhallituksiin. Uudessa Brunswick'issa saivat naiset ensinmainitun oikeuden 1886 ja viimeksimainitun 1896, Nova Scotiassa 1887 ja 1895, (kuitenkaan eivät he ole vaalikelpoisia kouluhallituksiin), British Columbiassa 1888 ja Manitoubassa 1891 (naisia voidaan täällä valita kouluhallituksiinkin.) Quebec'issä saivat naiset 1892 kunnallisen äänioikeuden ynnä oikeuden valita kouluhallituksia. Kun heidän vaalikelpoisuutensa viimeksi mainittuihin laitoksiin oli riidanalainen, anoivat he vaalikelpoisuutta, mutta saivat sen nimenomaisen vastauksen ettei heillä ollut sitä oikeutta. Kanadassa ei ole naisilla missään valtiollista äänioikeutta, ei kunnallista eikä valtiollista vaalikelpoisuutta.*)

Kanadalaisissa naisissa yhtyvät viehättävällä tavalla vanha englantilainen sivistys ja amerikkalainen reippaus. Heidän esiintymisensä on tasaisempaa ja enemmän hillittyä kuin mikä useinkin on tavallista Amerikan naisissa. Viimeisen vuosikymmenen kuluessa on heidän yhteiskunnallinen toimintansa kehittänyt varsin nopeasti. Tämä on ensi sijassa luettava heidän suuren, laajalti haaraantuneen kansallisliittonsa ansioksi, jonka perustaja ja ensimmäinen johtaja, Lady Ishbel Aberdeen, monessa suhteessa on vaikuttanut herättävästi Kanadan naisiin.

*) History of Woman's Suffrage. IV. By Susan B. Anthony and Ida Husted Harper. Women of Canada. Their life and work. 1900. Compiled by Ishbel Aberdeen.

Australian siirtokunnat eroavat sangen suuresti Kanadasta. Niillä ei ole historiaa eikä traditsioneja tavallisessa merkityksessä. Nuoruuden innolla ovat nämä uudet kansakunnat, jos heitä siksi voipi kutsua, ryhtyneet toimeenpanemaan uudistuksia kaikilla aloilla myöskin naisen asemassa. Uusi Seelanti oli Australian siirtokunnista ensimmäinen, joka myönsi naisille valtiollisen äänioikeuden. Tätä oikeutta ei kuitenkaan saavutettu ilman taistelua. Vuonna 1869 kirjotti mrs Mary Müller Uuden Seelannin miehille kehoituksen, jossa hän esitti syyt miksi naiset toivoivat äänioikeutta. Vuonna 1877 saivat naiset äänioikeuden kouluhallitusten vaaleissa ja 1878 esiintyi kysymys naisen valtiollisesta äänioikeudesta ensikerran parlamentissa. Omituista oli, että tämä esitys sisältyi hallituksen lakiehdotukseen, joka koski laajennettua äänioikeutta, mutta hylättiin ylähuoneessa, »kuitenkin sellaisilla perusteilla, jotka eivät koskeneet naisen äänioikeutta», kuten sanotaan. Vuosi vuodelta enenivät naisten ponnistukset. Heidän äänioikeusasiaansa ajoi ensi sijassa Naisten kristillisen raittiusyhdistyksen äänioikeuden osasto mrs Kate W. Sheppardin johdolla. Elokuussa 1891 jätti Sir John Hall parlamenttiin naisten puolesta 70 yardia pitkän anomuksen. Vastustajat luulivat tuota suurta nimien lukumäärää väärennetyksi, mutta saivat itse tutkia luetteloa, nähdäkseen ettei niin ollut asian laita. Jotenkin samanlaisia anomuksia jätettiin seuraavina vuosina, kunnes Utta Seelantia varten vuonna 1893 säädetty uusi vaalilaki antoi valtiollisen äänioikeuden jokaiselle 21 vuotta täyttäneelle henkilölle, johon ei kuitenkaan kuulunut oikeus istua parlamentissa. Jo samana vuonna otti 90,290 naista (109,461 äänioikeutetusta) osaa vaaleihin; miesten lukumäärä oli 124,439 (177,701 äänioikeutetusta). Omituisuutena merkittäköön, että Maori-naiset olivat kovin innostuneet vaaleihin ja lähes puolet niistä Maori-alkuasukkaista, jotka Auckland'issa ottivat osaa vaaleihin, olivat naisia.

Etelä-Australiassa tapahtui se merkillinen seikka, että kysymys naisen äänioikeudesta esiintyi ensi kerran parlamentissa ilman mitään edeltävää agitatsionia. Vuonna 1885 ehdoitti nimittäin tohtori Stirling sellaisen päätöksen, että naimattomat

naiset ja lesket, jotka täyttivät laissa määrätyt ehdot saivat äänioikeuden, sekä lakiasäättävään että edustajakamariin. Tämä resolutsioni hyväksyttiin vastarinnatta, mutta kun samaa asiaa koskeva lakiehdotus esitettiin, ei se saanut tarpeellista äänenenemmistöä. Sillaikaa oli mrs Mary Lee'n johdolla perustettu naisyhdistys äänioikeuden saavuttamiseksi ja tämä yhdistys sai monta lakiehdotusta parlamenttiin jätetyksi. Vasta 1894 saavutti asia lakimääräisen äänenenemmistön; naiset tulivat vaalikelpoisiksi. Laki sai hallitsijan suostumuksen 1895. Vieläkin ripeämmin edistyi asia Länsi-Australiassa, jossa naiset järjestivät ja saivat äänioikeuden parlamentinvaaleissa yhden vuoden kuluessa 1899. Asiaa oli kuitenkin sitä ennen pohdittu lainsäätäjien keskuudessa. Naiset eivät ole vaalikelpoisia parlamenttiin. Jo 1871 oli Länsi-Australian naisilla kunnallinen äänioikeus. Vielä aikaisemmin eli 1867 saivat Uuden Etelä-Wales'in naiset saman oikeuden. Vuonna 1890 järjestettiin naisten äänioikeusyhdistys ja 1902 saivat veroamaksavat naiset valtiollisen äänioikeuden samoilla ehdoilla kuin miehetkin. Victoria on kuuluisa siitä, että siellä ei ainoastaan ole yhdistys naisen äänioikeuden edistämiseksi vaan toinenkin yhdistys sen vastustamiseksi. Viimeksi mainittu yhdistys jätti parlamenttiin 22,987 henkilön allekirjoittaman anomuksen, jossa pyydettiin, ettei naisille annettaisi äänioikeutta, mutta jo tuo ensimmäinen 1891 äänioikeuden hyväksi esitetty anomus oli 30,000 naisen allekirjoittama. Vuodesta 1869 on naisilla kunnallinen äänioikeus.

Vuonna 1894 perustettiin Naisten äänioikeusyhdistys Queenslandissa, jossa naisilla vuodesta 1886 on kunnallinen äänioikeus. Kysymys heidän valtiollisesta äänioikeudestaan oli monta kertaa esillä parlamentissa, kunnes heille v. 1905 myönnettiin tämä oikeus. Tasma niassa saivat naiset jo vuonna 1902 sekä äänioikeuden että vaalikelpoisuuden Australian yhdysparlamenttiin. Näin tuli 800,000 naista yhdellä kertaa yhteiskunnallisesti vapaaksi. Australiassa vallitsee omituinen epäjohdonmukaisuus siinä kohden, että naisilla Etelä- ja Länsi-Australiassa sekä Uudessa Etelä-Wales'issa on äänioikeus valtio-parlamenttiin, mutta ei Australian yhdys-parlamenttiin. Victoriassa ja Tasmaniassa

saavat he ottaa osaa yhdys-parlamentin, mutta ei valtio-parlamentin vaaleihin. Ei tarvinne sanoa, että naisasiaystävät työskentelevät tämän epäjohdonmukaisuuden poistamiseksi ja sen periaatteen voimaansaattamiseksi, joka vaatii heille äänioikeutta ja vaalikelpoisuutta samoilla ehdoilla kuin se on miehilläkin. *)

Australian naisten äänioikeustyö on tosin ijältään nuori, mutta se näyttää tapahtuneen suuremmoisella pontevuudella. Erittäin hämmästyttävä on lukuisa osanotto aktiviseen työhön. Kenties on tuo naisten suuri enemmistö uskaltanut olla mukana, sentähden että kaikkien Australian siirtokuntien hallitukset ovat asettuneet naisen äänioikeuden puolelle. Ihan päinvastoin kuin emämaassa. Niinpä ovat esim. useimpien siirtokuntien ministeripresidentit lämpimästi kannattaneet asiaa ja vastarinta on tavallisesti tapahtunut hallitusvastaisten puolueiden puolelta.

Ministeripresidentti H. J. Seddon Uudesta Seelannista, Aucklandin piispa, Sir John Cockburn, useat parlamentin jäsenet ja muut vaikutusvaltaiset miehet ovat Englannissa julkisissa tilaisuuksissa mitä innokkaimmin huomauttaneet, että naisen äänioikeus jo nyt on tuottanut hyötyä yhteiskunnalle ja että miehet kummeksivat miksi he niin kauan ovat kieltäneet naisilta tämän oikeuden. Kuulee toisinaan selitettävän, että syynä hallituksen naisystävällisyyteen on se seikka, että se toivoo paljon naisten suuremmasta maltista ja heidän kunnioituksestaan traditsioneja ja hyvää tapaa kohtaan Australian yhteiskunnissa, joissa väestö on niin sekalainen, jopa kaikista maailman ääristä kokoonhaalittu. Jos tämä pitää paikkansa, ei se ainakaan puhu naisen äänioikeutta vastaan.

Mainittakoon myöskin, että muutamissa Australian siirtokunnissa alhaisimman työpalkan periaate on laissa säädetty. Tämän seikan sanotaan tuottaneen suuria hankaluuksia nuorille työläisnaisille, esim. kasvaville tytöille, koskeivät työnantajat tahdo ottaa palvelukseensa oppimattomia työntekijättäriä, kun heille on maksettava lainmääräämä palkka, huolimatta siitä kykenevätkö he täyttämään tehtävänsä, vaiko ei.

---

*) History of Woman's Suffrage. IV.

III.

Saksa:
Alustavaa
historikia.

Aikoja ennenkuin Mary Wollstonecraft'in herätyshuuto oli kaikunut Englannin naisille, ilmestyi Saksassa filosofi, joka kaunopuheisesti ja tarmokkaasti vaati naisten tilan parantamista. Tämä mies oli *Gottfried Theodor von Hippel*. *)

Hän oli syntynyt 1741. Vaikka hän oli hyvin omintakeinen luonne ja tiedoiltaan perusteellinen tuli hän tuskin tunnetuksi omassa isänmaassaan, vielä vähemmin sen rajojen ulkopuolella. Hän sattui nimittäin onnekseen tai onnettomuudekseen elämään Göthe'n aikaan, jolloin tämä hehkuva aurinko oli kaikkien huomion esineenä. Vasta myöhempi vuosisata on antanut tunnustuksensa Hippelin monipuoliselle lahjakkaisuudelle runoilijana, ajattelijana, saksalaisen novellin perustajana ja — ennen kaikkea — henkilönä, joka kuuluu naisasian ensimmäisiin edustajiin kirjallisuudessa. Vuonna 1763 julkaisi hän kirjan »Avioliitosta». Toisessa tutkimuksessa käsitteli hän »Naisen yhteiskunnallisen aseman parantamista». Näissä ja muissa teoksissaan puolustaa hän lämmöllä ja voimalla naisen inhimillisiä oikeuksia. Tähän asti — huudahtaa hän halveksivasti — on näillä sanoilla ymmärretty ainoastaan miehen oikeuksia!

Näissä teoksissaan vaati hän yhteiskoulujen perustamista, puolusti omistusoikeutta vaimolle, korkeampaa naiskasvatusta, naisen pääsöä lääkäriksi, tuomariksi ja poikakoulujen opettajaksi. Ennen kaikkia vaati hän naisille täydet kansalaisoikeudet. — »Onko toinen puoli ihmiskuntaa iänkaiken pidettävä kätkyessä, onko se tyydytettävä lasten leluilla ja makeisilla?» hän kysyy.

---

*) *Hippel und die Frauenfrage* von E. V. Zenker 1891.

— »Onko nainen ijänkaiken kasvatettava ainoastaan miehen leikkikaluksi ja nautinnon välikappaleeksi?» — — »Naisilla on tähän asti ollut vain yksi ainoa olympialainen rata, nim. miesten pyydystäminen. (Männer zu fangen). Avattakoon heille muitakin uria — ja heistä tulee ihmeiden tekijöitä.» *)

Nämä jyrkät lausunnot eivät tietysti herättäneet mitään vastakaikua Hippelin omissa aikalaisissa. Korkeintaan joutuivat hänen hurjat kuvittelunsa pilkan alaisiksi niissä piireissä, joissa hänen teoksiaan tunnettiin. Hänen epäiltiin sitä paitsi kokeneen vaikutusta ranskalaisilta filosofeilta. Tässä olettamisessa oli luultavasti ainoastaan osaksi perää, sillä näiden naisystävällisyys oli tuskin samaa laatua kuin Hippelin. Olihan Rousseau selittänyt, että mies oli »naisen luonnollinen itsevaltias», ja Mirabeau teroitti aikalaistensa mieliin, että naisen piirinä olkoon »tyyni kotielämä ja vienot, laupeat avut». Sitä paitsi oli Saksan ja Ranskan välinen rotuviha kovin katkera ja kaikkea mikä oli Ranskasta peräsin epäiltiin suuresti Saksassa; samoin oli kaikennäköinen uutuus ja se mikä tuntui epämiellyttävältä, muka ranskalaista alkujuurta. Saksalaiset ylpeilivät sitä paitsi, samoin kuin kaikki muutkin germanilaiset kansat, siitä suhteellisesti arvokkaasta asemasta mikä naisella oli heidän keskuudessaan. Perheellä oli tärkeä sija vanhassa germanilaisessa yhteiskunnassa. Avioliitto rakennettiin tosin oston kautta, nainen pysyi ilmoisen ikänsä holhouksen alaisena eikä ollut perintöön osallinen. Mutta vaikka hän olikin oikeudellisesti lapsipuolen asemassa, sai hän kuitenkin osalleen suurempaa arvontoa kuin muiden raakalaiskansojen keskuudessa. Niinpä olivat germanilaiset jo ammoisista ajoista pitäneet yksivaimoisuutta pyhänä — eroten siinä kohden useimmista heimolaisistaan. Siveys oli heille luontainen ominaisuus, avioliitot solmittiin kehittyneellä iällä ja miehet kuuntelivat usein naisten neuvoa yhteiskunnallisissa asioissa. Naisilla oli muka tietäjänkin taikavoima ja heidän oli tapana seurata miehiä sotarekillä muita kansoja vastaan.

---

*) Hippel und die Frauenfrage.

Uudella ajalla olivat Saksan naiset tulleet osallisiksi uskonpuhdistuksen ja siitä johtuvan suuremman kansanvalistuksen siunauksista. Ei käy siis kummeksiminen, että saksalaiset itsetietoisuuden ylpeydellä ajattelivat omien naistensa edullista asemaa verratessa sitä niihin epäkohtiin, jotka ehkäisivät naisen elämää romanilaisen rodun kansoissa. Kun sentähden Ranskan vallankumouksen tuulispää sirotti naiskysymyksen siemenen Saksan rantamille, sai se välinpitämättömyyttä ja epäluuloa osalleen. Samaan aikaan kun naiskysymystä Englannissa ja Amerikassa pohdittiin kirjallisuuden ja filosofian kukkuloilla, virui se Saksassa roskana romusäiliöissä. Sillaikaa kuin Englannin naiset neuvottelivat valtiollisten oikeuksiensa saavuttamisesta ja Amerikan naiset kuuntelivat Frances Wrightin esitelmiä, tavailivat Saksan naiset ihailien kirjoitusta muistopatsaassa, minkä Schiller oli pystyttänyt tosinaisellisuuden ihanteelle. He oppivat käsittämään päätarkoituksenaan:

— — — — — loihtia, luoda
Eedenin ruusut elämänretkille —
Suloonsa punoa siveyden kulta
— — — — — vaalia tunteiden ikuista tulta
kätös in puhtain. *)

Heidän aikansa suurin runoilija lauloi heille:

— — — — — sulollaan yksin vallita voipi nainen.
Moni tosin on vallinnut voimalla hengen ja töiden;
Vaan heiltä silloin kaunistus korkein puuttui.
Tosi valtiuden suo vaan naisen naisekas ihanuus. *)

Schillerin ihanne, joka niin hyvin soveltui Saksan kansan tunteellis-filosofiseen luonteeseen, himmensi sanalla sanoen saksalaisten naisten näköpiiriä vielä kappaleen matkaa yhdeksännellätoistakin vuosisadalla. Kenties olisivat Ranskasta tulleet herätykset aikaisemmin kohdanneet heitä, elleivät ennakkoluulot tätä maata ja 1789 vuoden vallankumousta kohtaan olisivat olleet niin voimakkaat, että Saksassa vierottiin kaikkea,

*) Schiller.

minkä luultiin olevan sieltä peräisin. Tämä ennakkoluulo oli niin voittamaton, ettei naiskysymys, kun se 1830-luvulla muiden aatteiden seuraamana uudelleen esiintyi, saanut vähintäkään kannatusta. Tämä on sitä helpommin selitettävissä, koska naiskysymystä Ranskassa siihen aikaan edustivat S:t Simonistit ja George Sand. He puolustivat etupäässä vaimon vapautta avioliitossa (samaa »vapautta» nimittäin, joka Ranskassa on miehelle sallittu) ja samalla myöskin — vaikkei niin pontevasti — naisille valtiollisia oikeuksia. Molemmat nämä periaatteet tuntuivat germanilaiselta näkökannalta katsoen kovin peloittavilta ja olivat pikemmin omansa enentämään kuin vähentämään sitä vastenmielisyyttä, mikä jo ennestään oli olemassa naisemansipatsionin käsitettä vastaan.

Tuli sitten vallankumouksen vuosi 1848, tuo vuosi, jota on sanottu Saksan kevääksi ja »tähän asti sidottujen voimien vapautumisen merkiksi». Se ilmoitti kansanjoukoille uusia totuuksia persoonallisuuden oikeudesta ja vapauden siunauksesta; se oli näin ollen saattava päiväjärjestykseen kysymyksen naisenkin asemasta. Robert Blum oli 1844 julkaissut tästä asiasta kirjoituksia »Vaterlandsblätter» nimisessä aikakauskirjassaan. Ne muodostuivat herätyshuudoksi *Louise Otto* nimiselle jalolle naiselle, joka nyt muita ennemmin käsitti tuon uuden aatteen suuruuden ja uskalsi antautua sen palvelukseen. Robert Blum tarjosi hänelle uskollista apuaan. Louise Otto alkoi 1849 julkaista naiskysymystä käsittelevää aikakauskirjaa, jonka tunnussanana oli: dem Reich der Freiheit werb' ich Bürgerinnen», — ja piti erittäinkin työläisnaisten puolta niin voimakkaasti, että eräs lähetystö Leipzigin työmiehiä esiintoi hänelle kiitoksensa ja pyysi häntä lehtensä avustajaksi. *)

Saksan lyhyttä vapaudenkautta seurasi kuitenkin mitä piintynein taantumisen aika, jonka rautaisen valtion rujo-
mana kaikki nuoret vapaudenaatteet, niiden joukossa naiskysymyskin, kukistuvat. Louise Otton aikakauskirja, niinkuin muutkin naisen kohottamiseksi aiotut yritykset, hautautuivat 1848

---

*) The Woman Question in Europe by Theodore Stanton.

vuoden vallankumouksen kera. Ainoastaan hyväntekeväisyysyhdistykset tai jotakin päivän muotikysymystä edistävät seurat pysyivät vielä jonkun aikaa hengissä. Vuosi 1848 ei kuitenkaan ollut jäljettömiin hävinnyt. Se oli herättänyt henkiin monta kysymystä, jotka hiljalleen itivät ihmisten mielissä — sellaisiakin, joita ennen oli ivattu ja pilkattu. Se oli antanut Saksalle Louise Otton ja hänen personassaan Saksan naisille kallisarvoisen lahjan. Hän ei koskaan lakannut, taantumiskaudesta huolimatta, harrastamasta sitä kysymystä, johon hän nuoruudessaan oli antautunut. Mentyään naimisiin tuli hän miehensä August Peters'in aikakauskirjan aputoimittajaksi ja sepitti siihen usein kirjoituksia naisen asemasta.

Muutkin valistuneet henget toimivat kukin omalla tahollaan kysymyksen ratkaisemiseksi, mutta heidän työnsä oli eristettyä ja käytännöllistä merkitystä vailla. Se oli vasta 1860-luku, joka niin monessa maassa muodostui tärkeäksi naisasialle, joka Saksassakin oli antava tälle kysymykselle uudesta syntymisen kasteen.

Herätys tuli tällä kertaa Englannista, siellä 1856 julkaistujen tilastollisten taulujen kautta. *) Samaan aikaan painettiin kaikissa Saksan sanomalehdissä Thomas Hoodin runo »*The Song of the Shirt*». Pian senjälkeen julkaistiin Preussissä tilastollisia tiedonantoja, joiden mukaan naimattomien, työnansionsa varassa elävien naisten lukumäärä Saksassa oli jotenkin yhtä suuri kuin Englannissa.

Naisasian taloudellinen puoli alkoi tulla päivän kysymykseksi. Tohtori Adolf Lette, eräs Saksan etevimmistä ihmisistä, esitti eräässä esitelmässä »*Centralverein für das Wohl der arbeitenden Klassen in Preussen*» nimisen yhdistyksen kokouksessa hämmästyttäviä numeroita naimattomien naisten työkyvystä ja toimeentulon lähteestä. Hän todisti, että sodat olivat hukuttaneet niin monta miestä, ettei miessuvun lukumäärä pitkiin aikoihin voinut kohota naisten lukumäärän tasalle, että tuhansien köyhien sotilasten ja virkamiesten lesket

*) Katso Englantia koskevaa lukua.

ja tyttäret olivat tuomitut elämään »koreilevassa kurjuudessa», sittenkun tehtaat ja käsiteollisuuden työpajat olivat riistäneet heiltä heidän entisen toimeentulonsa; että he olivat täysin valmismattomat kaikkeen itsenäiseen työhön; ja että näistä epäkohdista oli koitua mitä arveluttavimpia seurauksia koko kansakunnalle, ellei asiaa ajoissa koetettu parantaa.

Jotenkin samaan aikaan sattui Louise Otto Peters näkemään äsken ilmestyneen aikakauskirjan nimeltä »*Allgemeine Frauen Zeitung*». Sen toimittajana oli kapteeni P. A. Korn ja se lupasi puhua naisteollisuuden puolesta ja yleensä valvoa naisten etua. Pian senjälkeen kävi Korn rouva Petersin luona ja esitti hänelle miten tuiki välttämätöntä olisi naisten yhteenliittyminen naisasian edistämiseksi. Hän oli oleskellut Amerikassa ja koetti ututterasti istuttaa amerikkalaisia vapaudenaatteita kotimaansa naisein. Näytti kuitenkin siltä niinkuin rouva Peters ei olisi niin varsin suuresti luottanut Korniin, jonka aikeita hän piti »jotenkin kummallisina ja naisen luonteelle vastenmielisinä. *) Viimein hän kuitenkin myöntyi ja perusti keväällä 1865 ystävänsä, neiti Auguste Schmidt'in avulla n. s. naissivistisyhdistyksen.

Kornin muodostamat säännöt **) muutettiin perinpohjin ja siinä puheessa millä valmistava kokous avattiin, selitti neiti Schmidt nimenomaan, etteivät naiset muuta pyytäneet kuin että työn kilparata oli heille avattava. Lähtien liikkeelle siitä kumoamattomasta tosiasiasta, etteivät kaikki naiset voineet joutua naimisiin, huomautti hän kuinka välttämätöntä oli tehdä jotain naimattomien naisten työkyvyn kohottamiseksi. Yhdistyksen sääntöjen ensimmäinen pykälä muodostettiin näin kuuluvaksi: »yhdistyksen tarkoituksena on toimia naissivistyksen kohottamiseksi ja naisen työn vapauttamiseksi niistä raja-aidoista, jotka sitä ympäröivät.»

*) Das erste Vierteljahrhundert des Allgemeinen Deutschen Frauenvereins von Louise Otto Peters 1890.

**) Korn joutui sittemmin erimielisyyteen uuden yhdistyksen kanssa ja erosi siitä. (Katso Itävaltaa koskevaa lukua).

Tästä näkyy, että asiaa ensi aluksi käsiteltiin ainoastaan naimattomien naisten leipä- ja kasvatuskysymyksenä. Emme kuitenkaan saata epäillä, etteivät sekä rouva Peters ja neiti Schmidt jo silloin ajatelleet naisen kaikinpuolisempaa vapautumista mahdollisena, vaikka tämä ajatus kangasti heille ainoastaan tulevaisuuden toiveena. Että tämä toivo kyti heissä, se näkyy muun muassa siitä tarmosta, jolla he kehoittivat naisia kehittämään vastuunalaisuuden ja solidaarisuuden tunnettaan. Tästä syystä tekivät he sen päätöksen, että ainoastaan naiset saivat tulla jäseniksi yhdistykseen, vaikka miehiä voitiin valita sen kunniajäseniksi.

»Tämä ei tapahdu ankaratta vastarinnatta», kirjoittaa rouva Peters, »eritenkin naisten puolelta. Useimmat heistä pitivät mahdottomana ja kovin ajattelemttomana, että naiset omin päinsä ja miesten avutta ryhtyisivät työhönsä. Mutta silloin saapui monta älykäästä miestä avukseni ja osoittivat välttämättömäksi, että naisten itse tuli ottaa työn johto käsiinsä omassa asiassaan. Päinvastaisessa tapauksessa he eivät voisi kehittyä itsenäisiksi mielipiteissään ja toimissaan. Vaikka he tietysti saattoivat neuvotella miesten kanssa, kun tämä oli tarpeen, tuli heidän kuitenkin itse osoittaa, että kykenivät vastaanottamaan ne oikeudet, joita he itselleen anoivat.» *)

Yleisö, semminkin naiset, asettuivat alusta pitäen kriitilliselle kannalle uutta yhdistystä kohtaan.

»Meitä pidettiin uhmilijoina», sanoo neiti Marie Calm, **) yksi yhdistyksen toimeliaimmista jäsenistä, »kun me kourallinen naisia uskalsimme omistaa nimen, joka edellytti maamme kaikkien naisten yhdistymistä. Mutta me emme omistaneet tuota nimeä nykyaikaa ajatellen, vaan tulevaisuutta silmällä pitäen, jolloin me toivoimme yhdistyksen vastaavan nimeään.»

»*Der Allgemeine Deutsche Frauen-verein*» alkoi toimintansa rouva Peters'in ja neiti Schmidt'in johdolla, jotka myös

*) Das erste Vierteljahrhundert.

**) The Woman Question in Europe by Theodore Stanton.

perustivat ansiokkaan »*Neue Bahnen*» nimisen aikakauskirjan. Koskei aikakauskirja siihen aikaan Saksassa saanut ilmestyä naisten vastuulla, otettiin kirjakustantaja Moritz Schäfer sen nimelliseksi toimittajaksi. Tämä mies on sittemmin muillakin aloilla mitä jalomielisimmin kannattanut naisten pyrintöjä.

Alussa rajottui yhdistyksen toiminta tämän aikakauskirjan julkaisemiseen, sekä vuotuisten kokousten pitämiseen maan eri osissa. Sellaisia pidettiin Leipzigissä, Braunschweigissä, Casselissa, Eisenachissa, Stuttgartissa, Gothassa, Frankfurt am Mainissa y. m. ja kokoukset päättyivät usein siihen, että yhdistyksen haaraosasto perustettiin asianomaiseen kaupunkiin. Näissä kokouksissa, joihin tavallisesti pääsi sekä miehiä että naisia, keskusteltiin maltillisella tavalla kasvatusta ja ammattitaidon kehittämistä koskevia kysymyksiä, uusien työalojen avaamisesta naisille, hyväntekeväisyydestä ja kodin taloudesta. Mutta juuri tästä maltillisesta esiintymisestä oli se etu, että ihmiset, jotka riensivät kokouksiin utelemaan »miten naiset käyttäytyisivät», ja toivoen saavansa nauraa heidän kustannuksellaan, rupesivat asiaa harrastamaan ja useinkin kallistuivat sen puolelle naispuhujien esitysten vaikutuksesta.

Tuo yhdistyksen toteuttama periaate, että kaikki työ oli tehtävä naisten omasta toimesta, oli kenties omansa vaikuttamaan siihen suuntaan, että heidän keskuudessaan vähitellen ilmestyi hyviä kykyjä. Sama seikka saattoi kenties myös naisia tarkemmin syventymään kysymykseen. Ainakin tuntuu yhdistyksen keskusteluja lukiessa siltä, kuin kysymyksen eettinen puoli yhä enemmän olisi astunut etupintaan.

Niinpä lausui esim. Auguste Schmidt Eisenachin kokouksessa v. 1872.

»Naissivistys on pyrintömme ydinkohta ja naisten järjestön kautta saavutettu oma-apu meidän tärkein apukeinomme. Tältä kannalta katsottuna saattaa naisasialla leipäkysymyksenä olla meille ainoastaan välillistä merkitystä. Jos me vaan vaatisimme laajennettua työalaa naisille, sillaikaa kuin useimmat heistä kaipaavat toimeentulonsa välikkappaleita, alenisi naiskysymys pelkästään käytölliseksi kysymykseksi, joka olisi

syvempää siveellistä merkitystä vailla. — — — Köyhäinhoito ja sairaalat eivät koskaan voi poistaa itse köyhyyttä eikä tautteja; ainoastaan lieventää niiden vaikutuksia. Samoin tulevat meidän pyrintömme naisasian taloudellisen puolen hyväksi aina vaikuttamaan tilapäisesti lieventävänä apuna. Itse pahaa ne eivät koskaan saa poistetuksi. Sentähden asetaakamme aina naiskysymyksen aatteellinen puoli etusijaan ja sen taloudellinen puoli toiseen sijaan.»

Nämä sanat osoittavat kieltämättä edistystä, kun muistamme, että sama puhuja v. 1865 nimenomaan huomautti, että naisten ainoa vaatimus koski työn kilparadan avaamista heille.

Pelkät teoriat eivät myöskään enää tyydyttäneet. Yhdistys alkoi vähitellen ryhtyä käytölliseenkin toimintaan. Se järjesti naisille kurseja pikakirjoituksessa, kauppatedossa, käsitöissä, latomisessa, piirustuksessa y. m. ja piti niitä tavallisesti voimassa, kunnes valtio tai kunta otti ne huostaansa. Vaikka sota Ranskaa vastaan 1870—71 keskeytti yhdistyksen toiminnan, jatkoi se sitä kuitenkin yhä kasvavalla menestyksellä.

Aikaa voittaen rupesi yhdistys myös jättämään anomuksia eri valtioiden lakiasäätäviin eduskuntiin. Vuonna 1872 jätettiin sellainen anomus naisten käyttämisestä postissa ja telegrafissa. Vuonna 1877 jätettiin Saksan valtiopäiville anomus, jossa pyydettiin täysivaltaisuutta naimattomalle naiselle ja oikeutta vaimolle hallitsemaan sitä omaisuutta, jonka hän itse oli ansainnut. Suuri joukko naisia oli allekirjoittanut tämän anomuksen, jota seurasi rouva Petersin tekemä selonteko, missä lyhyin piirtein esitettiin naisten asema Saksan eri valtioiden lainsäädännössä. Valtiopäivät lupasivat ottaa tämän anomuksen huomioon valmistaessaan sitä uutta yleistä lakia, joka samaan aikaan oli päätetty säädettäväksi. Vuonna 1888 anoi yhdistys eri valtioiden hallituksilta, että naiset oikeutettaisiin harjoittamaan opintoja yliopistoissa, suorittamaan lääkärintutkintoa ja toimimaan lääkäreinä. Maan useimmat opetusministeristöt antoivat epäävän vastauksen. Ainoastaan Elsass-Lothringen ja Sachsen-Gotha lupasivat ottaa harkittavakseen, eikö naisille voitaisi myöntää oikeutta suorittaa ylioppilastutkinto. V. 1890

jätti yhdistys Badenin toiselle kamarille anomuksen naisten oikeudesta valmistua naisten- ja lastentautien lääkäreiksi. Edusmiehet Kiefer ja Fiesser puolustivat lämpimästi tätä asiaa ja hallituskommissario Arnspenger antoi sille hyvänsuovan tunnustuksensa. Mutta kamari antoi tästä huolimatta ainoastaan teoretisen kannatuksen tuolle tärkeälle asialle. Kuitenkin rohkaisti jo tämäkin verrattain onnellinen tulos yhdistyksen mieltä jatkuviin ponnistuksiin ja se toimitti senvuoksi Saksan valtiopäiville 1892 ja 1893 samaa tarkoittavan joukkoanomuksen, jonka kohtalo kuitenkin jäi ratkaisematta. Yleensä vallitsi eri naisyhdistyksissä vuosina 1891—93 vilkas toiminta anomuksien jättämiseksi lainsäätäjille parannetun naiskasvatuksen hyväksi ja toiminta-alojen avaamiseksi naisille. Yhdessä noissa lakiasäätevissä eduskunnissa (Württembergissa) huomautti eräs edusmies, että naisille suotu toiminta-ala hänen mielestään oli täysin riittävä. »Hyviä kyökkipalvelijoita tarvitaan aina ja saavat he hyvän palkan.»

»Der Allgemeine Deutsche Frauen-Verein» jätti myöskin 1895 joukkoanomuksen vaimon ja äidin asemaa koskevien lakien vapaamielisestä tarkastuksesta. Tätä tarkoitusta varten julkaisi se oivallisen teoksen, *) joka sisälsi kaikki sitä asiaa koskevat lakisäädökset. Toivottiin että naiset, kun he lähemmin tutustuivat siihen asemaan, joka heillä itse asiassa oli lain edessä, helpommin taipuisivat lukuisasti allekirjoittamaan anomuksen, mikä tarkoitti tämän aseman parantamista. Teoksella oli tavaton menekki; jo ennen kuin se oli painosta ilmestynyt oli sitä tilattu 8,000 kappaletta.

Melkein samaan aikaan kuin »Der Allgemeine Deutsche Frauenverein» Leipzigissä perustettiin, syntyi Berlinissä v. 1866 samanlainen yhdistys, joka sai nimekseen »Verein zur Förderung der Erwerbsfähigkeit des Weiblichen Geschlechts». Yhdistyksen perusti tuo jo ennenmainittu ihmisystävä, tohtori Adolf Lette. Perustajansa kuoltua v. 1868 ja kunnioittaakseen

---

*) Die Stellung der Frau nach den zur Zeit in Deutschland gültigen Gesetzes-Bestimmungen, von Frau dr. jur. Emily Kempin.

hänen muistoaan otti yhdistys v. 1869 nimekseen: »*Der Lette-Verein*». Sen johtajaksi tuli sitten Berlinin yliopiston professori von Holtzendorff ja myöhemmin, 1872, rouva Anna Schepeler-Lette, joka oli Adolf Lette'n tytär. Yhdistyksen puheenjohtajana toimii tätä nykyä rouva Elisabeth Kaselowsky.

»*Der Lette-Verein*» oli, kuten sen alkuperäinen nimi osoittaa, perustettu naisen työkyvyn kohottamiseksi ja hänen työalansa laajentamiseksi. Tähän yhdistykseen liittyi Saksan naisasiaystävien vanhoillisempi osa. Koska se heti alussa sai suuremmissa lahjoituksia, muodostui sen toiminta sangen laajaperäiseksi. Se avasi kauppa-, teollisuus-, käsityö- ja keittokouluja, oppikursseja ompelemisessa, muovailussa, piirustuksessa, latomisessa ja keinotekoisien kukkien valmistamisessa; edelleen perusti se naisten kodin (*Das Victoriastift*), ravintolan ja pankin, jossa naiset hyvillä ehdoilla voivat saada lainoja käydäkseen kauppa- ja teollisuuskouluissa. Sitäpaitsi on yhdistyksellä asiomiskonttori ja naisten myymälä. Yleensä on yhdistys toiminut varsin ansiokkaasti naisten työkyvyn ja elinkeinokyvyn kohottamiseksi.

Lette-yhdistys on muodostanut osaksi haaraosastoja, osaksi vapaita yhdistyksiä Bremenissä, Danzigissa, Breslaussa, Hamburgissa, Braunschweigissä, Kölnissä, Wiesbadenissa y. m. paikkakunnilla. Kaikkia näitä yhdistyksiä kutsutaan yhteisellä nimellä »*Erwerb-Vereine*», josta näkyy, että ne ainoastaan ajavat naiskysymyksen taloudellista puolta. »*Alice-Verein*» Darmstadtissa, jonka perusti Hessenin suuriherttuatar Alice, on samoin järjestetty Lette-yhdistyksen mallin mukaan »tarkoituksella edistää naisen kasvatusta sekä teollisuustoimintaan että muussa suhteessa».

Lette-yhdistyksen alotteesta yhtyivät 1869 kaikki naiskasvatus-, opettajatar-, hyväntekeväisyys-, sairaanhoito-, ja Fröbel-yhdistykset liitoksi, joka sai nimekseen »*Verband des deutscher Frauenbildungs- und Erwerbvereine*». Sen toiminta kohdistuu vuotuisten kokouksien toimeenpanemiseen ja sen äänenkannattajana oli kauan »*Deutscher Frauen-Anwalt*» niminen aikakauskirja. Liitto on myös lähettänyt anomuksia Saksan valtiopäiville, esim. yhden v. 1879, jossa pyydettiin lisättyä val-

tionapua ylemmille tyttökouluille, oikeutta naisille harjoittaa aptekarin tointa ja muita ammatteja sekä naisten käyttämistä postissa ja telegrafissa.

Loppupuolella 1880-lukua perustettiin Weimarissa naisyhdistys nimeltä »*Der Deutsche Frauenverein Reform*», jonka pääasiallisena tarkoituksena oli anomuksien tekeminen naisen aseman parantamiseksi. Vuonna 1889 jätti se anomuksen klassillisten lyseoiden ja reali-lyseoiden perustamisesta tyttöjä varten, sekä uudisti Allg. D. Frauenverein'in anomuksen, joka koski naisen pääsöä yliopistoihin. Vuonna 1892 jätettiin »Reform» yhdistyksen toimesta Badenin toiseen kamarisiin anomus, joka tarkoitti tyttökimnasin perustamista taikka tyttöjen ottamista jo olemassa oleviin poikaopistoihin, ynnä tyttöjen oikeuttamista ottamaan osaa poikalyseoiden oppilasten ylioppilastutkintoihin. Valiokunta, joka käsitteli kysymystä, tunnusti oikeaksi periaatteen naisen oikeudesta korkeampaan oppiin, mutta selitti kuitenkin, että sekä erityisten naisopistojen avaaminen että tyttöjen pääsy poikakouluihin »tätä nykyä oli mahdoton». Naiset kuitenkin saakoot suorittaa ylioppilastutkinnon ja erityisen harkinnan jälkeen harjoittaa opintoja yliopistoissa. Valiokunnan mietintö päättyy seuraavilla sanoilla: »hallitus lupaa vastaisuudessaakin myötätuntoisuudella seurata naisasian kehitystä». *)

Kamari hyväksyi 27 äänellä valiokunnan ehdoituksen.

Että tämä oli suuri ja merkitykseltään tärkeä voitto Saksan naisasiaystäville selviää selittämättäkin. Heidän äänenkannattajansa olivatkin täynnä kiitollisia kirjoituksia, joissa ylistettiin Badenin vapaamielisiä lainsäätäjiä, jotka kaikista Saksan valtioiden herroista edusmiehistä aina olivat suopeammin kohdelleet naisten harrastuksia. Mutta niin kauttaaltaan taloudelliselta kannalta on kysymystä tässäkin käsitelty, että mainittu valiokunnan mietintö ensimmäisessä pykälässään erityisesti alleviivaa naisten pyrkimystä laajennettujen elinkeino-oikeuksien saavuttamiseksi luonnollisina ja oikeutettuina.

---

*) Neue Bahnen N:o 5 1892.

Fröbel-yhdistykset toivat uusia voimavirtauksia naisasia-liikkeelle. Samoin kuin Uno Cygnaeus Suomessa edisti nais-sivistyksen kohottamista, harrastaessaan kansansivistyksen asiaa, samoin saattoi Fröbelinkin herättämä lastenkasvatuksen innos-tus ihmisiä ajattelemaan naisen tointa kasvattajana ja hänen kasvatustaan tähän toimeen. Senvuoksi syntyivät useimmat mainituista Erwerb-Verein'eistä tarkoituksella levittää Fröbelin aatteita, joille naisasia Saksassa on unohtumattomassa kiitollisuuden velassa. Niinpä ovat monet Fröbelin oppilaista ja seuraajista myös innokkaasti ja tositoimin ottaneet osaa naissivistystyöhön. Heistä mainittakoon rouvat Johanna Goldschmidt ja Schepeler-Lette.

Niin ilahuttavaa kuin Saksan naisasiaystävien työ tältä ajalta onkin, tuntuu kuitenkin, että se tapahtui vähemmin suotuisissa olosuhteissa. Tarkastaessa noiden kahden pääyhdistyksen ohjelmia tuntuu ainakin siltä, että maan ahtaat valtiolliset ja yhteiskunnalliset olot ja se ankara arvostelu, jonka alaisena työtä on tehty, on painanut tuohon työhön jonkunlaisen varovaisen ja karttavan leiman, joka suuresti eroaa anglosak-silaisten naisasiaystäväin varmasta päättäväisyydestä ja selvänäköisyydestä.

»Der Allgem. Deutsche Frauenverein» sanoo tahtovansa työskennellä »kohottaakseen naisen kasvatusta ja yhteiskunnallista asemaa»; se selittää, että työ on naisen velvollisuus ja kun-nia ja vaatii niiden esteiden poistamista, joita yhteiskunta on asettanut hänen eteensä hänen toimittaessaan kaikkia niitä toi-mia, johon luonto on hänet määrännyt. Nämä sanat ovat kuvaavia. Moni asian hartaimmista kannattajista näkyy lähteen liikkeelle siitä periaatteesta, että naisen toiminta aina on rajoitettava, vaikkakin se on laajennettava nykyistä piiriään ulomaksi. Vielä vuonna 1875 keskusteli mainittu yhdistys Gothan yleisessä kokouksessa siitä, voitaisiinko sallia naisten tulla lääkä-reiksi. Enemmistö vastasi kysymykseen myöntävästi.

Tämä yhdistys edusti kuitenkin pontevampaa ja vapaa-mielisempää suuntaa Saksan naisasiatyössä. Lette-yhdistyksen

ohjelmassa esiintyi vanhoillinen piirre vieläkin selvemmin. Siinä sanottiin: *)

»Mitä me emme tahdo on naisen vapautumista ja yhdenvertaiseksi tekemistä miehen kanssa valtiollisessa suhteessa. Olemme myöskin sitä mieltä, että hänen toimintapiiriään ainoastaan määrättyyn mittaan voidaan laajentaa, nimittäin sellaisilla etupäässä käytännöllisillä työaloilla, missä vaaditaan kätevyyttä, siisteyttä, täsmällisyyttä ja huolellista työtä.»

Edelleen sanotaan sääntöjen 1 §:ssä, »ettei yhdistyksen toiminta ulotu palvelijattariin, ompelijattariin, pesijättariin, päiväläisnaisiin, tehtaiden työläisnaisiin eikä heidän vertaisiinsa.» »Sillä», kuten toisessa paikassa sanotaan, »alempien kansanluokkien naisilla on helpompi ansaita leipänsä kuin sivistyneillä naisilla, jonka ohessa edelliset useammin menevät naimisiin». Vaikkei yhdistys luultavasti olekaan johdonmukaisesti seurannut näitä määräyksiä, osoittavat ne kuitenkin, että sen perustaja ajatteli naisasiaa oikeastaan »vallasnaisten kysymyksenä» s. o. niiden vallasnaisten, jotka eivät joudu naimisiin ja jäävät »elättäjättä». Tästä käynee selville, että yhdistys olisi pitänyt asian ratkaistuna, jos vain miehiä olisi tarpeeksi paljon, niin »että kaikki naiset voisivat saavuttaa tarkoituksensa». Vielä vuonna 1884 puhui rouva Schepeler-Lette, eräs yhdistyksen johtavista henkilöistä, jotenkin kylmäkiskoisesti anglosaksilaisten naisten äänioikeustyöstä ja epäili oliko oikein, että naiset tulevat lääkäreiksi.

»Minä arvelen», hän kirjoittaa, »että työmme pääasiallisesti tulee kohdistua pyrintöön valmistaa nykyiselle naispolvelle tilaisuutta elatuksensa hankkimiseen, joka tekee sille mahdolliseksi paremmin kuin tähän asti auttaa miestä vaimona, äitinä ja lasten kasvattajana.» **)

Vuoden 1893 jälkeen huomaamme raikkaamman tuulahduksen Saksan naisasiaystävien harrastuksissa. Voidaanpa sanoa, että heidän työnsä tästä vuodesta alkaen on saanut aivan

*) Festschrift zur 25-jährigen Jubileumsfeier des Lette-Vereins 1866—91.

**) The Woman Question in Europe by Theodore Stanton.

toisen luonteen. Ne Saksan naiset, jotka 1893 olivat saapuvilla Chicagon kansainvälisessä naiskongressissa, toivat sieltä mukanaan aatteen naisyhdistyksiensä kansallisliiton perustamisesta. Sittenkun komitea Allgem. Deutsche Frauenverein-yhdistyksen puheenjohtajan johdolla oli valmistanut asiaa perustettiin »*Bund deutscher Frauenvereine*» niminen liitto, johon yhtyi 39 yhdistystä, joiden lukumäärä kuitenkin jo vuoden perästä nousi 65:een. Yhdistys, jonka ensimmäisenä puheenjohtajana oli Augusta Schmidt ja jonka nykyisenä puheenjohtajana on rouva Marie Stritt, koettaa yhteistoimeen liittää kaikki naisyhdistykset, jotka toimivat yleishyödyllisellä tarkoituksella kodin ja yhteiskunnan hyväksi. Alussa olivat tosin puhtaasti ihmisystävälliset harrastukset vallalla ja eräillä radikaalisilla tahoilla ivattiin noita 65:tä »sukan-kutoja- ja parsijayhdistystä». Mutta vähitellen pääsi naisasia-ystävällinen aines voitolle, eikä kukaan, joka oli saapuvilla liiton v. 1904 Berlinissä järjestämässä kansainvälisessä naiskongressissa, voine olla tunnustamatta sitä hämmästyttävää kehitystä kaikilla aloilla, joka viimeisten kymmenen vuoden kuluessa on tapahtunut Saksan naisissa. Liiton työohjelmaan kuuluu m. m. naisammattitarkastajien asettaminen, niiden lakien muutos, jotka määräävät vaimon asemaa, laillisen rangaistuksen säätäminen ammattihaureuden harjoittamisesta, oikeuden hankkiminen naisille suorittaa valtion määräämä lääkärintutkinto ja korkeampi opettajatutkinto. Omituista kyllä on liitto, Saksan sosialidemokratien silmittömän agitatsionin vaikutuksesta, taipunut toimimaan naisen työtä rajoittavan kieltolainsäädännön aikaansaamiseksi. Tämä periaate on nimittäin lausuttu yhdistyksen ohjelmassa, vaikkeivät useimmat sen johtajista personallisesti kuulune sen kannattajiin.

Saksan naisasiaystävien harrastuksille on sitä suurempi tunnustus annettava, kun tiedämme, että heidän on täytynyt ja vieläkin täytyy taistella suuria vaikeuksia vastaan. Ensiksi-kin vaikeuttaa tuo tavanmukainen ja kaikissa maissa vallalla oleva vanhoillinen käsitys naisen personasta ja elämän tarkoituksesta heidän toimintaansa. Mutta lisäksi saavat Saksan naisasiaystävät kokea näitä vaikeuksia kolmessa muussakin muo-

dossa: maan ahtaat valtiolliset olot ovat heille esteenä, kirjallisuudessa heitä vastustetaan säälimättömällä ankaruudella ja sosialidemokratit osoittavat heille suopeuden puutetta. Useassa Saksan valtiossa ovat naiset kielletyt ottamasta osaa poliittisiin kokouksiin. Politikalla ymmärretään kaikkea, joka koskee maan hallitusmuotoa, hallintoa, valtion lakikirjaa ja suhdetta ulkomaihin, ynnä asukkaiden kansalaisoikeuksia. Selvää on, että viranomaiset tulkitsemalla mielivaltaisesti tätä kieltoa voivat tehdä paljon haittaa, joka lieneekin tapahtunut.

Mitä tulee kirjallisuudessa ilmenneeseen vastarintaan, **Naisasia ja kirjallisuus.** mainittakoon vain tuo Saksalle epäiltävä kunnia, että se on synnyttänyt Arthur Schopenhauerin ja Eduard von Hartmannin, jotka kaikista viime vuosisadan ajattelijoina ovat osoittaneet naisvapausliikkeen aatteelle suurinta vihamielisyyttä. Heidän lausunnoistaan naisen personasta ja kutsumuksesta voidaan päätätä, miten ehkäisevästi yleinen mielipide Saksassa lienee painostanut sen maan naisasiaystävien harrastuksia. Tämän huomaamme helpoimmin, jos tarkastamme mainittujen filosofien tunnetuimpia lauseita naisista ja muistamme, että useimmat näistä lauseista löytyvät teoksissa, joista ilmestyy yhä uusia painoksia ja joita tuhansittain luetaan. Schopenhauer opettaa naisen luonteesta, että hän on miestä ala-arvoisempi ruumiillisen voiman ja kauneuden puolesta, mutta henkisestikin järjen, tarkkanäköisyyden ja ymmärryksensä laajuuden puolesta. *) Kun naiset harrastavat musikia, runoutta ja kuvaamataiteita, tekevät he sen ainoastaan miehiä jäljitelläkseen ja mielistelläkseen. »Vanha nainen herättää meissä inhoa» — hän sanoo. »Nuoruudella ilman kauneutta on toki jotakin viehätystä, kauneudella ilman nuoruutta ei mitään.» **) — »Nainen on epäitsenäinen olento, luotu vallanalaiseksi; hänen ei koskaan pidä pyrkiä itsenäiseen asemaan, eikä hänen pidä saada perää enempää kuin korkeintaan pienen elinkoron, sillä hänen tuhlaavaisuutensa ja kevytmielisyytensä hävittävät muutoin pääoman. Vai-

*) Parerga und Paralipomena, osa 2. Über die Weiber.

**) Die Welt als Wille und Vorstellung s. 620.

mona tulee hänen olla ainoastaan palvelevassa ja tottelevassa asemassa, ja hänen täytyy pitää sitä luonnollisena asiana että mies jakaa suosionsa muillekin naisille. Vanhanajan kansat, niinkuin Aasiankin kansat, ovat osoittaneet naiselle aseman, joka on paljon soveliaampi kuin se asema minkä me hänelle sallimme, me jotka kannatamme tuota vanhanaikaista naisen ihailua, joka on kristillis-germanilaisen typeryyden kukka» j. n. e.

Schopenhauer lienee myös ollut ensimmäisiä, joka uudemmalla ajalla tieteellisesti on koettanut todistaa monogamian eli yksiavioisuuden epäkäytännöllisyyttä ja »tarkoituksettomuutta». Hänen lausumansa ovat nuo niin epäiltävän kuuluisat sanat: »da Jeder Mann viele Weiber braucht, ist nichts gerechter, als das ihm obliege für viele Weiber zu sorgen.»*) — Hän purkaa katkeruuttaan erittäinkin sivistynyttä ja yhteiskunnallisessa asemassa olevaa naista kohtaan, jota hän nimittää »diese Monstrum Europäischer Civilisation» (europalaisen sivistyksen hirviöksi), joka, »vaatien yksiavioisuutta, monopoliseeraa miehet ja aiheuttaa sen hädän ja sen kurjuuden, joka siten kohtaa tuhansia hänen siskoistaan.»

Eduard von Hartmann ei suinkaan ole Schopenhaueria huonompi hyökätessään naista vastaan. Hän väittää, että petos on heille synnynnäinen ominaisuus ja salakuljetus heidän intohimonsa, **) sillä »das weibliche Geschlecht ist das ungerechliche und ungerechte Geschlecht.» ***) Hän tahtoo, että tytön mieleen aikaisin on teroitettava se käsitys, että lasten synnyttäminen †) ja kasvattaminen on hänen ainoa kutsumuksensa, ja hän varoittaa tekemästä naissukua liian älykkääksi, »koska siinä missä itsetiedottomuus ensin on saatettava vaikenemaan, siinä onnistuu se ainoastaan inhoittavien irvikuvien muodossa.» ††)

*) »Koska jokainen mies tarvitsee monta vaimoa, ei ole mitään oikeutempaa, kuin se että hänen tulee pitää huolta monesta vaimosta.»

**) Phänomenologie des sittlichen Bewusstseins. s. 521—22.

***) »Naissuku on petollinen ja väärä suku».

†) Siv. 699.

††) Det omedvetnas filosofi. I osa siv. 283—84.

Hartmann esiintyi myös 1892 »Die Gegenwart» nimisessä aika-kauskirjassa kirjoituksella nimeltä »Die Jungfern Frage» (Neitsytkysymys), jossa hän hyökkäsi naisten kimppuun riettaan ivansa koko järeällä tykistöllä ja kutsui naisasiaa »vanhojen piikojen kysymykseksi.»

Myöhemmin ilmeni saksalaisten filosofien keskuudessa uusi naisvihaaja, Fr. Nietzche, joka melkein viepi voiton Schopenhauerista, ja kaikella mahdollisella tavalla vastustaa »feminismiä», s. o. naisten vaikutusvaltaa, joka hänen mielestään yhä enemmän pääsee voitolle yhteiskunnissa.

Näiden oppien laaja leveneminen huomataan miltei kaikilla Saksan kirjallisuuden aloilla. Löytyy esim. terveysopin tutkijoita, jotka niistä ovat tulleet pelottaviin johtopäätöksiin aviollisen yhdyselämän suhteen. Vuonna 1891 ilmestyneessä laajalle levinneessä teoksessa, tri O. Dommerin »Handwörterbuch der Gesundheitspflege» (terveydenhoidon käsikirjassa), jota Saksan etevimmät tutkijat terveydenhoidon alalla ovat avustaneet, löytyy erään tri Hellerin kirjoittama luku nimeltä »sukupuolielämä». Siinä suositellaan miehelle yhteyttä muiden naisten kanssa, milloin vaimo oman tai lapsen terveyden tähden on estetty, jonka ohessa selitetään, että tämä yhteys on jotakin aivan toista kuin aviorikos, eikä sen siis millään tavalla tarvitse häiritä avioliiton onnea eikä tarkoituspäätä.*) Eräässä saksalaisessa sotilaallis-terveysopillisessa kirjoituksessa, jonka »K. K. Militär-sanitets comité» on palkinnut kunniakirjalla, kirjoittaa eräs tri Töpely, että »sotilaiden avioliittojen lukumäärä mikäli mahdollista on saatava vähentymään, koska ne ovat esteenä armeijan liikekuntoisuudelle». »Koska konkubinatti (salavaimoisuus) monesta syystä on mahdoton Saksassa, suosittelee hän prostitutsionia, joka salaisena muodostuu vitsaukseksi, mutta säännöllä järjestettynä ja terveydellisesti tarkastettuna kuuluu jokaisen terveen armeijan olemassaolon ehtoihin.»**)

*) Kampen mot prostitutionen och de veneriska sjukdomarna, 1891. Konrad Relander.

**) Kampen mot j. n. e. Konrad Relander.

Väitettäne mahdollisesti, että nämä sitaatit edustavat ainoastaan yhtä osaa Saksan kirjallisuudesta. Se on kyllä totta, mutta ne edustavat kaikessa tapauksessa pelottavan suurta osaa siitä, koska sitaatit ovat otetut laajalle levinneistä ja muuten ansiokkaista teoksista. Lisäksi tulee vielä se seikka, että muidenkin tiedemiesten ja kirjailijoiden teoksissa, joiden katsantokanta suuresti eroaa kyynikoiden ja pessimistijien mielipiteistä, tavataan sama käsitys naisesta sukupuoliolentona ja sama vaatimus, että hän on pidettävä tuossa alistetussa asemassa, kuin edellämainituissa teoksissa tai löytyy niissä ainakin voimakas kaiku yllämainituista opeista.

Historioitsija H. von Sybel julkaisi 1872 kirjoituksen Stuart Millia vastaan, jossa hän selitti, että naisen vaisto heikkenee logikan kautta; hän vaati ehdottomasti, että miehen tulee hallita vaimon omaisuutta, ja hän vaati myös, että naisen toimintapiiri on rajoitettava. Kirjallisuuden historioitsija J. Scherr sanoo oppineita naisia »inhoittaviksi hermafroditeiksi», jotka ovat kadottaneet sukunsa kaikki hyvät ominaisuudet, omistaakseen miesten kaikki huonot ominaisuudet. Aikanaan laajalle levinneessä lentokirjassa, joka julkaistiin 1872 nimeltä »*Das Problem einer Naturgeschichte des Weibes*» (Naisen luonnonhistorian problemi) hyökkää tekijä Fr. von Baerenbach Saksan naiskirjailijoita vastaan, joita hän nimittää »kirjoitusriivon riivaamien naisten heinäsiikkaparveksi». K. von Raumer pitää sitä inhoittavana, että tytöt lukevat kasvioppia ja tutkivat kukkaa, sen sijaan kuin heidän pitäisi ihailla sen kauneutta. Vuonna 1875 Edward Reichin julkaisemassa teoksessa »*Studien über die Frauen*» (Tutkimuksia naisista), varoittaa tekijä kuten Schopenhauer ja Hartmannkin, kehittämästä naisten ymmärrystä, koska he sen kautta muodostuisivat jonkunlaisiksi epäsiikiöiksi, joilta olisi riistetty naisen tunteellisuus, mutta joilta puuttuisi miehen ymmärrys. B. Goltz varoittaa vanhempia naimattomia naisia osoittamasta toimintahalua, »koska asianymmärtävät tulevat selittämään sitä fysiologisten syiden aiheuttamaksi.» Professori F. Waldeyer vastustaa empimättä naisten oikeutta harjoittaa lääketieteellisiä opintoja, koska nämä jäisivät

osaksi hedelmättömiksi, osaksi olisivat esteenä tieteen kehitykselle.» — — »Nainen ei tule koskaan viemään tiedettä eteenpäin, hän voipi korkeintaan kohota keskinkertaiseksi kyvyksi.» — — »Jos naiset saisivat harjoittaa lääketiedettä, niin antautuisivat miehet varmaankin vähempilukuisesti tälle uralle, ja koska silloin suurempi lukumäärä vähemmän soveliaita voimia tulisi toimimaan tällä alalla, niin kävisi sen kehitys epäilemättä varsin hitaaksi.» Toiselta puolen antaa Waldeyer tunnustuksensa niille pyrinnoille, jotka koettavat kohottaa naisen elinkeinollista kykyä — tietysti sillä edellytyksellä ettei hän pyri lääkäriksi.*)

Kuinka painostavasti nämä kaikissa mahdollisissa äänilajeissa viritetyt pilkkalaulut ovat vaikuttaneet näkyy kenties parhaiten naisiasialle ystävällisen von Holtzendorffin etevässä teoksessa »*Über die Verbesserung in der gesellschaftlichen und wirtschaftlichen Stellung der Frauen.*» **) Vapaamielisyydestään huolimatta koskettelee hän ainoastaan kysymyksen taloudellista puolta. Varovaisesti jättäen sikseen koko kysymyksen naidun naisen asemasta sanoo hän vain, että tytön välttämättömästi tulee saada sellainen kasvatus, joka tekee hänet kykeneväksi tarpeen tullessa pitämään huolta itsestään, ja hän vaatii lopuksi, että muutamat työalat ovat avattavat naisille.

Naiset ovat itsekkin kirjallisuudessa vastustaneet naisiasia-pyrintöjä. Tämänlaatuisista kirjoituksista mainittakoon rouva Mathilde Reichardt Strombergin vuonna 1892 julkaisema lentokirjanen, »*Das Weib als Wehr gegen alle Vaterlands-*

*) Professori W. näyttää unhoittavan, ettei sellaista ilmiötä koskaan ole nähty, että etevämpi kyky lähtee pakoon, kun huonompi kyky pääsee sen kanssa vapaasti kilpailemaan. Eikä hän näytä muistavan sitäkään seikkaa, että naisia evätään pääsemästä kaikille muillekin ammattialoille, samoin kuin hän tahtoo evätä heidän pääsyään lääketieteelliselle uralle. Johdonmukaisesti johtaisivat hänen teoriansa sitäpaitsi siihen, että intelligenssin mitta olisi oleva kunkin yhteiskuntajäsenen oikeudellisen aseman määrääjänä. Tuskin voinee kastilaitoksenkaan ja etuoikeutetun säätylaitoksen historia kertoa sellaisesta oikeuksien ja oikeusrajoitusten lähtökohdasta. (Excelsior 1889.)

**) Naisten yhteiskunnallisen ja taloudellisen aseman parantamisesta.

feinde. (Nainen suojana kaikkia isänmaanvihollisia vastaan). Tässä kirjassessa selitetään, että »kaikki pyrinnot naisen sivistyksen kohottamiseksi ja hänen työalansa laajentamiseksi sotivat kerrassaan kaikkea logikaa ja tervettä järkeä vastaan.» Valtio ja perhe saattavat vasta silloin säännöllisesti kehittyä, kun se periaate pääsee vallalle, että nainen ainoastaan avioelämässä voipi yhteiskuntaa hyödyttää. — — Valtion tulee, edistääkseen avioliittojen solmimista, pitää huolta kaikkien lasten kasvatuksesta, antaa apua jokaiselle äidille ja varustaa miehet kaikilla työaloilla siksi riittävällä palkalla, että he voivat perhettä elättää. — — Jos kaikki naiset voisivat joutua naimisiin, silloin eivät yliopistot ahtautuisi täyteen naisylioppilaita, ei tarvittaisi haureudenpesiä, ja naiset väistyisivät joukotain niiltä työaloilta, joihin he nyt ovat tunkeutuneet miesten vahingoksi, j. n. e. tuohon samaan henkeen. Rouva Stromberg puhuu myös pilkallisesti naislääkäreistä ja viskaa seuraavan halpamaisen syytöksen omaa sukupuoltaan vastaan: »Samalla kuin naiset tulisivat lääkäreiksi, tulisi naispotilaidenkin lukumäärä supistumaan puoleen entisestään». Hän ehdoittaa, että jos naisia varten perustetaan lääkärikursseja, näiden tulisi alkaa kätilönkursilla, »koska silloin saataisiin nähdä, kuinka monella tohtorinkokelaalla todellakin olisi vakavat aikomukset ja kuinka moni tuolta uralta pelästyisi». Lopuksi huudahtaa kirjan tekijä: »pois tehtaista kaikki naiset ja tytöt! Se olkoon aikamme tunnuslauseena; sen kysymyksen ratkaisemiseksi käyttäkööt lainsäätäjät ja ajattelijat parhaimman voimansa. Kun asia on ratkaistu siten, että kaikki naiset niin pian kuin suinkin joutuvat naimisiin, silloin on koko naiskysymys tarpeeton ja me siirrymme kultaiseen aikakauteen.»

Antaisimme kuitenkin väärän kuvan naisasiasta Saksan kirjallisuudessa ellemme myöntäisi, että siinä monta ääntä on kohonnut naisten puolustukseksikin. Bertha von Marenholtz-Bülow julkaisi jo 1850-luvulla kirjoja, joissa hän kannatti naisten oikeutta korkeampaan sivistykseen. Fanny Lewald, eräs Saksan etevimmistä naiskirjailijoista siihen aikaan, taisteli romaaneissaan naisten työtaidon kohottamiseksi samalla kun hän

puolusti heidän oikeuttaan saada korkeampaa ammattikehitystä. Teoksessaan »*Für und wider die Frauen*» (Naisten puolesta ja heitä vastaan), moittii hän sitä pintapuolista tapaa millä nuorta tyttöä kasvatetaan. Louise Büchner ja Louise Otto-Peters puhuivat useissa teoksissa arvokkaasti ja lämmöllä naisten oikeuksien puolesta. Hedvig von Dohm puolusti 1870-luvulla lukemattomissa rohkeissa polemikeissa naisten oikeuksia. Lina Morgenstern, Helene Lange, Jenny Hirsch, Marie Calm ja muut ovat kirjallisuuden eri aloilla naisasiaa puolustaneet. Von Holtzendorff on, kuten jo mainittiin, julkaissut arvokkaita teoksia naisen taloudellisen aseman parantamisesta.

Viimeisten aikojen huomattavimmista lausunnoista naisystävälliseen suuntaan mainittakoon Moritz Carrier'in essay nimeltä »Giebt es noch Halbwilde in Europa?» (Onko Euroopassa vielä puolivilvejä?), jonka hän julkaisi »*Deutsche Revue*» nimisessä aikakauskirjassa Toukokuussa 1892. Hän vastustaa siinä Hartmannia ja Nietzscheä, joiden mielipiteitä hän pitää barbarisuuden jätteinä; hän osoittaa, että naisen kohottaminen eroittamattomasti kuuluu ihmiskunnan kehitykseen, ja hän todistaa, että moni meidän aikamme moralisen elämän epäsuhte johtuu siitä kierosta asemasta, mikä on osoitettu naiselle yhteiskunnassa. Erittäin ankarasti tuomitsee hän sitä mielipidettä, että ammattihaureuden kautta annettaisiin miehille tilaisuutta epäsiiveellisen elämän viettämiseen. »Eikö se ole puolibarbarisuutta, kun valtiomiesten täytyy harkita, olisiko parempi laskea epäsiiveellisyys vapaasti valloilleen tai säätää määrättyjä rajoja sen harjoittamiselle ja siten antaa asialle se muoto, että se on jotakin oikeutettua? Eikö se ole puolibarbarisuutta, kun naisia pakoitetaan kuulumaan erityiseen halveksittuun kansaluokkaan, ainoastaan miesten nautinnonhimon tyydyttämiseksi? Apu saattaa tulla ainoastaan sisästä päin. Miesten täytyy oppia himojaan hillitsemään.»

Carrierin kirjoitus näytti ennustavan uutta aikaa naisiasialle Saksan kirjallisuudessa. Mutta naisten omassa keskuudessa oli pian ilmestyvä heidän oman asiansa vastustajia. 1890-luvun keskivaiheella esiintyi Laura Marholm — syntyyän saksalainen

— teoksellaan »Das Buch der Frauen» (Naisten kirja), jota eräässä saksalaisessa kirjassa sanotaan piintyneimmän taantumisen ilmaukseksi. *) Naista sanotaan »tyhjäksi kapseliksi, jonka ainoastaan mies voipi täyttää, hän on sukupuoliolento ja hänen täytyy jäädä siksi ja ainoastaan siksi, hän ei voi tulla siksi eläntään ansaitsevaksi, ajattelevaksi neutriksi, joksi naisasia tahtoo, hän on naaras, joka vaikeroiden syöksee eteenpäin metsien läpi, huutaen koirastaan» j. n. e. Laura Marholmiin liittyi joukko vähempikykyisiä jäljittelijöitä, mutta saman hengen lapsia. Osa heistä eroaa hänestä muutamissa kysymyksissä, mutta kaikki yhtyvät he siihen, että he enemmän tai vähemmän pontevasti vaativat naiselle »leipää ja lapsen» (Brod und ein Kind). »Minä rukoilemalla rukoilen teitä», huudahtaa sankaritar Helene Böhlau'in »Halbtier» (Puolieläin) nimisessä romanissa, »sallikaa nuoren naisen sanoa lasta omakseen häpäisemättä hänen puhtauttaan, osoittamatta vähintäkään halveksimisen piirrettä teidän katseissanne! — — Älkää antako hänen työssään nääntyä, kun hän petoeläimen intohimolla kaihoaa lasta itselleen!» Muodon puolelta hienoissa, mutta sisällykseltään räikeissä kuvauksissa, ovat useat Saksan naiskirjailijat viime aikoina vaatineet, että oli palattava takaisin entisaikojen naisihanteeseen, sukupuoliolentoon. Mutta on niitäkin, joiden kirjalliset tuotteet ovat sitä laatua, että ne antavat tukea sille syytökselle, että Saksan naiskirjailijat suuremmassa määrässä kuin mieskirjailijat ovat ruvenneet käsittelemään rumia aiheita kaunokirjallisuudessa.

**Naisasia ja
sosialismi.**

Huolimatta siitä painosta, mikä tältä taholta kohtaa naisasianystäviä, uhkaa heitä toisenlainenkin vaara. Tuntuu ainakin siltä kuin sosialismi, jonka ahjo nykyään on Saksassa, aikaa voittaen muodostuisi varsin vaaralliseksi naisasian viholliseksi. Tosin on August Bebel vuonna 1879 julkaisemassaan teoksessa »Der Frau und der Sozialismus» (joka myöhemmissä painoksissaan ilmenee nimellä »Die Frau in der Vergangenheit, Gegenwart und Zukunft»)**) vaatinut naisen ja miehen valtiollista

*) *Helene Lange und Gertrud Bäumer. Die Geschichte der Frauenbewegung.* (Naisliikkeen historia).

***) Nainen ja sosialismi. (Muinaisajan, nykyajan ja tulevaisuuden nainen.)

ja yhteiskunnallista yhdenvertaisuutta. Mutta hän asettaa naisasian eroamattomaan yhteyteen sosialismin kanssa, vaatii vapaata rakkautta ja lasten kasvattamista valtion kustannuksella ja arvelee yleensä naisen tilan parantamista nykyisten yhteiskuntaolojen vallitessa mahdolliseksi. Tämä yksipuolinen esitys vähentää sentähden tuon teoksen arvoa kaikkien niiden silmissä, jotka eivät pidä perheen hävittämistä naisasian onnellisen ratkaisun ehtona ja jotka eivät tee sitä toisen tai toisen valtiollisen puolueen voitosta riippuvaksi.

Sen kautta, että Saksassa niin kauan pantiin painoa ai-noastaan naisasian taloudelliseen puoleen, ovat sosialistit saaneet erinomaisen tilaisuuden puhua sosialismin ja naisasian eriämättömästä yhteydestä. He vakuuttavat naisille, että kun nainen kerran tulee miehen vertaiseksi ja saapi saman tilaisuuden kuin mieskin tietojen ja taitojen hankkimiseen, niin hän tietysti tahtoo näitä tietoja käyttääkin toimeentulokseen ja tulee astumaan työmarkkinoille. Mutta siellä kohtaavat häntä juuri ne epäkohdat, jotka työmiestä raskaasti painavat. Näitä epäkohtia koettavat sosialistit poistaa; kumpaisellakin pyrinnöllä on siis sama päämäärä, ja sentähden tulee naisen oman etunsa kannalta liittyä sosialismiin.

Tämän todistelutavan sisällys osoittaa parhaiten sen epä-johdonmukaisuutta. Se myöntää nimittäin, että naisasialla vielä on pitkä taival kuljettavana, ennenkuin on päästy sille asteelle, jolla nuo molemmat kysymykset kohtaavat toisensa. Kestää vielä kauan, ennenkuin naisen ja miehen yhdenvertaisuus yhteiskunnallisella alalla toteutuu, ennenkuin naiset siis saavat »tietoja itselleen hankkia, niitä käyttää ja työmarkkinoilla esiintyä». Tämän saavuttaminen tulee toistaiseksi olla naisasian päämääränä, jota vastoin sosialismin tulee pyrkiä siihen, että yksityinen pääoma ja yksityisen oikeus työkeinojen käyttämiseen poistetaan, jotka uudistukset sosialismin periaatteiden mukaan tulevat tekemään työväenluokan vapaaksi ja riippumattomaksi. *)

---

*) Excelsior 1888. Kalenteri, Suomen Naisyhdistyksen toimittama.

Vaikka nuo molemmat kysymykset, kuten tästä käynee selville, oleellisesti eroavat toisistaan, ovat Saksan sosialistit onnistuneet sangen suuresti harventamaan naisasiaystävien rivejä. Kun Saksan naisten kansallisliitto perustettiin erosi usea naisasianystävä siitä, kun ei liitto voinut vastaanottaa sosialidemokratisia naisyhdistyksiä piiriinsä. Kansainvälisen naisliiton säännöt sen kieltävät säätämällä, ettei liitto saa harjoittaa mitään politillista agitatsionia. Naisammattiyhdistyksiä sensijaan vastaanotetaan. Samoinkuin muiden maiden valtiolliset puolueet ovat sosialistitkin katsoneet sopivaksi vedota naisten tunteisiin, uskottelemalla heille, että naisasia ainoastaan vasta silloin voipi toteutua, kuin sosialismi on päässyt vallalle. Moni korkeasti sivistynyt nainen on hurmaantunut noista houkutuksista ja naisellisella hartaudella antautunut työhön sosialismin hyväksi. Hehkuvin sanoin kehoittavat he sisariaan »asettumaan miehen rinnalle taistelussa sosialismin puolesta, joka on ainoa totuus ja oikeus», sillä »kaikki toiminta naisasian alalla on ainoastaan teoretista ja siltä puuttuu käytöllisen menestymisen mahdollisuus, kunnes naisasia ja sosialismi ovat eroittamattomasti toisiinsa yhdistyneet.» *)

Puolueena ovat sosialistit tosin puoluepäiviinsä päästäneet naisedustajiakin, ovatpa valinneet hallitukseensakin erään naisen, rouva Klara Zetkin'in; ovatpa he joskus tehneet päätöksiä siihen suuntaan, että nainen on saatettava samanarvoiseksi miehen kanssa, mutta heidän hyväksymisensä on aina ehdollinen, ainoastaan siinä tapauksessa, että naisasia sisältyy sosialismiin. Heidän johtajansa ovat myös vaatineet naisten työpalkkojen korottamista, mutta he ovat nimenomaan panneet painoa siihen, että »uudistus on aikaansaattava, jotta se suojelisi miehiä naisten kasvavaa kilpailua ja heidän alhaisia työpalkkojaan vastaan». Valtiopäivillä 1886, kun kysymys naisten tehdastyön rajoittamisesta oli keskustelun alaisena, kannattivat sosialistit hartaasti tuota asiaa, — sittemmin on puolue tähän asiaan näh-

---

*) Nämä sanat lausuttiin sociali-demokratisen keskustelu-yhdistyksen kokouksessa Köpenhaminassa 1887.

den asettunut yhä varmemmalle kannalle, joten voidaan sanoa, että sen pääpyrintönä naisasiassa nyttemmin on kieltolakien aikaansaaminen naisten työn rajoittamiseksi. Nuo monet sosialidemokratiset naisyhdistykset ovat joko ammatti- tai valtiollisia yhdistyksiä. Näitten kaikkien päätarkoituksena on kuitenkin köyhälistön naisten kohottaminen sosialismin pääperusteiden toteuttamisen kautta. Tosin perustettiin ensimmäinen työläisnaisten yhdistys 1880-luvulla sivistyneitten naisten, etupäässä kreivinna Guillaume-Schack'in, aloitteesta. Mutta kohta senjälkeen ilmaantui riittäviä yhdistyksen keskuudessa ja useat sen johtajista liittyivät sosialismiin ja sittemmin ovat työläisnaisten yhdistykset poikkeuksetta yhtyneet sen lipun alla. Vaino, joka on kohdannut näitä yhdistyksiä polisivallan puolelta, siten että monet niistä, valtiollisen luonteensa tähden, ovat olleet ajottaisin kielletyt, on epäilemättä suurena määrinä kehittänyt niiden jäseniä. Vuonna 1900 lienee järjestetyissä naisammattiyhdistyksissä ollut noin 20,000 jäsentä. Kaikki nämä yhdistykset kuuluvat suuren työläis-keskusliiton alle. Sitäpaitsi löytyy suuri joukko itsenäisiä paikallisyhdistyksiä.

Merkillisimpiä ilmauksia saksalaisessa naismaailmassa on **Naisasia useissa evankelisissa kongresseissa ja lentokirjasissa.** se liike, joka on syntynyt uskonnollismielisten naisten keskuudessa. Rouva Elisabeth Gnauck-Kühne perusti 1894 Berlinissä »evangelis-sosialisen naispiirin», joka v. 1899 muodostui »Deutsch-Evangelische Frauenbund» nimiseksi yhdistykseksi, jonka nykyisenä puheenjohtajana on neiti Paula Müller. Vuonna 1901 oli 28 yhdistystä siihen liittynyt. Vaikka yhdistys esim. äänioikeusasiassa on vanhoillinen, on sen olemassa olo varsin suuresta merkityksestä. Sen aloitteesta on naisasia ollut keskustelun aineena useissa evankelisissa kongresseissa ja lentokirjasissa on sen toimesta ilmestynyt. Niiden teologiien joukossa, jotka ovat esiintyneet naisasian puolustajina mainittakoon teol. professori Johannes Weiss ja professori Zimmer, joka on perustanut evankelisia työläisnaisten koteja. Evankeliset naisyhdistykset, joiden äänenkannattajana on »Mittheilungen» niminen aikakauslehti, toimivat etupäässä työläisnaisten aseman parantamiseksi. Katolilaisnaisten keskuudessa ei löydy mitään naisasiayhdistystä, mutta

katolisissa kongresseissa on kysymystä joskus pohdittu. Katoliset naiset, niinkuin heidän protestantiset sisarensakin, harjoittavat suuremmoista hyväntekeväisyystoimintaa, ollen siis tällä alalla heidän hengenheimolaisiaan.

Naisten toiminta siveellisuuden, raittiuden ja hyväntekeväisyyden alalla.

Saksan naisten työ siveellisyyskysymyksen alalla on ijältään nuori eikä vedä Englannin naisten siveellisyystyölle vertoja. Kysymyksen herätti Saksassa »Brittiläinen mannermaan ja yleinen federatsioni.» Mrs Josephine Butlerin kautta kääntyi se hyväntekeväisyyden alalla tunnetun rouva Lina Morgensternin puoleen, pyytäen hänen myötävaikutustaan. Hänen aloitteestaan otti Deutsche Allgemeine Frauenverein 1876 kysymyksen keskustelun alaiseksi, panematta sitä kumminkaan ohjelmaansa. Vuonna 1880 perusti tuonnempana mainittu, sosialidemokratista toiminnastaan tunnettu kreivitär Guillaume-Schack Berliinissä Brittiläisen ja yleisen federatsionin haaraosaston, joka ensin otti nimen »*Deutsches Kulturbund*» (Saksan sivistysliitto). Liike kohtasi suuria vaikeuksia etupäässä siitä syystä, kun yleisö oudoksui, että nainen julkisesti astui esiin siveellisyyskysymystä käsittelemään. Kun rouva Schackin täytyi valtiollisista syistä siirtyä maasta pois, lakkasi liiton toiminta. Muut kuitenkin jatkoivat kysymyksen käsittelyä, muiden muassa rouva Hanna Bieber-Böhm, joka 1889 perusti »*Jugendschutz*» nimisen yhdistyksen, minkä tarkoituksena oli auttaa ja suojella nuoria yksinäisiä naisia sekä myöskin toimia yleisen mielipiteen kehittämiseksi korkeammalle, siveelliselle kannalle. Tämän yhdistyksen aloitteesta jätti 47 naisyhdistystä vuonna 1893 keisarille anomuksen järjestetyn ammattihaureuden poistamiseksi. Muuta tulosta ei anomuksesta koitunut kuin että rouva Bieber-Böhmiä kehoitettiin tarkemmin muodostamaan ehdoituksensa ja jättämään ne sille komitealle, minkä valtio oli asettanut kysymyksen käsittelemiseksi. Viime aikoina ovat useat siveellisyysystävät liittyneet Saksan liittoon haureudesta syntyneiden tautien vastustamiseksi, sen kautta estääkseen järjestetyn ammattiprostitusioonin syntymistä. Niin innokkaasti on tämä työ tapahtunut, että liiton kongressissa 1903, mikä pidettiin Frankfurt a. d. Oderissa,

ainoastaan kaksi lääkäriä kannatti sitä periaatetta, että epäsiiveellinen elämä on terveydellisistä syistä miehille välttämätön.

Raittiustyön alalla on neiti Ottilie Hoffmann väsymättömästi toiminut alkoholin vastustamiseksi. Vuodesta 1893, jolloin hän ensi kerran esitti kysymyksen Deutsche Allgemeine Frauenvereineissä, on raittiusasiaa vähitellen ruvettu pitämään naisasiaan kuuluvana osana, koska naiset kaikista kansanluokista saavat kärsiä siitä raakuudesta ja alentumisesta, minkä juoppous synnyttää heidän miehissään, pojissaan, isissään ja veljissään.

Hyväntekeväisyyden alalla ovat Saksan naiset kauan toimineet etevällä tavalla. Kreivitär Butler-Haimhausen perusti jo 1850-luvulla työväen siirtoloita ja lastenkoteja maataviljelevää väestöä varten. Rouva Lina Morgensternin kansankeittiöt, palvelijatarkoulut ja lastentarhat ovat kuuluisat laajoissa piireissä. Punasen ristin työmailla ovat Saksan naiset, semminkin Badenissa, toimineet suuremmoisella tavalla. Kaikenlaatuiset työnvälitys-toimistot, keittokoulut, kansan lastentarhat, parsimiskoulut ja lastenkodit edustanevat Saksan naisten voimakkainta puolta hyväntekeväisyyden alalla.

Koska yleissivistys siinä maassa on verrattain korkealla **Naiskasvatus.** kannalla, ovat naisetkin osaksi saaneet nauttia sen etuja. Mutta tytöt saivat kasvatuksensa n. s. Töchterschule'issa, jotka tavalisesti olivat järjestetyt sen periaatteen pohjalle, että niiden tuli jakaa oppilailleen »päättäneen kokonaiskurssin koulun tärkeimmissä oppiaineissa», ennen kaikkia kielissä. Oppilaiden, jotka tahtoivat jatkaa opintojaan, täytyi saada yksityisopetusta historiassa, luonnontieteissä, matematikassa ja klassillisissa kielissä y. m.

Viime aikojen ponnistukset naiskasvatuksen kohottamiseksi ovat olleet erittäin tarmokkaita. Vuonna 1887 jättivät neiti Helene Lange, rouva Henriette Schrader ja rouva Marie Loeper-Hosselles Preussin opetusasiainministerille ja lakiasäättävälle eduskunnalle anomuksen, jossa pyydettiin naisille enemmän tilaa tyttökoulujen opettajavirkoja täytettäissä. Tämän anomuksen perusteluissa lausutaan naisnuorison terveeseen kehitykseen nähden suotavaksi, että se koulussa, semminkin korkeammalla asteella, jolloin sen luonne kehittyi, joutuisi naisellisen

vaikutuksen alaiseksi. Hallituksen tekemän ehdoituksen mukaan tyttökoulujen uudestaan järjestämiseksi pitäisi n. s. yläkoulun olla kokonaan miehisen johdon alaisena, joka seikka anomuksen tekijöiden mielestä kohtuuttomasti kyllä syrjäyttää opettajattaret ja sen lisäksi saattaa naisnuorison, ja senkautta perheenkin, vaaran alaiseksi. Mutta samalla eivät he jätä huomauttamatta sitäkään tosiasiaa, että opettajattarilta toistaiseksi puuttuu se perusteellinen tieteellinen sivistys, joka on tarpeen, jos mieli käyttää heitä opetuksen jakajina korkeammalla asteella, joten anomuksen tekijät pyytävät, että opettajatarkastatuksen kohottaminen olisi oleva yhtenä keskustelun pääkohtana. Vuonna 1892 uudistettiin anomus.

Samana vuonna (1892) lähetti Preussin opetusasiain ministerio kysymyksiä Saksan yliopistoille, joissa tiedusteltiin niiden kantaa, siinä tapauksessa että hallitus antaisi esityksen naisten päästämisestä yliopistoihin. Useimmat vastaukset olivat, ainakin osaksi, myöntöväisiä, vaikka oltiin eri mieltä siitä, pitäisikö mies- ja naisylioppilaiden olla samassa asemassa, vai olisiko jälkimmäisille järjestettävä eri luentoja ja olisiko poikkeus tehtävä erittäin lahjakkaiden naisten suhteen y. m.

Eri naisyhdistykset ovat yksityisten henkilöiden kannattamina tarmokkaasti toimineet n. s. tyttökimnasien perustamiseksi; yhteiskasvatus on toistaiseksi vähemmin tunnettu Saksassa. Vuonna 1893 avasi »Frauenbildungsverein Reform» niminen yhdistys (ennen tunnettu nimellä Der Deutsche Frauenverein Reform) Karlsruhessa ensimmäisen tyttökimnasin. Samaan aikaan muutti Helene Lange Berlinissä jo vuodesta 1889 toimivan n. s. realikurssinsa kimnasikurssiksi. Puoli vuotta myöhemmin avasi Der Deutsche Allgem. Frauenverein Leipzigiissä kimnasikurssin filos. tohtorin Käthe Windscheid'in johdolla. Karlsruhen kimnasi vastaanotti tyttöjä 12-vuotiaina kuusivuotiseen kurssiin. Berlinissä ja Leipzigissä oli kurssien tarkoituksena $3\frac{1}{2}$ — $4\frac{1}{2}$ vuodessa valmistaa tyttökoulun läpikäyneitä tyttöjä ylioppilastutkintoa varten. Vähitellen on sellaisia osaksi kimnasi- osaksi realikurseja perustettu Baden-Badenissa Kölnissä, Danzigissa, Frankfurt am Mainissa, Hamburgissa,

Hanoverissa, Königsbergissä, Mannheimissa, Münchenissä ja Stuttgartissa. Tämän ohessa vastaanotetaan tyttöjä Würtembergin, Freiburgin, Konstanzin, Pforzheimin y. m. kaupunkien poikakimnaseihin.

Ainoastaan Heidelbergin ja Freibergin yliopistot vastaanottavat naisia samoilla ehdoilla kuin miehiäkin. Muut Saksan yliopistot sallivat naisten käydä luennoilla vain kuuntelijoina ja jättävät sitäpaitsi luennoitsijan valtaan päättää, saavatko naiset tulla hänen luennoilleen vaiko ei. Jenassa ja Rostockissa vastaanotetaan naisia ainoastaan filosofiseen tiedekuntaan. Yleensä sanotaan, että ulkomaalaisia vastaanotetaan mieluummin kuin saksalaisia. Saksan yliopistoissa harjoittaa tätä nykyä opintoja toistatuhatta naista, niistä ainoastaan 70 saksalaista naisylioppilasta. Koska niiden naiskuuntelijain luku, jotka ovat saaneet perusteellisia alkeistietoja, on näin pieni, on joskus yliopistojen opettajien puolelta lausuttu tyytymättömyyttä sen johdosta, että heidän naispuoliset kuuntelijansa ovat tietojensa puolesta niin vaillinaisesti valmistuneet. Mitä tulee tutkintoihin, saavat naiset suorittaa niitä valtion tutkintoja, jotka oikeuttavat lääkärin, hammaslääkärin ja aptekarin toimen harjoittamiseen, mutta tohtorintutkinnon ja muutamien muidenkin tutkintojen suorittaminen riippuu jokaisessa erikoistapauksessa asianomaisen yliopiston senatin päätöksestä. Lääkäreinä ja hammaslääkäreinä voivat naiset saada sangen suuren praktikan. Neidet Fransiska Tiburtius, Agnes Bluhm ja Emilie Lehmus, jotka harjoittivat opintoja Zürichissä, olivat ensimmäisiä tällä uralla. He perustivat yhdessä sairaalan naisia varten, ja niin mielellään käytti yleisö naislääkärien apua, että yhden vuoden kuluessa, Huhtikuun 1 p:stä 1891 Huhtikuun 1 p:ään 1892, sairaalassa hoidettiin 1,466 sairasta. Vuosina 1891—93 annettiin siinä lääkärinapua 17,000 naiselle. Otaksutaan että enemmän kuin 50 naista suorittaa lääkärintutkintonsa lähimmässä tulevaisuudessa, mutta sittenkin on heidän lukunsa mitättömän pieni verrattuna mieslääkärien lukumäärään; jälkimmäisiä on Saksassa nykyään 27,000. Nämä ovat kohdelleet työovereitaan, naislääkäreitä, sangen kylmäkiskoisesti. Vielä vuonna 1888 keskusteltiin luonnontie-

teellisessä kongressissa Kölnissä kysymystä naislääkäreistä ja siellä hyväksyttiin päätös, jossa lausuttiin että tämä toimi on naisille sopimatonta.

Kaikilla muilla opin aloilla löytyy verrattain harvoja naisia. Korkeamman opetuksen alalla saavat he toimia ainoastaan miesten johdolla; teologia on heille toistaiseksi kielletty hedelmä; lainopin alalla täytyy heidän tyytyä yksityiseen asianajaja-praktikaan, etupäässä naisyhdistysten palveluksessa. Muutamia poikkeuksia löytyy kuitenkin, jotka ennustavat parempaa. Vuonna 1891 määrättiin esim. neiti Mestorf arkeologisen museon johtajaksi Kielin opistossa. Löytyy useita naisia assistenteina laboratorioissa ja muissa tieteellisissä laitoksissa, kirjastonhoitajina y. m.

Vuonna 1872 jätettiin anomus naisten käyttämisestä postissa ja telegrafissa. Tämä sattui samaan aikaan kuin Saksan keisarikunta perustettiin, jolloin korkeat asianomaiset, etenkin Preussissä, vastustivat naisten pääsyä virastoihin. Anomus hyväksyttiin, mutta silloisen kenraali-postitirehtöri Stephensin itsepintaisen vastustuksen tähden on sittemmin yhä uudestaan koetettu ajaa naisia pois tältä alalta tai ainakin vaikeuttaa heidän pääsyään sille. *)

**Naiset käy-
tölliillä
työnaloilla.**

Silloinkun Louise Otto Peters esiintyi, oli työläisnaisen asema Saksassa toivoton. Ilman ammattitaitoa, sullottuina muutamille harvoille työnaloille, täytyi heidän kilpailla koneiden ja tehtaiden kanssa, miesten suuremman ammattitaidon kanssa ja varakkaista kodeista lähteneiden naisten kanssa, jotka polkuhinnasta suorittivat työnsä. Työmiespiireissä ilmeni jo silloin voimakas suunta, joka sekä lainsäädännön kautta että muilla keinoin pyrki estämään naisia antautumasta teollisuuden aloille. Muun muassa vaati eräs v. 1848 Frankfurtiin kokoontunut räätälien kongressi lain turvaa ammatilleen naistyön kilpailun varalle ja naisten häätämistä sekä räätälin että ompelijattaren ammattista. Sachsenissa, jossa ei vielä elinkeinovapautta ollut olemassa, täytyi ompelijattarien käydä opissa miehisten ammattiveriensä luona, he saivat ainoastaan käydä kodeissa ompelemassa, mutta he olivat ankaran valvonnan alaisia, etteivät saisi

*) The Woman Question in Europe by Theodore Stanton.

vastaanottaa kotityötä. Jos sellaista kieltotavaraa heillä tavattiin, otettiin se armotta takavarikkoon. Räätälit anoivat myös viranomaisilta, että heidän ammatissaan kaikki naistyö oli kiellettävä. He eivät saisi käyttää ompelijattaren vaan ainoastaan »vaatteiden tekijättären» nimeä. Vogtlandissa jättivät kankurit maapäiville anomuksen siitä, että kaikki naisen ansiotyö kankaan kutomisen alalla oli kiellettävä. Tämän lisäksi olivat naisilta kielletyt kaikki valtion tai kuntien katovuosina toimeenpanemat hätäaputyöt, kuten esim. metsänhakkuu, vierto- ja maantienteko y. m. *) Asia herätti sentähden tavatonta hämmästyä, kun Louise Otto Peters esiintyi näiden halveksittujen puolesta. Hänen ensimmäiset yrityksensä hukkuivat, kuten jo mainittiin, siihen taantumiseen, joka seurasi vuotta 1848, mutta toiset jatkoivat hänen työtään. Se liike, joka 1890 luvulla syntyi kotikankurien hyväksi Schlesiassa ja Hanoverissa, oli naisillekin hyödyksi, koska se paransi heidän opetustansa, työtapaansa ja työaseitaan. Samoin on se huomio, joka on tullut pitsinnypläyksen osaksi, joka on ikivanha käsityöläji Erzgebirgessä, tuottanut hyötyä naisille, antamalla heille kotiaskareiden ohessa jonkun verran ansiota, joten heidän ei tarvitse siirtyä kaupunkeihin. Alhainen työpalkka ja ajanhenki saattaa heidät kuitenkin usein siirtymään kotoisilta seuduilta. Tämä seikka ynnä suurteollisuuden leveneminen on saattanut suuret joukot työläisnaisia Saksan suuremmissa kaupungeissa suureen kurjuuteen. Niinpä asettivat valtiopäivät 1885 komitean tutkimaan työläisnaisten asemaa. Silloin huomattiin, että useimmat heistä elivät niin niukalla ruualla, että he verkalleen näänntyivät nälkään. Kaikkialla edellyttivät työnteettäjät, että työläisnaisten tuli lisätä tulojaan prostitutsionilla. Berlinissä saivat ompelijattaret v. 1888 palkkaa noin 10—13 S:mk. viikossa; vähemmän tottuneet 5—7 Smk.; kun huoneen vuokra ja ruoka keskimäärin nousi 10 S:mk. viikossa, on helposti ymmärrettävissä kuinka kurjissa oloissa säädyllisen työläisnaisen täytyi elää. Liina-vaatteiden ja pukujen valmistamisesta maksettiin uskomattoman alhaiset palkat, syystä että näillä työaloilla oli liaksi työnteki-

*) Helene Lange und Gertrud Bäumer: Die Geschichte der Frauenbewegung.

joitä. Sittenmin lienee ammatissaan taitavien ja taitamattomien työläisnaisten palkoissa tapahtunut suurempi ero, niin että edelliset ovat edullisemmassa asemassa. Mutta vielä löytyy suuret joukot huonosti palkattuja työläisnaisia eri työnaloilla. Tämä epäkohta on siihen määrään kasvanut, että moni ihmisystävä epätoivoisena vaatii kieltolakia naisen työlle. Työläisnaisia ahdistetaan siis nyt, kuten 1840-luvullakin, samalla pakkokeinolla. Mutta erotus on siinä, ettei tuota keinoa nyt tarjota heille entisessä ra'assa muodossaan, vaan ihmisystävällisyyden mesileivän asussa. Huomattava on kuitenkin se vaatimus, että teollisuuden palveluksessa toimitettu kotityö on asetettava ammattitarkastajien valvonnan alaiseksi. On vaan pelättävä, että täällä, kuten Englannissa, vaaditaan niin jyrkkiä toimenpiteitä, että monelta varattomalta ja kivulloselta naiselta kielletään vaatimattoman lisäansion mahdollisuus.

Viime aikoina on syntynyt joukko käytännöllisiä kouluja ja ammattikouluja, joista useat ovat erinomaisen hyvin järjestetyt. Tohtori Elvira Castnerin puutarhakoulu naisia varten Marienfeldessa, lähellä Berlinia, on kuuluisa, samoin talouskoulut Kasselissa ja Kielissä, ja työkoulu Reutlingenissä. Koetetaan hankkia naisille tilaisuutta kehitykseen eri työnaloilla, johtaakseen työnhakijoiden virtaa pois suurteollisuudesta. Saksassa on kuitenkin olemassa yleinen liike, joka koettaa järjestää teollisuus- ja ammattikoulut käytännöllisemmälle kannalle, niin että niiden jakamasta opetuksesta koituisi oppilaille suurempi käytännöllinen hyöty, kun he astuvat eri työnaloille.

Tässä sopinee myös mainita, että Saksassa elää ainoastaan noin 9,600 nunnaa, joten heidän työnsä ei samassa määrässä kuin esim. Ranskassa paina alas työläisnaisten palkkoja työmarkkinoilla. Luostarien palveluksessa on noin 1,400 naista.

Naisen ase-
ma lain
edessä. *)

Vuoteen 1900 olivat lait erilaisia Saksan eri valtioissa. Muutamat säädökset olivat kuitenkin yhteisiä koko Saksan

*) 1) The Woman Question in Europe.

2) Die Stellung der Frau nach den zur Zeit in Deutschland gültigen Gesetzes-Bestimmungen, von Frau dr. jur. Emily Kempin 1892—

3) The International Congress of Women in London 1899.

valtakunnalle. Niinpä oli vuodesta 1875 naimaton nainen koko maassa 21 vuoden iässä täysivaltainen omaisuutensa hoitoon nähden, mutta hän saattoi vasta 25 vuoden iässä mennä naimisiin ilman isän tai holhoojan suostumusta. Naimaikä oli määrätty 16 vuoteen. Lesket olivat täysivaltaisia, huolimatta siitä olivatko päässeet 21 vuoden ikään tai ei; samoin saattoivat naidut naiset, jotka miehen suostumuksella harjoittivat jotakin elinkeinoa, saada oikeuden mikäli se koski heidän liikettään ja siihen kuuluvaa toimintaa, olla täysivaltaisia lain edessä. Vaimolla oli oikeus omaisuuteensa ainoastaan, jos hän ennen avioliittoa oli tehnyt paktumin eli avioehdon.

Muuten oli vaimon ja äidin asema kaikkiin erikoiskohtiinsa nähden maan eri osissa erilainen. Saksassa noudatettiin nimittäin yleistä lakia, saksilaista lakia ja *Code Napoléonia*. Erilaisuus meni niin pitkälle, että esim. Frankenissa ja Schwabenissa eri kylillä oli eri lakinsa. Kuudennellatoista vuosisadalla otettiin koko Saksassa käytäntöön romalainen oikeus, jota vuoteen 1900 sanottiin yleiseksi laiksi ja joka oli voimassa kaikissa valtakunnan osissa, ellei toisin ollut määrätty. Tämän lain mukaan oli naiduilla naisilla omistusoikeus, mutta tätä kohtaa ei koskaan pantu täysin käytäntöön Saksassa, vaan se muutettiin heti alussa jonkunlaiseksi omaisuuden yhteydeksi, tai oikeammin omaisuuden yhteishoidoksi. Tämä järjestelmä jakaantui sitten kolmeen eri osastoon: romalainen myötäjäisoikeus jätti vaimolle miltei täyden toimintavapauden hänen omaisuuteensa nähden; omaisuuden yhteys yhdisti aviopuolisoiden omaisuuden kokonaisuudeksi, miehen holhouksen alaiseksi, hänen tuli hoitaa sitä ja muutamia rajoituksia lukuunottamatta sai hän sitä tilinteko-velvollisuudetta käyttää; hoitoyhteys ei ainoastaan myöntänyt miehelle oikeutta omaisuuden hoitoon, vaan oikeutti häntä käyttämäänkin yhteistä omaisuutta.

Äidillä ei ollut yleisen lain mukaan minkäänlaista oikeutta lapseensa, joka syntyessään joutui isän valtaan (*Eheliche Kinder treten mit der Geburt in der Gewalt des Vaters*). Sanottiin tosin, että lapsen kasvattaminen oli vanhempien oikeus,

mutta kun samassa yhteydessä mainittiin, että isällä siinä kohden oli etusija äitiin verraten, tuntui tuo määräys varsin arvottomalta. Isä oli myös velvollinen pitämään huolta äpärälapsista, jos isyys oli todistettavissa, mutta näinkin ollen oli hänen antimensa lapsen ylläpidoksi niin vähäinen, ettei se likimainkaan riittänyt. Avioeroa myönnettiin luterilaisten keskuudessa aviorikostapauksissa, tai siinä tapauksessa että toinen aviopuolisoista tahallaan pysyi erillään kodista, tai siinä tapauksessa että jompikumpi oli käytöksessään julma tai vietti irstasta elämää.

Ylimalkaan oli yleinen laki naiselle suopeampi kuin saksilainen laki, koska edellisessä huomattiin vanhan romalaisen oikeuden jälkiä. Saksilainen laki sitä vastoin kohteli vaimoa ja äitiä alaikäisen lapsen tapaan. Avioliiton kautta tuli mies vaimonsa edustajaksi sekä omaisuuteen nähden että personalisten oikeuksien puolesta. Äidillä ei ollut mitään oikeutta avioliitossa syntyneisiin lapsiinsa; mutta äpärälapsensa oli hän velkapää hoitamaan. Jos isyys oli todistettavissa, saattoi laki velvoittaa isää maksamaan vähintään 12, korkeintaan 120 talaria vuodessa äidille, kunnes lapsi oli tullut 14 vuoden ikään. Nainen ei saanut olla holhoojana.

Preussin maanlaki kohteli naisia jotenkin saksilaisen lain tapaan. Mies oli perheen pää ja oikeus vaimon omaisuuteen siirtyi avioliiton kautta hänelle. Ainoastaan siinä tapauksessa, että ilmeinen vararikko oli pelättävissä — siis tavallisesti liian myöhään — saattoi vaimo vaatia miehen pesänhoito-oikeuden kumoamista. Jos vaimo tällaisissa tapauksissa kielsi käyttämästä sitä omaisuutta, minkä hän oli pesään omasta puolestaan tuonut, saattoi holhouslautakunta pakoittaa häntä suostumaan. Äidillä ei ollut mitään oikeutta lapseensa, mutta laki velvoitti häntä sitä imettämään. Isän vallassa oli määrätä, kuinka kauan imettämisen tuli kestää.

Code Napoléon, jota seurattiin Badenissa, Rheinin maakunnissa, Pfaltzissa, Valtioissa ja Rhein-Hessenissä, on kuten tunnettu epäsuopea naisille. Vaikka aviopuolisot olivatkin avioerossa tai vaikka vaimo oli tehnyt avioehdon, ei hän sittenkään voinut ilman miehen valtuuta ajaa omaa asiaansa oikeudessa,

eikä harjoittaa elinkeinoa y. m. Mies hoiti sitäkin omaisuutta, joka avioehdon kautta oli vaimolle varattu; kuitenkin hän oli siitä vastuunalainen. Hän voi pantatakin vaimonsa irtaimiston (mutta ei sitä myydä). Avioeroa myönnettiin vaimolle, jos mies oli tehnyt aviorikoksen, mutta ainoastaan siinä tapauksessa, että hän oli pitänyt jalkavaimoan yhteisessä kodissa. Törkeä väkivalta, joka oli hengenvaarallinen vaimolle, voi myöskin aiheuttaa avioeroa. Äidillä sanottiin olevan oikeus lapseensa, mutta tämä oikeus oli tehoton isän eläissä, sillä hänellä oli kuolemaansa asti yksin päättämisoikeus lapseen nähden.

Vuonna 1900 astui voimaansa uusi, koko Saksan valtakuntaa koskeva sivililaki. Tämä on tosin tasoittanut joukon epätasaisuuksia naisen asemassa eri valtioissa, mutta ei sekään suo hänelle oikeutta. Se periaate, joka järjestää vaimon aseman, ilmenee seuraavassa pykälässä: »Vaimon omaisuus joutuu avioliiton kautta miehen hoidettavaksi ja käytettäväksi. Tähän sisältyy sekin omaisuus minkä vaimo perinnön tai lahjan kautta saapi avioliittonsa aikana.» Ansaittuun omaisuuteensa on vaimolla omistusoikeus. Uusi laki on laajentanut vaimon oikeutta elinkeinon ja kaupan harjoittamiseen, mutta kun tämä oikeus riippuu miehen suostumuksesta, lepää se hyllyvällä pohjalla. Mies voi myöskin äkkiarvaamatta riistää vaimolta tämän oikeuden, jonka hän aikaisemmin on hänelle antanut. Kuten vanhemmatkin lait, suopi tuo uusi laki vaimolle ainoastaan kaksi keinoa itsensä ja lapsensa puolustamiseen, jos mies väärinkäyttää holhousvaltaansa, nim. avioehdon ja pesäneron. Edellistä käytetään harvoin, koska yleinen mielipide ei sitä suosi, jälkimmäiseen ryhdytään, kuten mainittiin, tavallisesti vasta silloin, kun se on liian myöhäistä. — Muutamissa kohdin on kuitenkin uusi laki vanhaa lakia edullisempi. Naiset, myöskin vaimot, voivat toimia holhoojina, vaimot kuitenkin vain miehen suostumuksella, ja leskelle myönnetään sama oikeus kuin isälläkin oli lapsiinsa.

Saksan naisilla on tuskin mitään kansalaisoikeuksia, tämän sanan laajemmassa merkityksessä. Tosin ovat muutamaiset naisasiaystävät sitä mieltä, että naisilla pitäisi olla äänioikeus Saksan

valtiopäivävaaleissa, koska laki määrää, että »jokainen 25 vuotta täyttänyt saksalainen on vaalioikeutettu», ja koska kaikissa Saksan laeissa miehistä muotoa käytetään molemmista sukupuolista, milloin ei nimenomaan ole toisin säädetty. Samoin sanotaan nimenomaan Preussin maanlaissa, että »kaikki lait koskevat yhtäläisesti miehiä ja naisia, milloin ei toisin ole määrätty». Mutta näitä väitteitä ei kuitenkaan pidetä täysin pätevinä. Saksan naisten kansallisliitto ja muut naisiasiystävien ryhmät ovat sentähden viimeisinä vuosina luoneet huomionsa tähän kohtaan. Vaikka tuo liike siis on verrattain uusi lienee se puoleensa vetävin kysymys koko naisasiassa; usein ja pontevasti käsittelevät naiset tätä kysymystä anomuksissa, sanomalehtikirjoituksissa ja kokouksissa.

Mitä tulee kunnallisiin oikeuksiin, riippuneen kunnallinen äänioikeus monessa valtiossa valtiollisesta äänioikeudesta. Vaivaishoitohallitusten jäsenet eivät ole kuntien valitsemia, vaan maistratin määräämiä. Kassel teki alun ja otti 1881 naisen vaivaishoitohallitukseensa. Sittenmin ovat Bonn, Erfurt, Danzig, Köln, Posen, Mannheim — kenties muutkin kaupungit — seuranneet esimerkkiä.

Yleisiä huomautuksia.

Kesti sängen kauan ennenkuin Saksan naisasia sai jaloisijaa naisten omassa keskuudessa. Amelie Bölte valittaa *The English Woman's Review*'ssa (N:o 1, 1888), että useimmat naiset, jotka toimivat järjestetyn naisasiatyön palveluksessa, kuuluvat siihen luokkaan, jonka täytyy elää omasta työstään. Korkeimmat yhteiskuntakerrokset ovat välinpitämättömiä tälle liikelle, eivät ainakaan tee työtä sen edistämiseksi.

»Germanilaiset naiset kokonaisuudessaan», kirjoitti Anna Steineger 1887*), »pitävät perhettä koko maailmanaan. Heillä ei ole valtiota eikä maata, heidän hyvyytensä ei ole järkevä eikä käytännöllinen; se on leveä, harras tunne, joka kernaasti ilmenee sanoissa, viipyy omassa itsessään. — — Jos tähän lempeyteen ja hartauteen liittyy järki, saattaa se olla kylläkin viehättävä, — — mutta sitä yhteenliittymistä huomaa vain

*) Nylaende N:o 2 1887 — Georg Brandes, »Berlin».

poikkeustapauksissa saksalaisissa naisissa. — — Preussiläisissä naisissa on tunne-elämä enemmän syrjään sysätty, ei juuri järjen vaan jonkunlaisen käytännöllisen toimintahalun kautta, joka kuluu neljän seinän ympäröimänä ja muuttuu muille rasittavaksi, koska se liikkuu niin rajoitetulla alalla. — Heidän aikansa kuluu enimmäkseen palvelijoiden tointen tarkastamiseen ja lujalla pitämiseen. Politika, valtio tai yhteiskuntakysymykset eivät heitä huvita. — — Tässä militarismin luvatussa maassa, jossa raaka voima istuu kunniasijalla, täytyy naisen pakostakin puristaa kaikki ajatuksensa, kykynsä ja toimintahalunsa kodin ahtaisiin puitteisiin. — — Se toimintahalu ulospäin, joka kenties on löytynyt hänessä ennen avioliittoa, häviää kohta naimisen jälkeen ja kaikki hänen harrastuksensa kohdistuvat mieheen ja lapsiin. Kun lasten alkeiskasvatus on suoritettu, palaa äidin entinen tarmo tavallisesti takaisin jonkunlaisen kiihkon muodossa, joka ilmenee tilien tekemisessä ja vaatimisessa.»

Nämä lausunnot pitänevät tuskin enää paikkaansa Saksan naisiin nähden, sillä niin suuri on jo se ryhmä, johon ne eivät sovellu. Ne soveltuvat luultavasti suureen osaan heistä, mutta se tarmokas työ, jota vuodesta 1893 on suoritettu naisen aseman parantamiseksi, ja se kannatus, minkä tämä työ saapi osakseen naisten omassa keskuudessa, osoittaa kuinka suuresti sitä laajoissa piireissä harrastetaan. Sitä vastoin näyttää vaaralliselta, että naisasiaystävien omasta keskuudesta yhä uudestaan ryhmiä erkanee ja liittyy sosialidemokrateihin. Rouva Minna Cauer, tohtori Anita Augspurg, rouva Lily Braun-Giszycki y. m. lienevät tämän suunnan johtajia naisasiaystävien joukossa. Mutta monessa muussakin ryhmässä on huomattavissa tuo sama suunta, joka koettaa yhdistää naisasian ja sosialidemokratian puolueen kohdat toisiinsa. Tämä suunta on tosin varsin luonnollinen sotilaallisessa valtiossa, mutta se ei vähennä sitä vaaraa, joka koituu siitä, että naisasia sekoitetaan valtiolliseen puolueeseen. Toinen vaara, joka näyttää uhkaavan naisasiaa Saksassa, tulee saksalaisten kirjailijattarien puolelta, jotka hyökkäävät avioliiton ja perheen kimppuun ja epäilevät niiden olemassaolon oikeutta. Tämä on sangen omituista kun ajattelee, että harvassa maassa

lienee niin paljon kirjoitettu kodin ylistykseksi kuin Saksassa. Asia on kuitenkin helposti selitettävissä, kun tiedetään, että tuskin missään muussa maassa on koetettu pitää naista niin vallanalaisessa asemassa kodissa, puristaa hänen ajatuksensa, hänen persoonansa ja koko hänen toimintansa niin täydellisesti kodin puitteisiin ja miehen itsevaltaisen vaikutuksen alaiseksi. Tuskin missään muussa maassa on tämä tapahtunut kauniimmilla sanoilla, mutta tuskin missään on riippuvaisuus ollut suurempi. Reaktioonin täytyy luonnollisesti muodostua voimakkaaksi. Germanilaisilla naisilla on kuitenkin jalot perinnäiset ominaisuutensa; he ovat tunnollisia ja luotettavia, ja me uskomme, että he kansansa perinpohjaisuudella ajavat asiansa onnelliseen loppuun.

IV.

Ruhtinas Gortschakoff on aikoinaan sanonut *Itävallasta*, **Itävalta.** ettei se ole mikään valtakunta, ainoastaan hallitus. *) Tämä on **Johdanto. *)** epäilemättä totta, siihen nähden, että Itävalta on monen eri kansakunnan — germanilaisen, slavilaisen ja romanilaisen — kokoonpanema, jotka tietysti ovat varsin erilaisia rotuominaisuuksiensa, yhteiskunnallisen käsityskantansa ja muun näköpiirinsä puolesta. Tässä on sentähden mainittava, että nämä rivit pääasiallisesti tarkoittavat Itävallan germanilaista osaa.

Vaikka tämä Itävallan osa onkin valtiollisesti eroitettu Saksasta, on näillä mailla kuitenkin niin paljon yhteistä, että se mikä naisasiaan nähden on sanottu Saksasta, pitäne paikkansa Itävallankin suhteen. Schillerin ihanne hallitsee sielläkin ihmisiä, jopa niinkin täydellisesti, että kysymys naisen korkeammasta kasvatuksesta ja laajemmasta toiminta-alasta on Itävallassa kohdannut miltei ankarampaa vastarintaa kuin Saksassa. Filosofit ja tiedemiehet ovat auktoritetillaan mikäli mahdollista koettaneet tukea sitä väitettä, että nainen olisi henkisiltä lahjoiltaan alempiarvoinen olento; he ovat kaikilla mahdollisilla todistuskeinoilla koettaneet estää häntä saavuttamasta perusteellisempia tietoja ja astumasta sellaisille työnaloille, joita miehet tähän asti ovat yksinoikeudella hallinneet.

Oli kuitenkin aika, jolloin Itävallan naisille näytti koittavan uljas tulevaisuus. Se oli loppupuolella suuren Maria Theresian hallitusta. Hänen vahvistamansa sivililaki ja hänen

*) The Woman Question in Europe by Theodore Stanton. — The International Congress of Women 1899. By Ishbel Aberdeen. — Handbuch der Frauenbewegung. Von Helene Lange und Gertrud Bäumer 1901.

perustamansa ensimmäiset kansakoulut olivat naisille suuresta merkityksestä. Mutta ei siinä kylliksi. Hän kokoonkutsui myös kommissionin, jonka tuli neuvotella »*Codex Theresianum'ista*.» Maria Theresia ei tosin nähnyt tämän työn toteutumista, sillä se päättyi vasta 1812. Mutta epäilemättä oli tämän jalon hallitsijattaren kaunis muisto vaikuttanut lainsäätäjiin. Naisilla on tämän lain mukaan, joka vielä on voimassaan, sama perintöoikeus kuin miehillä, ja vaimolla on käyttöoikeus omaisuuteensa, elleivät aviopuolisot ole toisin sopineet. Maria Theresian poika, Josef II, perusti myös ensimmäisen kasvatustaloksen opettajattaria varten 1786. Mutta tätä vapaamielisen tarkkanäköisyyden ajanjaksoa seurasi vuosikymmeniä kestävä taantumisen, joka ainoastaan lyhyeksi ajaksi keskeytyi vuonna 1848.

Sillä ei ole sanottu, että naisasia olisi tuntematon Itävallassa. Päinvastoin osoittavat useat ilmiöt viimeisten vuosikymmenien kuluessa, että kiitettäviä ponnistuksia on tehty naisen aseman parantamiseksi.

Järjestetty
naisasiatyö.

Sama kapteni Korn, josta on kerrottu edellisessä luvussa, siirtyi, jouduttuaan riitaan Leipzigin naisasiaystävien kanssa, Wieniin, jossa perusti »*Allgemeine Frauen Zeitung*» nimisen aikakauskirjan. Tällä yrityksellä oli kuitenkin siellä vieläkin huonompi menestys kuin Saksassa, ja lehti lakkasi pian ensimmäisen numeron ilmestyttyä. Kapteni Korn ei kuitenkaan tästä lannistunut. Hän oli syntyään unkarilainen, oli oleskellut jonkun aikaa Amerikassa ja siellä oppinut lämpimästi harrastamaan naisasiaa, jota hänen vaimonsakin innokkaasti kannatti. Yhteisvoimin saivat he 1872 toimeen yleisen naiskokouksen Wienissä, »*Allgemeines Verein für Volkserziehung und Verbesserung des Frauenlozes*» nimisen yhdistyksen johdolla.

Tässä kokouksessa esiintyi Itävallan, Unkarin, Böhmin ja Mährenin edustajia, pitäen esitelmiä ja lukien selontekoja naisen asemasta näissä eri maissa. Keskustelu koski kuitenkin yksinomaan taloudellisia ja kasvatuskysymyksiä. Tehtiin kaksi päätöstä. Toinen koski Maria Theresian muistopatsaan pystyttämistä; toinen lausui suotavaksi sellaisen lain aikaansaamista, joka säätäisi saman palkan samasta työstä, työntekijän sukupuoleen

katsomatta. Kokous herätti suurta huomiota ja teki hyvän vaikutuksen lukuisiin osanottajiin, jotka pääasiallisesti olivat naisia Wienin sivistyneimmistä piireistä. Rouva Johanna Leitenberger, yksi Itävallan etevimmistä naisista, piti kaksi esitelmää ja kuului kokouksen johtaviin henkilöihin.

Tätä moitittiin kuitenkin niin ankarasti ja sanomalehdistö asettui niin pilkkaavalle kannalle, että perästäpäin melkein kaikki kokoukseen osanottajat vetäntyivät syrjään. »Täten», sanoo rouva Leitenberger 1883, »hävisivät kaikki seuraukset tästä ensimmäisestä yrityksestä naisasiatyön järjestämiseksi Itävallassa pian jäljettämiin.» Kapteni Korn muutti pian senjälkeen kotimaahansa Unkariin; hänen aikakauskirjansa oli sitä ennen lakannut ilmestymästä. Rouva Leitenberger ja t:ri Karl Weiss koettivat myös julkaista »*Frauenblätter*» nimistä lehteä, toinen Wienissä, toinen Gratzissa, mutta kumpikin ilman menestystä.

Vaikkei siis järjestetty naisasiatyo sanan laajemmassa merkityksessä saanutkaan jalansijaa, oli kuitenkin niillä yrityksillä parempi onni, jotka koettivat yhteistoiminnalla vaikuttaa naisen työkyvyn kohottamiseksi. Kuten muissakin maissa täytyi nimittäin naisten Itävallassakin ahtautua muutamille harvoille työaloille, jotka eivät mitenkään voineet hankkia riittävää toimeentuloa niille tuhansille, jotka niille tunkeutuivat. Tämä tosiasia oli niin silmiinpistävä, että niidenkin täytyi se tunnustaa, jotka ivasivat muita yrityksiä naisen aseman parantamiseksi.

Jo 1851 perustettiin »työkoulujen yhdistys», joka sittemmin muutettiin »naisyhdistykseksi teollisuuskoulujen edistämiseksi» ja jonka tarkoituksena oli toimia köyhien naisten käsityöopetuksen hyväksi. Vuonna 1866 perustettiin Wienissä, nähtävästi Berlinin tai Leipzigin vaikutuksesta, »*Frauen Erwerbs-Verein*» niminen yhdistys, jonka tarkoituksena oli Letteyhdistyksen tapaan »edistää naisten kasvatusta teollisuuden alalla.» Vuonna 1874 avasi tämä yhdistys teollisuuskoulun naisia varten, piirustus-, kuvanveisto-, maalaus- ja käsityöosastoineen y. m. Tähän kouluun yhdistettiin myös pitsinnypläys-

kurssi, jossa köyhät tytöt Böhmin Ertzgebirgestä saivat vapaan opetuksen. Sittemmin laajennettiin koulua, niin että siihen yhdistettiin ranskan- ja englanninkielen sekä kirjanpidon y. m. oppikursseja. Esitelmiä eri aineissa pidettiin tuontuostakin. Yhdistystä johti rouva Jeannette von Eitelberger. Mutta koska yhdistyksen ylläpitämät laitokset olivat miesten johdettavina ja koska vuosimaksut niissä olivat korkeita ja opetus näin ollen ainoastaan lankesi varakkaimpien kansanluokkien hyödyksi, väheni sen merkitys samassa määrässä.

Toinen järjestö, joka menestyksellä vaikutti naissivistyksen kohottamiseksi, oli 1869 perustettu »*Der Verein der Lehrerinnen und Erzieherinnen*» niminen yhdistys. Sen tarkoituksena oli toimia opettajattarien tieteellisen kasvatuksen parantamiseksi, samalla kuin se koetti tehdä opetustavat tyttökouluissa järkipäisimmiksi ja jakaa apua hädänalaisille opettajattarille. Yhdistys järjesti esitelmiä kasvatusopillisissa ja tieteellisissä aineissa, kokoonkutsui opettajatarkokouksia, ylläpiti kirjastoa, lukusalia, sairasapukassaa ja paikanvälitystoimistoa opettajattaria varten. Sitäpaitsi ylläpiti se »kotia» paikkaa hakeville opettajattarille. Yhdistys on myös anonut korkeampien opistojen perustamista tyttöjä varten.

Vuonna 1888 perustettiin »*Der Verein für erweiterte Frauenbildung*» niminen yhdistys, jonka päätarkoituksena oli yliopistoon johtavan naislyseon aikaansaaminen. Kaikki nämä yhdistykset rajoittivat kuitenkin toimintansa sellaisten kysymysten käsittelemiseen, jotka koskivat naisen kasvatusta ja kehittämistä. Mutta Toukokuussa 1891 pidettiin Wienissä yleinen naiskokous anomuksen aikaansaamiseksi, joka tarkoittaisi maksuisista vapaiden nais-realikoulujen ja lyseoiden perustamista ja naisten ammattioikeuksien laajentamista; samalla lausuttiin se toivoisuus, että naimattomat, veroa maksavat naiset oikeutettaisiin ottamaan osaa kunnallisiin- ja maapäivävaaleihin. *) Kokouksessa oli paljon osanottajia ja anomus jätettiin valtiopäiville. Seuraavana vuonna koetettiin pitää samanlainen naiskongressi, mutta

---

*) Katso eteenpäin: Naisen asema lain edessä.

yritys raukesi. Tästä huolimatta perustettiin »äänioikeus-komitea», joka toimi äänioikeuskysymyksen selvittämiseksi sillä hyvällä seurauksella, että Wienissä Tammikuussa 1893 perustettiin »*Der Allgemeine Österreichische Frauenverein*» niminen yhdistys. Yhdistyksen tarkoituksena on järjestön kautta toimia Itävallan naisen taloudellisen ja yhteiskunnallisen aseman parantamiseksi, sekä hänen henkisen ja käytöllisen kehityksensä hyväksi. Koska naiset Itävallassa ovat kielletyt perustamasta valtiollisia yhdistyksiä ja niihin kuulumasta, oli jokainen äänioikeustyötä koskeva viittaus yhdistyksen säännöistä poistettava, ettei sitä epäiltäisi valtiolliseksi seuraksi.

Seuraava ote siitä puheesta, millä rouva Otilie Turnau päätti Wienin naisyhdistyksen järjestävän kokouksen, mainittakoon osoitteena niistä tunteista, jotka eläyttivät Itävallan naisasiaystäviä, samalla kuin se herättää meissä mitä parhaimpia toiveita heidän työnsä menestymisestä. *) »Verkkaan syntyy uusi aate. Se tarvitsee vuosisatoja itääkseen, vuosisatoja juurtuakseen — tosin uusia vuosisatoja järkkyykseenkin, sittenkuin se kerran on saavuttanut jalansijaa. On tapana sanoa eräistä aatteista että »ne ovat ajanmukaisia», että ne liikkuvat ilmassa» — mutta ennenkuin aate on »ajanmukainen», ennenkuin se »liikkuu ilmassa» on sen jo täytynyt tulla varsin kunnianarvoiseen ikään. — — Meidän kykymme päästä johonkin määrättyyn ajatustapaan on kahden päätekijän, aivomme synnynäisen kehityskyvyn ja saavutetun tietomäärämme, kokoonpanema. Fidschisaarten alkuasukas ja Papuaneekeri eivät varmaankaan ajattele samalla tavalla kuin sivistysmaan edustaja. Mutta sivistyskansankin keskuudessa eriiä tiedoton ihminen varmaankin ajatustavaltaan siitä ihmisestä, joka on tutustunut uudemman tieteen viimeisiin tuloksiin. Nerot yksin eivät tottele mitään rajoja. He luovat alinomaa omasta itsestään uusia aatteita. Mutta jokaisen tavallisen kuolevaisen, joka tahtoo kehittyä uusien aatteiden vastaanottajaksi, täytyy pyrkiä teroit-

---

*) Stenographisches Protokoll über die Constituirende Versammlung des Allgemeinen Österreichischen Frauenvereins 1893.

tamaan ajatuskykyään, ja samassa määrässä kuin hän opintojen kautta on muodostunut kykenevämmäksi uusia aatteita vastaanottamaan, täytyy hänen yhä pyrkiä tietomääräänsä laajentamaan.

Me, nykyisen polven naiset, emme osaa mitään, emme tiedä mitään, emmekä ole oppineet mitään; meidän tulisi kauttaaltaan olla neroja, kohotaksemme uuteen ajatustapaan. Vuosituhsia on meille sanottu, ettei meidän tarvitse ajatella, ainoastaan tuntea. Ja tunteminen, sehän juuri on tuota alkuperäistä tosisubjektivistä ajattelemista, joka tuntematta tai kokematta mitään ulkomaailmasta ainoastaan ammentaa omasta itsestään. Me naiset emme vielä äskettäin voineet valita itsellemme mitään elämän uraa; ei kukaan kysynyt meiltä kuinka tahdoimme muodostaa elämätämme. Me olimme kiertotähtiä, joiden tuli liikkua ennakolta määrätyn keskipisteen ympäri. Silloin muutuvivat olosuhteet äkkiä toisenlaisiksi. Meistä välitetään, eri puolueet toivovat, että me heihin liittyisimme. Meitä houkuttellaan, meille huudetaan joka taholta, mutta me seisomme siellä ymmärtämättä mitä meiltä tahdotaan. Me näemme puolueiden syntyvän, me kuulemme kuinka he toisiaan moittivat, me havaitsemme, että taistelua käydään naissuvun asemasta entisessä, nykyisessä ja tulevassa ajassa. — —

Mitä meiltä tahdotaan? Mitä meissä tapahtuu? — — Moni meistä epäilee, väsyä tai peljästyä ja tottumattomina kantamaan tällaisia vaikeuksia he kääntyvät takaisin ja pyrkivät jälleen kotiin. Toiset taas kolkuttavat ovea ja pyytävät työtä, mutta silloin sanotaan olkapäitä kohauttaen: »menkää jonkun toisen luo, meillä ei ole mitään paikkaa.» Ja hyljätty kysyvät itseltään: »missä on meille paikka? Onko meillä naisilla oikeus elää ainoastaan äiteinä?» — —

Nykyinen yhteiskunta sanoo, että naisen työ on kauttaaltaan vähempiarvoista kuin miehen. Henkinen työ suoraan sanoen sentähden, »etteivät naiset kelpaa sen tekijöiksi.» Ruumiillinen työ sentähden, että nainen voimiensa puolesta on miestä huonompi ja sentähden että hän aika ajoin on työhön kykenemätön. Me nykyajan naiset emme tiedä mitään, emme osaa mitään, emme ole mitään oppineet. Meillä ei voi olla

siitä asiasta omaa mielipidettä. Se mitä nykyinen yhteiskunta ojentaa meille, on tuota niukasti mitattua ammattitaitoa, joka juuri täsmälleen riittää kovan, jokapäiväisen leivän ansaitsemiin, taikka tuota tyhjää salonkisivistystä ilman perusteellisia tietoja, joka aina määrätyn mallin mukaan muodostaa mielipiteensä jokaisessa sallitussa kysymyksessä. Tieteen elävä lähde ei kumpua meille. Meille annetaan ainoastaan kangistunut valmiste. Meitä köyhdytetään, sensijaan kuin meidät pitäisi viedä eteenpäin. Me, jotka olemme tämän tunnustaneet, olemme nyt päättäneet auttaa itseämme. Mutta valitettavasti ne, jotka kuuluvimmin korottavat äänensä meitä vastaan, ovat valistuksen edustajat, sivistyneet miehemme, tiedemiehemme ja professorimme.

»Naisen toimintapiiri ja kutsumus», huutavat he meille moittien, »ovat ijäksi päiviksi määrätty, naisen luontainen kutsumus viittaa häntä ikuisesti samaa tietä astumaan. Niin se oli, niin se on, ja niin se aina tulee olemaan.»

Mutta nämä herrat, jotka juuri siten osoittavat etteivät he laisinkaan tunne nykyajan sivistyshistorian tutkimuksen tuloksia, jotka mielipiteiltään tässä asiassa ovat pysähtyneet siihen, mihin pysähdyttiin puolen vuosisataa sitten, nämä herrat eivät tarkoin ajatellen laisinkaan ole meidän aikalaisiamme. Kuinka voimmekaan kummeksia, etteivät he ymmärrä meidän pyrintöjämme, kun heiltä kokonaan puuttuu siihen edellytyksiä?

Löytyy toinenkin käsityskanta, joka on tilille vaadittava. Se on n. s. henkisen ylimistön käsityskanta. »Miksi touhuatte?» kysyvät he. »Aate aukasee kyllä itsekkin tiensä. Pysykää rauhassa! Odottakaa levollisesti aikaanne!» Mutta siihen me vastaamme, ettei mikään aate voi muulla tavalla aukaista tietään, kuin ihmisten omalla avulla. Kun nämä hienot välinpitämättömät esimerkiksi sanovat meille, että vetovoiman laki varmaankin olisi keksitty siinäkin tapauksessa, että Newton olisi kuollut lapsena, niin me vastaamme, että meille tosin on yhdentekevää oliko keksijä nimeltään Newton tai Kunze tai Hinze, mutta korkeasti kehittyneissä aivoissa täytyi kaikessa

tapauksessa tuon ajatuksen ensin syntyä, ennenkuin se saattoi siirtyä meille muille kuolevaisille.

Että ihmiset antautuvat uutta aatetta ajamaan, että he alistuvat lähimmäistensä pilkan ja pahansuovan ivan alaiseksi, että he mielikuvituksessaan rakentavat maailmankäsitystä, jota olevissa oloissa ei vielä voida toteuttaa — että he voittaen tenttottomuuden lain, kääntyvät olevia oloja vastaan ja sen kautta valitettavasti usein, tulevat uskonsa marttyreiksi, juuri siinä personoituu aate, juuri siinä ilmenee n. s. kehityksen kulku. Sillä sellaista olojen kehitystä, jonka tapahtuessa me kaikki seisoisimme yleisönä »kädet taskussa», — — sellaista ei ole olemassa.» — —

Böhmässä ovat Itävallan naiset viime aikoina ryhtyneet vilkkaaseen toimintaan. He ovat perustaneet yhdistyksen Böhmissä asuvien itävaltalaisten naisten kehittämiseksi teollisuuden ja kaupan palvelukseen, oppikurssin sairaanhoitajattarille, laitoksen opettajattarien kasvattamiseksi ja korkeamman oppilaitoksen tyttöjä varten. Useimmat näistä hyvistä yrityksistä lienevät syntyneet siitä syystä, että on tahdottu lisätä saksalaisen kansanaineksen valta-asemaa Böhmissä; naisen tilan parantamista lieinee tuskin pidetty tositarpeen vaatimana. Sillä ehdottomana sisäänpääsövaatimuksena kaikkiin näihin laitoksiin ja yhdistyksiin — on saksankieli ja Itävallan kansalaisuus.

Der Allgemeine Österreichische Frauenverein on sittemmin ripeästi edistynyt ja harjoittaa sängen laajaperäistä toimintaa. Etupäässä toimii se esitelmien ja kokousten kautta, sekä kirjallisuuden levittämiseksi, mutta sittemmin on tullut lisää käytännöllisiä toimenpiteitä esim. nuo n. s. »Rechtschutz-stellen», eli toimistot, joissa naiset saavat maksutta lainopillista apua. Yhdistys on myös tehnyt aloitteita monella eri alalla esim. siiveillisyyssyöissä ja korkeamman kasvatuksen alalla, se on toiminut siihen suuntaan, että yliopistot avattaisiin naisille, että heille suotaisiin äänioikeus y. m.

Viime aikoina on nim. syntynyt äänioikeusliike, etupäässä siitä syystä että naisten vanha oikeus ottaa osaa vaaleihin valtuutettujen kautta (katso tuonnempana) heiltä riistettiin. Mutta

tämä liike ei kuitenkaan vielä ole niin suosittu kuin se liike, joka koettaa naisista muodostaa valtiollisia apujoukkoja miehille. Kuten Saksassa kieltää laki täälläkin naisia ottamasta osaa valtiollisiin kokouksiin. Tämä ei kuitenkaan ole estänyt miehiä pitämästä suuria naiskokouksia, joissa vapaamieliset valtiopäivämiehet ovat kehoittaneet naiskuulijoita agitatsiooniin — miehisten vaaliehdokkaiden hyväksi. Tätä keinoa onkin ahkerasti käyttänyt kristillis-sosiaalinen puolue, joka talvella 1901 joka viikko järjesti sellaisia kokouksia. Siihen yhdistykseen — »*Wiener Christlich-soziale Frauenbund*» (Wieniläinen kristillis-sosiaalinen naisliitto), joka piti nuo kokoukset, kuuluu 13,000 jäsentä. Sen ohjelmaan ei kuulu naisen äänioikeus, mutta se toimii laajoissa piireissä puolueen miehisten vaaliehdokkaiden hyväksi. *)

Vuonna 1903 perustettiin Itävallan naisten kansallisliitto, johon alussa kuului 12 naisyhdistystä rouva Marianne Hainisch'in johdolla, mutta yhtymisen aate ei vielä ole saanut sanottavaa kannatusta naisten keskuudessa. »Suuri yleisö», — kirjoittaa rouva Leitenberger 1884, **) — »se on enemmistö miehiä ja uskallan sanoa naisiakin, ajattelee välinpitämättömästi tai vihamielisesti naisen aseman parantamista ja kuitenkin ovat tähänastiset parannukset etupäässä koskettelleet vain taloudellisia ja kasvatuskysymyksiä. Yksityiset sivistyneet naiset osoittavat tosin sängen suurta harrastusta näille kysymyksille. Mutta kokonaisuutena ajattelevat meidän naisemme tuskin laisinkaan asemansa parantamista. Tämä täydellinen harrastuksen puute on asiamme suurimpana esteenä. Toisena esteenä on se eri kansallisuuksien moninaisuus, joka on Itävallalle ominainen ja joka vaikuttaa hajaannusta sen uskonnollisissa, kansallisissa, valtiollisissa ja sosialisissa pyrinöissä. Mutta ne ponnistukset, joita meilläkin on tehty naisen taloudellisen tilan parantamiseksi, ennustavat kuitenkin sitä aikaa, jolloin meidänkin maassamme täysin käsitetään sen eettillisen uudistuksen merkitys, joka sisältyy naisasiaan.»

*) Handbuch der Frauenbewegung.

**) The Woman Question in Europe by Theodore Stanton.

Vaikka tämä kirjoitettiin 1884 pitänee kuvaus suurelta osaltaan paikkansa vielä tänäkin päivänä. Mutta senjälkeen näyttää vielä uusi vaara uhkaavan Itävallan naisasiatyötä. Tuntuu ainakin siltä, että johtavien naisten joukossa on sellaisia, jotka sosialismissa näkevät pelastajan, joten siis naisasiatyö täten helposti voipi joutua harhateille. Niinpä kirjoittaa neiti Auguste Fickert 1892:

»Itävallan naiset eivät saa valtiollisia oikeuksiaan turvatuiksi, ennenkuin sosialidemokratit ovat tulleet niin voimakkaiksi, että he pystyvät toteuttamaan yleisen äänioikeuden vaatimukset. — — Sosialistiset työväenyhdistykset pitävät välttämättömänä, että naiset saavat tietoa nykyisen yhteiskunnan taloudellisesta tilasta, jotta nämä saataisiin yhtymään taisteluun köyhälistön etujen edistämiseksi*); sentähden ovat nuo yhdistykset vastaanottaneet naisia jäsenikseen miesten täysi-arvoisina aatetovereina.»

**Sosialistiset
naisyhdistykset.**

Vuonna 1901 lienee noin 4,263 työläisnaista kuulunut nais-ammattiyhdistyksiin. Mutta viime aikoina on naisten toimuksesta naisosastoja perustettu mies-ammattiyhdistyksiin yhteyteen. Työläisnaisten kokouksissa tehdyt päätökset, jotka koskevat naisen työn suojelulakia, nais-ammattitarkastajia ja korkeampaa palkkaa naisen työstä, eivät missään eroa n. s. porvarillisten naisasiakokousten päätöksistä. Mutta yhteistyötä syvemmissä merkityksessä sivistyneiden ja työläisnaisten välillä ei ole olemassa. Etupäässä sentähden, että jälkimmäiset ottavat osaa miehisten toveriensa luokkataisteluun ja luulevat voittavansa enemmän yhtymällä heihin kuin yhtymällä naisiasiaisiin.**)

Siveellisyystyö.

Siveellisyystyö on vasta viime aikoina saanut edustajansa. Wienissä asuva englantilainen nainen pani liikkeen alulle ja Allgemeiner Österreichischer Frauenverein jatkoi työtä. Vuonna 1894 jätettiin ensimmäinen anomus järjestetyn ammattihauereuden poistamisesta. Vuonna 1897 julkaistiin asiata pohittimaan asetetun komitean lausunto, joka puolusti järjestelmää.

*) Tekijän alleviivaama.

***) Handbuch der Frauenbewegung.

Yhdistys piti silloin uuden kokouksen, jonka osanottajat päätöksellään uudestaan huomauttivat, miten oikeudenvastaista on ammattihaureuden suosiminen. Useat etivät tiedemiehet ja lääkärit ovat viime aikoina tulleet naisille avuksi, muiden muassa professori Max Gruber, joka 1899—1900 piti esitelmiä tästä kysymyksestä. Hänen aloitteestaan toimittivat useat professorit yliopiston avajaisissa ylioppilaille kehoituskirjeen, jossa heitä varoitettiin epäsiiveillisestä elämästä.

Vaikkeivät Itävallan naiset tähän asti millään erityisellä innolla ole harrastaneet järjestettyä naisasiatyötä, ovat he sitä suuremmalla innolla yhtyneet hyväntekeväisyyden palvelukseen. Erittäin suuri on tämä hyväntekeväisyys-kysymysten harrastus ollut hienon ylhäisön naisissa. Jo 1810 perustivat aatelisrouvat »seuran hyvän ja hyödyllisen edistämiseksi». »*Elisabethinum*» niminen turvakoti on joskus yhden ainoan kuukauden kuluessa antanut apua 1,496 naiselle ja 407 lapselle. »*Der Schulverein für Beamten Töchter*» (Kouluyhdistys virkamiesten tyttäriä varten) on perustanut korkeamman opiston virkamiesten tyttäriä varten, mutta kun se on avoinna ainoastaan ylempien luokkien tyttärille ja kun laitos on mieshenkilön johtama, ei sillä ole sitä merkitystä, mikä sillä voisi olla. Se ylläpitää myös »*Töchterheim*» nimistä laitosta, joka pitää huolta turvattomista virkamiesten tyttäristä. Toinen »*Haydn*» niminen yhdistys pitää huolta hädänalaiseen tilaan joutuneista soittotaiteilijoiden leskistä ja tyttäristä. »*Frauenheim*» on turvakoti kuleksivia työttömiä naisia ja lapsia varten. »*Gisela-Verein*» toimittaa myötäjäisiä nuorille, köyhille tytöille. »*Hausfrauen-Verein*», johon kuuluu monta tuhatta jäsentä, ylläpitää asioimiskonttoria ja ammattikoulua palvelijattaria varten; sen aloitteesta on myös perustettu yhdistys elintarpeiden hinnan huoistamiseksi y. m. »*Rudolph Verein*» kasvattaa makсутta sairaanhoitajattaria. Sitä paitsi on olemassa yhdistys juutalaistyttöjen opettamista varten käsitöissä ja käsiteollisuudessa, sekä naiskäsitöiden myymälä, katolisten kotiopettajattarien yhdistys, englantilaisten ja sveitsiläisten kotiopettajattarien turvakoti y. m. Useat kymmenet Kindergarten (lasten tarha) yhdistykset

Naiset hyväntekeväisyyden palveluksessa.

osoittavat, että Fröbelin aatteet ovat saaneet jalansijaa Itävallan naisten keskuudessa; viimeksi mainitut yhdistykset toimivat kuitenkin kaikki miehisen johdon alaisina. Rauhanyhdistys on perustettu paronitar Bertha von Suttnerin, »Aseet pois» nimisen kuuluisan romanin tekijän, toimesta.

Naisasia kirjallisuudessa.

Ken tarkastaa naisasiaa Itävallan kirjallisuudessa, huomaa kuinka vähän yleinen mielipide vielä kannattaa naisen aseman korottamista tarkoittavia pyrintöjä, joten siis ei laisinkaan käy kummeksiminen, jos ainoastaan harvat naiset ovat rohjenneet julkisesti liittyä tähän liikkeeseen.

Tuonnempana jo mainittiin, että Itävallassa ja Saksassa on filosofeja, tiedemiehiä ja kaunokirjailijoita esiintynyt naisasian vastustajina. Heidän hyökkäyksensä ankaruus kuvastuu mitä Itävaltaan tulee esim. kuuluisan kirjailijan Max Nordaun teoksessa »Aikamme sovinnaisia valheita». Hän seuraa Schopenhauerin jälkiä naisasiaan nähden ja jatkaa tämän alkamaa sotaa »kulturinaista» vastaan väsymättömällä intohimolla ja katkeruudella. *)

Hän selittää ettei yksiavioisuus ole mikään luonnollinen tila ihmiselle, »joka ei ole yksiaviainen eläin», ja hän nimittää länsimaisia avioliittoja »suureksi avioliitto-valheeksi». Hän tosin ei suorastaan vaadi moniavioisuutta, mutta hänen todistelunsa päättyy kuitenkin siihen, että moniavioisuus on pidettävä luonnollisimpana ja siis oikeimpana sukupuolien välisenä suhteena. »Kaikki laitokset, jotka perustuvat yksiavioiseen periaatteeseen, ovat luonnottomia.» »Ei ole vielä todistettu, että moniaviainen vaisto olisi vahingollinen ihmiskunnan olemiselle ja kehitykselle.» »Lapsen syntyessä on yksi näytös naisen rakkaudenelämässä täydellisesti päättynyt ja uusi näytös uudella henkilökunnalla voipi alkaa.»

Nordau vastustaa myös jyrkästi sitä nykyajan pyrkimystä, joka koettaa tehdä naista riippumattomaksi ja taloudellisesti omintakeiseksi, mutta hän velvoittaa sitävastoin yhteiskuntaa pitämään huolta hänestä ja hänen lapsistaan. Mitenkä tämä

*) Tämä ote on F. A. Ek'in »Omstörtning eller utveckling?» nimisestä kirjoituksesta.

on tapahtuva, selvinnee seuraavista sanoista: »Te sivistyksemme uhrien merkilliset asianajajat, älkää tehkö naiselle mahdolliseksi karttaa avioliittoa, vaan vakuuttakaa hänelle hänen luonnollinen osuutensa ihmiskunnan rakkaudenelämässä.» Kuten tunnettu, on naisia luvultaan enemmän kuin miehiä; ainoa keino »vakuuttaa» naisille tuota mainittua »luonnollista osuutta» on siis monivaimoisuus.

Itämaisella hehkulla puhuu Nordau niistä ruumiillisista vaistoista, jotka takaavat suvun jatkuvaa elämää, ja vilkkaasti hän vakuuttamalla vakuuttaa, että ne ovat voittamattoman ja vastustamattoman voimakkaita. Schopenhauer-Hartmannilaisen filosofian tapaan huomaa hän rakkaudessa ainoastaan fyysisen puolen ja pitää viettä yleensä niin vastustamattomana, että se oikeuttaa raivaamaan tieltään kaikki esteet, rikkomaan kaikki lupaukset ja sitoumukset. Hän vastustaa äärettömällä katkeruudella kristinuskoa, kun se kehoittaa ihmisiä siveyteen ja aviolliseen uskollisuuteen. Hän pitää naista miehen vallanalaisena ja palvelijattarena, vaatii täyttä vapautta eläimelliselle vietille ja hän näkee rakkaudessa ainoastaan himoa ja aistillista halua. Jokainen pyrintö, joka tarkoittaa tuon himon hillitsemistä, on hänen mielestään vahingollinen ja järjetön.

Eräs toinen itävaltalainen kirjailija,*) joka vastustaa Nordaun muita teorioja, tunnustaa sitävastoin oikeutetuksi hänen hyökkäyksensä naisia vastaan. »Se on totta», niin sanotaan tässä toisessa teoksessa, »että nainen, kuten Nordau arvelee, on kaikkea individualisuutta vailla. Naista voipi ainoastaan ymmärtää se henkilö, joka hänessä edellyttää arkipäiväisiä ja alhaisia vaikuttimia. Nainen, joka edustaa jokapäiväisyyttä, valetta, aistillisuutta ja arkipäiväistä vanhoillisuutta, tahtoo sovinnaisvaletakin kannattaa. Hän on sen keksijäkin» j. n. e.

Kumpaisenkin kirjailijan mielestä ovat kaikki pyrintöt, jotka tarkoittavat naiskasvatuksen kohottamista ja jotka koettavat hankkia naiselle tilaisuutta omintakeiseen itsensäelättämiseen, sekä hyödyttömiä että vaarallisia. Hyödyttömiä, koska

---

*) Mot Nordau. Paradoxer i Nutidslögner.

naiset ovat laiskoja ja kehitykseen kykenemättömiä. Vaarallisia, koska kenties muutamat heistä päästyään osallisiksi toisenlaisesta kasvatuksesta ja saatuaan tilaisuutta omintakeiseen itsensä-elättämiseen, voisivat tulla sille päälle, etteivät he olekaan luodut miestä varten ja hänen himojensa tyydyttämiseksi, noiden himojen, jotka kaikkivaltiaalla voimalla hallitsevat miestä ja iänkaiken tulevat häntä hallitsemaan.

Selittämättäkin on selvää, että ylempänä mainitut lausunnot vaikuttavat suureen yleisöön, kun otetaan huomioon kuinka tunnettu esim. Nordau on ja kuinka paljon hänen teoksiaan luetaan. Moni, joka muissa suhteissa paheksuu hänen mielipiteitään, on joutunut noiden mielipiteiden vaikutuksen alaiseksi naisen personaa ja asemaa arvostellessaan. Tämä näkyy monen Itävallan naisen lausunnoista. He eivät suinkaan tahtoisi tunnustaa hyväksyvänsä Nordaun räikeätä materialismia, mutta jos riisumme näiden kirjailijattarien lausunnoista tuon n. s. idealistisen asun, johon ne ovat verhoutuneet, niin yhtyvät nämä lausunnot Nordaun perussäveleeseen: että naisella voipi olla merkitystä ainoastaan sukupuoliolentona. Tämä ilmenee esim. rouva Adèle Crépáz'in lentokirjassa, »*Die Gefahren der Frauen-Emancipation*» (Naisemansipatsionin vaarat. Leipzig 1892), joka on tullut jossakin määrin kuuluisaksi sen hyväksyvän kirjeen kautta, minkä Gladstone lähetti tekijättärelle.

Rouva Crépáz sanoo kirjansa johdannossa, että tuleva vuosisata kenties on johtava naisasian täydelliseen voittoon, mutta että naiset mahdollisesti saavutetun kokemuksensa perusteella itse tulevat luopumaan kaikista vapauden ja itsenäisyyden tuottamista eduista, koskei nainen -- enempää kuin ihmiskuntakaan -- tätä tietä voi saavuttaa onnea ja menestystä. Voittaakseen alaa näille mielipiteille on tekijätär julkaissut kirjansa; mutta hän unohtaa nähtävästi, ettei historia kerro ainoatakaan esimerkkiä ihmisryhmistä tai kansanluokista, jotka olisivat luopuneet vapaudesta, eikä se kerro siitäkään, että tällainen luopuminen olisi hyödyttänyt ihmiskuntaa kokonaisuudessaan.

Lentokirja on täynnä epäjohdonmukaisuuksia ja lausuntoja, jotka osoittavat, että sen tekijä on ainoastaan pintapuolisesti perehtynyt kysymykseen. Hän myöntää toiselta puolen, että naisemansipatsioni esiintyi ihmiskunnan korkeamman sivistyksen ja muuttuneiden kansantaloudellisten olosuhteiden luonnollisena seurauksena, myöntää senkin, että tuhannet sitä ennen työttömät kädet sen kautta ovat tulleet käytetyiksi ja lukematomat henkiset voimat on tehty hyötyä tuottaviksi. Mutta toiselta puolen on hänen mielestään selvästi eroitettava naisen taloudellinen vapautus, jonka hän nimittää »siksi uudistukseksi, minkä uudempi aika on toteuttanut naisen aseman tosihyväksi, ja se kaikenpuolinen vapautus eettillisessä, valtiollisessa ja sosiaalisessa suhteessa, mikä on naisiasiaystävien pyrintöjen päämääränä. Viimeksi mainittu ei hänen mielestään ole mitään muuta kuin kilpailu, joka ajaa naiset miesten työaloille, ja hän kieltää että naiset koskaan ovat olleet vallitsevan tavan ja lain sortamia, sillä »jos moni mies onkin pahasti kohdellut vaimoaan, niin emme saa unohtaa, että moni vaimokin on käyttäytynyt pahasti miestänsä kohtaan». Kaiken korkeamman kasvatuksen pitää tekijä naiselle vahingollisena, koska hänen ajatuksensa senkautta suuntautuvat harrastuksiin, jotka tekevät hänet vähemmän sopivaksi avioliittoa varten, ja koska itsenäisyyden tunto senkautta työissä kasvaa, mikä seikka puolestaan peloittaa miehiä menemästä naimisiin.» »Sitäpaitsi», rouva Crépáz sanoo, »eivät naisen aivot ole luodut opintoja varten. Se ei merkitse mitään, jos muutamat naisylioppilaat ovat kunnostuttaneet itsensä. Muistettakoon nimittäin, etteivät he miesten tavoin ole viettelyksille alttiita; ei heidän aikansa kulu juominkeihin, rakkaudensuhteisiin eikä toverielämään. He ovat naisia, jotka käsittävät asiansa vakavasti, asettavat päämääränsä ja antautuvat koko olennollaan opintojensa harjoittamiseen.»

Tämä kummallinen tapa, millä tekijä puolustaa miesylioppilaita heidän naistoveriensä kustannuksella, osoittaa vain yhä selvemmin, kuinka rajattomasti hän ihailee väkevämpää sukupuolta ja sen auktoritettia. Hän luettelee ihmiskunnan keskuudessa syntyneet mullistukset ja uudistukset ja hän kerskailee

siitä, »että ne ovat tapahtuneet naisten myötävaikutuksesta». Hän mainitsee ne syyt, joilla Waldeyer y. m. ovat vastustaneet naisten antautumista lääketieteelliselle uralle ja hän lausuu noista syistä vain alamaisesti ja tottelevaisesti: »me voimme luottaa siihen, ettei niin etevien miesten mielipide perustu vähäpätöisyyksiin, vaan että heidän vastenmielisyytensä johtuu vakavista syistä.» Hän ennustaa miesten työpalkkojen tavatonta alenemista, jos naisten sallitaan siirtyä heidän työaloilleen, ja hän luulee että avioliittojen lukumäärä siten on aleneva. Sentähden neuvoo hän naisia kärsivällisesti kestämaan olevien olojen epäsuuntia ja hän toivoo sitä aikaa, jolloin sotia ei enää ole olemassa. Silloin säästyy miljoonien miesten elämä ja kaikki naiset voivat siis joutua naimisiin. Koko naisasia tulisi senkautta ratkaistuksi.

Tekija unohtaa sen, minkä hän itse on tunnustanut, että naisasia Amerikassa on syntynyt puhtaasti eettisistä syistä. Hän on itse osoittanut, että naiset siellä ovat miehiä harvalukuisimmat ja että kaikki naiset siis voisivat joutua naimisiin; eikä siellä hätäkään ole ajanut naisia uusille toiminta-aloille, vaan on tämä uudistus tapahtunut etupäässä Amerikan kansan vapaudenrakkauden ja korkeamman sivistyksen synnyttämänä.

Rouva Crépáz vastustaa, kaikista vakuutuksistaan huolimatta, niin täydellisesti naisten työkyvyn kohottamista, että hän muun muassa sanoo: »entiseen aikaan ajattelivat äidit vain sitä, miten he saisivat tyttärensä miehelleen. Tämä saattoi tosin johtaa erhetyksiin, mutta nykyiset pyrinnot tytön tietomäärän kohottamiseksi voivat johtaa sitäkin vaarallisimmille harhateille.» — Toisessa paikassa hän lausuu: »sanotaan että naisten työkyky on kohotettava, koska heidän esim. leskinä usein on pakko elättää itsensä ja lapsensa. Mutta ei mikään herätä armelioiden ihmisten sääliä helpommin kuin orpo leski ja hänen lapsensa, ja ihmisiä tulee aina löytymään, jotka tahtovat pitää huolta sellaisista onnettomista.»

Vaikka rouva Crépáz edustaa ainoastaan yhtä suuntaa Itävallan kirjallisuudessa, lienee se jotenkin vaikutusvaltainen, päättäen siitä että päinvastaiseen suuntaan menevät lausunnot

ovat peräti harvinaisia. Ilahuttavana poikkeuksena mainittakoon muutamia sellaisia lausuntoja esim. I. H. von Kirschmannin 1880-luvulla julkaisemassa teoksessa »*Zeitfragen und Abenteur*» (Ajankysymyksiä ja seikkailuja). Tekijä omistaa osan kirjastaan »tulevaisuuden naisille», osoittaa että naiset kaikkialla asteettain ovat saavuttaneet suurempaa vapautta, samassa määrässä kuin ihmiskunta on kehittynyt, ja ennustaa, että he kerran tulevat täysin itsenäisiksi ja saavuttavat miehen vertaisen aseman yhteiskuntaelämässä — kaikilla aloilla, yksin politikassakin. Nämä lausunnot merkitsevät paljon, koska ne tulevat Max Nordaun maanmiehen suusta, ja ne näyttävät todellakin ennustavan parempia aikoja naisasialle Itävallassa.

Edellisestä ilmenee, ettemme voi odottaa erittäin edullisia tuloksia tarkastaessamme Itävallan naisen asemaa, mikäli se koskee kasvatusta ja itsensä elättämisen tilaisuutta y. m.

Valtio ei ylläpidä mitään korkeampia, yliopistoon johtavia **Naiskasvatus-**oppilaitoksia tyttöjä varten. Yksityistä tietä on avattu jonkinlaisia naislyseoita, jotka, vaikkeivät vastaakaan poikalyseoita, kuitenkin edukseen eroavat tavallisista tyttökouluista. Syksyllä vuonna 1892 avattiin korkeampaa naissivistystä edistävän yhdistyksen toimesta yliopistoon johtavan korkeamman tyttökoulun ensimmäinen luokka. Tämän koulun tarkoituksena on jakaa oppilailleen täydellisen lyseon oppimäärä. Tytöt pääsevät opistoon suoritettuaan n. s. porvarikoulujen (alempien alkeiskoulujen) oppimäärän ja käyvät lyseossa 6 vuotta. Tämän koulun oppilaat ovat jo useasti suorittaneet hyvin hyviä päästötutkintoja. Naisyhdistyksien toimesta on samanlaatuisia kouluja ja oppikursseja muuallakin perustettu ja anomuksia valtiolyseoiden järjestämisestä tyttöjä varten jätetty hallitukselle. Tämän johdosta toimeenpani valtio v. 1900 yleistiedustelun asiasta, mutta koulumiesten vastauksien johdosta säädetty, naislyseoita koskeva asetus ei suinkaan vastannut naisasiaystävien toiveita. Päinvastoin lausuttiin nimenomaan, että »opetus oli sovittava naisen erikoisluonteen ja lahjain mukaiseksi». Porvarikouluja löytyy sängen paljon Itävallan saksalaisessa osassa; Dalmatiassa ja muissa valtakunnan osissa, missä asukkaat ovat kansallisuus-

deltaan slavilaisia, on näitä kouluja varsin harvassa, tai puuttuu niitä kokonaan.

Kun Wien'in suuri teollisuusmuseo (Gewerbemuseum) eri teollisuuskouluineen perustettiin 1868, pääsivät naiset kaikkiin näihin kouluihin, mutta kun luokat alkoivat täytyä, suljettiin heidät vähitellen pois. Vuodesta 1887 ei yleensä vastaanoteta naisoppilaita laitoksen yleiseen osastoon; ammattiosastoihin ja n. s. ateliereihin he pääsevät ainoastaan »tilan salliessa.» Piirustuskouluun ei naisia oteta, mutta he saavat siellä suorittaa valtion piirustuksenopettajan tutkinnon. Sitävastoin kannattaa valtio monta teollisuuskoulua tyttöjä varten, joista kouluista toiset lienevät erittäin hyviä; samoin antaa valtio apuaan useille sellaisille yhdistyksien perustamille kouluille. Niistä mainittakoon sangen etevänä Wiener Frauen Erwerbs-Verein'in perustama koulu (tämä ei kuitenkaan nauti valtioapua). Kuten Saksassa on täälläkin käymässä liike, joka pyrkii uudistamaan tyttöjä varten perustettuja käytännöllisiä kouluja sellaisiksi, että opetus niissä muuttuisi enemmän ammattimaiseksi kuin tähän asti. Ainoastaan † valtiokoulujen koko määrärahasta, eli 19,500 guldenia (1 gulden = Smk. 2,09) naisteollisuuskoulujen ja jatkokoulujen määrärahasta, sekä 34,700 guldenia tyttöjä varten perustettujen koulujen määrärahasta lankeaa naisopetuksen osalle.

— »Yleensä» — sanoo neiti Auguste Fickert — »on tyttöjen kasvatus laiminlyöty, ei ainoastaan heidän itsensäelättämisen kykyyn nähden, vaan myöskin, ja kenties vielä suuremmassa määrässä, heidän vastaiseen elämäntehtäväänsä nähden äiteinä ja kasvattajina. Sillä siitä pintapuolisesta kasvatuksesta, minkä he saavat kouluissa, on heillä varsin vähän apua, kun heidän täytyy joko naineina tai naimattomina pitää huolta itsestään.»

**Nainen opin
tiellä.**

Korkeampi opetus on miltei kokonaan miesten käsissä. Vuonna 1890 jätettiin opetusministerioon anomus, jossa valittiin, että opettajattaria vääryydellä syrjäytetään sellaisia paikkoja täytettäissä, jotka olivat avoinna sekä miehille että naisille. Tähän vastasi ministerio seuraavana vuonna kehoittamalla viranomaisia opettajapaikkoja täytettäissä pitämään silmällä

ainoastaan ansiollisuutta, huolimatta hakijan sukupuolesta. Opettajattarilla on alempi palkka kuin miesopettajilla, sillä vaikka palkan sanotaan olevan kaikille yhtäläisen, myönnetään miesopettajille kuitenkin aina melkoisia lisätuloja, joten heidän palkkansa nousee opettajattarien palkkaa korkeammaksi. Vuonna 1901 oli koko Itävallassa yksi ainoa koulun johtajatar, erään porvarikoulun ohjaajana.

Wienin yliopisto on naisille avoinna. Jos he ovat suorittaneet ylioppilastutkinnon jostakin kimmasta, voivat he tulla sisäänkirjoitetuiksi vakinaisiksi ylioppilaisiksi. Elleivät he ole sitä suorittaneet, on heillä lupa kuunnella luentoja, mutta he eivät saa suorittaa tutkintoja eivätkä he voi saavuttaa oppineita arvoja. — Sama on Praginkin yliopiston laita. Vuonna 1896 myönnettiin naisille lupa erityisestä pyynnöstä kuunnella opetusta lääketieteellisessä tiedekunnassa. Yleensä on tuimasti taisteltu siitä, sallittaisiinko naisten harjoittaa lääkärin tointa. Jo vuonna 1875 nousi eräs lääketieteellinen auktoriteti heitä vastustamaan, ja vuonna 1895 julkaisi professori E. Albert essayn, jossa hän »todisti», että naiset ovat kerrassaan kelpaamattomia tähän toimeen. Lentokirjanen aiheutti joukon vastakirjoituksia ja lienee liiallisuuksiensa kautta pikemmin edistänyt kuin vahingoittanut naisten asiaa. Kaksi lääkäriä, tohtori Kronfeld ja professori Hannak, nousi myös Albertia vastustamaan.

Ne naiset, jotka ovat tutkineet lääketiedettä ulkomaan yliopistoissa, saavat vuodesta 1896 harjoittaa praktikkaa kotimaassa. Rouva Rosa Kerschbaumer, syntyyän venakko, jonka mies oli lääkärinä Wienissä, harjoitti ensin yksityis-opintoja ja tutki sittemmin tiedettään Zürichissä. Hänen erikoisalanaan olivat silmätaudit. Hän perusti myös yksityisen silmäklinikan Saltzburgiin, mutta tämä saattoi tapahtua ainoastaan keisarin erityisellä armollisella luvalla ja sillä ehdolla, että laitos nimeksi oli hänen miehensä johdon alaisena. Neiti Rosa Welt harjoitti opintoja Bernissä ja häntä mainitaan myös taitavana silmälääkärinä. Mutta hän saattoi vuoteen 1896 toimia ainoastaan mieslääkärin apulaisena. Osoittaakseen hänen mainettaan ammattinsa etevänä harjoittajana, kertoo rouva Leitenberger, että

hän yhteen aikaan oli kuuluisan silmälääkärin, professori Pflügerin, apulaisena.

Ilahuttavana ilmiönä mainittakoon, että hallitus on päättänyt asettaa naislääkäreitä Bosniaan ja Herzegowinaan, jossa suuri osa asukkaita on muhamettilaisia ja jossa uskonto siis kieltää naisia kääntymästä miehisten lääkärien puoleen. Tammiukuun 1 p:nä 1891 sai neiti Bauer, joka oli suorittanut tutkintonsa Zürichissä, lääkärin viran Bosniassa. Voidaan toivoa, että valtio näiden kokeiden perustuksella yleensä on laajentava naislääkärien oikeuksia.

Edellisestä selvinnee, ettei naisilla ole mitään sanottavaa asemaa opin urilla. Poikkeuksia on kuitenkin olemassa. Niinpä on esim. neiti von Schickh julkaissut filosofisia essayjä, Elise Last kirjoittanut vertailevia tutkimuksia Kantista ja Schopenhauerista. Kamilla Ruzicha-Ostoic on tunnettu itämaisten kielten tutkija ja on saanut Bajerin kuninkaan kultamitalin taiteesta ja tieteestä, sekä Itävallan keisarin kultamitalin turkkilais-saksalaisesta sanakirjasta. Neiti von Torma on tohtori Schlieemannin arvostelun mukaan taitava arkeologi, Helena Druskovich luennoitsee uudenaikaisesta europalaisesta kirjallisuudesta, Amelie von Thilo esittää pedagogikaa ja Emelie Hirschelmann taidehistoriaa.

Nainen käytöllisillä aloilla.

Yleensä saavat naiset kaikilla toimialoilla pienemmän palkan kuin miehet. Sen johdosta otettiin heitä m. m. postin ja telegrafin palvelukseen, sillä valtio säästää suuret summat käyttämällä naisia näillä työaloilla — joka sekin puolestaan osoittaa, että naiset nykyoloissa ovat paljon vaarallisempia kilpailijoita miehille, kuin siinä tapauksessa, että he samasta työstä saisivat saman palkan. Vuonna 1869 ottivat yksityiset sähkölennätin-yhtiöt ensikerran naisia palvelukseensa ja v. 1872 seurasi valtiotelegrafi tätä esimerkkiä. Rouva Leitenberger mainitsee*), että miehisten telegrafistien voimakas vastustus 1880-luvulla saattoi hallituksen kieltäytymään ottamasta naisia telegrafin palvelukseen. Syyksi sanottiin »mies-telegrafistien

*) The Woman Question in Europe by Theodore Stanton.

valitusta, että naiset palvelivat niin alhaisesta palkasta». Ne, joilla jo oli virka, saivat kuitenkin siinä pysyä. Kuitenkin lie-nee tämä kielto peruutettu, sillä neiti Fickertin tietojen mukaan nousi nais-telegrafistien lukumäärä 1892 yksin Wienissä 306:een. Heidän lukumääränsä on sittemmin melkoisesti lisääntynyt. Postissa alkoivat naiset saada virkoja 1874. Telegrafissa, postissa ja telefonilaitoksissa palvelevat naiset pienemmästä palkasta kuin kohtuullisen taitavat ompelijattaret, silittäjät, naiskylvettäjä y. m. oman ammattinsa alalla, ansaiten ensimmäisenä vuonna 2 Itävallan kruunua (2 mk 10 p) päivässä, toisena vuonna 2 kr. 20 heller'iä (2 m. 45 p), kolmantena vuonna 2 kr. 47 helleriä j. n. e., kunnes palkka 37 palvelusvuoden jälkeen kohoaa 150 kruunuun kuukaudessa. Tavalliset puhtaaksikirjoittaja-naiset ja naiskonttoristit saavat 40—150 kr. kuukaudessa. Palkat painuvat sitäkin alemmiksi, kun kaikilla naisten työaloilla vallitsee pelottavan suuri ahdinko. Vuonna 1890 toimi Itävallassa 5,961,211 naista teollisuuden ja eri ammattien aloilla, maanviljelyksen ja kaupan alalla, palvelijattarina y. m. Suurin osa heistä oli muiden palveluksessa ja aniharvoilla poikkeuksilla alempiarvoisissa asemissa. Esimerkkinä mainittakoon, että 1000 kaupan alalla toimivasta henkilöstä oli 637 miestä ja 363 naista työnantajaa, mutta 65 miestä ja 935 naista palvelijan asemassa; maanviljelyksen alalla 885 miestä ja 115 naista työnantajaa, 187 miestä ja 813 naista palvelijoina; teollisuuden alalla 819 miestä ja 183 työnantajaa, 47 miestä ja 953 naista palkollisina.

Sairashoidon alalla lienee naisilla varsin huomattava sija, siitä päättäen että 1880 yksin Wienissä oli 870 sairaanhoitajattarta ja sairaalan johtajattarta. Kätilöiden yhdistyksessä oli 1892 1000 jäsentä, josta näkyy että useat naiset harjoittavat tätä tointa.

Viime vuosina on koetettu avata aptekin urakin naisille. Mutta tämä on kohdannut kovaa vastarintaa miehisten aptekarien puolelta; nämä pitivät m. m. Wienissä ja Pragissa kokouksia, joissa he päättivät jättää hallitukselle anomuksen siinä tar-koituksessa, että naiset kielletäisiin pääsemästä aptekareiksi.

Muuten vallitsee Itävallassa sama surkea ahdinko opettajataralalla kuin muissakin maissa. Lukemattomat naiset kustantavat kasvatuksensa tyytyäkseen monivuotisen odotusajan perästä kotiopettajattaren tai lastenkaitseijan paikkaan. Hallituspiireissä aletaan kuitenkin yhä enemmän ymmärtää, että naisille välttämättömästi täytyy avata useampia työaloja. Muun muassa julkaisi Ritter Franz von Haymerle 1900 opetusministeriossa »*Der weibliche Fachunterricht*» nimisen teoksen, joka sisältää arvokkaita ehdotuksia vastaisuuden varalle, joskaan tekijä ei täydellisesti kannata naisasiaystävien toivomuksia.

**Naisen asema
lain edessä.**

Naisen asema lain edessä on monessa suhteessa sama kuin niissä Saksan valtioissa, joiden lainsäädännössä on jätettä vanhasta romalaisesta oikeudesta. Niinpä on esim. vaimolla monessa maan osassa käyttöoikeus omaisuuteensa nähden, sekä siihen minkä hän on perinyt, että siihen minkä hän on ansainnut; tytär perii myös saman verran kuin poika. Sensijaan mainitaan 1884, etteivät naiset saa todistajina allekirjoittaa yksinkertaisintakaan asiakirjaa. Nainen ei myöskään leskeksi jouduttuaan saa olla lastensa holhoojana.

Omituista kyllä eivät Itävallan naiset yhteen aikaan olleet, kuten heidän sisarensa Saksassa, kaikkia valtiollisia oikeuksia vailla. Useimmissa valtiomaissa olivat veroamaksavat naiset vuoteen 1888 äänioikeutetut kunnallisissa vaaleissa ja maapäivävaaleissa, — sillä ehdolla että he asettivat miehen edustajakseen. Naiset käyttivät kuitenkin aniharvoin ja ainoastaan poikkeustiloissa tätä oikeutta. Ala-Itävallassa on veroamaksavilla naisilla vuodesta 1849 kunnallinen äänioikeus; Wienin kaupunki muodostaa kuitenkin tästä poikkeuksen. Vuonna 1861, kun vapaamielisiä virtauksia jossakin määrin liikkui Itävallassa, saivat veroamaksavat naiset Ala-Itävallassa äänioikeuden maapäivä-vaaleissakin, kuitenkin sillä kuvaavalla ehdolla, »että nuo äänioikeuttaan käyttävät naiset olivat velvolliset kannattamaan samoja vaaliharrastuksia kuin miehet.» Mutta jo v. 1888 oli taantumisen tukahuttanut nuo vapaamieliset tuulahdukset. Saman vuoden maapäivillä väitettiin, että naisten osanotto valtiollisiin vaaleihin »helposti saattoi johtaa vaaliväärinkäytök-

siin», sillä seurauksella, että naisilta riistettiin valtiollinen äänioikeus; tehtiinpä ehdotus heidän kunnallisenkin äänioikeutensa kumoamiseksi. Naiset jättivät kuitenkin anomuksen 1891 vuoden maapäiville ja saivat tämän ehdotuksen torjutuksi; uusi asetus julkaistiin, jonka mukaan naisille Ala-Itäväallassa myönnettiin oikeus ottaa osaa kunnallisiin vaaleihin.

V.

Hollanti. **Johdanto.**

Alankomaiden historiassa esiintyy naisia, joilla ennen muinoin on ollut suuri merkitys kansansa vaiheissa. Sellaisia olivat esim. Margaretha, Maximilian I:n tytär, kenraali-käskynhaltijatar 1400-luvulla, ja Margaretha Parmalainen, keisari Kaarlo V:n äpärarytär, kenraali-käskynhaltijatar 1500-luvulla, kuningatar Jakobaea, Hollannin historian kenties runollisin henkilö, joka hallitsi 1400-luvulla ja jonka viimein täytyi jättää valtaistuimensa serkulleen Burgundin herttualle Filip Hyvälle. 1500-luvulla oli Anna ja Maria Tesselschade-Visserin kirjallisella salongilla jonkunlainen merkityksensä, ja 1600-luvulla mainitaan eräs oppinut nainen Anna Maria Schuurman. Loppupuolella 1700-lukua herättivät Aagjen Deken ja Beetjen Volff nimiset naiskirjailijat suurta huomiota laaturomaneillaan, joita he yhdessä kirjoittivat. Rouva Boosbom-Toussaint on hollantilaisen perhe-elämän kuvaajana saavuttanut euroalaisen maineen.

Se seikka, että Hollanti on protestanttinen maa ja että naiset siellä siis ovat saaneet jonkun verran valistusta, on vaikuttanut sen, että he ylpeydellä ajattelevat sisariaan romanisten kansojen keskuudessa. Katolilaisuus on tuominut nämä tietämättömyyteen ja ahdasmieliseen kasvatukseen luostarimuurien sisäpuolella. Hollantilainen nainen sitävastoin tietää, että hän on nähnyt päivänvalon maassa, jonka hänen esivanhempiansa veri on väkivallalla lunastanut, tietää että hän on uskonpuhdistuksen oikea tytär. Ja sentähden on hän loukkaantunut, kun uusi aika on vaatinut hänelle korkeampaa kasvatusta ja hänen sukupuolelleen vapaampaa asemaa. Sillä hän ei aina-

kaan tuota vapauttamista tarvinnut; olihan hänellä niin hyvä olla, olihan hän vapaa.*)

Kun me seuraamme jonkun aatteen kehitystä eri maissa, **Ensimmäiset herätykset.** niin me huomaamme, että herätykset saattavat kohdata kansoja ainoastaan sellaisella tavalla, joka on sopusoinnussa heidän luonteensa ja taipumuksiensa kanssa. Hamaan 1850-luvun loppupuoleen saakka hollantilaiset naiset tuskin aavistivat, että heillä saattoi olla mitään muuta tarkoitusperää kuin ruuan keittäminen, ompeleminen ynnä miehen ja lasten hoito. Ylhäisön naiset harjoittivat tosin hyväntekeväisyyttä, mutta kun Hollannin aatelisperheet melkein poikkeuksetta ovat katolilaisia, kohdistui heidän toimintansa pääasiassa kirkollisiin armeliaisuuslaitoksiin. Kaikki pyrinnot naisen aseman kohottamiseksi olivat joko tuntemattomia tai pidettiin niitä luonnottomina ja naurettavina.

Silloin saapui 1850-luvulla Fröbelin oppilas, tuo tunnettu kirjailijatar Bertha von Marenholz-Bulow Hollantiin ja piti sarjan luentoja Fröbelistä ja hänen elämäntyöstään. Hän selitti, etteivät naiset ole lastensa äitejä ainoastaan ruumiillisessa suhteessa, vaan myöskin heidän henkisiä kasvattajiaan. Sentähden tuli heidän myöskin saada kasvatus, joka vastasi tätä heidän kaksinkertaista tehtäväänsä. Naisluennoitsijaa pidettiin Hollannissa kummituksena. Mutta rouva von Marenholzin koruton, vakava kaunopuheisuus ja hänen aineensa, joka suorastaan koski naisten toimintaa lastenkamarissa, riisui aseet Hollannin hyväluontoisilta ja käytännöllisiltä naisilta. He kuuntelivat häntä mielellään ja hänen esiintymisensä järkähytti suuresti heidän ennakkoluuloaan korkeampaa naissivistystä kohtaan. Siten kylvettiin ensimmäinen pieni naisasian siemen Hollantiin Fröbelin aatteiden avulla.

Kirjailijatar Betsy Perk alkoi julkaista aikakauskirjaa »Meidän kutsumuksemme» ja toista aikakauskirjaa »Meidän pyrintömme», jotka kuitenkin ainoastaan kaksi vuotta pysyivät pystyssä.

*) The Woman Question in Europe by Theodore Stanton.

Yksi niistä, jotka olivat kokeneet voimakasta herätystä rouva Marenholzin esitelmistä, oli rouva *Elise van Calcar*. Hän jatkoi rouva M:in työtä, pitämällä esitelmää kasvatuksesta ja julkaisemalla kirjoituksia korkeampien naisopistojen tarpeellisuudesta. Hän oli ensimmäinen hollantilainen nainen, joka esiintyi julkisesti luennoitsijana, mutta tästä huolimatta sai hän kokea suurta myötätuntoisuutta. Kun Teollisuusyhdistys pani toimeen kirjallisen kilpailun aineesta: »Kuinka on tyttö opetettava omintakeisesti itseään elättämään, tulematta siltä kelpaamattomaksi hoitamaan perheenäidin velvollisuuksia?» sai rouva van Calcar tämän palkinnon. Pian senjälkeen sai hän toisen palkinnon Yleiseltä hyväntekeväisyysyhdistykseltä parhaimmasta kirjoituksesta, joka koski ompelijattarien aseman parantamista. Rouva van C. julkaisi myös kaksi novellia »*Hermine*» ja »*Evangeline*», joissa hän kuvasi niitä esteitä, joita kalvinaisuuden oppi naisen alamaisuudesta asetti naisiasiystävien tielle, sekä niiden säädösten luonnottomuutta, jotka tekevät vaimon ja äidin vajavaltaiseksi lain edessä. Kaikissa puheissaan ja kirjoituksissaan teroitti hän mieliin perusteellisemmän ja johdonmukaisemman naiskasvatuksen tarpeellisuutta.

Hän sai liittolaisekseen erään rouva M. M. Stormin, pappismiehen vaimon, joka oli oleskellut muutamia vuosia Amerikassa. Innostuneena siitä mitä hän oli nähnyt Uudessa Maailmassa, piti rouva Storm useissa Hollannin kaupungeissa esitelmää Amerikan naisista ja perhe-elämästä. Tosin olivat muutkin ennen häntä pitäneet esitelmää Amerikan oloista, mutta koska hän kuvasi näitä naisen kannalta ja puhui erikseen naisille, teki hän heihin pysyväisemmän vaikutuksen. Samaan aikaan kuin rouva Storm piti esitelmänsä, ilmestyi John Stuart Millin teos, »Naisen vallanalainen asema» hollanninkieleen käännettynä. Nämä ilmiöt lienevät myötävaikuttaneet siihen, että Hollannin ensimmäinen tyttökoulu avattiin Haarlemissa.

Vaikka nämä kaksi naista vaati uudistuksia naiskasvatuksessa, vedoten ensi sijassa naisen kutsumukseen äiteinä, herättivät kuitenkin heidän sanansa myrskyisen vastarinnan jota enemmän he kehittivät aatteitaan.

»Amerikkalainen aate meidän sukumme vapauttamisesta», rouva van Calcar*) kirjoittaa, »loukkasi kovasti meidän naisyämme.» »Olemmeko orjia, joita tarvitsee vapauttaa?» he kysyivät aivan kuin häkissä syntynyt lintu sanoisi: »lieneekö tämän häkkiristikon ulkopuolella mitään onnea? Mitäpä enempää minä kaipaan? Olen vapaa tekemään mitä tahdon, nimitäin hyppimään orresta orteen.»

Useimmat miehetkin asettuivat vastustamaan »emansipationiaatteita», joita sanomalehdissä ja julkisissa tilaisuuksissa leimattiin meidän aikakaudellemme omituiseksi henkiseksi epäsuunnaksi. Se oli syntynyt kiihtyneissä aivoissa ja sitä täytyi välttää kuni ruttotautia. Nainen oli ruumiillisesti ja henkisesti miestä heikompi eikä siis voinut olla miehen vertainen. Niin selitettiin, eikä ajateltu sitä, että johdonmukaisuus vaati tuomitsemaan ruumiillisesti heikommat ja henkisesti vähälähjaisemmatkin miehet samaan vajavaltaisuuteen, jonka alaisina naiset olivat.

1870-luvulla aikaansaivat lausunnot korkeamman naiskasvatuksen puolustamiseksi ja vastustamiseksi vilkasta ajatustenvaihtoa, ja Hollannin sanomalehdistö oli siihen aikaan täynnä tätä asiaa koskevia kirjoituksia. Sellaisia sanomalehtikirjoituksia julkaisivat Deventerin kinnasin rehtori, tohtori Vitringa, professorit Steyn Parvé, Naber ja van der Vyck, pastori Keyser y. m. Marie Delsey kirjoitti lentokirjusen nimeltä »Kasvatusta, kehitystä ja vapautusta naisille», joka lähinnä rouva van Calcarin novelleja oli aikaisimpia kirjallisia tuotteita, jotka käsittelivät naiskysymystä Hollannissa. Kirjassaan »Naiskasvatuksesta» teroittaa professori van der Vyck mieleen, että nainen on pidettävä miehen vertaisena henkisessä suhteessa, joten ihmiskunta kärsii yhä jatkuvaa tappiota, kun se jättää käyttämättä hänen kykyään. Vuonna 1870 ilmestyi toinen teos, jolla oli suuri merkitys naisasian kehitykselle Hollannissa. Se oli nimeltään »*Sama oikeus kaikille*», »naisen» kirjoittama; tämän salanimen takana oli korkeassa asemassa oleva

---

*) The Woman Question in Europe by Theodore Stanton.

vallasnainen. Tässä kirjassa vaatimalla vaadittiin naiselle ei ainoastaan korkeampaa kasvatusta, vaan täyttä valtiollista ja yhteiskunnallista vapauttakin.

»Lait näyttävät oletttavan», sanotaan tässä kirjassa, »että me naiset emme laisinkaan harrasta maamme valtiollista ja taloudellista kehitystä, ne näyttävät oletttavan, ettei meidän tule välittää siitä, millä tavalla veroja kannetaan, miten yleisiä varoja käytetään, miten lapsia kasvatetaan kouluissa ja millä tavoin kansallinen puolustus järjestetään. Näin oletttavat lait ja sulkevat meiltä jokaisen tien, mikä johtaa näiden asiain tuntemiseen, kieltävät meitä ottamasta osaa yleisten asiain järjestämiseen.»

Eräs teos, joka myös vaikutti naisasian selvittämiseen, oli Catharina van Ree'n »*Etelästä*» niminen novelli. Se kuvasi mieltä liikuttavalla tavalla sitä vallalla olevaa käsitystä, joka peittelee miesten epäsideellistä elämää, sitä katsantokantaa, joka saattaa naisia antamaan anteeksi »syntejä, joita ei koskaan ole kaduttu». Kirjan tekijä teroitti mieliin erittäinkin sitä seikkaa, että miehet ja naiset vasta sitten kun heidän keskinäinen suhteensa on tullut puhtaammaksi, voivat yhteisvoimin menestyksellä toimia ihmiskunnan ihanteiden toteuttamiseksi. Tämä kirja saattoi erittäinkin siveellisyyskysymyksen päiväjärjestykseen Hollannissa.

Kaikki tämä synnytti vähitellen suurempaa vilkkautta naisasian alalla. Betsy Perkin aikakauskirjat olivat herättäneet henkiin kaksi yhdistystä nimeltään »*Tesselschade*» ja »*Työ jalostuttaa*», joiden tarkoituksena oli hankkia työtä sivistyneeseen luokkaan kuuluville varattomille naisille ja välittää heidän työnsä tuotteiden myöntä. Myöhemmin syntyi muita yhdistyksiä puoleksi hyväntekeväisyyden tarkoituksella, jotka eri alalla koettivat edistää federatsioni-pyrintöjä, naisten korkeampaa kasvatusta ja työalajen laajentamista.

**Järjestetty
naisasiatyö.**

Mutta vasta 1889 perustettiin »*Vapaa naisyhdistys*» (Der Vrije Vrouwenvereniging), jonka tarkoituksena oli toimia naisen korkeamman kasvatuksen hyväksi ynnä hänen valtiollisten ja yhteiskunnallisten oikeuksiensa laajentamiseksi. Sen perustaja ja ensimmäinen puheenjohtaja oli neiti W. Drucker ja sen sihteerinä rouva Theodore B. W. Schook-Haver, joka

viimeksimainittu on jättänyt monta arvokasta tietoa tähän lukuun.

Tämän yhdistyksen esihistoria on opettavainen. Hollannissa, kuten muuallakin, oli suurteollisuus vähitellen pakoittanut naiset hankkimaan toimeentulonsa tehtaissa ja työpajoissa. Tästä oli seurauksena, että sosialistiset työväenyhdistykset v. 1877 pitämässään kenraalokokouksessa vaativat, että naistyö oli laissa kiellettava, ja alkoivat työläisnaisten keskuuteen levittää tämänsuuntaista mielipidettä. Se onnistuikin, ja 1889 esittivät muutamat nais-ammattiyhdistykset anomuksen, että 1874 vahvistettu, lasten työtä koskeva kieltolaki, ulonnettaisiin naisiin. Naiset kutsuttiin jäseniksi sosialistien perustamaan yleisen ääni-oikeuden liittoon ja heitä kehoitettiin essiintymään puhujina. »Täten, sanottiin, tulevat he auttamaan puolueen tarkoitusperiä ja niin he eivät estele miehiään ottamasta osaa yhdistystyöhön». Näiden harrastuksien toimeliaimpia kannattajia oli sanomalehtikirjailija neiti W. Drucker. Hän toimi erittäinkin työläisnaisten ammattitaidon kohottamiseksi ja äpärälästen tilan parantamiseksi. Mutta hänen kokemuksensa saattoi hänet irrottamaan naisasiatyön sosialismista. Vaikka hän itse oli sosialidemokrati, selitti hän, »ettei naisasiaa, kuten sosialismi väittää, voi ratkaista luokkakysymyksenä.» Sentähden perusti hän »*Vapaa nais-yhdistyksen*», jonka säännöt nimenomaan kieltävät sitä liittymästä johonkin valtiolliseen tai sosialiseen puolueeseen.

Kesällä 1893 käsiteltiin Hollannin alahuoneessa lakiehdotusta äänioikeuden laajentamisesta. Vapaa naisyhdistys jätti silloin anomuksen, että tämä oikeus ulonnettaisiin niihin naisiin, jotka täyttivät lainmääräämät ehdot ollakseen ääni-oikeutettuja.

»Katsoen siihen, että tämä anomus meillä oli ensimmäinen laatuaan», kirjoittaa rouva Schook-Haver, »kohdeltiin meidän pyyntöämme hyvin. Puhuivatpa muutamat puhujat sen puolestakin.»

Tietysti joutui ehdotus vähemmistöön, mutta äänioikeustyö on kaikissa tapauksissa pantu alulle Hollannissakin.

Toinen yhdistys nimeltä »*Hollantilais-Flamilainen naisliitto*» (Hollandsch-Vlaamsche Vrouwenbond) perustettiin Kesäkuussa 1893.

Seuraavana vuonna perustettiin »*Naisten äänioikeus-yhdistys*», jossa 1901 oli 15 osastoa ja joka on asettunut yhteistoimintaan sosialidemokratisen komitean kanssa yleisen äänioikeuden saavuttamiseksi. »*Yhdistys naisen oikeudellisen ja yhteiskunnallisen aseman parantamiseksi*» perustettiin samana vuonna, ja sillä on se etu, että siihen kuuluu hallituksen jäseniäkin, joka seikka tekee anomuksien jättämisen y. m. helpommaksi. Haagissa 1898 pidetty suuremmin naisten näyttely antoi aiheita »*Hollannin naisten kansallisliiton*» perustamiseen, jonka puheenjohtajana on siveellisyytyön alalla hyvin tunnettu kreivitär Klerck van Hogendorp.

Eri tarkoituksia tavoittelevista naisyhdistyksistä mainittakoon tuo jo ylempänä kerrottu Tesselschade, jolla 1891 oli 29 osastoa ja joka nyttemmin toimii enimmäkseen keskiluokkaan kuuluvien naisten ammattitaidon kohottamiseksi ja työnvälityksen hyväksi. Vuonna 1895 perustettiin englantilaisten »*Toynbee-yhdistysten*» malliin naisyhdistys työläisnaisten auttamiseksi. Samaan henkeen työskentelee »*Groningenin naisliitto*». Edelleen ovat naiset perustaneet useita rauhanliittoja, raittiusseuroja ja yhdistyksiä lasten suojelemiseksi. — Siveellisyytyöllä on Hollannissa ollut monta rohkeata ja harrasta taistelijaa naisten joukossa. Vuonna 1889 perusti kreivitär Klerck van Hogendorp *naisten siveellisyyliiton* osaksi mrs Josephine Butlerin aloitteesta. Liitto yhdistyi kansainväliseen federatsiooniin ja toimii uskonnollisella pohjalla. Omituista kyllä perustettiin se siitä syystä, ettei Hollannin federatsioni vastaanottanut naisia jäsenikseen.

Naiskasvatus.

Kun rouva van Calcar ensin vaati naisopistoja perustettaviksi, ei sellaisia korkeampia opistoja vielä ollut olemassa, eikä mitään laitosta opettajattarien kasvattamiseksi. Joku aika senjälkeen kun rouva van C. oli saanut palkinnon kirjoituksestaan tyttöjen kasvatuksesta, perusti Yleinen hyväntekeväisyysyhdistys mallikoulun ynnä opettajatarluokan Arnheimiin. Tämä

laitos ei kuitenkaan läheskään täyttänyt niitä vaatimuksia, joita sellaiselle opistolle voidaan asettaa. Samoin perustettiin vähitellen rouvien van Calcarin ja Stormin esitelmien johdosta muutamia teollisuus- ja käsityökouluja tyttöjä varten.

Vuonna 1864 avasi valtio korkeampia alkeisopistoja poikia varten, mutta, anomuksista huolimatta, ei sellaisia kouluja perustettu tyttöjä varten. Yksityisesti perustettiin muutamia sellaisia, mutta yleinen mielipide oli niille epäsuopea. Muun muassa ennustivat eräät puhujat Hollannin alahuoneessa, »että näiden koulujen perustamisesta ehdottomasti koituisi vakavia vaaroja ja yleinen tapainturmelus.» Vielä 1870 kieltäytyi Amsterdamin kaupungin valtuuskunta antamasta lupaa sinne sijoitettavan korkeamman naisalkeiskoulun perustamiseen.

Mutta naisasiaystävät alkoivat pian toisessa muodossa pyytää tytöille korkeampaa kasvatusta. He pyysivät nimittäin, että poikalypseot avattaisiin naisoppilaillekin, semminkin pienemmillä paikkakunnilla, joilla ei ollut varaa kustantaa monta erilaista koulua. Tämä aate voitti erittäin nopeasti alaa. Muun muassa asettui Amsterdamissa 1881 pidetty opettajakokous sen puolelle. Jo 1870 olivat muutamat alkeisoppilaitokset poikia varten ruvenneet vastaanottamaan tyttöjä, kuitenkin ainoastaan siten, että jokaista oppilasta varten oli tehtävä eri anomus. Muutamat kimnasitkin rupesivat vastaanottamaan tyttöjä, jotka olivat läpikäyneet alkeisoppilaitoksen tai yksityistä tietä saaneet siihen vaadittavat tiedot. Vuosi vuodelta voitti yhteiskoulujärjestelmä yhä enemmän alaa, semminkin koulun alemmilla asteilla. Nytemmin löytyy myös jotenkin suuri joukko tyttökouluja, mutta niillä on samat puutteet kuin vastaavilla kouluilla muissa maissa, niitä haittaa pintapuolisuus ja niissä käytetään liian paljon aikaa kielten lukemiseen. Viime aikoina on kuitenkin perustettu enemmän tyttökouluja, joissa on sama oppikurssi kuin poikakouluissa.

Yleensä näyttää yhteiskouluvaate menestyvän erittäin hyvin Hollannissa. Kenties riippuu se kansan tyynestä, käytännöllisestä luonteesta, joka saattaa sitä ymmärtämään sellaisen koulujärjestelmän suuria taloudellisia etuja.

Tätä nykyä lienee tyttöjen kasvatus Hollannissa järjestetty jotenkin seuraavaan tapaan.

Kylissä ja pikkukaupungeissa ovat alkeisoppilaitokset aina yhteiskouluja. Suuremmissa kaupungeissa ovat yksityiskoulut tavallisesti separatikouluja; valtionkoulut sitävastoin ja kuntien tai yhdistysten kannattamat oppilaitokset ovat aina yhteiskouluja. Amsterdamin kaupungissa on alkeiskouluja neljää eri lajia: ensimmäisen luokan koulut ovat vapaakouluja, joita kunta kokonaan kustantaa, toisen luokan kouluissa suorittavat oppilaat 6 florinin vuotuisen koulumaksun; kolmannen luokan kouluissa maksavat he 20 florinia ja neljännen 70 florinia vuodessa. Vuosina 1886—1893 muodosti kaupunki kaikki kolmen ensimmäisen luokan uudet koulut yhteiskouluiksi; ainoastaan neljännen luokan oppilaitokset järjestettiin entiseen tapaansa. Amsterdamissa ovat ensimmäisen ja toisen luokan koulut miltei poikkeuksetta yhteiskouluja, kolmannen luokan oppilaitokset milloin yhteis- milloin separatikouluja, jota vastoin neljännen luokan opistot aniharvoin ovat yhteiskouluja. Tästä näkyy, että yhteiskasvatuksen vastustajat täällä kuten Amerikassakin etupäässä kuuluvat rikkaiden ja ylhäisten piiriin.

Edelleen löytyy valtion kustantamia n. s. korkeampia porvarikouluja (Rijks Hogere Burgerscholen) ja n. s. kunnallisia kouluja, jotka nauttivat valtioapua. Kaikkiin näihin kouluihin otetaan tyttöjä oppilaisiksi. (Yksityisiin korkeampiin porvarikouluihin ei otettane tyttöjä.) Löytyy myös yksityisiä kunnalliskouluja, jotka eivät nauti valtioapua. Niissä näyttää käyvän tavattoman paljon tyttöjä, päättäen siitä, että vuonna 1892 kahdessatoista koulussa oli 1404 naisoppilasta, kun koulujen koko oppilasmäärä nousi 1730:een. Näiden tyttöjen joukossa oli ainoastaan yksi vapaaoppilas.

Käytännöllisten koulujen alalla mainittakoon 4 naisia varten perustettua teollisuuskoulua, joissa opetetaan kirjansitomista, ompelemista, koruompelua, kaavojen piirtämistä, keinotekoisten kukkien valmistamista, vesiväri-maalausta ja voimistelua. Amsterdamissa oleva koulu antaa oppilailleen opetusta myöskin lääkkeiden valmistamisessa. Nämä teollisuuskoulut sijaitsevat

Arnhemissa, Haagissa, Rotterdamissa ja Amsterdamissa. Ne ovat yksityisten yhdistysten perustamia, mutta saavat valtiolta ja kunnalta vuosittain melkoista kannatusapua. Sitäpaitsi löytyy sellaisia yksityiskouluja Zütphenissä y. m. Nämä koulut ovat vähitellen kehittyneet jotenkin keskinkertaisista käsityökouluista vallan mainioiksi laitoksiksi. Moni niistä täyttää tarkoituksensa ansiokkaalla tavalla. Vielä parempia ovat Hollannin keitto- ja talouskoulut, etevimmät Haagissa ja Amsterdamissa. Lähellä Naardenia toimii puutarhakoulu, johon otetaan naisia; löytyy myös meijerikouluja.

Ylhäisten perheiden tyttäret tulevat tuskin meidänkään päivinämme osallisiksi niistä eduista, joita uusi aika tuopi mukanaan. Tavallisesti kasvatetaan heitä kotona, eikä edes oman maan opettajien johdolla, vaan joutuvat he pienestä pitäen ranskalaisten ja sveitsiläisten kotiopettajattarien käsiin. Nämä istuttavat oppilaisiinsa oman maailmankäsityksensä, josta seuraa, että Hollannin ylhäiset naiset usein ovat kaikkien yhteiskunnallisten uudistusten sitkeimpiä ja kiivaimpia vastustajia.

Hollannin neljästä yliopistosta on kolme, nimittäin Leydenin, Utrechtin ja Amsterdamin korkeakoulut, *) avoinna naisille, jotka varsin lukuisasti käyttävät tätä oikeutta. Vuonna 1893 oli nais-ylioppilaiden lukumäärä 246, joista 40 lääketieteellisessä, 95 kirjallisessa ja 43 filosofisessa tiedekunnassa, jonka ohessa 68 opiskeli farmakopiaa.

Vuonna 1878 suoritti ensimmäinen Hollannin naislääkäri, Aletta Henrietta Jacobs, tutkintonsa. Hän sai siihen erityisen luvan silloiselta pääministeriltä, Thorbeckelta, joka ilmoitti, että neiti Jacobsin tutkinnot olivat pidettävät kokeena; jos ne eivät olisi onnistuneet, on luultavaa, että Hollannin naiset olisivat saaneet odottaa vielä jonkun aikaa päästäkseen lääketieteelliselle uralle. Tri Jacobs harjoittaa nyttemmin laajaa naisten tautien praktikkaa Amsterdamissa ja muut naiset ovat seuranneet hänen esimerkkiään. Vuonna 1887 suoritti rouva Cathérine van Fuschenbrock lääketieteen-kandidatitutkinnon

**Nainen opin
tiellä.**

*) Leydenin, Utrechtin ja Groningenin yliopistot ovat valtionlaitoksia; Amsterdamin yliopisto on kaupungin kannattama.

ja seuraavana vuonna suoritti rouva M. C. du Saar saman opinnäytteen.

Hammaslääkäreinä toimii Hollannissa 8 naista.

Tieteenkin alalla tavataan naisia. Heistä on kasvientutkija Emy de Leeuw saavuttanut huomattavan maineen. Utrechtissa oli eräs nainen 1890-luvulla luonnontieteellisen museon konservatorina. Harvat naiset ovat kuitenkin tieteen aloilla saavuttaneet mainetta.

Vuonna 1884 löytyi ainoastaan yksi kasvatuslaitos opettajattaria varten (Nymwegenissä) ja siitä valitettiin, että sen ohjelma oli yhtä vaillinainen kuin tyttökoulujenkin. Vähitellen on tälläkin alalla suuresti edistytty; 1898 löytyi kolme yksityistä opettajatarseminaria. Loppupuolella 1870-lukua ilmestyi asetus, jonka mukaan asianomaisia kehoitetaan antamaan opettajattarille etusija pikkulasten kouluissa. Mutta korkeamman kasvatuksen alalla ei naisella Hollannissa vielä ole sitä sijaa, joka hänellä oleman pitäisi. Niinpä eivät naiset saa olla alkeiskoulujen johtajina. Valitettavasti on opettajattaren ura siellä niinkuin muuallakin täpösen täynnä, huolimatta pienistä vaatimuksista ja vähäisistä palkkaeduista. »On tullut liiankin yleiseksi tavaksi, että vanhemmat antavat tyttäriensä läpikäydä kasvatusopillisen kurssin», sanoo rouva van Calcar,*) »aivan kuin kasvatusoppi olisi jonkunlainen henkivakuutus ja kaikki naiset luonnostaan opettajattaria.»

Nainen käytöllisillä aloilla.

Käytöllisillä työaloilla ovat naiset ilahuttavasti edistyneet. Vuonna 1866 saivat he oikeuden suorittaa provisorin- ja aptekarin tutkinnon. Vuonna 1889 oli tällä alalla 326 naista ja jokaisessa aptekissa on nyttemmin naisoppilaita. Tohtori Jacobsin sisar, rouva C. Jacobs, avasi Bataviassa aptekin, jossa kaikki provisorit ovat naisia.

Amsterdammassa ja Rotterdammassa löytyy valtion kannattamia kättilölaitoksia, joissa kurssi on kaksivuotinen. Edellisessä oli 1893 nainen johtajana.

Vuonna 1878 saivat Hollannin naiset oikeuden palvelulla

*) The Woman Question.

postissa ja telegrafissa. He saavat kuitenkin toimia vain alarvoisissa viroissa, kuten kirjureina, kirjanpitäjinä, alemman luokan telegrafisteina ja pienten postitoimistojen hoitajina.

Lokakuussa 1892 oli 130 naista postin ja 56 telegrafin palveluksessa. Vuodesta 1863 ovat naiset päässeet Hollannin valtiorautateiden palvelukseen ja nousee heidän lukumääränsä nyttemmin moneen sataan. Eräällä yksityisellä rautatieyhtiöllä oli 1893 17 naista palveluksessaan, eräällä toisella yhtiöllä oli yhtä monta. Naisia on telefoninkin palveluksessa; vuonna 1901 oli heitä 163 siinä toimessa.

Muutamien käsityönammattien aloilla ovat naiset viime aikoina saaneet jalansijaa, kuten esim. kellosepän ja kirjansitojan ammattien aloilla, mutta he eivät niissä pääse kisälleiksi eivätkä mestareiksi. Meijeri- ja puutarhahoidon alalla toimii suuri joukko naisia ja on heitä niissä suurella menestyksellä ruvettu käyttämään, sekä työntekijöinä että työnjohtajina.

Code Napoléon on lakina Hollannissa, jonka vuoksi naista lain edessä kohdellaan vajavaltaisena olentona, jolla ei ole minkäänlaisia kansalaisoikeuksia. Ainoastaan seuraavissa kohdin on tässä suhteessa saatu aikaan uudistuksia; vaimo voipi nyttemmin saada avioeron, jos mies todistettavasti on tehnyt aviorikoksen; hän voipi (vuodesta 1895) ilman miehensä lupaa panna rahoja postisäästöpankkiin ja ottaa niitä sieltä pois; vuodesta 1900 saattaa hän tulla muidenkin lasten ei vaan omien lastensa holhoojaksi, jos mies on antanut siihen luvan.

Naisen asema lain edessä.

»Lait ovat tässä kohden», kirjoittaa rouva Schook-Haver, »niin vanhentuneet, että kun niistä puhuu jonkun lainoppineen kanssa, niin hän vastaa teille: no, niinhän meidän lakimme sanoo, mutta tapa on aikoja sitten toinen.»

Useita vuosia sitten alettiin Hollannin lainsäädäntöä uudistaa ja tällä ajalla on avioliakienkin suhteen uusi tapa juurtunut.

Hollannissa on v:sta 1889 olemassa laki, jonka mukaan naiset työhön nähden ovat 14—16 vuotisten poikien kannalla. Alle 12 vuoden ikäisiä lapsia ei saa laisinkaan käyttää tehtaissa eikä työpajoissa, naiset ja 14—16 vuotiset nuoret työntekijät eivät saa tehdä työtä enemmän kuin 11 tuntia päivässä, klo

11—3 välillä päivällä täytyy heidän levätä ainakin 1 tunti, eivätkä he saa viettää tätä tuntia työhuoneessa. Ainoastaan harvoissa poikkeustapauksissa voidaan kuninkaallisella luvalla pidentää 11-tuntista työpäivää, mutta silloinkin vain muutamiksi päiviksi ja ammattitarkastajan valvonnan alla. Samoin voidaan poikkeustapauksissa saada työaika muutetuksi; nyt eivät naiset saa tehdä työtä kello 7 illalla ja kello 5 aamulla välisenä aikana. Mutta yötyöhön (kello 10:stä illalla kello viiteen aamulla) ei missään tapauksessa saa käyttää naisia ja nuoria työntekijöitä, ei myöskään sunnuntaityöhön, paria poikkeusta lukuunottamatta. 4 viikkoa synnytyksen jälkeen ei nainen saa tehdä työtä tehtaissa eikä työpajoissa. Täysikasvuisten miesten ja yli 16 vuoden vanhojen poikien työnajasta ei ole olemassa määräyksiä.

Nämä lakisäädökset eivät tähän asti ole vaikuttaneet ehkäisevästi niihin työaloihin, joissa vanhastaan on yksinomaan käytetty naisia, esim. ompelijattaren ammattiin. Mutta toisilla työaloilla on kieltö nyt jo vaikuttanut varsin vahingollisesti. Niinpä ovat naiset Frieslandissa miltei kaikki tulleet karkoitetuiksi meijeriliikkeen alalta, kun tämä liike on siirtynyt kodeista meijereihin, jotka ovat kieltolain alaisia ja joissa naiset siis eivät saa tehdä työtä muuta kuin lain sallimilla tunneilla. Säilyke-, hedelmämehu- y. m. tehtaissa alkaa työ siirtyä miesten käsiin. Vuodesta 1889 on naineiden naisten lukumäärä tehtaissa alentunut 2,000:lla, kun sensijaan niiden naineiden naisten lukumäärä, jotka joko yksin tai osaksi elättävät perhettään, on lisääntynyt 9,000:lla. Tämä tietää sitä, että näitä naisia on pakoitettu siirtymään sellaisille (palkaltaan huonomille) työaloille, joihin ei kieltolaki ulotu.*)

Hollannissa on kysymys naisten valtiollisesta ja kunnallisesta äänioikeudesta saanut suurenman merkityksen senkautta, että siellä on joukko mahdottoman suuria maatiloja, joiden naispuolisista omistajista mahtanee tuntua omituiselta, että he merkitsevät

*) Rouva Rutgers Hoitseman referati Kansainvälisessä naiskongressissa Berlinissä v. 1904.

vähemmän lain edessä kuin heidän tilanhoitajansa ja -vuokraajansa, joilla on äänioikeus, kun heidän haltijattarensa ovat sitä vailla.

»Ehkei olisi mahdotonta», kirjoitti neiti van Uildriks, eräs arvossa pidetty naisasiaystävä, jo 1884, »meidän saada äänioikeutta, jos me sitä pyytäisimme. Jokainen 45,000:n suuruinen asukasryhmä on oikeutettu valitsemaan edustajan alahuoneeseen ja tähän lukuun sisältyvät naisetkin. Mutta me emme koskaan ole esittäneet tuota vaatimusta. Kenties on niitä jotka paheksuvat asemaansa, mutta he eivät rohkene tätä paheksumistaan julkisesti tunnustaa. Yksityiset naiset ovat suuresti harrastaneet yleisten asiain järjestämistä, vaikk-eivät he lain mukaan ole oikeutetut ottamaan osaa tähän työhön.»

Epäilemättä on naisen asemassa Hollannissa tapahtunut **Yleiskatsaus.** monta ilahuttavaa muutosta. Mutta että tämä liike siellä vielä kauan oli heikolla alulla, sen osoittavat seuraavat naisasiaystävien lausunnot.

Neiti Elise A. Haighon kirjoittaa 1884. *)

»Naisellisuuden käsite laajenee meillä päivä päivältä. Nyt voipi nainen matkustaa yksin, asua yksin hotellissa, syödä ravintolassa tai hotellin yhteisissä päivällisissä, joutumatta siltä huonoon huutoon. Meidän naiskirjailijamme saavat nyttemmin vapaasti valita aiheensa, jota vastoin sitä naista pidettiin entiseen aikaan kummallisena, joka kirjoitti novelleja ja yleensä käsitteli muita kuin moraalisia aiheita.»

Rouva van Calcar valittaa samana vuonna, että naiset kokonaisuutena, lahjakkaimmat ja sivistyneimmätkin, eivät välitä yhdistymisestä, yleisistä asioista eivätkä ajan kysymyksistä. Naisten emansipatsionia sen syvemässä merkityksessä he eivät oivalla, jos he vaativatkin eräitä kehittymisen oikeuksia itselleen ja nauttivat näistä oikeuksista. Tämän arvelee hän johtuvan etupäässä siitä, että korkeimpien luokkien naiset, joiden tulisi käydä uudistusten eturivissä, saavat kasvatuksen, joka johtaa heidät joko huvitusten pyörteeseen tai uskonnolli-

*) The Woman Question.

seen kiihkoilemiseen, tai valtiolliseen valonarkuuteen. Niinpian kuin uudistusliike on temmannut mukaansa nämä naiset voidaan toivoa nopeampia muutoksia esim. naisen asemassa lain edessä. He ovat maan johtavia miehiä niin lähellä, ja niin kauan kuin he eivät käytä vaikutusvaltaansa liikkeen hyväksi, niin kauan tulevat uudistukset lainsäädännön alalla vain ver-
kaan edistymään.

VI.

Koska naisasia on läheisessä yhteydessä kansan yleisen kehityksen kanssa, ei se tietysti voi olla kovinkaan kehittynyt sellaisessa maassa, missä kansansivistys on alhaisella kannalla. Tämä näkyy selvästi Belgiassa. Vuonna 1866 tapahtuneessa väenlaskussa havaittiin, että kaikista 35 vuotta täyttäneistä henkilöistä ainoastaan 51 $\frac{1}{2}$ osasi lukea ja kirjoittaa; 22—35 vuoden ikäisistä henkilöistä oli ainoastaan 39 $\frac{1}{2}$ luku- ja kirjoitustaitoisia. Vaikka asiat tässä kohden vähitellen ovat alkaneet parantua, on kansanvalistus kuitenkin verrattain alhaisella kannalla. Näin ollen emme saata kummeksia sitä seikkaa, ettei uudistustyö naisen aseman kohottamiseksi Belgiassa ole varsin pitkälle edistynyt.

Belgia.
Johdanto.

Väestö on germanilaista ja romanilaista sekarotua ja sekin seikka vaikeuttaa tätä työtä. Kun Belgia ensikerran mainitaan historiassa, s. o. Caesarin gallialais-sodan aikana, asui maassa tosin yksinomaan kelttalaisia heimokuntia. Mutta germanilainen kansanaines voitti vähitellen jalansijaa ja on viimeisten vuosisatojen kestäessä yhä lisääntynyt.

Lisäksi tulee se seikka, että Belgia on uskonnoltaan katolinen maa, ja katolilaisuus on aina lopulta ehkäissyt naisen kehitystä. Se on tosin paljon suuremmassa määrässä kuin protestantismi älynnyt naisellisen vaikutuksen merkityksen. Niinpä osoittaa romalaisen kirkon historia, että jokainen munkkikunta on pyrkinyt perustamaan vastaavan nunnakunnan; se osoittaa myös että jesuitat ovat oivaltaneet, että jokainen agitatsioni, joka syrjäyttää naiset, ajanpitkään jääpi tehottomaksi. Mutta protestantisuus myöntää ihmishengelle suurempaa

kehittymisen mahdollisuutta, ja sentähden oli suurempi kehitysmahdollisuus naiselle yhtenä sen seurauksena. Tätä tosiasiaa ajatellaan tuntuu valitettavalta ja käsittämättömältä, että niin moni protestantisuuden suurmiestä on ollut vihamielisempi naisten vapauspyrintöjä kohtaan kuin katolilaiset.

**Ensimmäiset
herätykset.
Emile de Laveleye.**

1830-luvulla kirjoitti m:me Gatti de Gamond »Revue Philosophique» aikakauskirjassa kirjoituksen nimeltä »Lettres sur la condition des femmes au 19 siècle» (Esitys naisten tilasta 19 vuosisadalla). Tämä, kuten muutamat muutkin hänen kirjoituksistaan, herätti huomiota ja m:me de Gamond nimitettiin jonkunlaiseksi tyttökoulujen naistarkastajaksi, jossa virassa hän pysyi kuolemaansa asti 1854. Mutta tämän ensimmäisen herätyksen toivat Belgiaan St. Simonin ja Fourierin opit (katso Ranskaa käsittelevää lukua), ja herätyshuudot hälvenivät, kun nämä opit eivät enää olleet muodissa. Pysyväisemmän herätyksen toi *Emile de Laveleye*.

Naisasian historia Belgiassa on pian kerrottu. On tunnettu, ettei prostitutsioni ja n. s. nuorten tyttöjen kauppa missään maassa ole niin kauhean voimakas kuin Belgiassa. Ensimmäisissä federatsioni-kongresseissa Neufchâtelissa ja Genèveä 1860- ja 1870-luvulla esitti kuuluisa belgialainen ihmisystävä ja kansantalouden tutkija professori Emile de Laveleye pöyristyttäviä todistuksia belgialaisen prostitutsioni-järjestelmän inhottavista ilmiöistä. Hän kertoi kuinka naiset vastoin tahtoaan merkittiin ammattihaureuden palvelukseen ja kuinka nainen, joka kerran on joutunut belgialaisen järjestelmän käsiin, joutuu sellaiseen orjuuteen, että hänen on miltei mahdoton katkaista kahleensa ja alkaa uutta elämää. Hän sanoi, että tämä järjestelmä tekee vääryyttä naiselle ja että se pilkkaa kaikkia nykyajan ihmisyyden ja yksilöllisen vapauden käsitteitä.

Laveleyen johdolla perustettiin »*Le société de moralité publique*» (Yleisen siveellisyyden yhdistys). Se alkoi tarmokkaasti toimia samalla tarkoituksella kuin federatsioni Englannissa ja on tehnyt paljon hyvää. Valitettavasti on se sittemmin menettänyt etevän johtajansa, professori Lave-

leyen, joka kuoli Tammikuun 2 p:nä 1892 maansa ja koko federatsioni-liikkeen suureksi vahingoksi.

Kesäkuussa 1892 yhtyi joukko henkilöitä Belgian enim- **Järjestetty naisasiatyö.** min arvossa pidetyistä kirjallisista, tieteellisistä ja ihmisystävällisistä piireistä yleistä naisasiayhdistystä perustamaan. Yhdistys sai nimekseen »*Ligue Belge du Droit des Femmes*» (Nais-ten oikeuksien yhdistys Belgiassa) ja sen toimintapaikkana oli Brüssel. Ohjelmaan kuului korkeampi kasvatus, ammattivalmistus, naisen pääsö ammattien alalle, naidun naisen täysivaltaisuus, äidin oikeus lapseensa ja naisen kunnallisten ja valtiollisten oikeuksien laajeneminen. Sitä paitsi lupaa yhdistys toimia siihen suuntaan, että kielto isyyden selville saamiseksi peruutettaisiin, että avioliittoa koskeva lainsäädäntö joutuisi tarkastuksen alaiseksi, että viettelystä seuraava rangaistus koven- nettaisiin y. m. Lähimpänä syynä yhdistyksen perustamiseen oli se, että lainoppinut nainen, lakitieteen tohtori Marie Popelin, pyysi lupaa saada harjoittaa asianajajantointa. Hänen pyyntöään puolusti loistavalla tavalla eräs nuori asianajaja, Louis Frank. Tämä belgialaisten naisasiaystävien henkevä johtaja on myös julkaissut monta teosta naisen asemasta sekä omassa kotimaas- saan että muissa maissa. Näistä mainittakoon vain hänen kir- joitelmansa naisen valtiollisesta asemasta, joka sai Rossi-palkin- non Parisissa 1891, teos, jota vanhan ja uuden maanosan par- haimmat aikakauskirjat yksimielisesti kiittävät.*) Toinen yh- distys nimeltään »*Société pour l'amélioration du sort de la femme*» (Yhdistys naisen tilan parantamiseksi) työskentelee samassa tarkoituksessa kuin »*Ligue de femmes*». Tämän piirin johtavien henkilöiden joukossa mainittakoon etupäässä neiti Popelin, rouva Hector Denis, neiti van Diest, neiti Marie Parent y. m.

Naiskasvatus Belgiassa on yleensä samanlainen kuin **Naiskasvatus.** muissakin katolisissa maissa. Ylimystön ja ylempään porvaris- luokan tyttäret lähetetään aikaisin luostareihin nunnien kasva- tettaviksi, joiden ainoana elämäkokemuksena ovat himmeät

*) *Essai sur la condition politique de la femme. Ouvrage couronné par la Faculté de Droit de Paris, Concours Rossi, 1891.*

muistot heidän omasta nuoruudestaan tai mielikuvituksellinen käsitys siitä elämästä, joka odottaa heidän nuoria hoihottejaan. Kasvateissa kehittyvät siis tunne ja mielikuvitus terveen järjen kustannuksella ja heidän valmistautumiselle todellista elämää varten ei panna mitään arvoa.

Talonpoikaistyttäret lähetetään hekin luostariin, mutta vaikka heidän sanotaan siellä oppivan lukemista ja kirjoitusta y. m., käytetään heidän työvoimaansa itse asiassa luostarin ai-neelliseksi hyödyksi. Moni sellainen luostari on oikea pitsin-nypläys-työpaja, jossa tyttöjen 5—6 ikävuodesta alkaen täytyy istua päivät umpeen nypläyspatjan ääressä kovin epäterveellisessä asennossa, josta heidän terveytensä kaikkiksi ajoiksi joutuu pilalle. Kun he sitten pääsevät pois luostarista eivät he osaa mitään muuta työtä, ja entiseen aikaan saattoi Flandrian kaupungeissa ja maaseudulla nähdä talojen ikkunat perätysten täynnä naisten päitä, jotka jo ennen aamun koittoa olivat kumartuneet nypläyspatjan yli. Suurteollisuus on kuitenkin viime vuosina syrjäyttänyt tämän elinkeinon; työpalkat ovat liian alhaisia, joten nuo kurjat olennot, jotka ennen saivat siitä kaiken toimeentulonsa, eivät enää voi sillä elää. Pitsien nypläys on näin ollen yhä enemmän vetäytynyt luostarinmuurien turviin.

Tyttö-pensionateja oli kyllä vanhastaan olemassa, joissa varakkaammat kansanluokat voivat kasvattaa tyttärensä. Mutta näitä kouluja haittasi kauan sama puutteellisuus, jota kasvatuslaitokset tyttöjä varten miltei kaikkialla ovat poteneet. Vuonna 1882 vaati Emile de Laveleye korkeampaa naiskasvatusta käsittelevässä teoksessa hyvien alkeiskoulujen perustamista tyttöjä varten. Hän esiintoi myös yhteiskasvatuksen edut, vaikka hän myönsi, että vaara Belgiassa, jos tästä päästä alettaisiin, olisi suurempi kuin Amerikassa, edellisen maan epäsiiveellisempiin tapoihin nähden. Vuonna 1883 avattiin Brüsselissä korkeampia tyttökouluja ja v. 1893 perustettiin näihin kouluihin eri osastoja, joissa tyttöjä valmistetaan ylioppilastutkintoa varten. Viime aikoina on perustettu oivallisia käytännöllisiä kouluja tyttöjä varten. Ne ovat kaupungeissa talouskouluja ja maalla

jonkunlaisia maanviljelyskouluja, joissa talonpoikaistyöt saavat opetusta maataloudenhoidossa ja myöskin ompelemisessa, kirjapidossa, meijeri-, puutarha- ja kanahoidossa, jonkunverran myöskin karjanhoidossa ja maanviljelyksessä.

Vuonna 1880 pääsi Belgiassa ensimmäinen nainen, erityisestä anomuksesta, Brüsselin yliopistoon, mutta vasta 1883 sallittiin naisten yleensä käyttää tätä oikeutta. *) Aniharvat saattoivat kuitenkin käyttää tätä etua hyväkseen, koskei ollut olemassa yliopistoon johtavia oppilaitoksia naisia varten. Nytemmin on, kuten sanottiin, tuo puute saatu korjatuksi. Vuonna 1883 kirjoitti Laveleye Liègen yliopiston naisylioppilaista seuraavalla tavalla: »meidän naisylioppilaamme eivät vielä ole ennättäneet saavuttaa mitään yliopistollista opinarvoa, mutta he tekevät työtä rehellisesti ja ahkerasti, ja minä en hetkeäkään epäile heidän menestymistään.» Syksyllä 1892 suoritti Belgiassa ensimmäinen nainen filosofian tohtorin tutkinnon Brüsselin yliopistossa. Hänen nimensä oli Marguërite Gombert.

Harvat naiset ovat tähän asti antautuneet opin tielle. Vuonna 1879 suoritti Isala van Diest lääketieteen tohtorin arvon Bernissä. Hän on ensimmäinen belgialainen nainen, joka on antautunut lääkärintointa harjoittamaan. Monen vastuksen jälkeen oikeutettiin hän 1886 harjoittamaan praktikaa omassa maassaan. Toistaiseksi on hän siellä ainoa naislääkäri. Nytemmin saavat naiset kuitenkin harjoittaa lääketieteellisiä opintoja Belgian yliopistoissa, saavat myös tutkinnot suoritettuaan harjoittaa praktikaa samoilla ehdoilla kuin miehetkin.

Naisten toiminta käytöllisillä aloilla on sängen rajoitettu. Vuonna 1869 koetti yleisten töiden ministeri M. Alex. Jamar kumota erään v. 1845 säädetyt määräykset, ettei naisten sallittaisi palvella postissa eikä telegrafissa. Hänen onnistuikin 1870 peruuttaa tämä kielto, mutta vielä 1878 oli vasta 2 naista Belgian postilaitoksen palveluksessa. Tämä johtui osaksi siitä, että myönnytys koski ainoastaan posti- ja telegrafivirkamiesten

Nainen opin tiellä.

Nainen käytöllisillä aloilla.

*) The Woman Question in Europe by Theodore Stanton. Toisten lähteiden mukaan olisi Brüsselin yliopisto jo vasta 1870 ollut naisille avoinna.

vaimoja ja tyttäriä, osaksi siitä, ettei tästä asiasta koskaan annettu virallista tietoa yleisölle. Ainoastaan arrondissementien posti- ja telegrafipäälliköt saivat virkakirjeissä tiedon hallituksen toimenpiteestä. Vuonna 1876 julistettiin vihdoinkin asetus naisten ottamisesta postin ja telegrafin palvelukseen. Ministeri Sainctelette'n ihmisystävällisistä ponnistuksista parannettiin suuresti heidän asemansa ja 1881 oli postin palveluksessa 103 ja telegrafin palveluksessa 106 naista. Vuonna 1881 pääsivät naiset alempiin virkoihin rautatiellä. Nyt alkoi naisten lukumäärä kasvamistaan kasvaa, niin että jo v. 1892 lienee Belgiassa ollut 144 naista postin, 104 telegrafin ja 32 rautatielaitoksen palveluksessa. On kuitenkin huomattava, että he saavat hoitaa ainoastaan alempiarvoisia virkoja. *)

Telefonilaitoksessa palvelevien Belgian naisten asemaa on monella tapaa vaikeutettu. Heidän tulee suorittaa laajaperäinen tutkinto, heidän täytyy asua vanhempiensa luona, ja heidän vuosipalkkansa on 480—750 frankia.

Muutamissa käsityöammateissa käytetään poikkeustapauksissa naisia. Mutta ylimalkain ovat belgialaisen naisen elinkeinon mahdollisuudet pienemmät kuin muualla. Belgia on suurteollisuuden maa. Tietämättömät ja vähän työkykyiset naiset joutuvat helposti siellä suurteollisuuden saaliiksi ja heidän täytyy myöä työvoimansa halvasta hinnasta. Lukemattomat naisparvet toimivat aamusta varhain hamaan iltamyöhään Belgian tehtaissa, joissa heidän täytyy viettää kaiken elämänsä myrkyllisten kaasujen ja epäterveellisen tomun täyttämässä ilmassa, jymisevien ja rätisevien koneiden ääressä, jossa pieninkin varomattomuus voipi tehdä heidät raajarikoiksi.

Tosin ovat monet tuhannet miehetkin samassa asemassa, mutta heillä on aina se etu naisiin verraten, ettei laki kiellä heitä edistymästä tiedoissa ja taidoissa, joten heillä on suurempi mahdollisuus päästä paremmille ja paremmin palkituille työaloille. Naiset saavat sitä paitsi aina huonomman palkan

---

*) La femme dans les emplois publics par Louis Frank. Bruxelles 1893.

kuin miehet, vaikka he suorittavatkin saman työn kuin jälkimmäiset.

Voidaan helposti arvata mikä asema naisella on lain edessä, kun tiedetään, että *Code Napoléonia* noudatetaan lakina Belgiassa. Muun muassa ei laki rankaise törkeimpiäkään siveysrikoksia, joita on tehty 13 vuotta vanhempia tyttöjä vastaan, ja isyyden etsimisen kielto suojelee uskomattomalla tavalla siveyden rikkojaa.

Naisen asema lain edessä.

Naisilta on kielletty kunnallinen ja valtiollinen äänioikeus, he eivät saa toimittaa valtiollisia lehtiä, todistaa asiakirjoja, kokoonkutsua kokouksia j. n. e.

Ainoat naisen oikeudellista tilaa koskevat parannukset, joita on toimeenpantu ovat ne, että vaimo nyttemmin voipi hakea ja saada pesäneroa (*separation de biens*), sekä että hän vasta 1900 voi omalla nimellään panna rahaa säästöpankkiin, hoitaa sitä, mitä hän itse on työllään ansainnut ja että hän voi tehdä itsenäisen kontrahdin työnantajan kanssa. Hänen vuosipalkkansa ei kuitenkaan saa olla 3,000 frankia suurempi.*) Mutta nämä parannukset koskevat ainoastaan vaimoja, jotka ovat kartuttaneet pesää myötäjäisillä, sillä pesäneroa myönnetään ainoastaan silloin, kun nämä miehen tuhlauksen takia joutuvat vaaranalaisiksi. Niitä vaimoja, jotka ansaitsevat jotain omalla työllään, ei tämä laki laisinkaan hyödytä, koskei se suojele sitä omaisuutta, jota vaimo itse on hankkinut. Mies voipi yhdessä päivässä tuhlaata sen, minkä vaimo vuosikausien kuluessa on säästänyt, ilman että tämä oikeuttaa häntä pesäneroon.

Belgialaisen naisen asemaa kuvaa tohtori van Diest v. 1883 Theodore Stantonin kirjassa »The Woman Question in Europe» seuraavalla tavalla:

Yleiskatsaus.

»Luostari on toistaiseksi belgialaisen naiskasvatuksen ahjona. Se merkitsee sitä, että nuoren tytön on mahdotonta kehittyä ihmiseksi ja kansalaiseksi tämän sanan varsinaisessa merkityksessä. Luostari tuntee ainoastaan yhden ainoan kasvatuskaavan. Kun tyttö on muovaeltu tämän mukaan, tuovat

*) Der Internationale Frauenkongress in Berlin 1904. Siv. 403. — Handbuch der Frauenbewegung.

vanhemmat hänet seuraelämään, jossa hän viettää aikansa, kunnes hän joutuu naimisiin. Vanhempien holhouden alta siirtyy hän miehen holhouden alaiseksi: siten pysytetään hän alituisessa vajavaltaisuudessa, hänen henkiset lahjansa ja sielulliset kykynsä ovat ainaisessa lapsuuden tilassa. Alemmassa keskiluokassa (*petite bourgeoisie*) on kuitenkin monta vaimoa, jotka ahkeruudella ja tarmolla vähitellen ovat oppineet miehensä ammatin ja hoitavat hänen myymäläänsä, työpajaansa ja konttoriansa. Taikka on vaimolla oma pieni toimensa, jonka kautta hän edistää perheen toimeentuloa — kenties kokonaan kustantaakin sen. Nämä naiset ovat sanan täydessä merkityksessä perheen tukena ja sieluna. Kohdistaan rakkautensa ja huolenpitonsa kotiin, turvaa vaimo kodin olemassaoloa, sillävälän kun mies tavallisesti kaiken päivää on kiinni liiketoimissaan ja iltasin hakee huvia kodin ulkopuolella. Ja kuitenkin on tämä vaimo, Napoleonin lakien mukaan, koko elämänsä iän vajavaltainen, ja miestä pidetään perheen päänä. —

Jota alemmaksi siirrytään yhteiskunnallisella arvoasteikolla, sitä enemmän synkistyvät varjot naisen aseman ympärillä. Ne jotka työskentelevät tehtaissa, saavat kiittää onneaan, että heillä on toimeentulonsa, vaikka työ olisi kuinkakin kovaa ja huonosti palkittua. Mutta lukemattomat joutuvat työttömyyden tai kurjan työpalkan johdosta paheen poluille, josta he, nykyisen prostitutsioni-järjestelmän vallitessa, harvoin tai ei koskaan voivat palata. Sanotaan tosin, että se aika on kaukana, jolloin naisia pidettiin kovassa orjuudessa, ja jolloin piispat miettivät kysymystä oliko naisella sielua, mutta ylempänä mainitut tosiasiat näyttävät osoittavan, että naisen riippuvaisuus vielä on sangen suuri. Sitä voidaan tuskin sanoa hienoksi orjuudeksi. Kuitenkaan en hetkeäkään epäile, ettemme mekin lähenisi sitä aikaa jolloin naisen silmiä peittävä tietämättömyyden verho poistuu ja hän saapi vapaasti päivän valossa kehittyä.»

Naistelefonistien asemasta kirjoittaa M. Louis Frank, Belgian naisten nerokas ja lämminsydäminen puoltaja:*)

*) *La Femme dans les emplois publics* par Louis Frank.

»Telefonin palveluksessa olevia naisia ei tohdita julkisesti karkoittaa. Sitä ei uskalleta. Mutta siitä pidetään huolta, ettei peittelemätön totuus pääse yleisön tietoon — — sitä totuutta peitellään, että telefonilaitoksissa palveleminen tehdään naisille mahdollommaksi asettamalla heille mahdollomia ehtoja — — ja kun naiset ovat vetäytyneet pois, — — otetaan heidän sijaansa kohta nuoria työmiehiä, joiden ei tarvitse suorittaa minkäänlaista tutkintoa.

Me näimme viime vuonna, että kaikki ministerimme ottivat osaa yleiseen Siveellisyyskongressiin. Me näimme että he ottivat osaa keskusteluun vakavalla ja myötätuntoisella harrastuksella. Tämän harrastuksen vastakohtana on se epäinhimillinen tapa millä naistelefonisteja on kohdeltu ja tämä kohdeltu ei voi olla synnyttämättä meissä katkeria ajatuksia. Eikö herrojen ministerien pitäisi vähän enemmän huolehtia kunniallisten naisten kohtalosta, ennenkuin he ryhtyvät huonojen naisten parantamiseen? Langenneiden naisten kohottaminen on kyllä kiitosta ansaitseva harrastus, mutta minusta tuntuu vieläkin paremmalta estää rehellisiä naisia lankeamasta.» —

Nämä jalot sanat ennustavat tosiaankin sen uuden ajan koittoa, josta Tri van Diest puhuu.

Samaa aamunkoittoa ennustaa se puhe, jossa Pirmez niminen edusmies Helmikuun 17 p:nä 1881 Belgian edustajakamarissa vaati naisia koskevan lainsäädännön parantamista.

»Lahjakas nainen», hän sanoi, »on epäilemättä tietämättömyyttä, typerää tai raakaa miestä etevämpi, sillä henkevyys on aina ruumiillista voimaa etevämpi, niinkuin henki on aineen yläpuolella. Meidän lakimme loukkaa yleistä oikeudentuntoa antamalla aina ja ehdottomasti miehelle päättämisoikeuden. Minä en usko, että vaimot yleensä olisivat miehiä heikommat ymmärryksen puolesta. Ylemmissä kansankerroksissa lienee se kenties sääntönä, syystä että naisten kasvatusta niissä piireissä aina on kohdistunut pikkuseikkoihin ja heidät on estetty harrastamasta vakavia asioita. Mutta porvarillisissa piireissä on vaimo tavallisesti yhtä taitava ja toimekas kuin mies, ollen useimmiten jo ennen naimistaan tottunut työhön; hän johtaa

monasti tätä työtä taitavammin kuin mies. Miksi siis teemme avioliiton hänelle nöyryytykseksi? Miksi hän ei saa pysyä omaisuutensa määrääjänä? Miksi kiellämme häneltä kaiken laillisen oikeuden lapsiinsa?» — —

Pirmez'in puhe huokuu mitä jalointa myötätuntoisuutta naista kohtaan ja hänen oikeutettua asemaansa kohtaan yhteiskunnassa. Se osoittaa ilahuttavalla tavalla, että yleinen mielipide Belgiassa viimeisien vuosikymmenien kuluessa on tavattoman suuressa määrässä muuttunut mainitussa suhteessa.

Syksyllä 1892 esitti senatori Finet senatille lakiehdotuksen kunnallisen äänioikeuden myöntämisestä leskille, jotka ovat lastensa holhoojina. Kun lapset tulevat täysi-ikäisiksi, eivät äidit sittenkään menettäisi äänioikeuttaan. Kaksi muuta senatoria, Conick ja Crocq, kannattivat avonaisissa kirjeissä Finetin ehdotusta, mutta asia raukesi.

Toisen edistysaskeleen muodostaa arvossa pidetyn »L'Independence Belge» sanomalehden levittämä kiertokirje, jossa se ilmoitti lukijoilleen, että se tästä lähtien tulisi sisältämään kirjoituksia, sellaisten naisten kirjoittamia, jotka ovat saavuttaneet tieteellisen maineen tai tulleet tunnetuiksi loistavasti suoritettujen yliopistotutkintojen kautta. Näistä avustajistaan mainitsi lehti muiden muassa m:lle Popelin'in, m:lle Jeanne Chauvin'in, m:lle Marguerite Gombert'in y. m. Samassa »L'Independence Belge'n» numerossa oli m:lle Popelin'in kirjoittama artikkeli, jossa käsiteltiin naisen oikeudellista asemaa niissä maissa, missä *Code Napoléon'*ia seurataan lakina.

Viime aikoina näyttää siltä kuin naisasia Belgiassa olisi joutunut melkein kokonaan sosialismin vaikutuksen alaiseksi. Sosialismin edustajat lainsäätäjäkunnassa, Vandervelde, Wanfercée-Baulet, Demblon y. m., ovat saattaneet päiväjärjestykseen ehdotuksia naisen valtiollisesta äänioikeudesta, laillistetun prostitutsionin kieltämisestä ja muista uudistuksista. Sosialistit ovat myös väsymättä toimineet naisjärjestön aikaansaamiseksi. Jo useita vuosia sitten kuului Gentin 9,600:sta kutomateollisuuden alalla työskentelevästä naisesta noin 2,700 miehisiin ammattiyhdistyksiin. Vuonna 1899 pidettiin ensimmäinen sosiali-

demokratisten työläisnaisten kongressi Charleroissa. Gentin kongressin jälkeen v. 1901 perustettiin työläisnaisyhdistysten kansallisiitto, jolla on haaraosastoja maaseudulla ja keskushallinto Brüsselissä. Sen johtajina ovat neidet E. Claeys ja Pierson-Lothier de Roux. Niinkuin sosialidemokratiset puolueet muissakin maissa ovat Belgiainkin sosialidemokratit ottaneet ohjelmaansa naisten työn kieltolakikysymyksen. Muita kieltolakeja ei kuitenkaan vielä ole olemassa kuin se, etteivät lapsensynnyttäjät saa ryhtyä työhön heti synnyttämisen jälkeen. Vaikka sosialistit epäilemättä ovatkin ansiokkaasti ajaneet uudistustyötä naisen asemassa, on tämä yhtyminen valtiollis-sosialiseen puolueeseen tuottanut vaikeuksiakin. M. m. päättivät työläisnaisten yhdistykset eräässä kongressissaan, etteivät he vaadi äänioikeutta naisille ennenkuin miehet ovat saaneet yleisen äänioikeuden, »jott'ei heidän vaatimuksensa viivyttäisi mainittua uudistusta.»

Klerikalit ovat hekin oppineet sosialisteilta, etteivät naiset ole halveksittavia apujoukkoja puolueille. He ovat sentähden viime aikoina kovasti agiteranneet työläisnaisten järjestöjen perustamiseksi, joita järjestöjä puolue koettaa saada vaikutusvaltansa alaiseksi. Tulos tästä on tietymätön; mutta kaikessa tapauksessa on se naisille alkuharjoituksena järjestymiseen ja politiikkaan, joka harjoitus ei ole halveksittava.*)

---

*) Handbuch der Frauenbewegung. — The English Woman's Review y. m.

VII.

Sweitsi.
Johdanto.

Aina viime aikoihin asti mainitaan uudemmassa naisasia-kirjallisuudessa aniharvoin jotain *Sweitsistä*. »Tämä maa on», kuten yksi sen etevistä naisista kerran huomautti, »esiintynyt pikemmin naisasialiikkeen välinpitämättömänä tai pisteliäänä katselijana kuin osanottajana.» *) Tämä johtunee etupäässä siitä, että maan asukkaat elävät uskontoon, yhteiskuntajärjestykseen ja kansallisuuteen nähden niin erilaisissa olosuhteissa. Kullakin Sweitsin 25 kantonilla oli vuoteen 1874 omat lakinsa, joita ainoastaan sen omalla alueella noudatettiin ja joita rajakantonin asukkaat usein kummeksien arvostelivat. Uuden valtiosäännön kautta tehtiin tosin suuri osa näistä erikoislaeista yhdensuuntaisiksi, mutta kunkin kantonin uskonnolliset ja yhteiskunnalliset olot painavat vielä tänäpäivänäkin noihin lakeihin oman erikoisleimansa.

Vaikka koulunkäynti esim. on pakollinen koko maassa, noudattavat katoliset kantonit tätä lakia paljoa laimeammin kuin protestantiset. Tästä johtuu, että viimeksi mainitut kaikissa valistuskysymyksissä vievät voiton katolilaisista kantoneista. Mutta protestantistenkin kantonien kesken vallitsee tässä kohden suuri erilaisuus. Niinpä on esim. Genève, jonka asukkaat suurimmaksi osaksi polveutuvat niistä pakolaisista, joilla on ollut huomattava asema viimeisten vuosisatojen uskonnollisissa ja vallankumouksellisissa liikkeissä, aina ollut etumaisimpana protestantisista kantoneista.

---

*) Marie Goegg Theodore Stantonin kirjassa »The Woman Question in Europe».

Yleensä on tapojen ja katsantokantojen erilaisuus maassa niin suuri, »että ainoastaan yksi tunne on yhteinen kaikille kantoneille, nimittäin liittolipun kunnioittaminen». On sen tähden sanottu Sveitsistä, että jokaisella uudistustyöllä siellä ei ole yksi vaan kaksikymmentäviisi vaikeutta voitettavina. Tämä täytyy myös sovelluttaa uudistustyöhön naisen aseman parantamiseksi. Tosin on kaikkina aikoina löytynyt etevä naisia, joiden elämäntyötä on ihailleen tunnustettu hyväntekeväisyyden, kirjallisuuden ja taiteen alalla, kuten esim. madame Necker, madame de Staël — jotka kumpikin olivat Vaudin kantonista — paronitar Montolieu y. m. Mutta Sveitsissä ei oitu taipuvaisia tunnustamaan naisten kansalaisoikeuksia. Pidettiin anglosaksilaisten naisten pyrintöjä suurimpana vallattomuutena. Aniharvat käsittävät miten epäjohdonmukaista se on, että Sveitsin tapainen tasavalta kieltää naisilta oikeuden valitsemaan lainsäätäjiä ja ottamasta osaa kunnallisten olojen järjestämiseen.

Vanhemmilta ajoilta on kuitenkin paljon merkkejä pantavaa. 1600-luvulla kirjoitti Hortensia Gugelberg von Moos, syntyisin von Salis, kirjan nimeltä »*Konversations*», jossa vaaditaan uudistuksia naisen asemassa. Vuonna 1774 perusti Leonhard Usteri Zürich'issä ensimmäisen tyttökoulun, joka sittemmin neiti Susanna Gossweiler'in johdolla kehittyi aikansa mallilaitokseksi ja jonka esimerkin mukaan samanlaisia kouluja perustettiin Bernissä, Baselissa, Churissa ja Aaraussa. Vuonna 1806 perusti Pestalozzi, joka aina puolusti molempien sukupuolten yhtäläistä oikeutta korkeampaan kasvatukseen, tyttö-institutin Yverdoniin. Pestalozzi tahtoi kuitenkin, että tytön kasvatuksessa hänen vastainen äitiytensä oli otettava huomioon. Sitävastoin kehitti hänen seuraajansa Rosette Kasthofer hänen laitostaan siihen suuntaan, että se aikaansa nähden pani sängen suurta painoa siihen, että tyttö kasvatettaisiin kykeneväksi elättämään itseään siltä varalta ettei hän joutuisi naimisiin. Sekä neiti Kasthofer (sittemmin rouva Niederer) että Josephine Stadlin 1840-luvulla ja Lina Beck-Bernard 1860-luvulla julkaisivat kirjoituksia naiskasvatuksesta ja naisen asemasta. Jo 1840-luvulla pidettiin suuri naiskokous, josta oli seurauksena nais-Gripenberg, Naisasian kehitys. — 13

seminarin avaaminen v. 1847. 1860-luvulla puolusti J. J. Binder parannettua naiskasvatusta, ammattikasvatusta ja naisten toimintalan laajentamista. Mutta hänen kirjoituksiaan pidettiin niin radikaalisina että sanomalehdet ja pilalehdet säälimättä hyökkäsivät hänen kimppuunsa. Naiset vaikenivat, sensijaan kuin heidän olisi pitänyt puolustaa ja kiittää häntä. »Sukupuoli, joka vuosisatoja on ollut poissuljettu julkisesta elämästä, ei kohta ole sellaisen tehtävän tasalla», huomauttaa »Handbuch der Frauenbewegung», josta tämä on otettu.

**Järjestetty
naisasiatyö.**

Kuten edellisistä luvuista näkyy, ilmeni 1860-luvulla useimmissa maissa liike naisen aseman kohottamiseksi. Tai, kuten eräs ranskalainen kirjailijatar on sanonut, »julkisen oman tunnon samanaikainen herääminen». Väre tästä liikkeestä kohtasi Sveitsiäkin.

Marie Goegg, Genèvestä kotoisin oleva sveitsitär, saksalaisen valtiollisen pakolaisen vaimo, oli opintojen kautta ja oleskellen eri maissa tullut huomaamaan, että uudistus hänen sukupuolensa asemassa oli välttämätön. Maaliskuussa 1868 julkaisi hän herätyshuudon, jossa kehoitti kaikkien maiden naisia yhtymään kansainväliseen liittoon yhteisten etujen edistämiseksi. Herätyshuuto sai kannatusta, ja saman vuoden Heinäkuussa perustettiin »*L'Association Internationale des Femmes*» niminen yhdistys, jonka puheenjohtajaksi tuli rouva Goegg. Yhdistys lähetti ensimmäiseksi toimekseen kiertokirjeen kansainväliselle rauhanliitolle, jossa pyydettiin että naisten sallittaisiin ottaa osaa Bernissä, saman vuoden syyskuussa, pidettävään rauhankongressiin. Rauhanliitto vastasi, että naiset mielellään saisivat olla osallisina kongressin neuvotteluissa, tekipä vielä senkin lisäyksen, että kongressin viimeinen päivä oli varattava heille, jotta he silloin saisivat esittää toivomuksensa yleisölle. Rauhanliiton presidentti, Gustave Vogt, eräs arvossa pidetty lakimies ja sanomalehtikirjailija Bernissä, lisäsi omasta puolestaan, »ett'ei liiton vastaus aiheutunut ritarillisuudesta, vaan siitä vakaumuksesta, että naisten toivomukset olivat oikeutettuja».

Vastausta tervehdittiin ilolla, ja äsken perustettu naisyhdistys valitsi rouvat Goeggin ja Barketin — jälkimäinen kotoi-

sin Lyonista — edustajikseen. Vaikka Bernin yleisö kokonaisen viikon oli seurannut rauhankongressin keskusteluja, täyttyi kokoushuone viimeiseen paikkaan sinä iltapäivänä, jolloin naisten tuli esiintyä. Sanoma tästä esiintymisestä oli kulovalkean tapaan levinnyt kaupungissa. »Nyt saamme kuulla naisten puhuvan. Sepä naurettavaa!» kuului kaikkialla. — Mutta — sanoo rouva Geogg — se ei ollutkaan naurettavaa vaan kaunopuheista. Esitetyt tosiasiat puhuivat itse puolestaan niin voimakkaasti, että kuulijat hämmästyivät. Ei mikään ääni kohonnut naisia vastustamaan. Päinvastoin kannattivat heitä useat eri maiden puhujat, ja kokous teki päätöksen, jonka mukaan naiset tästä lähtien saivat tulla liiton jäseniksi.

Tämä nuoren naisasiayhdistyksen ensimmäisistä ponnistuksista johtuva loistava tulos toi monta jäsentä sen piiriin. Vuodesta 1868—1870 oli yhdistys vilkkaassa toiminnassa ja perusti 15 haaraosastoa Sveitsin alueella. Yhdistyksen ensimmäinen vuosikertomus osoitti, että se m. m. oli jättänyt anomuksen Sveitsin liittoneuvostolle, naisen asemaa koskevan lainsäädännön parantamiseksi, (joka kuitenkin jätettiin varteenottamatta), sekä samansuuntaisen anomuksen Espanjan cortes'eille. Anomusta julkiluettaessa evästi sitä kuuluisa cortes-jäsen Emilio Castelar kauniilla puheella. Yhdistys oli myös jättänyt anomuksen Italian edustajakamarille korkeampien tyttö-alkeskoulujen perustamisesta, anomuksen Génèven kaupungin valtuustolle turvakodin perustamisesta armottomille tytöille ja yhden anomuksen Englannin parlamenttiin ohjesääntöisen haureuden kieltämisestä; viimeksi mainittuun anomukseen oli Englannin federaationi-yhdistyksenkin yhtynyt.

Saksan ja Itävallan naisasiayhdistykset kohdistivat alussa — ja myöhemminkin — miltei kaiken toimintansa naisen kasvatuksen ja työkyvyn kohottamis-kysymykseen; Sveitsin naisyhdistys taas otti alun pitäen naisen valtiolliset oikeudet ohjelmaansa. Tämä johtui kuitenkin pikemmin yhdistyksen johtajan, rouva Goeggin, personallisesta vapaudenrakkaudesta kuin Sveitsin naisten myötätuntoisuudesta. Sillä pian näyttäytyi, etteivät he olleet kypsyneet ajamaan tätä asiaa. Rouva Goeggin

»*Journal des femmes*» nimisen aikakauskirjan täytyi muuttaman kuukauden perästä lakata ilmestymästä, ja kun rouva Goeggin, saksalais-ranskalaisen sodan alkaessa 1870, oli pakko valtiollisista syistä väistyä puheenjohtajan paikasta, hajosi yhdistys. Sota, joka tuotti Sveitsille monta rettelöä ja paljon levottomuutta, myötävaikutti sekin tuohon hajoamiseen.

Kaksi vuotta myöhemmin kokoonkutsui eräs rouva de Rued Bernissä joukon naisia, jotka vastoinkäymistenkin aikana olivat pysyneet harrastuksilleen uskollisina. He perustivat »*Solidarité*» nimisen yhdistyksen, jonka tarkoitus ilmenee jo nimestäkin: yhdistää naisia yhteistyöhön yhteishyvän edistämiseksi. Rouva de Rued valittiin yhdistyksen puheenjohtajaksi ja johtokunta asettui Berniin. »*Solidarité*» alkoi viipymättä vaikutuksensa. Se perusti haaraosastoja ja jätti 1873 anomuksen Vaud'in kantonali-neuvostolle naimattoman naisen täysivaltaisuudesta. Anomus saavutti kannatusta ja uudistus toteutui. Valitettavasti täytyi rouva de Ruedin terveyssyistä luopua puheenjohtajatoimestaan. Tosin onnistui »*Solidarité'n*» saada rouva Goegg johtajakseen, mutta kun tämäkin v. 1880 oli pakoitettu luopumaan toimestaan, hajosi yhdistys. Sen äänenkannattajakin, »*Le bulletin de Solidarité*», lakkasi ilmestymästä.

Jäähyväispuheessaan lausui puheenjohtaja:

— »Vaikka me täydellä syyllä apein mielin ajattelemme pyrintöjemme voimattomuutta, tulee meidän kuitenkin kiitollisuudella muistella sitä aikaa, jolloin yhdessä työskentelimme. Työmme on ollut valmistavaa laatua. Emme saa joutua epätoivoon, vaikei meidän ole sallittukaan nähdä sen hedelmiä.» —

Sen jälkeen ei Sveitsissä kotvaan aikaan tehty mitään varsinaista järjestettyä naisasiatyötä. Rouva Goegg kirjoittaa tästä asiasta 1884:*)

»*Solidarité'n*» hajottua ei ole olemassa mitään järjestöä naisasian edistämiseksi. Mikä on syynä Sveitsin naisten välinpitämättömyyteen asiassa, joka niin likeisesti koskee heitä itseään

*) The Woman Question in Europe by Theodore Stanton.

ja koko ihmiskuntaa? — — Lähimpänä syynä lienee maamme pienuus. Suurissa maissa, kuten Amerikassa ja Englannissa, eivät ihmiset ole niin moitteen ja muistutusten alaisia kuin pienessä maassa, jossa rauhallinen yhteistyö tässä kohden kohtaa suurempia vaikeuksia. Sveitsi on pienten kaupunkien ja suurten maalaiskylien kokoonpanema ja sitä haittaa kaikki se pikkumaisuus, mikä tästä on seurauksena. Lisäksi tulee sekin seikka, että naisemansipatsionin käsite suuren yleisön silmissä merkitsee jotakin epäsiiveellistä. Sanomalehtemme asettuivat alun pitäen vihamieliselle kannalle tuota uutta liikettä kohtaan ja riensivät esittämään muiden maiden yhteiskunnallisen elämän varjopuolia muka naisemansipatsionin seurauksina. Se tahra, millä he siten likasivat työtämme, syöpyi tietämättömien ja välinpitämättömien ihmisten käsityskantaan, ja sentähden oli meidän pakko välttää »emansipationin» nimeäkin ja sen sijaan käyttää lausepartta »sama oikeus kaikille». Sveitsiläiseltä naiselta on vaadittu paljon moralista rohkeutta ja palavaa velvollisuudentuntoa, ennenkuin hän on voinut julkisesti asettua naisasiaa kannattamaan. Meillä ei ole kukaan etevä filosofi eikä tiedemies eikä valtiomies ryhtynyt naisen asiaa puolustamaan. Yksin on meidän täytynyt työskennellä. Meidän yksinäisyytemme on ollut täydellinen.»

Näihin rouva Goeggin mainitsemiin syihin lienee lisätävä sekin seikka, että Sveitsi siihen aikaan oli tulvillaan valtiollisia pakolaisia kaikista maista. Se oli sitäpaitsi kaikenlaisien vallankumouksellisten, nihilististen, sosialististen ja vapaa-kirkollisten liikkeiden ahjona. Niistä ovat sosialismi ja pelastusarmeija voittaneet puoleensa joukon kannattajia naisten piiristä. Heitä on niin kauvan kasvatettu siihen käsitykseen, että heidän on lupa elää ainoastaan muiden hyväksi, ja näin ollen antautuvat he helposti jokaisen liikkeen valtaan, joka vain vetoo heidän itsekieltämiskykyynsä ja heidän armeliaisuuteensa armottomia ja viheliäisiä kohtaan. Tästä ei kai ole mitään sanottavaa, elleivät heidän omat pyhimmät etunsa sen kautta tulisi syrjäytetyiksi, — edut, joita laiminlyötäessä ihmiskunta ei koskaan saavuta yltyleistä tasapainoa, teh-

köön se muuten mitä tahansa uskonnollisen ja yhteiskunnallisen elämänsä uudistamiseksi.

Sweitsissä vallitsi tähän aikaan sellainen välinpitämättömyys naisasiharrastuksia kohtaan, että sen vertaista tuskin tavataan samalla sivistyksen asteella olevissa maissa. Sweitsin naiset ovat jossain määrin prosallisia ja ajatustavaltaan hitaita; näytti siis mahdottomalta herättää heissä mielenkiintoa muuhun kuin elämän jokapäiväisiin harrastuksiin — niin kohta kuin asia koski heidän omaa sukupuoltaan. Hyväntekeväisyyden alalla olivat he sitä vastoin yhä edelleen johtavassa asemassa. Sveitsi on useiden ihmisystävällisten harrastusten keskuspaikkana. Siellä syntyi muun muassa 1860-luvulla »punaisen ristin aate», joka suuremmoisella tavalla on parantanut sairaanhoitoa sodassa; monta muuta siunausta tuottavaa harrastusta mainitsematta. Niihin ovat naiset sellaiset kuin rouvat Vernet, Aimé-Humbert, Munier-Romilly y. m. toimekkaasti ottaneet osaa.

»Brittiläisen ja Yleisen Federatsionin» keskushallitus oli Genèveässä ja toimi M. Aimé Humbertin johdolla varsin tarmokkaasti vastustaessaan ammattihaureutta; se ei kumminkaan lausunut mielipidettään muista kaksinaismoralin periaatteen muodoista, enempää kuin muistakaan naisasian harrastuksista. Oli olemassa yhdistys, joka monta kertaa vaati tarmokkaita toimenpiteitä naisten työkyvyn kohottamiseksi, nimittäin »*La Société Suisse d'utilité publique* (Sveitsiläinen yleishyödyllinen seura). Se vastusti kuitenkin naisen yhteiskunnallista samanarvoisuutta miehen rinnalla.

Järjestetyn
naisasiatyön
jälleenherää-
minen.

Lienee ollut 1890-luvun alkupuolella kun herääminen vähitellen alkoi näyttäytyä järjestetyn naisasiatyön alalla. Niinpä mainitaan, että Genèveässä v. 1891 perustettiin »*l'Union des femmes*» (Naisten unioni) niminen yhdistys ja v. 1892 Bernissä eräs »Naisten komitea». Mutta vasta kansallisen näyttelyn jälkeen, joka pidettiin Genèveässä 1896, pääsi asia suurempaan vauhtiin. Tähän näyttelyyn oli nimittäin Bernin komitea valmistanut selonteon naisten hyväntekeväisyysyhdistyksistä Sweitsissä ja siitä selveni, että 5,695 yhdistystä, laitosta, koulua y. m

oli tuloksena naisten toiminnasta tällä alalla. Tästä rohkaisuina pitivät naiset näyttelyn johdosta samaan aikaan kongresseja Genèveissä, Zürichissä ja Bernissä, joissa he keskustelivat toivomuksistaan. Muodostettiin pysyväinen kansalliskomitea valvomaan naisten etuja, jonka puheenjohtajaksi tuli neiti Camille Vidart. Nyt perustettiin naisasiayhdistyksiä toinen toisensa perään Lausanneen, Genèveen, Zürichiin ja Berniin y. m. Vuonna 1900 muodostivat yhdistykset »*Bund schweizerischer Frauenvereine*» eli Sveitsiläisten naisyhdistysten liiton, johon v. 1901 kuului 26 yhdistystä ja 9,500 jäsentä ja joka liittyi kansainväliseen naistenliittoon. Ensimmäisessä yleisessä kokouksessaan vaati sveitsiläisten naisyhdistysten liitto vaimolle täysivaltaisuutta ja omistusoikeutta, kovennettua rangaistusta siveellisyysrikoksista lapsia kohtaan ja parempia suojelulakeja alaikäisille työntekijöille tehtaissa ja työpajoissa. Pidetään suurena voittona sitä seikkaa, että liitto saa lähettää edustajan siihen lakivalmistuskomiteaan, joka valmistaa ehdotusta yhteiseksi siviililaiksi koko Sveitsiä varten. Johtavien naisten joukossa mainittakoon, paitsi Camille Vidartia, rouvat E. Boos-Jegher, Marguerite Duvillard, M. J. Albert. Rouva Kempin, jolla kauan oli etevä sija, on nyttemmin kuollut.

Työläisnaiset alkoivat järjestyä 1880-luvulla rouva Guillaume Schackin aloitteesta. (Katso Saksaa käsittelevää lukua). Vuonna 1890 pidettiin suuri sveitsiläinen työväenkokous, jonka jälkeen perustettiin työläisnaisten yhdistysten keskusliitto, jonka tarkoituksena oli niinhyvin hankkia heille sosialipolitillisiä tietoja kuin parantaa heidän taloudellista asemaansa. Alusta pitäen ovat työläisnaiset liittyneet sosialidemokrateihin ja saaneet heiltä ohjauksia. Työmiehet ovatkin kaikin tavoin yllyttäneet heitä järjestymään, ja julkisesti on lausuttu, »että miesten vaarallisimmat kilpailijat työssä ovat ei-järjestyneet työläisnaiset». Mutta joskus saa miesten hyväntahtoisuus muodon, joka on naisille kerrassaan vaarallinen. Niinpä lähetti vuonna 1889 viisitoista kirjaltajaa anomuksen Bernin liittoneuvostolle, että naisia kiellettäisiin tulemasta kirjaltajiksi, »koska tämä ammatti

on heidän terveydelleen vaarallinen». Anomus jätettiin huomioon ottamatta. *)

Tähän asti ovat sosialidemokratiset naisyhdistykset yhtyneet naisasiayhdistysten kanssa työhön ainoastaan siveellisyystyössä ja parempien suojeluslakien aikaansaamiseksi lastentyössä.

Naiskasvatus.

Kansanvalistus on Sveitsissä erittäin hyvällä kannalla ja naisetkin ovat tulleet sen eduista osallisiksi. Muun muassa perusti Génèven kanttoni jo 1850-luvulla jonkinlaisia korkeampia tyttökouluja. Mutta kun nämä ja muut nais-oppilaitokset eivät valmistaneet oppilaitaan yliopistoihin eivätkä toimineet sellaisella tarkoituksenmukaisella ohjelmalla kuin poikakoulut, ovat ne vähitellen suistuneet suunniltaan. Ne ovat osaksi muodostuneet pensionateiksi, etupäässä muukalaisia varten, ja pääasiana on niissä kielten ja kaikenlaisten taitojen oppiminen. Osaksi ne eivät ole pysyneet aikansa tasalla, jonkatähden niiden antama kasvatus kyllä saattaa olla erinomainen, kunhan sitä vain ei vaadita korkeampien ja ammattiopintojen valmistukseksi, jolloin se ei ole miksikään hyödyksi. Tästä seuraa, ettei näiden koulujen oppilaita, heidän jatkaessaan opintojaan yliopistoissa, useinkaan pidetä miehisten ylioppilaiden veroisina, »joiden tiedot ovat arvosteltavat korkeamman mittakaavan mukaan». **)

Vuonna 1872 jätettiin rouva Goeggin ja »Solidarité» yhdistyksen toimesta Génèven yliopistoon anomus, jossa pyydettiin naisille pääsöä tähän korkeakouluun. Anomukseen suostuttiin. Vuonna 1873 avattiin Zürichin yliopisto ja v. 1878 Neufchâtel'in yliopisto naisille. Viimeksi mainitussa yliopistossa ovat aniharvat naiset käyttäneet tätä oikeuttaan. Vuonna 1883 oli ainoastaan yksi ainoa nainen suorittanut ylioppilastutkinnon, 15 oli kuunnellut luentoja yleisessä historiassa ja kirjallisuudessa. Samana vuonna oli 21 naista harjoittanut opintoja Génèven yliopistossa; niistä 8 lääketieteellisessä ja 12 fyysis-matematisessa tiedekunnassa. Yleensä on

*) Handbuch der Frauenbewegung.

**) Professori Pflüger Bernin yliopistossa. Katso Sveitsiä koskevaa lukua »The Woman Question» nimisessä teoksessa.

tehty se huomio, että naiset enimmäkseen harjoittavat luonnon- ja lääketieteellisiä opintoja.*) Zürichissä ovat naisylioppilaat parhaasta päästä ulkomaalaisia. Kaikkiaan oli Sveitsin yliopistoissa 238 naisylioppilasta, mutta heistä oli ainoastaan 21 sveitsitärtä.

Yleensä ovat yliopistot osoittaneet naisille suurta huomaavaisuutta ja hyväntahtoisuutta ja moneen kertaan kysyttäessä tunnustaneet, ettei naisten läsnäolo ole tuottanut niille mainittavia häiriöitä. Sitä vastoin näyttävät useat yliopistonopettajat surkutelleen naisten valmistavan tietomäärän puutteellisuutta, päättäen lausunnoista, joita Theodore Stanton on koonnut »The Woman Question in Europe» nimisessä teoksessaan.***) Sveitsin naiset eivät valitettavasti myöskään ole käyttäneet hyväkseen tarjolla olevia etuja, kuten ylempänä mainituista numeroista ilmenee. Tri Emily Kempin kirjoittaa tästä 1892 seuraavasti:

»Naiset meillä eivät vähäkään harrasta yleisiä asioita. Erehdytään, jos luullaan, että meillä on monta etevää edustavaa naista, siitä syystä että naiset saivat luvan harjoittaa yliopistolaisia opintoja. Liikkeen panivat oikeastaan alkuun muukalaiset naiset, jotka saivat luvan harjoittaa opintoja meillä, kun tiedettiin etteivät he jää maahamme asumaan.» —

Nämä nyt mainitut asianhaarat osoittanevat, ettei monikaan nainen vielä ole antautunut opin tielle, vaikka se onkin heille avoinna. Jo noin 35 vuotta sitten oikeutettiin naiset

Nainen opin
tiellä.

*) Samanlainen havainto ranskalaisten yliopistojen suhteen saattoi tuon tunnetun korkeamman naiskasvatuksen harrastajan M. Ernest Legouvé'n 1883 lausumaan seuraavaan tapaan:

»Nais-ylioppilaiden kirjoituskokeita tarkastaessa astuu esiin omituinen asianhaara. Tavallisesti ovat fyysis-matematiseen ja lääketieteelliseen tiedekuntiin kuuluvien ylioppilaiden ainekirjoitukset parempia kuin niiden, jotka kuuluvat historiallis-kielitieteelliseen tiedekuntaan. Tämä tosiasia näyttää vastustavan sitä yleistä olettamusta, jota minäkin tähän asti olen kannattanut, sitä nimittäin, että matematiikka ja n. s. abstraktiset tieteet ovat poistettavat naisten kasvatuksesta, koska ne eivät sovellu naisjärjen luonteeseen. — Me olemme erehtyneet.»

***) Sivu 388 ja 389.

harjoittamaan lääketieteellisiä opintoja ja toimimaan lääkäreinä samoilla ehdoilla kuin miehetkin. Vuonna 1893 oli kymmenen naista suorittanut täydelliset lääkeopilliset tutkinnot.

Lainopillinenkin ura on avoinna naisille. Vuonna 1892 määrättiin rouva Emily Kempin lakitieteen dosentiksi Zürichin yliopistoon. *) Rouva Kempin oli lakitieteen tohtori ja asianajajan ammatin harjoittaja. Hän oli tunnettu perusteellisista tiedoistaan ja on muun muassa julkaissut oivallisen pienen teoksen Saksan naisen laillisesta asemasta (katso Saksaa koskevaa lukua).

Muutamit Sveitsin naiset ovat myös, joskin harvoin, saaneet palkintoja eri tieteiden harjoittajina. Niinpä sai neiti Louise Müller 1891 korkeimman palkinnon vertailevaa kasvi-anatomiaa käsittelevästä esityksestä; kilpailu on Zürichin yliopiston toimeenpanema.

Nainen käytöllisillä aloilla.

Noin kolmekymmentä vuotta on naisia käytetty postin ja telegrafin palveluksessa. Muuten käytetään heitä kirjanpitäjinä, puotipalvelijoina y. m. He saavat kuitenkin aina pienemmän palkan kuin miehet. Kouluissa pannaan suuri paino naisten käsitöihin, jonkatähden sveitsittäret yleensä ovat tunnetut taitavuudestaan tällä alalla. Vuonna 1895 oli naisten lukumäärä pumpulitehtaissa 50,9 $\%$, pellavatehtaissa 73,8, muissa kutomatehtaissa 67,0, silkkitehtaissa 81,9, silkkinauhatehtaissa 76,8, kenkäteollisuuden alalla 50,9, tupakkatehtaissa 73,1, paperitehtaissa 39,1, kellosepän- ja kultasepän ammateissa 34,2 $\%$. Monen käsityöammattin esim. kello- ja hansikkateollisuuden alalla käytetään naisia. Naisten työalat eivät Sveitsissä ole niin täysiä kuin muissa maissa, osaksi siitä syystä, että sveitsittäret vanhan tavan mukaan siirtyvät ulkomaille lastenhoitajina ja kotiopettajattarina, osaksi siitä syystä, että suunnaton turistitulva vuosittain tuopi maahan suuret rahamäärät ja rikastuttaa juuri niitä kansanluokkia, joiden keskuudessa kurjuus suurissa sivistysmaissa aikaisemmin on ilmestynyt.

*) Kun Zürichin sanomalehdet kertoivat rouva Kempinin väitöksestä, sanoivat he puhujan esiintyneen naisellisen rakastettavasti, mutta valittivat, että hänen esitelmänsä oli sukupuoleton!

Code Napoléon on Sveitsin yleisenä lakina. Sitä on kuitenkin viimeisten vuosikymmenien kuluessa monissa kohdin muutettu vapaamieliseen suuntaan. Oikeastaan on tämä tapahtunut etupäässä Génèvessä, joka kantoni, kuten tiedetään, aina on ollut tunnettu vapaamielisistä harrastuksistaan. Kun Napoleonin lait tämän vuosisadan alussa astuivat voimaan Sveitsissä, tuli naimaton nainen vajavaltaiseksi koko elämänsä ajaksi kaikissa kantoneissa, paitsi Génèvessä, jossa hän, kuten ennenkin, oli täysivaltainen päästyään 25 vuoden ikään. Génèvessä oli nainutkin nainen oikeutettu tarkastamaan omaisuutensa hoitoa ja panemaan pankkiin ja ottamaan sieltä rahoja, tarvitsematta siihen miehensä lupaa tai valtakirjaa. Kun Ranskassa astui voimaan laki, joka ei sallinut vaimon hakea avioeroa muussa tapauksessa kuin että mies piti rakastajatartaan aviopuolisojen yhteisessä kodissa, silloin säilytti Génève avioeroa myöntävän lakinsa. Tämän nojalla saapi avioerossa oleva vaimo takaisin omaisuutensa ja voipi myös saada täyden oikeuden lapsiinsa; viimeksi mainittu oikeus riippuu kuitenkin avioeron syistä ja laadusta. Yleensä myöntää laki Génèven naisille enemmän oikeuksia kuin heidän sisarilleen Sveitsin muissa kantoneissa. Vuonna 1881 astui kuitenkin voimaan koko Sveitsiä koskeva laki, jonka nojalla naimaton nainen on täysivaltainen tultuaan 21 vuoden ikään. Vuodesta 1893 perii poika ja tytär yhtä paljon. Zürichissä ovat naiset vaalikelpoisia koulukommissioineihin ja vaivahoitohallituksiin. Vaudin kantonissa on naisilla vapaakirkollisissa seurakunnissa äänioikeus. Uudistukset naidun naisen aseman parantamiseksi vaimona ja äitinä, naisammattitarkastajien asettaminen y. m. ovat vielä pelkkiä toivomuksia. Naisten työn kieltolakeja on olemassa Sveitsissä, mutta tämä kieltolainsäädäntö ei vielä ole tuottanut naisille sannottavia vaikeuksia, koska maa on niin varakas, koska naiset ovat enemmistössä ammattien alalla ja koska heidän ammattaitonsa on niin etevällä kannalla.

Naisen asema lain edessä.

VIII.

Venäjä.
Johtavaa his-
torikia.

Jos tosiasioihin perustuva esitys naisasian nykyisestä tilasta eri maissa yleensä on vaikea, niin koskenee se ensi sijassa *Venäjää*. Tämä johtuu osaksi niistä omituisista asianhaaroista, jotka vaikeuttavat jokaista venäläisten olojen kuvausta, mutta se johtuu myös maan suuruudesta, joka puolestaan vaikeuttaa jokaisen yksityisen olotilan yhtenäistä kuvaamista, ja lopuksi johtuu se siitä tosiasiasta, että epäjohdonmukaisuuksia naisen asemassa tavataan Venäjällä vielä enemmän kuin muissa maissa.

On tunnettu, että vaikka Venäjä varsin vähän on kokenut vaikutusta ritariajasta ja sen naispalveluksesta, vaan päinvastoin aina on ollut idästäpäin tulleiden vaikutusten alaisena, harvassa maassa on ollut niin monta naista, joiden nimet suorastaan liittyvät sen historialliseen toimintaan.

Professori E. G. Palmén lausuu tästä (Koti ja Yhteiskunta n:o 2. 1891):

»Muinainen Itä-Rooman eli Byzantinolainen valtakunta sekä Venäjä ovat olleet Europan vartijoina itää kohti; niiden olot ovat tavallisesti muodostuneet itämaalaisten kaavojen mukaan. Naisten asema on myöskin saanut siitä tuntea seuraukset. Käsitys naisen alemmuudesta on niissä maissa ollut juurtuneempi kuin koko muussa Europassa. Ja sittenkin naisten mielipiteet toisinaan pitkiksi ajoiksi ovat vaikuttaneet mainittujenkin maiden historiassa, kääntäen kehitystä uusille urille.

— — Puoleksi tarujen alaan kuuluva pyhä Olga, »viisain kaikista ihmisistä», sekä byzantinolaiset keisarin tyttäret Anna, Wladimir pyhän puoliso ja Iivana III:n puoliso Sofia Paleologa ovat kukin aikanaan vaikuttaneet hyvin tuntuvasti Venäjän kohtaloon. — Vuosina 1533—38 leskitsaritsa Helena Glinska

hallitsi suuremmalla taidolla kuin pitkiin aikoihin ennemmin tahi myöhemmin mikään mies.

— — Seitsemännentoista vuosisadan alussa ensimmäisen Valhe-Dmitrin puoliso, puolalainen Marina, tuntuvasti vaikutti aikansa tapahtumiin ja saman vuosisadan lopulla, jolloin Venäjällä yhtäaika oli kaksikin tsaaria, heikkojärkinen Iivana ja alaikäinen Pietari, oli heidän nerokas sisarensa Sofia Aleksejewna itse asiassa se, joka piti valtio-ohjokset käsissään. — — Ylen pienet väliajat pois luettuina, jolloin Pietari II ja Pietari III nimeksi hallitsivat, on Venäjä yhtä mittaa Pietari suuren kuolemasta Paavalin valtaistuimelle nousuun asti, siis seitsemän vuosikymmentä, ollut naisten hallittavana. Katarina I — — — saavutti leskitsaritsana vallan. Anna Ivanowna, joka ei ollut oikeutettu perimään Venäjän kruunua, tuli Romanow-suvun viimeisen miespuolisen jäsenen kuoltua keisarinnaksi. — — Aikoina jolloin useimmat venäläiset vain tahtoivat palata vanhan Venäjän ja Moskovan oloihin, — — asetti hän saksalaiset maan hallitsijoiksi ja jatkoi suuren Pietarin politiikkaa. Hänen seuraajansa, Anna Leopoldowna, joutui yltyvän saksalaisvihan uhriksi, mutta hänen sijaansa tuli jälleen nainen, Pietari suuren tytär Elisabeth, jonka hallituskausi ei ollut loistoa ja voittoja vailla. Vihdoin tuli suuri Katarina, joka olematta venäläinen sekä naituna ruhtinaalle, joka ei koskaan voittanut venäläisten rakkautta, saattoi anastaa puolisonsa kruunun ja pitää sen päässänsä kuolemaansa asti, vieläpä sen lisäksi kykeni tekemään valloituksia ja esiintymään venäläisempänä kuin kukaan muu paitsi Pietari suuri.

— — Tosiaankin merkillisimpiä ilmiöitä koko maailman historiassa, että suurvalta, joka vastikään miekalla oli voittanut tunnustetun sijan Europan valtioitten rivissä, ja jonka arvo etupäässä sen sotajoukoista riippui, siten seitsemänkymmentä vuotta naisten hallitsemana jaksoi ylläpitää saavutettua asemaansa ja yhä käydä eteenpäin valloittavana, kehittyvänä!

— — Voisi Venäjän uusimmastakin historiasta saada esimerkkejä, surullisia enemmän kuin ilahduttavia, siitä miten naiset ovat kyenneet kieroteillä saamaan käsiinsä sitä vaikutusta, jota

heille ei ole suoranaisesti myönnetty. Nihilismin historian ope-
tukset, Sofia Perowskajan y. m. naisten nimet ovat kuitenkin siksi
tuoreessa muistossa, ettei tarvitse muuta kuin niihin viitata».

Tämän johdosta voidaan tosin muistuttaa, että useimmat
noista vaikutusvaltaisista naisista vanhemmilta ajoilta ovat olleet
muukalaisia ja ettei heidän vaikutuksensa suinkaan aina ole
ollut siunausta tuottava. Mutta jos niin onkin asian laita, ei
se vähimmäskään määrin heikonna sen tosiasian merkitystä,
että naiset ovat saattaneet kohota sellaiseen valtaan maassa,
jossa heidän sukupuolensa miltei Pietari suuren aikoihin asti
oli itämaalaiseen tapaan lukon taakse teljetty; jossa naiset eivät
nimeksikään saaneet mitään kasvatusta; jossa sananlasku vaati
miestä »rakastamaan vaimoan kuni sieluaan ja ruoskimaan
häntä kuni turkkiaan»; ja jossa isä vielä 17:lla vuosisadalla,
antaessaan tyttärensä miehelleen, osti uuden ruoskan antaakseen
hänelle viimeisen kotikurituksen, jättääkseen sitten ruoskan
miehelle kehoittaen tätä »käyttämään sitä usein ja säälimättä». *)

On muistettava, että naiset Venäjällä olivat itämaiseen
tapaan koteihinsa suljetut, etteivät he saaneet nauttia minkään-
laista kasvatusta eikä seuraelämää. Tavallisesti ei nuori tyttö
saanut mitään oppia; ainoastaan jokunen valistunut pajari salli
tyttärensä käydä papin tai kirkonpalvelijan koulua, jossa tytöt
saivat vähän vihiä opillisen tiedon ensimmäisistä alkeista.
Pietari suuren tultua hallitsijaksi tapahtui tässä kohden muutos.
Hän vaati, että aatelismiesten ja virkamiesten vaimojen ja tyt-
tärien tuli saapua hovijuhliin, määräsi rangaistuksia poisjääneille,
sääsi että tanssi oli pidettävä seurusteluhuvituksena ja vaati
jonkun verran europalaista sivistystä molemmilta sukupuolilta.
Tästä oli luonnollisena seurauksena, että kodeissa ruvettiin hie-
man entistä enemmän pitämään huolta tyttärien kasvatuksesta.
Valitettavasti joutui tämä kasvatustapa miltei kokonaan länsieuro-
palaisten kotiopettajattarien ja kotiopettajien huostaan, jotka
entisyyteensä nähden olivat varsin epäiltäviä ja tietojensa

---

*) Georg Brandes kertoo ainakin teoksessaan »Indtryk fra Rusland»,
että sellainen tapa on ollut olemassa.

puolesta kerrassaan ala-arvoisia. Aikaa voittaen syntyi yksityispensionateja, joissa ylhäiset, omaisuutensa menettäneet naiset tavallisesti olivat johtajattarina. Minkälaisia nämä pensionatit olivat vielä viime vuosisadan alussa näkyy seuraavasta Gogol'in kuvauksesta:

»Kuten tiedetään, saavat tytöt pensionateissa mainion kasvatuksen. He oppivat etupäässä kolme asiaa, nim. ranskan-kieltä, joka on välttämätön ehto kodin onnelle, pianonsoittoa, jolla tuleva aviomies on huvitettava, ja kodin taloutta s. o. rahakukkaroiden ja muiden lahjaksi sopivien pikkuesineiden virkkausta. Viime aikoina on opetusta parannettu uusien periaatteiden mukaan, siten että se yhdessä pensionatissa alkaa pianonsoitolla ja päättyy ranskan-kielillä, jota vastoin oppikurssi muissa laitoksissa alkaa kukkaron virkkaamisella ja päättyy pianonsoitolla j. n. e.»

Tosin oli valtion kustantamia oppilaitoksia, joissa opetus oli hieman parempi. Mutta kaikista ohjelman lupauksista huolimatta oli se kuitenkin laatuaan sellainen, että se teki nuoret tytöt tosielämälle välinpitämättömiksi ja kykenemättömiksi itseään elättämään, jonka ohessa eristetty, luostarintapainen elämä herätti oppilaissa sitä suurempaa halua seuraelämään, kun he kerran olivat päässeet pois laitoksesta. Opetustavan tuloksista näissä oppilaitoksissa kerrotaan, että eräs vallasnainen, joka oli läpikäynyt Smolnan oppilaitoksen ja saanut toisen arvoasteen kunniakirjeen, valitti, ettei hän koskaan ole saanut selville mikä on eroitus neljännesosien ja kolmannesosien välillä, ja että hänen oli perin vaikea erottaa Mosesta ja Napoleonista toisistaan. »Ils ont donc été tous les deux en Egypte», lisäsi hän viattomasti.

Koska kuitenkin oppilaitokset, kuten yksityispensionatitkin, olivat avoinna ainoastaan aateliston, virkamiesten ja upseeriston tyttärille, jäi naisten suuri enemmistö kaikkea sivistystä vaille. Porvariston, s. o. kauppiasten ja käsityöläisten, täytyi tyytyä kouluihin, joissa tahallaan opetettiin ainoastaan kirjoitusta, lukemista ja neljää laskutapaa kokonaisilla luvuilla. Sellaisia kouluja oli sitäpaitsi ainoastaan suuremmissa kaupun-

geissa ja hallitus jätti ne pian miltei kokonaan oman onnensa nojaan. Suuren osan porvaristoa muodostivatkin orjat, joiden lapset vuosina 1827 ja 1837 annettujen ukasien nojalla olivat kielletyt pääsemästä korkeampiin oppilaitoksiin.*)

**Ensimmäiset
herätykset.**

On luultavaa että moni enemmän valistunut käsitti naisen aseman kierouden. Herätys tässä kohden tapahtui kuitenkin vasta 1840. Samoin kuin useimmat muutkin slavilaiset kansat sai Venäjä tämän herätyksen Ranskasta George Sand'in teoksien kautta. Niitä luettiin ja niistä keskusteltiin ahkerasti ahtaammassa kirjallisissa ja filosofisissa piireissä, vaikkeivät ne johtaneetkaan mihinkään uudistustoimiin. Pikemmin voidaan sanoa, että naiskysymys oli silloin olemassa ainoastaan salatussa muodossa. Tai missä se esiintyi toimivasti, tapahtui se nurjassa muodossa. Uuden aatteen ympäri ryhmittyi nimittäin henkilöitä, jotka huvikseen ja mukavuudekseen kannattivat vapaan rakkauden ja perheen hävittämisen oppia.

Huolimatta siitä vihamielisyydestä ja katkeruudesta minkä nämä mielipiteet synnyttivät, alkoivat kuitenkin mahtavat voimat toimia aikaansaadakseen vähitellen uudistuksia naisen asemassa, etupäässä kasvatuksen alalla. Venäjän tavaton suuruus ja kansansivistyksen alhainen tila oli vaikuttavimpana syynä tähän uudistustyöhön. Maalta puuttui henkisiä työvoimia. Kylät, kauppalat ja kaupungit tarvitsivat kaikenlaatuisia opettajia. Huomio kääntyi sentähden niihin kansalaisryhmiin, joista sellaisia helpoimmin oli saatavissa, ja näin ollen ruvettiin luonnollisesti ajattelemaan naisia.

Jota enemmän maa kehittyi, sitä enemmän astuivat naisoppilaitosten puutteet näkyviin. »Krim'in sodan aikana», sanotaan ylempänä mainitussa saksankielisessä teoksessa, »tuli tämä yleiseksi puheenaineeksi, sitä suuremmalla syyllä kun silloinen perintöruhtinatar, sittemmin keisarinna Maria Aleksandrowna, syntynyt Hessenin prinsessa, lämpimästi harrasti kysymystä.

* Ylempänä mainittu kuvaus venäläisestä naiskasvatuksesta vanhempiina aikoina on otettu vuonna 1879 ilmestyneestä teoksesta: »Russland vor und nach dem Kriege», jonka tekijä arvattavasti valtiollisista syistä ei ole esiintynyt omalla nimellään.

1860-luvulla puhalsi vapaamielisiä tuulahduksia yli koko Venäjän. Sen yleisen liikkeen vaikutuksesta, joka tähän aikaan tapahtui koko Euroopassa naiskasvatuksen alalla, edisti Venäjän sanomalehdistö kehoituksillaan jokaista samaan suuntaan menevää yritystä kotimaassa ja esitti mikä merkitys naiskasvatuksella oli koko kansan kehitykselle. Fröbelin aatteet vaikuttivat täälläkin herättävästi ja levisivät Bertha von Mahrenholz-Bulowin kautta, joka oli Venäjälläkin tunnettu. Valtio ja kunnat auttoivat nais-oppilaitosten perustamista, professorit avasivat yksityisiä oppikursseja vallasnaisille ja asia sai sellaisen vauhdin, että »professorin», kuten sanottiin, »ainoastaan tarvitsi avata sellainen kurssi, saavuttaakseen mainetta ja päästäkseen yleisön suosioon.» Lääketieteellisiäkin kursseja avattiin naislääkärien valmistamiseksi.

Tämä niin äkillinen edistyminen aiheutui etupäässä Venäjän kansan vilkkaasta luonteesta ja sen taipumuksesta kaikkeen uuteen, mutta toisistakin asianhaaroista.

Aleksanteri II:n uudistukset virastoissa vaikuttivat sen, että monet tuhannet virkamiehet saivat eronsa. Heidän tyttärensä, jotka tähän asti olivat kokonaan eläneet isiensä palkan varassa, olivat nyt pakoitettut itse pitämään huolta toimeentulostaan. Toinen Aleksanterin toimeenpanema uudistus oli maanorjuuden lakkauttaminen. Tähän asti oli tavattoman suuri joukko pienempiä tilanomistajia pitänyt edullisempina elää maanorjiensa kustannuksella kuin maanviljelyksellä. He lisäsivät maanorjiensa lukua, antoivat heidän oppia käsitöitä ja muita ammatteja, vuokrasivat heidät työnantajille ja elivät tämän liikkeen tuloilla. Kun maanorjuus lakkautettiin, tuli 20 miljoonaa talonpoikaa vapaaksi, jotka sitä ennen olivat palkatta palvelleet isäntiään. Tosin saivat isännät määrätyn korvauksen siitä työstä, minkä heidän maataviljelevät orjansa olivat toimittaneet, mutta ei mitään korvausta niistä orjista, joita oli vuokrattu kauppiamiehille ja käsityöläisille. Näin joutuivat lukemattomat isännät puille paljaille ja heidän tyttäriensä täytyi itse pitää huolta toimeentulostaan. Ankara pakko ajoi näin ollen 1860-luvulla

joukottain nuoria venäläisiä naisia hakemaan parempaa kasvatusta itselleen, jotta he voisivat ansaita leipänsä.

Lisäksi tuli sekin seikka, että ensimmäiset nais-oppilaitokset perustettiin vapaamielisen opetusministerin Golownin'in toiminta-aikana (1861—66). Hän oli klassillisten kielten vastustaja ja koetti kaikella tapaa edistää realisivistystä, jonka tähden hän lisäsi matematiikan ja luonnontieteiden tuntimäärää tyttökouluissakin. *)

Häntä seurasi kreivi Tolstoi, joka puolestaan oli jyrkkä realisivistyksen vastustaja. Saattaakseen klassilliset kielet suurempaan suosioon määräsi hän latinan ja kreikankielen oppiaineiksi naisopistoissa, jotka siis hyötyivät kumpaisenkin ministerin mielipiteistä. Tolstoi ei alkujaan ollut mikään korkeamman naiskasvatuksen ystävä. Hän oli muun muassa 1867 antanut kieltävän vastauksen kolmelle ylhäisön vallasnaiselle, jotka anoivat hänen myötävaikutustaan järjestäessään akatemisia oppikursseja naisille. Mutta kymmenen vuotta myöhemmin muutti hän kantaa, kun huomasi, että hän paljon nopeammin saisi klassilliset kielet leviämään, jos ne otettaisiin tyttökouluissakin oppiaineiksi. **)

Naiskasvatuksen harvinaisen nopeaan elpymiseen vaikutti epäilemättä eräs toinenkin tärkeä seikka.

Koska kreikkalais-venäläisen papiston jäsenet miltei kauttaaltaan ovat alempien kansankerroksien lapsia ja koska teologisten tutkintojen vaatimukset ovat varsin vähäisiä, ovat venäläiset papit aina olleet alhaisella sivistyskannalla. Jota enemmän yleissivistys kohosi, sitä suuremmaksi kasvoi aukko, joka erotti papiston ylemmistä säätyluokista. Venäläisillä papeilla ei sen tähden koskaan ole ollut sitä vaikutusta yläluokan naisiin kuin muiden katolisten maiden papistolla.

Papit paheksuivat luultavasti korkeampaa naiskasvatusta kuten ylimalkaan kaikkea länsi-europalaista sivistystä. Mutta jos he poikkeustapauksissa olisivatkin kyenneet perehtymään naisasian kaltaisiin yhteiskuntakysymyksiin, eivät he olisi olleet

*) Russland vor und nach dem Kriege.

**) The Woman Question in Europe by Theodore Stanton.

kylliksi vaikutusvaltaisia estääkseen sen kehitystä. Tämä edisti tietysti suuresti naiskasvatuksen asiaa, ja yhteen aikaan näytti siltä kuin Venäjän uskonnolliset, kansantaloudelliset ja yhteiskunnalliset olot olisivat olleet naisasian voitolle suotuisia.

Se taantuminen, joka tapahtui 1880-luvulla, ulottui myös Taantuminen. kin joksikin ajaksi niihin pyrintöihin, jotka tarkoittivat naiskasvatuksen kohottamista. Kaikki naisia varten perustetut korkeammat oppikurssit suljettiin ja uusien kurssien järjestäminen kiellettiin. Tämä nopea käänne samoin kuin entisajan hämmästyttävä edistys on ulkomailla ollut monen selityksen esineenä. Tavallisin on se selitys, minkä tapaamme tuossa jo mainitussa saksankielisessä teoksessa. Kirjantekijä paheksuu suuresti sitä »väärään suuntaan menevää emansipatsionia», joka hänen mielestään ilmenee nais-ylioppilaissa ja joka on pelottanut hallitusta korkeampaa naiskasvatusta kannattamasta.

»Yhtä innokkaasti», hän sanoo, »kuin entiseen aikaan on suosittu muotia ja salonkia ja pilkattu jokaista vakavaa pyrkimystä hyvän seurustelutavan vastaisena harrastuksena, yhtä yksipuolisesti harrastettiin nyt miesten opintoja ja pyrintöjä. Moni nainen, joka ennen oli kuluttanut aikansa toimeettomuudessa, halusi äkkiä hyödyllistä tointa kansansa hyväksi. Entinen työttömyys oli syöpänä kalvanut yhteiskunnan naispuolista osaa; nyt taas luultiin, että tauti oli parannettavissa, jos työttömyydestä luovuttaessa luovuttaisiin kaikista entisajan tavoista ja katsantokannoista. Näin tuli päättäväinen radikalismi tavaksi nuorten nais-ylioppilaiden keskuudessa, jotka siinä kohden veivät voiton miehistä tovereistaan. Soitannollisten ja kieliopin-
tojen harjoittamista pidettiin miltei häpeänä, kaikki kauneuden vaatimukset syrjäytettiin; nuoret naiset leikkuuttivat tukkansa lyhyeksi, jäljittelivät mikäli mahdollista miehen pukua ja koettivat johdonmukaisesti poistaa kaiken sukupuolieroituksen. Lisäksi tuli kyynillisyyttä, jonka mielestä perinpohjaiset tiedot anatomiassa ja embryologiassa olivat yhtä luonnollisia kuin tupakanpoltto ja ravintoloissa käyminen. — — Kaikesta huolimatta tuntuu kuitenkin siltä, että nais-ylioppilaat ennen pitkää tulevat saamaan samat oikeudet kuin heidän miehiset toverinsa.

On menty liian pitkälle; emansipationipyrintöjä ei enää voi estää.»

Vaikea lienee päättää, ovatko nämä synkät kuvaukset oikeita. Luultavaa on, että kirjan saksalainen tekijä ajatellesaan toiselta puolen saksalaista naisihannettaan ja toiselta puolen nuorten venakkojen lyhyeksi leikattua tukkaa ja vapaata käytöstapaa on taipunut jälkimmäisiä liian yksipuolisesti arvostelemaan. Mutta mahdollista on, että siihen aikaan*), jolloin uudet ja vanhat katsantokannat jyrkästi taistuivat vastakkain, nuortenkin puolella mentiin liiallisuuksiin. Saksalaisen kirjan tekijän käsitystä todenmukaisempi on kuitenkin se selitys, minkä Theodore Stanton antaa »The Woman Question in Europe» nimisessä kirjassaan ja M. Bessmerty Helene Langen »Handbuch der Frauenbewegung» (Naisliikkeen käsikirja) nimisessä teoksessa. Näiden arvelun mukaan johtui naiskurssien sulkeminen sotailaitoksen alalla toimeenpannuista laajaperäisistä uudistuksista, jotka kysyivät suurta säästäväisyyttä kaikilla valtiotalouden aloilla. Turkin sota oli vastikään päättynyt; muita sotia ei ollut odotettavissa, jonka vuoksi sotaministeriokaan ei kaivannut lääkärin lisäämistä.

Mutta vaikka tämä taantuminen miltei kokonaan keskeytti kaikki toimenpiteet naisen aseman kohottamiseksi, ei se kuitenkaan voinut tehdä olemattomiksi niitä tuloksia, joita jo oli suoritettu. Eräs Pietarissa toimiva yhdistys naissivistyksen kohottamiseksi jatkoi vaikutustaan ja sen onnistui koota 58,000 ruplaa korkeampien naiskurssien hyväksi. Perustettiin toinenkin yhdistys ammattikoulujen aikaansaamiseksi tyttöjä varten. Tämä yhdistys sai korkeassa asemassa olevalta vallas naiselta vastaanottaa 20,000 ruplan suuruisen lahjan. Vuonna 1886 jätti joukko naisia keisarinnalle anomuksen, jossa he pyysivät lupaa raittiuskokouksien pitämiseen. Anomus hyväksyttiin, jonka jälkeen naiskokouksia on voitu pitää raittiuden edistämiseksi. Nämä harrastukset saivat aikaa voittaen yhä suurempaa kannatusta sekä hovipiireissä että etupäässä yliopistojen profes-

*) Ylempänä mainittu teos julkaistiin v. 1879.

sorien puolelta, jotka aina ovat erittäin suopeasti kohdelleet naisten pyrintöjä.

Vähitellen saivat raittiit tuulahdukset voiton, ja huolimatta taantumisesta muilla aloilla ovat Venäjän naiset jo kauan voineet iloita monenlaisesta edistymisestä. Vuonna 1895 perustettiin »Naisten yhdistys keskinäiseksi avustamiseksi», jonka johtavina sieluina ovat rouva Bubnowa ja tohtori, rouva Schabanowa. Yhdistys julkaisee »Naisasia» nimistä aikakauskirjaa ja on perustanut oman »naisten kustannusliikkeen» naisten teosten kustantamista varten. Kirjat painetaan Moskowassa, kirjapainossa, jossa on ainoastaan naislatoja. Tämän yhteydessä on latojakoulu ja koti naislatoja varten. Muillakin aloilla ovat naiset liittyneet yhteistoimintaan sukupuolensa kohottamiseksi. Siveellisyystyön etunenässä ovat olleet Sachsen-Altenburgin herttuatar, kreivitär Lamberg, ruhtinatar Dondukoff-Korsakoff ja rouvat Stassowa ja Philosophowa. He perustivat langenneiden naisten kodin, suuren ompelimon, joka välittää työtä 44,000 naiselle, osakeyhtiön, joka hankkii halpoja asuntoja y. m. ja v. 1901 perustivat he »yhdistyksen naisten suojelemiseksi.»

Keisarinna Aleksandran suojeituksen alla on useita armeliaisuuslaitoksia, esim. v. 1900 avattu työläisnaisten majatalo, terveysopilliset kurssit, naisten työkoti, ulkomaalaisten työläisnaisten koti, työkoti köyhiä säätyläisiä varten y. m. Viimeksi mainitussa laitoksessa, joka perustettiin v. 1900, saavat naiset maksutonta opetusta koneellakirjoittamisessa, pikakirjoituksessa ja kirjanpidossa, siellä välitetään työtä eri työnaloilla, asuntoa ja ruokaa hankitaan ilmaiseksi, kun puute on suuri. V. 1897 perustettiin työläisnaisten klubi, jossa on koti, koulu, kirjasto ja jossa pidetään yhteisiä seurusteluiltoja. Lähetettiin hallitukselle anomus, jonka johdosta tutkittiin tupakkatyöntekijätärten tilaa Kaukasiassa.

Tuonnempana jo mainittiin, että Krimin sodan aikana Naiskasvatuskysymys naissivistyksen kohottamisesta oli keskustelun alaisena. Aleksanteri II ensimmäisinä hallitusvuosina esitti opetusasiain ministeri Norow keisarille, että nais-oppilaitosten uudistus oli välttämätön. Sellainen suunnitelma oli jo 1858 valmiina,

mutta sitä ei voitu toteuttaa, koska raha-asiaain ministeristö selitti, että oli mahdotonta hankkia siihen tarvittavia rahavaroja.

Hallitus kääntyi silloin kuvernementtien puoleen kehoittaen niitä itse perustamaan naiskimmnaseja ja alkeiskouluja, joille luvattiin kannatusta korkeimmasta paikasta. Koska kuitenkin valtion kannatus oli niukka ja maakuntien menoarvio aina kukkuroillaan, ei noilla uusilla kouluilla ollut valoisaa tulevaisuutta. Niitä oli sitäpaitsi raskautettu kaikenlaisilla ohjesäännöillä, muun muassa niiden henkilöiden pätevyysehdoista, jotka saivat toimia johtajina, johtajattarina, opettajattarina j. n. e.

Kimnasien opetussuunnitelma, joka kuten sanotaan, oli keisarinnan tekemä, oli jotenkin Saksan »Töchter Schulein» kaltainen. Laskuoppia oli opetettava kirjanpidon apukeinona, luonnonoppia ja fysikaa siihen hyötyyn nähden, minkä ne tuottivat kodin taloudelle. Ranskankielen ja seuraelämässä tarvittavien taitojen kehittämiseksi annettiin huomattava sija.

Oppilaitoksia naisia varten oli ensi sijassa perustettava Puolaan ja Itämerenmaakuntiin; sellainen oli silminnähtävästi hallituksen suunnitelma. Niinpä määräsi hallitus esim. 14,000 ruplaa — korkeimman määrärahan — Warsowan naiskimmnasille, vaikka lukemattomat Venäjän suuremmista kaupungeista vielä olivat tyttö-alkeiskoulujakin vailla. Opetuskielenä näissä oppilaitoksissa oli tietysti venäjä. *)

Kaikista vaikeuksista huolimatta menestyivät uudet koulut nopeasti. Vuonna 1872 oli Venäjällä ja Puolassa 55 naiskimmnasia ja 131 alakimmnasia (alkeiskoulua) ja niissä yhteensä noin 25,000 oppilasta. Näistä oppilaitoksista ei kuitenkaan mikään saanut lähettää oppilaitaan yliopistoon, ainoastaan n. s. korkeampiin »naiskursseihin», joista tuonempana tulemme puhumaan. Ne oppilaat, jotka tahtoivat harjoittaa lääketieteellisiä opintoja naisten lääkärikursseissa, olivat pakoitetut yksityisesti lukemaan latinaa, matematikkaa, luonnontieteitä y. m. Vuonna 1878 avattiin klassillinen kimmnasi tyttöjä varten Moskovassa, mutta vaikka oppikurssit ovat samat kuin samanlaatuisissa poikakouluissa, eivät opiston oppilaat pääse yliopistoon.

*) Russland vor und nach dem Kriege.

Institutit ovat vielä olemassa ja niiden ohjelma lienee pääasiallisesti pysynyt muuttumattomana. Mutta vaikka ne aikanaan ovat täyttäneet tehtävänsä venäläisen naisen kehityksessä, eivät ne nyttemmin liene sopivia tyttöjen kasvatustilaisiksi. *)

Parannuksia on muuten tehty varsin monella kasvatuksen alalla. Kasvatusopilliset kurssit opettajattarien valmistamiseksi antanevat vielä monta muistutuksen aihetta, mutta ne ovat kuitenkin suuresti vaikuttaneet naisten yleissivistyksen kohottamiseksi. Kauppakoulut, joita lienee avattu syksyllä 1891, käsitteivät 2-vuotisen oppikurssin niinhyvin kauppa- ja finansitieteiden kaikissa pääaineissa kuin yksinkertaisemmissa oppiaineissa: kirjanpidossa, kauppakirjeenvaihdossa, englannin-, saksan- ja ranskan kielissä, vekselioikeudessa, kansantaloudessa j. n. e. Vuonna 1900 saivat naiset oikeuden olla aptekien johtajina. Moskovassa on oppikurssi naisapteekareja varten. Siellä on myöskin käsitöiden ammattikursseja, joissa naiset saavat ne tiedot ja kokemukset, jotka he tarvitsevat johtaakseen itsenäisesti työpajoja ja teollisuuslaitoksia, joten kauppiastaidolla ja kauppatiedolla on ohjelmassa huomattava sijansa. Vuonna 1900 avattiin puutarha- ja maanviljelyskoulu naisia varten Moskovassa; Kownoon ja Kiewiin oli sellaisia perustettu aikaisemmin paronitar Budbergin ja rouva Grinjewan aloitteesta. **)

Vuonna 1866 lähetti eräs rouva Konradi Luonnontieteelliselle Seuralle kirjelmän, jossa pyydettiin seuran myötävaikutusta naisten päästämiseksi yliopistoihin, kirjelmä, joka vastaanotettiin suurella myötätuntoisuudella. Seuraavana vuonna jättivät, kuten aikaisemmin mainittiin, muutamat vallas naiset samansuuntaisen anomuksen silloiselle opetusministeri Tolstoille, mutta saivat kieltävän vastauksen. Erään naiskomitean ***) avus-

*) Institutit perustettiin alkujaan »Maison de Saint-Cyr'in» mallin mukaan, jonka oppilaitoksen madame de Maintenon Ludvig XIV:n aikaan järjesti.

**) Tässä mainitut tiedot ovat otetut S. Werblunskin teoksesta »Venäläisen naismaailman ammattitiloista», 1891.

***) Siihen kuuluivat rouvat Konradi, Filossofotš, Stassoff ja Troubrikoff.

tamina järjestivät muutamat Pietarin professorit luentosarjan, joka oikeastaan oli aijottu naisia varten, vaikka miehetkin saivat käydä luentoja kuulemassa. Ainoastaan naiset saivat tutkintoja suorittaa ja käyttää hyväkseen niitä kirjastoja ja museoja, jotka olivat kurssien käytettävänä. Nämä kurssit työskentelivät suurella menestyksellä, vaikka ne vasta 1878 saatiin täyteen järjestykseen. Kirjallisuushistoriallisen ja historiallis-kielitieteellisen osaston johtajana oli professori Bestouscheff. Matematillisuonnontieteellistä osastoa johti professori Beketoff, joka samalla oli kurssien johtokunnan esimiehenä.

Sittemmin, kun Tolstoi alkoi edistää korkeampaa naiskasvatusta, voittaakseen sillä tavoin suosiota klassillisille kielille, perustettiin samanlaisia akatemisia kursseja naisia varten myös Moskowan, Kasanin ja Kiewin yliopistoissa. Kaikki nämä kurssit olivat kerrassaan erillään miehistä oppikursseista, vaikka samat professorit jakelivat opetusta kumpaisissakin; kumpaisellakin oli myös omat ohjesääntönsä. Niissä oli 4 luokkaa, jokaisessa yksivuotinen oppikurssi. Luokalta toiseen siirtyminen riippui tutkinnosta. Osanotto kursseihin oli hyvin laaja, joka näkyy seuraavista numeroista. Ensimmäinen virallinen päästötutkinto tapahtui kesällä 1882, jolloin 99 nuorta naista saavutti akatemisen oppiarvon kurssien historiallis-kielitieteellisessä osastosta ja 64 fysillis-matematisessa osastossa. Syyskuussa 1882 oli 201 uutta oppilasta sisäankirjoitettu 1882—83 lukuvuoden varalle, ja voidaan sanoa, että 1880-luvulla noin 900 naista joka päivä kuunteli luentoja. Vuonna 1896 oli niiden luku 1,346.

Nämä numerot olivat sitä huomattavampia, koskei naisilla silloin vielä oikeastaan oilit mitään käytöllistä hyötyä opinnoistaan. Vaikka kurssien nimellisesti piti valmistaa opettajattaria naiskimnasien yläluokkia varten, saivat ainoastaan miehet hoitaa näitä virkoja. Jokaisen miesopettajan täytyi suorittaa tutkinto kasvatustopin professorin edessä. Mutta vaikka naisia valmistettiin juuri noita samaisia virkoja varten, he eivät saaneet tuota tutkintoa suorittaa. Aikaa voittaen perustettiin kuitenkin Pietarissa kolmevuotisia kasvatustopillisia kursseja

valmistamaan opettajattaria kimmnasien keskiluokkia varten. Luullaan että tämä edistysaskel aiheutui eräästä anomuksesta, jonka muutamat professorit Pietarin yliopistossa jättivät ja jossa he pyysivät lupaa naisille saada suorittaa kasvatustutkimuksen yliopistossa.

Venäjän naiset opiskelivat muuallakin kuin kotimaassa. V. 1864 tuli kaksi venäläistä naista ensimmäisinä Zürichin yliopistoon ja seitsemän vuotta myöhemmin oli yliopiston kirjoissa niin monta venäläistä nais-ylioppilasta, että heitä niinkuin sanottiin »voi laskea tusinaluvulla.» Vuonna 1892 oli Zürichin yliopistossa 116 venakkoa.

Taantumisen kohdatessa suljettiin korkeammat naiskurssit. Mutta v. 1889 avattiin ne uudestaan ministerineuvoston tekemän ja keisarin vahvistaman päätöksen mukaan. Näissä kursseissa on kaksi osastoa, historiallis-kielitieteellinen ja fyysillis-matematinen, ja vastaavat ne, muutamia muutoksia lukuunottamatta, entisiä korkeampia naiskursseja. Ne ovat perustetut 400 oppilasta varten, ja näistä saa $2 \frac{9}{10}$ olla vapaita kuuntelijoita ilman sisäänkirjoitusvelvollisuutta. Lukukausimaksu on 50 ruplaa. Kurssien yhteydessä on sisäoppilaslaitos, jossa ylioppilaat 150 ruplan lukukausimaksusta saavat täysihoidon. *)

Moskowassa on korkeampi oppikurssi naisia varten, n. s. »professori Guérién kurssi.» Tässä saavat oppilaat melkein samat tiedot kuin ne mitä mies-ylioppilaille jaetaan yliopiston historiallis-kielitieteellisessä tiedekunnassa. Matematista ja luonnonopillista kurssia kustantaa korkeamman naiskasvatuksen yhdistys. Näiden kurssien pääasiallisena tarkoituksena on naisten korkeamman yleissivistyksen laajentaminen ja akatemisten tietojen jakaminen, mutta oppilaita ei valmisteta mitään eriammattia tai julkista toimintaa varten. Nämä kurssit eivät myöskään oikeuta pääsemään yliopistoihin, jotka edelleen ovat naisilta suljetut.

Korkeampien naiskurssien ylijohdo on Venäjällä erään korkeamman naiskasvatusseuran hallussa, jolla on haaraosastoja

---

*) S. Werblunski, »Venäläisen naismaailman ammattiolot». 1891.

niinhyvin Pietarissa, kuin Moskowassa, Kasanissa ja Tiflisissä. Tämä seura perustettiin v. 1878, otti nimekseen »Opettajattarien yhdistys» ja on asianomaisella luvalla järjestänyt kaikki korkeammat naiskurssit Venäjällä. Niiden menot kustantaa osaksi yhdistys, osaksi suoritetaan ne oppilasmaksuilla ja kaupunkihallitusten myöntämällä varoilla.

Yhdistyksen tarkoituksena on myöskin hankkia paikkoja kotiopettajattarille ynnä muille opettajattarille, valmistaa heille vapaa asunto ja elanto heidän opintoaikanaan y. m. Yhdistys on H. K. M. keisarinnan suojeluksen alainen.

Nainen opin
tiellä.

Alkupuolella 1860-lukua päättivät muutamat venäläiset naiset astua rohkean askeleen, päättivät matkustaa ulkomaille harjoittamaan lääketieteellisiä opintoja. Yritys onnistui, ura aukeni ja vuosi vuodelta lisääntyi niiden lukumäärä, jotka seurasivat näiden tienraivaaja-naisten esimerkkiä. Mutta kärsimyksiä täynnä oli tuo venäläisten naisten oleskeleminen ulkomaan yliopistoissa ja voimia se kulutti, sekä ruumiillisia että siveellisiä voimia. Ja siitä huolimatta oli se ylellisyyttä, jota ainoastaan aniharva saattoi itselleen kustantaa.

Venäläisten naisten yhä jatkuva siirtyminen ulkomaille sekä heidän nimessään julkaistut lukuisat adressit ja anomukset, joissa he pyysivät lupaa saadakseen harjoittaa lääketieteellisiä opintoja Venäjän yliopistoissa, ei lopulta voinut olla huomiota herättämättä. Asia sai vauhtia, kun neiti Lydia Rodstwennaja lahjoitti 50,000 ruplaa naisia varten avattavien lääketieteellisten luentokurssien hyväksi. Tämä lahja poisti suurimman esteen, ja 1872 avattiin Pietarin lääketieteellis-kirurgisessa akatemiassa »kokeeksi» nelivuotinen luentokurssi »oppineiden kättilöiden kasvattamiseksi».

Moinen nimi ja lyhyt oppiaika ei juuri näyttänyt lupaa-valta, mutta harras tiedonhalu houkutteli kuitenkin 109 naista sisäänpääsötutkintoon. Näiden kurssien osanottajilta vaadittiin todistus siitä, että he olivat suorittaneet jonkun institutin tai naiskimnasin oppimäärän. Kurssien hallinto oli lääketieteellis-kirurgisen akatemian johtajan ja professorien käsissä, mutta lähin valvonta uskottiin kunnia-tarkastajattarelle ja hänen apu-

laisilleen. Akatemian professorit seurasivat samaa luento-ohjelmaa kuin miehisiäkin ylioppilaita johtaessaan.

Ensimmäinen tutkinto toiselle luokalle pääsöä varten oli tuloksiltaan hyvin onnistunut. Syksyllä muodostettiin uusi ensimmäinen luokka, johon ilmoittautui 89 oppilasta. Oppiaineitakin lisättiin. Joskus synkistyi kuitenkin oppilaiden mieltä se aavistus, etteivät kurssit kokonaisuudessaan olleet virallisesti sallittuja. Niinpä sattui kerran, kun korkeampi viranomaisnainen saapui kurssija tarkastamaan, että professori, joka luennoitsi ihmissydämen rakenteesta, äkkiä tarkastajan tullessa alkoi puhua naistaudeista; eräs toinen professori keskeytti kasviopillisen luentonsa, kertoakseen oppilailleen muutamien yrttien merkityksestä synnytystautien lääkinnässä j. n. e. Mutta oppilaat tyytyivät kaikkeen, kunhan vain saivat jatkaa opintojaan.

Useimmat professorit harrastivat vakavasti kurssien menestymistä. Heidän joukkoonsa kuuluivat Venäjän etevimmät lääkärit ja fysiologit: Balinski, Borodin, Horviz, Rauchfuss, Sklifassowski, Eihwald y. m. Suuri oli oppilaiden ilo, kun kurssieihin lisättiin 5:s luokka ja kun niitä ei enää nimitetty »kurssieiksi oppineita kättilöitä varten» vaan »lääkärikurssieiksi naisia varten». Tämän uudistuksen kautta tuli kurssien ohjelma aivan samaksi kuin lääketieteellis-kirurgisen akatemian ohjelma, lukuunottamatta oikeus-lääketieteellisiä tutkimuksia ja eläinten kulkutauteja.

Loppututkinto läheni ja samaan aikaan syttyi sota Turkin kanssa. Saatuaan siihen luvan, riensi toinen puoli korkeimman luokan oppilaista sotänäyttämölle, jossa he professorien johdolla toimivat ordonansilääkäreinä sairaaloissa ja haavoitettujen sitomapaikoissa. Näiden naisten itsensäkieltävä ja väsymätön toiminta sai sittemmin ansaitun kiitoksensa sekä hallitukselta että sanomalehdistöltä. Kertomuksessaan Helmikuun 18 p:ltä 1878 lausui kenttäsairaalain tarkastaja: »sodassa olleet lääkärikurssien naisoppilaat olisivat ennen muita palkittavat pyhän Stanislauslauksen ritariston 3:n luokan tähdellä miekkoineen, tai muilla kunniamerkeillä, katsoen siihen uskomattomaan hartauteen ja asiantuntemiseen, jota he ovat osoittaneet kirurgeina ja sairaiden

hoitajina. He ovat täydellisesti toteuttaneet sen, mitä lääkintähallitus heistä toivoi ja heidän työnsä on herättänyt yleistä huomiota.»

Tämä lausunto otettiin huomioon ja oppilaat saivat nuo ehdoitetut palkinnot. Samalla kuin naiset sotanäyttämöllä osoittivat voivansa käytännössä toteuttaa tietonsa, samalla kävi ensimmäisestä vuositutkinnostakin keväällä 1878 selville, että he olivat tietopuolisestikin opinnoissaan erinomaisesti edistyneet.

Kysymys naisten pätevydestä harjoittaa lääkärin ammattia näytti ratkaistulta. Mutta nyt esiintyi kysymys tutkinnon suorittaneiden oikeuksista. Tulihan heidän elää tiedoillaan. Monelle oli taloudellinen taistelu ollut kylläkin ankara. Osa heistä oli stipendiateja maaseudulta, ja kotiseutu odotti nyt heiltä vastapalvelusta. Toiset olivat saaneet rahallista kannatusta eräältä äsken perustetulta yhdistykseltä, joka kokosi varoja nais-ylioppilaille; toiset olivat saaneet lainoja yksityisiltä tai niukkaa kannatusta omaisiltaan. Todistuksessa sanottiin vain, että oppilas oli päättänyt lääkärikurssinsa. Se oli annettu »epämääräiseksi ajaksi», eikä oikeuttanut lääkäripraktikan harjoittamiseen. Heille suotiin ainoastaan oikeus kantaa rinnassa merkki, johon oli piirretty alkukirjaimet sanoista »naislääkäri», jonka edun heille antoi Aleksanteri II.

Osa heistä sai paikkoja sairastaloissa ja klinikoissa niiden professorien johdolla, jotka tunsivat heitä, osa jäi kurseihin apulaisopettajina johtamaan oppilaiden opintoja, mutta suurin osa siirtyi maaseudulle, jossa he tukalasta asemastaan huolimatta saavuttivat hyvän maineen. Mutta Pietarissa alkoi kurssien tulevaisuus näyttää synkältä. Vaikka niiden oppilasmäärä kasvoi ja vaikka naislääkärien kysyntä maaseudulla kävi suuremmaksi, suljettiin kurssit äkkiä 1882. Uusia oppilaita ei otettu vastaan, mutta vanhat saivat toki päättää opintonsa.

Kuitenkin olivat kaikki komiteat, jotka hallitus oli asettanut tekemään ehdotusta naislääkärien oikeuksista, antaneet heistä edullisia lausuntoja. Akatemian professorit, lääkintähallituksen 1878 asettama komitea, sotaministeristön, sisäasiain ministeristön, kansanvalistusministeristön ynnä Hänen Majeste-

tinsä keisarin kanslian III:n ja IV:n osastojen edustajista kokoonpantu komitea — kaikki olivat ne puoltaneet sekä kurssiensa säilyttämistä että samoja oikeuksia naislääkäreille kuin heidän miehillekin ammattitovereilleen.

Kohta tämän iskun jälkeen tarjoutui Pietarin kaupunginhallitus ottamaan kurssit huostaansa sekä omalla kustannuksellaan rakentamaan sairaalan ja asuntorakennuksen ylioppilaille. Pantiin toimeen rahankeräys yksityisten kesken samanlaisten kurssien aikaansaamiseksi. *)

Toistaiseksi tuli kuitenkin naislääkärien ja lääketiedettä tutkivien nais-ylioppilasten asema sangen vaikeaksi. Vaikka he olivat läpikäyneet samat kurssit ja suorittaneet samat tutkinnot kuin heidän miehiset toverinsa, ei laki tunnustanut heitä lääkäreiksi. Maaseudulla kiellettiin heitä usein lääkärintoiminta harjoittamasta, vaikka kylänvaltuusto oli kutsunut heidät kuntaan. Toisinaan kiellettiin aptekareita valmistamasta rohtoja naislääkärien määräyksestä. Kaikista vaikeuksista huolimatta on kuitenkin suuri joukko naisia antautunut tähän toimeen. Alkupuolella 1880-lukua oli Venäjällä 250 naislääkärinä, vaikka lääketieteelliset naiskurssit tuskin olivat olleet kymmentä vuotta toimissaan.

Keisari Aleksanteri III:n hallituksen aikana asetettu komitea koetti ratkaista kysymystä kurssien uudestaan avaamisesta. Mutta kun se oli saanut ehdoituksensa valmiiksi, ei ollut rahoja toteuttamiseksi. Silloin tarjoutuivat Moskovan naiset hankkimaan rahoja, ja keisari Nikolai II:n luvalla avattiin 1897 itsenäinen naislääkärien kasvatustaitos Pietarissa. Vuonna 1901 sanotaan siinä olleen 500 oppilasta. Opettajat olivat erittäin kykeneviä ja opetusvälineet parhainta laatua. Laitokseen on yhdistetty sisäoppilaitos 150 oppilasta varten.

Lääketieteellinen oppilaitos käsittää nelivuotisen kurssin yksinomaan naislääkärien valmistamiseksi. Suoritettuaan tuon nelivuotisen oppikurssin täytyi ylioppilaiden vielä 1—3 vuotta

*) Ylempänä mainittu kertomus venäläisten naislääkärikurssien koulutuksesta on otettu »Vjestnik Jevropy» nimisestä aikakauskirjasta 1886. Katso »Excelsior» 1887.

käytännöllisesti harjaantua klinikoissa, ennenkuin saavat suorittaa lääkäritutkinnon, joten koko heidän opintoaikansa kestää 5--7 vuotta. Laitokseen tarvittavat suuret rahavarat tulevat kolmelta eri taholta: Pietarin kaupungin vuotuinen kannatussumma, 15,000 ruplaa, ynnä korkoja lahjoituksista ja oppilaiden vuosimaksuja. Ohjelma vastaa lääketieteellisen tiedekunnan tavallista ohjelmaa, lukuunottamatta lääketieteen ensyklopediaa ja historiaa, poliisija oikeuslääketiedettä sekä lääketieteellistä tilastoa. Yksi laitoksen professoreista toimii sen johtajana.

Mitä tulee naisten oikeuksiin lääkäreinä, niin saanevat he harjoittaa yksityis-praktikaa samoilla ehdoilla kuin mieslääkäritkin, mutta sairastalojen, koulujen, turvakotien ja muiden senkaltaisten laitosten lääkäreinä saavat he toimia ainoastaan nais- ja lastentautien alalla. Siveyspolisin toimessa ja prostitutsionin valvonnassa he saavat lääkärinturvausta, niin myös maalaiskuntien terveydenhoidon alalla. Asevelvollisten kutsunnassa ja oikeuslääketieteen alalla he eivät saa toimia eikä myöskään sairaaloiden ja muiden sentapaisten laitosten hoitajina eikä päivystäjälääkäreinä. Nämä poikkeusmääräykset, jotka arvatenkin kauan aikaa pysyvät voimassaan, estävät siis Venäjän naislääkäreitä pääsemästä valtionvirkoihin, estävät heitä saavuttamasta etua, joka siinä maassa on lääkärille varsin tärkeä.*)

Kuten ylempänä mainitusta näkyy, on Venäjän naislääkärien asema yhä edelleen jossain määrin epäjohdonmukaisesti järjestetty. Tuntuu esim. lievimmin sanottuna omituiselta, että heitä oikeutetaan valvomaan prostitutsionia, tuota heidän sukupuoltaan niin loukkaavaa järjestelmää, samalla kuin heitä kielletään hoitamasta turvalaitoksia, joka toimi kuitenkin paremmin sopisi heille kuin tuo ensinmainittu virka.

Kaikessa tapauksessa kuuluvat tällä alalla Venäjällä saavutetut voitot naisasian ilahuttavimpiin tuloksiin.

Vuonna 1897 oli Venäjällä seuraava määrä naislääkäreitä: 147 harjoitti tointaan Pietarissa, joista 52 toimi maistratin, kaupungin tyttökoulujen, lastenseimiä, löytölastenkotien, labo-

*) S. Werblunski, »Venäjän naismaailman ammattiolot», 1891.

ratorien, vaivaistalojen y. m. lääkäreinä. Venäjän muissa kaupungeissa ja maaseudulla on noin 600 naislääkäriä. Jokunen määrä heistä toimii myös Aschabadissa, Samarkandissa, Taschkentissa ynnä muissa Aasian kaupungeissa, joissa uskonto kieltää naisia kääntymästä mieslääkärien puoleen.

Vaikka naiset Venäjällä, kuten muuallakin, ovat poikkeus- asemassa korkeamman tieteellisyyden aloilla on moni heistä kuitenkin luonut itselleen nimen tällä uralla. Heistä mainittakoon ensi sijassa nuorena kuollut *Sophie Kovalevsky*, joka 21 vuoden iässä oli kirjoittanut kolme matematisia väitöskirjaa, jotka Göttingenin yliopisto piti niin arvokkaina, että se antoi hänelle tohtorin arvon vaatimatta häneltä suullista väitöstä. Vuonna 1888 sai hän Ranskan Tiedeakatemian Bordin-palkinnon, joka korotettiin 3,000:sta 5,000:een frankiin, katsoen hänen kilpakirjoituksensa suuriin ansioihin. Rouva Kovalevsky oli vuodesta 1884 korkeamman matematisen analysin professorina Tukholman korkeakoulussa. Hän kuoli 1891.

Toinen etevä nainen, Nadeschda Souslowa, oli järjestyksessä toinen nainen, joka Elizabeth Blackwellin jälkeen suoritti lääketieteen tohtorin tutkinnon (Zürichissä 1864). Hän harjoitti 1880-luvulla laajaa lääkärin praktikkaa Pietarissa.

Vuonna 1867 suoritti rouva Issuflova, niinikään eräässä Sweitsin yliopistossa lääketieteen tohtorin tutkinnon ja 1892 vietti hän 25-vuotisjuhlaansa lääkärinä Pietarissa.

Tässä mainittakoon myös Nadeschda Hwostschinskaja, Venäjän George Eliot, joka, vaikka hän kuuluukin kaunokirjallisuuden alalle, kuitenkin edustaa parasta ja perusteellisinta minkä Venäjän naiset ovat aikaansaaneet. Salanimellä Krestowsky on hän julkaissut kuvauksia Venäjän yhteiskunnallisesta elämästä, jotka voittavat englantilaisen kirjailijattaren kuvauksia elävyydessä, lämmössä ja sielutieteellisessä tarkkanäköisyydessä, joskaan ne eivät vedä niille vertoja ajatusten syvyyteen ja filosofiaan nähden.

Venäjän tieteelliset seurat ovat aina osoittaneet suurta myötätuntoisuutta naisia kohtaan. Pietarin lakitieteelliseen yhdistykseen kuului 1893 neiti Evreinowa, joka oli saanut laki-

tieteen tohtorin arvon Pariisissa. Lääkäriseura otti jäsenekseen neiti Nadeschda Skvortzowan, jonka tietoja sellainen auktoriteti kuin professori Charcot Pariisissa oli kiitoksella arvostelut. Vuonna 1881 valittiin neiti Perejasslawzewa yksimielisesti Pietarin luonnontieteellisen kongressin ornitologisen osaston presidentiksi. Samana vuonna valittiin rouva Tarnowski mielisairas-lääkärien seuran aktiviseksi jäseneksi.

Korkeampiin opettajapaikkoihin eivät naiset pääse, kun he eivät saa suorittaa kasvatusopillista tutkintoa yliopistossa. Useimmat naiset ovat opettajattaria instituteissa ja kansakouluissa. *) Nämä paikat ovat tosin avoinna molemmille sukupuolille, mutta koska palkka on niin alhainen, eivät miehet tavallisesti niitä hae.

On vähin yritetty avata lakitieteellinenkin ura naisille. Kohta senjälkeen kuin Aleksanteri II oli uudistanut virastot, alkoivat muutamat asianajajat käyttää naisia konttoreissaan. Oli myös pyydetty lakitieteen professoreita pitämään luentoja Pietarin ensimmäisissä korkeammissa naiskursseissa. Hallitus kielsi kuitenkin lakimiehiä käyttämästä naisapulaisia ja näin ollen nousi heiltä tie pystyyn tällä alalla ihan ensi taipaleella.

Nainen käytännöllisillä aloilla.

Postin, rautatien ja telegrafin palveluksessa pääsevät naiset alempiarvoisiin virkoihin. Viimeksi mainitulla alalla toimittavat naiset raskaimman ja huonoimmin palkatun työn, sähkösanomien lähettämisen ja vastaanottamisen y. m., kun pääsy parempiin ja helpompiin virkoihin (esim. konttoreissa) on heiltä kielletty. Naistelegrafisteilla oli 1880-luvulla palkkaa 25—40 ruplaa kuukaudessa. Muissa virastoissa käytetään naisia ainoastaan »IV:ssä osastossa», joka kuuluu keisarinnalle ja jonka hoidettavina ovat institutit ja naiskimnasit.

Naisten toiminta eläinlääkäreinä joutui päiväjärjestykseen siten että neiti Dobrowillskaja, tilanomistajan tytär Chersonin kuvernementista, läpikävi Zürichin eläinlääkäri-opiston ja suoritti

*) Venäjällä on kolmenlaisia kansakouluja: n. s. kirkkokouluja, jotka ovat pappien valvonnan alaisia kyläneuvoston kouluja ja kuntien kouluja, jotka nauttivat valtion apua. Ainoastaan kahdessa viime mainituissa toiminee naisia opettajattarina.

tutkinnon Charkowan yliopiston professori-kollegion edessä. Mainituu yliopiston hallinto suostui antamaan neiti Dobrowillskajalle tämän tutkinnon jälkeen eläinlääkäritodistuksen. Samaan aikaan tarjosi erään Etelä-Venäjän kuvernementin hallintoneuvosto hänelle paikan piiri-eläinlääkärinä.

Venäjän suuremmoisen käsi- ja kotiteollisuuden alalla on naisilla verrattain huomattava sijansa. Vanhimmista ajoista asti on maalaisväestön niissä seuduissa, missä maanviljelys ei tarjoo sille riittäviä elinehtoja, ollut pakko turvautua sivuelinkeinoihin. Näistä sivuelinkeinoista ovat käsiteollisuus ja pienempi ammatti-teollisuus tärkeimmät ja antavat työtä useinkin koko perhekunnille talvikuukausina. Tosin on muutamissa kuvernementeissa tapana, että naiset palkollisten avustamina pitävät huolen maanviljelyksestä, sille aikaa kuin miehet toimivat käsityöläisinä, mutta useissa paikoin ottavat naiset osaa viimeksimainittuunkin työhön, vaikka he tavallisesti siinä suorittavat alempiarvoisia ja vähemmän tärkeitä tehtäviä.

Kenkä- ja nahkateollisuuden alalla toimii paljon naisia, erittäinkin hienompien jalkineiden valmistajina. Muutamain paikoin kokoovat naiset kaikki nahkatähteet, joita he valmistavat kenkien korkolapuiksi. Tverin kuvernementissa valmisti 200 perhekuntaa, 600 henkeä, pirtoja, joiden vuotuinen arvo nousi 30,000 ruplaan. Samassa kuvernementissa valmistetaan suuret määrät olkisia ikkunavarjostimia, koruompeluksia ja pitsejä. Naulateollisuudessa, jota täällä suuressa määrin harjoitetaan, työskentelee myös naisia. On laskettu, että 2,900 miestä, naista ja lasta vuosittain valmistaa 36,890 puuta nauloja 200,000 ruplan arvosta. Vaikka nuo tunnetut leveät venäläiset palttinat suureksi osaksi ovat miesten kutomia, koska ne vaativat raskaampia kangaspuita, valmistavat naiset kuitenkin paljon kapeita kankaita, erittäinkin lautasliinoja, pyyhin- ja nenäliinoja. He kutovat myöskin tuota tunnettua venäläistä puuvillapalttinaa (mitkal). Jo pieninä tyttöinä käytetään heitä langan kerimiseen ja käämien tekoon.

Buj nimisessä piirissä on Molvitinan pitäjä, jossa 500 naista toimii verkalakkien valmistajana. Naiset ottavat myöskin Gripenberg, Naisasian kehitys. — 15

osaa villalapasten kutomiseen, säämiskä- ja nahkahansikasten, lammasnahkaturkkien, niinimattojen, leikkikalujen, maalattujen ja lakerattujen puulusikkujen ja puukuppien valmistamiseen. Wjatassa valmistetaan vuosittain 6 miljoonaa lusikkaa ja 200,000 puukuppia. Yksi nainen voipi maalata aina 200:aan lusikkaan päivässä. Jouhisten seula- ja sihtipohjien kutominen antaa työtä monelle naiselle, samoin niinikenkien, paju- ja papier-machétöiden valmistaminen sekä voilokin ja huovan vannottaminen. Nuo niin kuuluisat lakeratut papier-maché-esineet ovat joskus naisten tekoa; näitä esineitä kysytään paljon ja niistä maksetaan korkeita hintoja (esim. 6 ruplaa nuuskarasiasta.) Sorvattujen puuastioiden maalaaminen, niin että ne voivat kestää kuumuutta ja kosteutta kadottamatta väriään, on salainen taito, joka usein kulkee perintönä sukupolvesta toiseen. Tavallisesti tuntee perheenisä tuon salaisuuden, mutta joskus tietävät sen tyttäretkin. *)

Naisen ase-
ma lain
edessä.

Venäjän naisen laillisessa asemassa tapaamme mitä omituisinta epäjohtonmukaisuutta. **) Niin kohta kuin nainen on täyttänyt 21 vuotta tulee hän täysi-ikäiseksi ja saapi oikeuden omaisuuteensa, olipa hän naitu tai naimaton. Vaino maksaa näin ollen veroa ja ottaa osaa kunnallisiin vaaleihin miehisen valtuutetun kautta ***) aivan niinkuin naimattomatkin naiset. Tätä vapaamielistä oikeutta ovat venäläiset naiset jo kauan aikaa nauttineet. Siitä nähtävästi tuo arvokkaisuus, joka venäläisten kirjailijoiden kuvauksista päättäen näyttää olevan venäläisille perheenäideille ominainen, huolimatta kaikista muista epäkohdista, jotka haittaavat heidän asemaansa. Mutta koska tämä omistusoikeus, kuten ennen muinoin romalaisten matronien omistusoikeus, — niinkuin Legouvé sanoo — »on puristettu muuten yksivaltaisen järjestelmän puitteisiin», eikä muissa suhteissa vaikuta miehen holhoojavaltaan, niin ei venäläisen

*) »Underdånig berättelse angående en resa i Ryssland för vinnande af kannedom om slöjdförhållandena derstädes», af A. Blomqvist 1885.

**) Seuraava kuvaus on otettu teoksesta »The Woman Question in Europe».

***) Katso tuonnempana.

vaimon asema kokonaisuudessaan tarjoa mitään täysin tyydyttävää kuvaa. Nytemmin on kuitenkin se kielto kumottu, joka entiseen aikaan esti vaimoa matkustamasta tai oleskelemasta muulla paikkakunnalla ilman miehensä lupapassia ja joka pakotti häntä palaamaan kotiinsa, kun passissa määrätty aika oli kulunut umpeen.

Laki myöntää aviopuolisoille eron neljästä syystä. Ensimmäisenä syynä on miehen tai naisen fyysinen kykenemättömyys avioliittoon. Toisena syynä on aviorikos. Mutta kun tähän vaaditaan kahden vieraanmiehen todistus, jotka ovat olleet saapuvilla rikoksen tapahtuessa, käypi avioeron vaatiminen vaimolle melkein mahdottomaksi. *) Kolmantena syynä on miehen poistuminen viiden vuoden ajaksi. Tässä tapauksessa voi vaimo vedota hengellisiin viranomaisiin saadakseen avioliiton puretuksi. Mutta jos mies vain vastaa tuomioistuinten haasteeseen, tai jos joku on nähnyt tai luullut nähneensä hänet jossakin valtakunnan rajojen sisällä, niin käypi avioeron haku mitättömäksi.

Neljäntenä syynä on miehen karkoitus Siperiaan. Vaimo voipi myös tässä tapauksessa mennä uusiin naimisiin. Venäläisten vaimojen kunniaksi mainittakoon kuitenkin, että he aniharvoin käyttävät tätä oikeutta. Päinvastoin nähdään usein vaimoja, jotka rintalapsen kera seuraavat miehiään, joko jalkaisin tai ajaen kurjilla kärryillä sitä tuskan tietä, joka johtaa Siperiaan. Tai jos he jäävät Venäjälle, tapahtuu se sentähden, että lapset saisivat kasvatuksen, jota heille ei voitaisi hankkia Siperiassa.

Laki myöntää viidennestäkin syystä avioeroa, mutta se ei ole sekoitettava tuohon tavalliseen avioeroon. Tämä tapahtuu silloin kun molemmat aviopuolisot sitä haluavat, syystä että he tuntevat vastenmielisyyttä toisiaan kohtaan tai muista sellaisista syistä. Heistä ei silloin kumpikaan saa mennä uusiin naimisiin. Laki jättää pojan äidille ja tyttären isälle, noudattaen sitä periaatetta, että voimakkaamman tulee elättää heikom-

---

*) Sama määräys koskee tietysti miestäkin.

paa. Ellei vaimolla ole omaisuutta, täytyy miehen pitää huolta hänen elatuksestaan ja hänen lastensa kasvatuksesta.

Jos vaimo karkaa miehensä luota, voipi tämä pakoittaa häntä vaikkapa polisin avulla palaamaan. On tapahtunut, että vaimoja keskellä päivää on polisin avulla tuotu kotiin, aivan kuin kulkureita tai muita rikoksentekijöitä. Mutta toiselta puolen voipi poliisi myös sekaantua perhe-elämään ja riistää rääkätyn vaimon hänen miehensä käsistä. Tuo muuten niin vihattu salapolisi on usein pelastanut vaimoja tyrannillisten miesten julmasta kohtelusta ja pakoittanut jälkimmäisiä antamaan passia, joka on oikeuttanut vaimoja muuttamaan toisille paikkakunnille ja siellä omalla työllään hankkimaan elatuksensa. *)

Laki suopi vanhemmille (s. o. isälle) suuren vallan lasten yli. Tämä valta lakkaa vasta silloin »kun poika astuu kruunun palvelukseen ja tytär menee naimisiin.» Viimeksi mainitusta tapauksesta puhuu laki lapsellisesti: »ei voi vaatia, että tytär tyydyttävällä tavalla saattaisi totella kahta niin rajatonta auktoriteta, kuin isää ja aviomiestä». —

Ei poika eikä tytär saa mennä naimisiin ilman vanhempien (s. o. isän) suostumusta. Ainoastaan Pultavassa ja Tschernigoffissa voipi tytär, jos hänellä on omaisuutta ja jos ainoastaan toinen hänen vanhemmistaan on elossa, pakoittaa tämän suostumaan hänen avioliittoonsa.

Äidillä ei ole samaa oikeutta lapsiin nähden kuin isällä, paitsi leskenä ollessaan, mutta silloin saattaa hän, »tuo eilisen päivän orja, muuttua tämän päivän tyranniksi.»

Naisten yhteiskunnalliset oikeudet ovat Venäjällä, omi-
tuista kyllä, yhtä hämmästyttävän suuria kuin vaimojenkin
oikeudet. Useissa vapaan Amerikan valtioissa ei naisilla vielä
ole äänioikeutta; Venäjällä on nainen jo vuosisatoja ollut oi-
keutettu ottamaan osaa kaupunginvaltuuston (gorodskaja uprava)

*) Myöskin semstvo käyttää tätä tapaa suojellakseen vaimoa raakaa miestä vastaan. Itse asiassa on näillä passeilla sangen vähän merkitystä, sillä ei mikään laki — ainoastaan poliisi — voi pakoittaa miestä passia antamaan, ellei hän itse suostu sitä tekemään.

ja semstvojen vaaleihin — sillä ehdolla kuitenkin, että häntä siinä edustaa joku miehinen sukulainen.

Tunnettu, vanha venäläinen »*mir-laitos*» suopi naisille vielä suurempia oikeuksia. Kaikki kylän talonpojat saapuvat mir-kokoukseen eli neuvotteluun. Jos nainen miehensä kuoltua on tullut perheen pääksi, on hänellä äänioikeus tässä kylänneuvostossa. Samoin tyttö, joka on kadottanut vanhempansa ja selittää tahtovansa elää naimattomana ja hoitaa maanviljelystään. Saattaa sattua niinkin, että kylänneuvosto kieltää juomaria hoitamasta maanviljelystään ja jättää talon hänen vaimolleen, joka silloin saapi äänioikeuden ja sananvallan mir-kokouksessa.

Joskus tapahtuu, että nainen tehdään neuvoston puheenjohtajaksi tai että melkein kaikki sen jäsenet ovat naisia, jos esim. miehet pitävät edullisempänä työskennellä vieraissa kylissä ja jättävät oman maan viljelemisen naisten huostaan.*) Kalugan kuvernementissa ovat miehet tavallisesti niin usein matkoilla ja työssä naapurikunnissa, ettei kylänneuvosto jäsenien puutteessa voisi kokoontua, ellei vaimoja ja tyttäriä olisi sen jäseninä.**)

Muutamissa kylissä on kylänneuvosto joskus maanjaossa ottanut kaikki vaimot ja tytöt lukuun ja antanut niille yhtä suuria maapalstoja kuin miehillekin. Monissa paikoin on se käsitys vallalla, että naimattomalla naisella, jos hänen isänsä on kuollut, on oleva samat kunnalliset oikeudet kuin miehellekin.

Mutta kun yleinen mielipide talonpoikien keskuudessa pitää naista olentona, joka on miestä ala-arvoisempi ja hänen alamaisenaan, niin kannattaa semstvo ainoastaan taloudellisista ja käytännöllisistä syistä sekä yleisen edun vaatimuksesta naisten taloudellista ja kunnallista yhdenvertaisuutta miesten rinnalla. Heidän asemansa on siis varsin epämääräinen ja riippuu niiden henkilöiden käsityskannasta, jotka määräävät paikat kylänneuvostossa. Tämä neuvosto on usein liiankin halukas käyttämään valtaansa kannattaakseen aviomiehiä ja isiä, jotka

*) Social and political Russia by Tikhomirow.

***) The Russians at home and the Russians abroad by H. S. Edwards.

tahtovat tukehtuttaa vaimon ja tyttären itsenäisyyttä, kun se heidän mielestään menee liian pitkälle.

Yleisiä huomautuksia.

»Mir-laitos» on kuitenkin varsin tuntuvalta tavalla kehittynyt Venäjän talonpoikaisnaisen itsenäisyyden- ja solidarisuudentunnetta. Niinpä on hän usein esiintynyt hämmästyttävän päättäväisesti, kun viinatulvan ehkäiseminen kunnissa on ollut kysymyksessä. Vuonna 1877 panivat naiset eräessä kylässä lähellä Nowgorodia semstvon päätöstä vastaan, joka koski luvan myöntämistä uusille kapakoille kunnan alueella. He valitsivat Matrena Savelieva nimisen talonpoikaisvaimon valtuutetuksien ja lähettivät hänen viemään valituskirjelmää maakunnan kuvernöörille. Eräessä toisessa kylässä Taross nimisessä piirissä päättivät naiset kirkonpalvelijan vaalissa olla äänestämättä miesten ehdokasta, koska hän oli juomari.*)

Tietämättömydestään ja raakuudestaan huolimatta on venäläinen talonpoikaisnainen halukkaasti liittynyt uskonnollisiin lahkoihin, joissa naisille myönnetään enemmän vapautta ja joissa heitä kohdellaan lempeämmin kuin oikeauskoisen kirkon keskuudessa. Moni näiden olojen kertoja arvelee, että uskonnolliset lahkot Venäjällä juuri siitä syystä ovat niin nopeasti kasvaneet, kun naiset niin innokkaasti ovat niiden oppia kannattaneet. He kannattavat myös halukkaasti uskonnollisia yhdistyksiä, joissa he sitoutuvat elämään naimattomina, lukemaan raamattua ja hoitamaan köyhiä ja sairaita; vaimotkin rupeavat usein sellaisten yhdistysten jäseniksi.

Pyhän synodin kertomuksessa v:ltä 1888 mainitaan Altain seutuvilla eräs naisyhdistys, jonka jäsenet omistavat elämänsä armeliaisuuden töille. enimmäkseen sairaaloissa, köyhäinkouluissa ja vaivaistaloissa. Venäläiset uskonnolliset lahkot ovatkin yleensä kannattaneet naisten vapaudenpyrintöjä. Köyhä, sivistymätön nainen antautuu sentähden vaistomaisesti niiden turviin ja innostuu niiden useinkin hyvin mystillisiin oppeihin.

Että pyrkimys perusteellisempaan sivistykseen on venäläistä naista sellaisenaan hyödyttänyt, siitä on meillä nyttemmin

*) The Russians at home and the Russians abroad.

jo monta esimerkkiä. Kaunein näistä esimerkeistä on kenties se uhrautuva, harras työ, minkä naislääkärit ovat suorittaneet. Maaseudulla toimivien lääkärien lukumäärä on Venäjällä varsin rajoitettu. Kulkutautien raivotessa täytyy usein nuoren naislääkärin (feltscheritsa'n) ajaa satoja virstoja kurjilla ajoneuvoilla päästäkseen etäisiin kyliin. Hän saapi tuskin syödä tai levätä, hänen täytyy taistella mitä puutteellisimpia terveysoloja vastaan, joita siivottomuus, tietämättömyys ja köyhyys ovat luoneet ympärilleen: hänellä ei ole tarpeeksi puhdistusaineita eikä lääkkeitä, ja matka lähimpään aptekiin on usein 80—150 virstaa. Lannistumattomalla sitkeydellä tekevät nämä »feltscheritsat» työtään, kaikista vaikeuksista huolimatta, ja heidän tavattomasta rakkaudestaan toimeensa on ihmisillä vain yksi ainoa ajatus.

Erittäin painavan todistuksen venäläisen naisen eduksi antaa myös — vaikkakin vastoin tahtoaan — tuo kaikille naisasiharrastuksille vihamielinen ruhtinas Meschtschertski. Soimattuaan »Graschdanin» nimisessä lehdessään uudistuksia naiskasvatuksen alalla, sanoo hän samaisen lehden samassa numerossa: — »yleensä tunnustettakoon, että rakkauden puute mieheen ja lapsiin ilmenee harvinaisena poikkeuksena meidän aikamme venäläisessä naisessa eikä tämä vika siis ole omansa kuvaamaan heidän siveellistä kantaansa.» »Naisliike Venäjällä», sanoo M. Bessmerty, »on ilmestynyt luonnonvoiman tavalla. Ei hakenut Venäjän nainen siinä onnea eikä omaa voittoa, vaan totuutta ja valistusta. Näлкä, puute ja kaikenlaiset kärsimykset eivät voineet sammuttaa hänen polttavaa tiedonhaluaan. Kestävyys, uhrautuvaisuus ja voittamaton oppimisen halu ovat hänen huomattavimpia ominaisuuksiaan. Niiden avulla on hän verrattain lyhyen ajan kuluessa valloittanut itselleen aseman yhteiskunnassa ja ennen tuntemattoman henkisen vapauden».

IX.

Puola: Samat seikat, jotka vaikeuttavat Venäjän olojen kuvaamista, estävät meitä saamasta täysin selvää kuvaa Puolankin oloista, semminkin naisasian vaiheista.

Johtavaa historikia.

Puolan historia kertoo useista naisista, jotka ovat toimineet ansiokkaasti eri aloilla ja saavuttaneet isänmaansa kunnioituksen. Ruhtinas Mieczyslaw, joka on Puolan historian varsinainen alkaja, kääntyi kristinuskoon puolisonsa vaikutuksesta. Joskin Wanda ruhtinatarta on pidettävä puoleksi satumaisena henkilönä, kohooa kuitenkin keskiajalla muita korkeammalle kuningatar Hedvigin jalo persoonallisuus, — hän, joka 1300-luvulla vasta 19-vuotiaana kokosi maansa sotavoimat ja niiden johtajana torjui saksalaisten hyökkäyksen. Kuudennellatoista vuosisadalla ottivat Puolan naiset innokkaasti osaa valtiollisiin ja yhteiskunnallisiin rientoihin, ja historioitsija Niemcewicz kertoo paljon siitä taidosta, jota he sitä tehden osoittivat.

Tämän vuosisadan alussa tuli moni ylhäissäätynen nainen kuuluisaksi rohkeudestaan ja isänmaanrakkaudesta, esim. kreivitär Emelie Plater ja hänen ystävättärensä Maria Raszanowicz, kreivitär Claudina Potocka y. m. Ensinmainittu herätti päiväjärjestykseen kysymyksen naisen äänioikeudesta ajalla sellaisella, jolloin se vastikään oli anglosaksilaisessa maissa joutunut keskustelun alaiseksi. Viimeksimainittu, jota on sanottu Puolan Florence Nightingale'ksi, antautui niin hartaasti hoitamaan sairaita ja haavoitettuja sotilaita, että kuolevat soturit anoivat armonosoituksena saadakseen nähdä häntä, ennenkuin viikatemies katkasi heidän elämänlankansa.

Puolan historiassa tapaamme monasti naisia, jotka ovat vaatineet sukupuolensa asemaa haittaavien epäkohtien poistamista.

19:nen vuosisadan alussa kirjoitti *Clementina Tanska Hoffmanowa* novellinsa, jossa hän kuvasi vaimon ja äidin alistettua asemaa, osoitti sen alentavia ja siveellisesti turmiollisia seurauksia ja näytti mikä vaara uhkaa ihmiskuntaa siinä, kun se sukupuoli ei saa kasvatusta, jonka tehtävänä on tulevien sukupolvien kasvattaminen. *Clementina Hoffmanowa* oli myös lämminsydäminen isänmaanystävä, jonka vuoksi hän teoksissaan aina vetosi isänmaanrakkauteen ja teroitti kansalaistensa mieliin, että erittäinkin Puolan kansa tarvitsi naistensa apua. Se oli vaipunut syvään alentumistilaan, ja sen kohottamiseksi oli välttämätöntä, että kaikki voimat, siis naistenkin, astuivat edistystyön palvelukseen. Rouva *Hoffmanowan* novelleilla oli aikanaan tavattoman suuri lukijakunta, niin että niitä vielä 1850-luvulla leikillisesti sanottiin »naisten raamatuksi». Naiset eivät kuitenkaan olleet ainoat, jotka häntä rakastivat ja kunnioittivat. Kaikki häntä kunnioittivat, ja kuoltuaan sai hän viimeisen leposijansa Krakowan tuomiokirkossa, Puolan kansan Pantheonissa.

Rouva *Hoffmanowan* esimerkkiä seurasivat useat älykkäät ja toimeliaat naiset, jotka valmistivat maaperää tulevaisuuden jalommalle käsityskannalle heidän sukupuolensa asemasta. Vaikka useimmat heistä olivat ylhäissukuisia naisia, eivät he samanaikaisten vertaistensa tapaan muissa maissa harjoittaneet memoarien kirjoittamista, vaan käsittelivät mieluummin valtiollisia ja yhteiskunnallisia kysymyksiä. Heistä mainittakoon *Anna Jablonowska*, syntynyt kreivitär *Sapieha*, joka kirjoitti monta teosta Puolan talonpoikauskansan elämästä, vapautti omat orjansa ja perusti heille työpajoja, kirjastoja ja sairaskoteja. *Isabella Czartoryska*, syntynyt ruhtinatar *Radzivil*, sepitti kansantajuisia kirjasia maanviljelyksestä, kirjoitti Puolan historian vasta-alkaville y. m.

Ne romantiset virtaukset, jotka viime vuosisadan alkupuolella ja keskivaiheilla elähtivät Puolan kirjallisuutta, toivat naisillekin uusia herätyksiä. Romantika ihaili kansaa ja kohotti siis arvoonsa tähän asti arvottomina pidettyjä yhteiskuntakerroksia. Nämä laiminlyödyt ja lapsipuolen asemassa olleet

kansanainekset joutuivat siten huomion esineiksi. Vaikkei romantika suinkaan suosinut naisten harrastuksia, päinvastoin asettui niitä kohtaan vihamieliselle kannalle, raivasi se kuitenkin tietä uudelle ajanjaksolle Puolan naisten kehityksessä. Nämä lukivat Mickiewicz'in tulisia kuvauksia vapauden siunauksista ja vetivät niistä omaan asemaansa nähden johtopäätöksiä.

Lisäksi tuli samaan aikaan mahtavia herätyksiä Ranskasta. Johon maahan Puola aina oli tuntenut henkistä vetovoimaa. Ranskan kieli oli yleisesti tunnettu sivistyneiden keskuudessa ja George Sandin teoksilla oli laaja lukijakuntansa. Toiselta puolen vaikutti Saksan läheinen naapuruus sen, että saksalaisten filosofien periaatteet levisivät maahan. Näiden molempien käsityskantojen ristiriita pakoitti Puolan sivistyneen yleisön niihin perehtymään. George Sandin romanit lienevät ennen kaikkia kallistaneet voiton Ranskan puolelle. Mutta ne synnyttivät myös vakavia vaaroja naisasian rauhalliselle kehitykselle. Ranskalainen ja puolalainen kansallisuusluonne oli siksi yhtäläinen, että nuo molemmat kansat arvostelivat naistakin samalta kannalta. Sentähden viehätti n. s. vapaan rakkauden oppi suuresti puolalaisia.

„Entusiastit.“

Suuri ryhmä naisiakin rupesi tätä käsitystä kannattamaan. Melkoinen osa heistä oli sellaisia, jotka ihailivat George Sandin novelleja ainoastaan omien paheittensa ja rakkaudenseikkailujensa verukkeena. Toisissa taas asui elävä vakaumus, ettei perheellisyys nykyisessä muodossaan kyennyt turvaamaan naiselle vapautta, jonkavuoksi he liittyivät noita uusia periaatteita kannattamaan siinä toivossa, että he siten voisivat uudistaa perhettä. He olivat vakavaluonteisia, ajattelevia naisia, jotka eivät tiedäneet, että heidän puolueensa suurimmalta osaltaan oli kokoonpantu seikkailijoista. Mutta niin kohta kuin huomasivat siinä kohden erehtyneensä erkanivat he tuosta joukkiosta ja perustivat oman puolueen, jonka jäseniä tavallisesti sanottiin »*Entusiasteiksi*». Tähän puolueeseen kuuluivat 1840-luvulla Puolan naismaailman jaloimmat ja parhaimmat ainekset.

Entusiastit eivät muodostaneet mitään järjestettyä seuraa, vaikka he tunnustivat johtajakseen »*Kazimira Zmichowska*» nimisen naiskirjailijan, joka oli enemmän tunnettu jalon luonteensa kuin kirjallisten tuotteidensa kautta. Nämä naiset kannattivat vapaan rakkauden periaatetta, mutta olivat elämässään nuhteettomia. He olivat epäkäytännöllisiä, mutta jaloja intoilijoita, jotka palavasti rakastivat isänmaataan ja ihmiskuntaa ja vaativat naiselle korkeampaa kasvatusta ja laajempaa toimintalaa. Moni loukkaantui heihin, kun heidän oli tapana käyttää liioittelevia puheenparsia, kun he käyttivät miehen pukua ja inholla vieroivat sitä, mitä pidettiin »sopivana». Mutta tästä huolimatta vaikuttivat he valmistavana tekijänä, sillä he usalsivat julistaa kehittymisen vapautta sukupuolelleen ajalla sellaisella, jolloin »emansipatsionin» käsite tuskin oli nimeksikään tunnettu.

Se myrsky, joka 1863 lakasi pois viimeisen jäännöksen Puolasta kansakuntien kirjoista, teki lopun »Entusiastienkin» liikkeestä. Yksi tämän ryhmän etevimmistä jäsenistä, rouva Baranowska, eli vielä 1860-luvulla, ja hänen kotinsa oli kauan aikaa nuorten, eteenpäin pyrkivien naisten kokouspaikkana, jotka tulivat hänen luokseen hakemaan sekä henkistä että aineellista apua ja neuvoa.

Vuoden 1863 jälkeen vaipui Puola sikeään uneen.

Vähitellen havaittiin kuitenkin, että viimeisten vuosien tapahtumat pakosta aikaansaivat uudistuksia naisen asemassa.

Vuonna 1794 tapahtuneen valloituksen johdosta oli miesten lukumäärä jo vähentynyt karkoitukseen, maasta siirtymisen ja sodassa kaatumisen kautta. Tämä surunäytelmä uudistui 1830 ja 1863—64 vuosien vallankumouksissa. Arvellaan Puolan viimeksimainitun vallankumouksen kautta kadottaneen noin toisen puolen miehisestä väestöstään, ja puolalainen sananparsi sanoo, että »kymmeneen vuoteen katsottiin naimaikäistä miestä kuni ihmettä.»

Tästä seurasi luonnollisesti, että naiset olivat miehiä enemmän kuin puolta vertaa lukuisanmat, joten lukemattomien leskien ja orpojen vaimojen täytyi pitää huolta omasta ja

**Pakosta
ilmeneviä
uudistuksia.**

lastensa toimeentulosta; sama oli tuhansien naimattomien naisten laita, jotka sitä ennen olivat eläneet isiensä ja veljiensä turvissa.

Lisäksi tuli vielä muita asianhaaroja, joiden kautta kysymys naisen korkeammasta kasvatuksesta ja hänen ammattitaitonsa kehittymisestä pakostakin joutui päiväjärjestykseen.

Uusi sukupolvi kasvoi vähitellen entisen sijaan. Totuus vaikutti tässä sukupolvessa sen, etteivät uudet olot tuntuneet sille niin sietämättömiltä. Entistä isänmaallista hehkua ja innostusta seurasi väsymys. Yksi ajanjakso kansan elämässä oli päättynyt ja uusi kehityskausi teki tuloaan. Ihmiset eivät enää jaksaneet harrastaa politiikkaa vaan syventyivät yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Se taloudellinen vararikko, joka kohtasi aatelista orjain vapauttamisen kautta, toi mukanaan seurauksia, joiden punnitseminen oli päivän polttavimpana kysymyksenä. Aatelisto oli tähän asti esiintynyt ainoastaan kuluttajana. Nyt siirrettiin se valmistajien joukkoon. Kun eivät aateliset enää voineet jäädä tiluksilleen, syystä ettei niitä enää hoidettu maanorjien työllä, kun hovi ja virkamiesura olivat Puolan jalo-sukuisilta suljetut, täytyi heidän pakosta kääntyä liikealalle.

Selittämättäkin selviää, että yhteiskunta näin ollen tuli kansanvaltaisemmaksi, semminkin kun otetaan huomioon, että kauppa ja teollisuus sitä ennen miltei kokonaan oli ollut juutalaisten käsissä. Maassa puhalsi sosialisen vapauden ja yhdenvertaisuuden tuulahdus ja nuorison kasvatusta, maanviljelys, kauppa ja teollisuus olivat niitä kysymyksiä, joista vilkkaimmin keskusteltiin.

Näin joutui kysymys naistenkin asemasta päiväjärjestykseen. Jokainen kansanvaltainen virtaus on aina välillisesti vaikuttanut naistenkin herättämiseksi, mutta Puolassa heräsi tämän lisäksi muuttuneiden kansantaloudellisten olojen pakosta se kysymys, miten naiset parhaiten itse voisivat hankkia elatuksensa. Moni n. s. »Warsowalais-positivisti», kuten Ed. Pradzynski, Alexander Swietochowski y. m. levitti innokkaasti John Stuart Millin ja muiden länsimaiden ajattelijain aatteita. Elise Orzeszko oli tämän työn etunenässä. 1870-luvusta alkaen ilmeni

tuntuva liike naisten työkyvyn kohottamiseksi. Tosin ollaan vielä eri mieltä siitä, onko heille myönnettävä sama vaalivapaus kuin miehille, vai onko heidän toimintansa rajoitettava, mutta kaikki ovat siinä yksimielisiä, että naisille on avattava uusia työaloja.

Naiset ovat itse osoittaneet suurta sitkeyttä pyrinnoissään. Järjestettyä naisasiatyötä tämän sanan varsinaisessa merkityksessä ei ole olemassa, mutta löytyy kaksi yhdistystä, jotka jossain määrin sitä vastaavat. »*Naistyön komitea*», joka toimii »Teollisuutta ja kauppaa edistävän seuran» alaosastona, hankkii paikkoja, edistää ammattisivistystä teknillisten iltakurssien kautta, valmistaa työläisnaisille kesäloman lepoa y. m. »*Opettajatar-koti*» toimii opettajattarien avustamiseksi ja heidän asemansa kohottamiseksi. Naisasiayhdistyksen perustamisen yritys on rauennut.

Kasvatukseen nähden ovat varsin epäedullisessa asemassa ne naiset, joilla ei ole varoja matkustaa ulkomaille laajentamaan tietopiiriään. Talonpoikaisnainen saapi tosin nyttemmin kasvatusta kansakouluissa, mutta kun nämä ovat riittämättömiä sekä lukumääränsä että laatuunsa nähden, on hänen tietopuolinen asemansa varsin vähän parantunut. Kimnasit ja alakimnasit jakavat oppilailleen saman tietomäärän kuin vastaavat laitokset Venäjällä, mutta kun näissä kouluissa ei opeteta matematiikkaa eikä klassillisia kieliä, täytyy niiden oppilaiden, jotka ulkomailla aikovat jatkaa opintojaan, hakea yksityisopetusta, ennenkuin pääsevät yliopistoihin.

Opetus tapahtuu venäjän kielellä ja opettajat ovat venäläisiä. Tästä syystä saapi puolalainen tyttö tavallisesti kasvatuksensa yksityispensioneissa puolalaisten naisten johdolla, jotka ulkomailla ovat perehtyneet uusimpiin opetustapoihin. Pensionit ovat kuitenkin kaikki valtion valvonnan alaisia ja opetus käy niissä venäjän kielellä. Niidenkään ohjelmaan ei kuulu matematiikka eikä klassilliset kielet, joten Puolassa ei ole ainoatakaan naiskimnasia, joka johtaisi oppilaitaan yliopistoon.

Korkeakoulut eivät ole avoinna naisille. Kysymys on tosin ollut keskustelun alaisena ja v. 1879 tehtiin ehdotus

Naiskasva-
tus.

naisakatemian perustamisesta Warsowaan. Mutta yritys on kohdannut sekä valtiollisia että taloudellisia vaikeuksia. Sitäpaitsi vastustaa moni naisten käytöllisen kasvatuksen suosija heidän yliopistollista kasvatustaan, koska he pelkäävät, että kirjallinen köyhälistö siten tulisi lisääntymään, joka köyhälistö on syntynyt sen johdosta, että miehet ovat suljetut pois virkauralta ja hovista. Vanhemmat ajattelevat senkintähden levottomuudella naisten yliopistollista kasvatusta, koska he tietävät, että heidän tyttärensä, jos he tulevat siitä osallisiksi, eivät juuri saa paikkoja kotimaassa, vaan ovat pakoitettut jäämään ulkomaille tai siirtymään Venäjälle, jos mieli saavuttaa hedelmiä tiedoistaan.

Ne esteet, joita puolalaisen tytön täytyy voittaa, jos mieli harjoittaa opintoja jossakin yliopistossa, ovat sekä suuria että lukuisia. Ensinnäkin täytyy hänen taivuttaa vanhempiaan antamaan lupansa noihin opintoihin. Sitten täytyy hänen hankkia rahoja passia varten, joka maksaa 15 ruplaa kultakin puolivuodelta minkä hän viettää ulkomailla. Lisäksi matka- ja elinkustannukset. Usein on hänellä niin vähän rahoja, että hänen on pakko asua kylmissä, vetoisissa huoneissa ja elää niukalla ruualla. Moni lupaava nuori nais-ylioppilas on kuollut nälkälavantautiin, pysyteltään kuukausimääriä hengissä vedellä ja leivällä. Tästä huolimatta opiskelee paljon puolalaisia naisia ulkomaiden yliopistoissa, vaikkei heidän lukumäärästään voi saada tarkkoja tietoja, kun heidät luetaan venäläisten joukkoon.

Nainen oppineella uralla.

Kaikista näistä vaikeuksista huolimatta, ovat useat naiset antautuneet opin tielle. Erittäinkin ovat he ruvenneet lääkäreiksi, vaikka heillä sillä alalla on ollut samat vaikeudet kuin Venäjänkin naislääkäreillä. Oli muun muassa 10 vuoden väli-aika, jolloin he eivät saaneet harjoittaa lääkäripraktikaa. Heidän täytyi siirtyä Sveitsiin, Ranskaan, Turkkiin tai Egyptiin, tai toimia kotimaassa hierojina tai hammaslääkäreinä. Nytemmin on heillä samat oikeudet kuin Venäjänkin naislääkäreillä.

Puolassa on jo verrattain paljon naisia, jotka ovat antautuneet tähän toimeen. Rouva Anna Tomaszewicz-Dobrska'lla, joka on opiskellut Zürichissä, ja rouva Teresa Ciszkievicz'illä,

joka on opiskellut Bernissä, on suuri praktika Warsowassa. Rouvat Wolska, Nowicka, Neuwidowa, Walicha, neidet Anna Klauzinska ja Anna Lewi ovat myös jonkun aikaa harjoittaneet lääkärintraktikaa. Useat, kenties useimmat, toimivat edelleen ulkomailla. Tri Caroline Szulcowan loistavat tutkinnot herättivät Pariisissa 1889 yleistä huomiota. Useimmat puolalaiset naislääkärit ovat valinneet naisten- ja lastentaudit erikoisalakseen. Moni on myös ruvennut hammaslääkäriksi; Warsowassa oli 1892 kuusi naispuolista hammaslääkäriä.

Moni Puolan tytär on viimekuluneena 25-vuotisjaksona saavuttanut mainetta ulkomaan yliopistoissa, etupäässä luonnontieteiden ja matematiikan alalla. Heistä ovat Sofia Poznanska ja Maria Daszynska saaneet filosofiantohtorin arvon sveitsiläisissä yliopistoissa. Viimeksi mainittu piti sittemmin luentoja Humboldtin akatemiassa Berlinissä. Eräs puolalainen nainen, Malvina Ogonowska, oli 1890-luvulla slavilaisen kirjallisuuden professorina Bolognan yliopistossa. Suurimman maineen on saavuttanut rouva Curie-Sklodowska, joka yhdessä miehensä kanssa sai Nobel-palkinnon fysikan tutkijana 1903.

Moni nainen on saavuttanut kuuluisan nimen kirjailijana ja sanomalehtialalla. Rouva Elise Orzeszkosta oli jo tuonnempana puhe. Hän on julkaissut sekä filosofisia teoksia (*Isänmaarakkautta ja Yleismaailmallisuutta*, 1880), että romaneja, jotka käsittelevät osaksi naisen asemaa, osaksi juutalaiskysymystä ja Puolan kansan elämää. Maria Ilinska toimitti 1889 »*Muratti*» nimistä aikakauskirjaa ja Alexandra Borkowska »*Perhekronikka*» nimistä aikakauskirjaa.

Yleensä on sivistyneillä naisilla Puolassa vaikea elittää itseään muulla tavalla kuin opettajattarina. Mutta palkat ovat perin alhaiset, osaksi siitä syystä että muutamiin kouluihin otetaan ainoastaan venäläisiä opettajia, osaksi siitä syystä että työtä hakevien naisten lukumäärä on niin tavattoman suuri. Niinpä saattoi opettajatar 1880-luvulla ansaita korkeintaan 50 kopekasta 1 ruplaan tunnissa; toisin paikoin ainoastaan 10—50 kopekkaa. Mutta niin haluttuja olivat nuo toimet, että miekkonen ken sai sellaisen viran. Valtion palveluksessa toimii

naisia postissa, telegrafissa ja telefonilaitoksissa; näihinkin virkoihin otetaan etupäässä venakkoja.

Nainen käytöllisillä aloilla.

Käytöllisillä aloilla ovat naiset paremmin menestyneet. Täytyy todellakin ihmetellä sitä sitkeyttä ja yritteliäisyyttä, jolla he ovat osanneet käyttää hyväkseen jokaista tilaisuutta valloittaakseen itselleen uusia työaloja. Vuodesta 1874 löytyy teollisuuskouluja naisia varten useissa Puolan suurimmissa kaupungeissa. Vanhimmassa noista kouluista oli vuoteen 1880 ollut 743 oppilasta. Suoritettuaan oppikurssinsa ovat he joko perustaneet omia työpajoja ja teollisuuskouluja tai toimivat he sellaisten hoitajina.

Korien punojina, taidenikkareina, valokuvaajina, kirjansitojina, hansikkaiden valmistajina, hivustaiteilijoina ynnä muissa senlaatuissa ammateissa on ruvettu käyttämään naisia työntekijöinä. Viimeksi mainittuun ammattiin liittyy tavallisesti hiuskauppaliike, joka Puolassa on erittäin kannattava, kun siellä asuu niin paljon juutalaisia ja kun juutalaisvaimot myyvät niin halvalla tukkansa, syystä että uskonto pakottaa heitä sitä leikkaamaan, kun he menevät naimisiin.

Ensimmäinen nainen, joka oppi suutarinammattia, oli eräs rouva Korybut-Daszkiewicz; hän oli karkoitettu ja harjaantui silloin tähän ammattiin. Toiset seurasivat hänen esimerkkiään; neiti Alexandrowicz omisti yhteen aikaan Warsowassa jalkineliikkeen, josta hänellä oli 18,000 ruplan vuotuis-tulo, vaikka hän sittemmin teki vararikon. Kauppaliikkeessä käytetään naisia kirjureina, puotilaisina ja konttoristeina; naiset omistavat myös lainakirjastoja ja kirjakauppoja tai toimivat niiden hoitajina. Niinikään toimivat he kirjapainotaitureina ja litografeina. Neiti Babczynska, erään tunnetun kellosepän tytär Warsowassa, yritti avata kellosepänliikettä, jossa palveluskuntana oli pelkästään naisia, mutta hän joutui siihen määrään miehisten kelloseppien vainon alaiseksi, että liike oli lopetettava.

Ensimmäinen naisaptekar, neiti Kosmowska, sai kestää samanlaisia vaikeuksia. Muun muassa ilmoittivat provisorit siinä aptekissa, missä hän ensin palveli, etteivät vastaa ainoakaan reseptin asianmukaisesta valmistamisesta, jos hän vain saa

paikan aptekissa. Kuitenkin ovat Warsowan laupeudensisaret jo kauan aikaa valmistaneet kaikki heidän sairaalassa käytetyt lääkkeet, tekemättä siinä enemmän erhetyksiä kuin mitä aptekeissa ylimalkaan sattuu. Vuonna 1893 palveli kolme naista, neidit Kosmowska, Sikowska ja Dowgiellowna, aptekeissa. Rouva Sitkiewiczowna, joka oli harjoittanut opintoja ulkomailla, avasi sittemmin aptekin, jossa kaikki provisorit olivat naisia.

Puolan naiset ovat suurella innolla antautuneet harjoittamaan kätilönammattia. Entiseen aikaan oli tämä toimi sivistymättömien — usein epäsiiveellisten — naisten käsissä, mutta jo 25 vuotta sitten syntyi liike, joka innostutti sivistyneitä naisia antautumaan tälle uralle. Ensimmäiset heistä olivat rouva Anna Morgulec-Kozminska, Volhynian aatelismarsalkan tytär, ja neiti Sabina Zielinska, Warsowan yliopiston matematiikan professorin tytär. Toisetkin seurasivat heidän esimerkkiään, muiden muassa kaksi naista, jotka parisen vuotta olivat tutkineet luonnontieteitä. Nämä ensimmäiset sivistyneet kätilöt saivat osalleen niin raakaa ja häikäilemätöntä kohtelua opettajiensa puolelta, että heiltä vaadittiin mitä suurinta kestävyyttä ja rohkeutta kurssin suorittamiseen. Mutta he kestivät koetuksen ja raivasivat tietä lukemattomille muille, jotka seurasivat heidän esimerkkiään. Nyt ei Warsowan kätilölaitokseen oteta ketään oppilasta ilman edeltävää tutkintoa. Moni sivistynyt kätilö on lisäksi suorittanut aptekarintutkimuksen, voidakseen paremmin hyödyttää sisariaan etäisissä kylissä, joissa on vain kätilö ja välskäri, mutta ei aptekia.

Yhä lukuisampi joukko Puolan naisia antautuu puutarhahoidon alalle. Rutowska nimiset sisaret omistivat 1890-luvulla Warsowassa suuren puutarhaliikkeen, ja neiti Gardinska, joka Zürichissä oli suorittanut tieteellisen oppikurssin puutarhahoidossa, perusti samanlaisen kurssin naisia varten kotimaassaan. Joukko naisia harjoittaa mehiläishoitoa, nähtävästi hyvällä menestyksellä; toisilla on ollut 200—400 ruplan vuotuinen ylijäämä, kun ovat suorittaneet kaikki elatuskustannuksensa. Moni on myös ryhtynyt harjoittamaan maanviljelystä ja silkkitoukkien kasvattamista.

**Naisen ase-
ma lain
edessä.**

Naisen oikeudellinen asema Puolassa on maan eri osissa erilainen. »Puolan kuningaskunnassa», s. o. niissä kymmenessä Weichselin varrella olevassa kuvernementissä, jotka yhdistettiin Venäjään 1815, otettiin *Code Napoléon* 1809 sivililaiksi. Maan muissa osissa ovat Venäjän lait voimassa. Kun tämä kuvaus pääasiallisesti koskee Puolan kuningaskuntaa, niin käynee selville, ettei naisen oikeudellinen asema siellä ole kadehdittava. Tämän aseman parantaminen ei ole hyvin ymmärrettävistä syistä voinut tulla kysymykseen. Yleinen mielipide ei myöskään tunnustane noiden epäkohtien olemassaoloa, ei ainakaan millään huomattavalla tavalla.

»Naiskysymystä varsinaisessa merkityksessä» — sanoo miss Maude A. Biggs, jonka kirjoituksista *) olemme lainanneet tämän luvun pääasiallisen sisällön — »on tuskin olemassa Puolassa, muussa muodossa kuin yhä varttuvana vakaumuksena siitä, että naisten toiminta-ala on laajennettava ja heidän kasvatuksensa saatava entistä perusteellisemmaksi». **)

**Galizian nai-
set. ***)**

Galizia muodostaa tästä poikkeuksen. Tämä maakunta, joka käsittää kuudennen osan koko Puolasta, nauttii vähän suurempaa itsehallintoa kuin maan muut osat. Tästä seuraa, että naiset siellä ovat olleet paremmin tilaisuudessa kehittymään valtiollisessa ja yhteiskunnallisessa suhteessa kuin heidän sisarensa varsinaisessa Puolassa. Vuonna 1875 perustettiin Leopolin kaupungissa »*Naisten työ*» niminen yhdistys, jonka tarkoituksena oli uusien työalojen avaaminen naisille, heidän työpalkkojensa parantaminen ja suuremman yhteistunnon herättäminen jäseniensä kesken. Tämä yhdistys on järjestänyt oppikursseja naisia varten telegrafiassa, kirjanpidossa ja käsityöammateissa; yhdistys ylläpitää myös työnvälitystoimistoa y. m. Krakowassa ja Lembergissä on kaksi klubin tapaista »Lukuseuraa naisia varten». Siellä pidetään tieteellisiä ja muita esitelmiä,

*) The Englishwoman's Review 1889—92.

**) The Englishwoman's Review, n:o 6, 1889.

***) The Englishwoman's Review. — The Woman Question in Europe. — Handbuch der Frauenbewegung.

järjestetään keskusteluja y. m. Galizian naiset ovat myös pitäneet pari kokousta, joissa on keskusteltu heidän asemaansa koskevista kysymyksistä.

Vuonna 1891 pidettiin Stry nimisessä kaupungissa sellainen yleinen naisten kokous, jossa päätettiin kehoittaa naisia yhtymään joukkoanomukseen, siinä tarkoituksessa että Krakowan yliopisto avattaisiin naisille ja että perustettaisiin lyseo tyttöjä varten. Heinäkuussa 1891 jätti professori Karłowicz Galizian naisten kehoituksesta Warsowan yliopiston konsistoreille ehdituksen erityisen naisosaston perustamisesta mainittuun yliopistoon. Pyyntöön suostuttiin, mutta sen toteuttaminen lykättiin sittemmin epämääräiseen tulevaisuuteen.

Kokous lienee myöskin lausunut mielipiteenään, että naiselle on myönnettävä valtiollinen äänioikeus ja oikeus olla valtiollisten yhdistyksien jäsenenä.

Galiziassa onkin useita naisyhdistyksiä, jotka toimivat jonkinlaisella valtiollisella tarkoituksella. Yksi sellainen yhdistys antaa apua saksalaistuttamis-politikan uhreille. Noin kuusitoista vuotta sitten keräsi tämä yhdistys yhdeksättätuhatta florinia, enimmäkseen pienissä muutaman kreuzerin antimissa, Puolan maalaisväestön hyväksi, jonka maa olisi joutunut saksalaisten käsiin, elleivät omistajat olisi kyenneet sitä lunastamaan.

Mitä kasvatukseen tulee ovat Galizian naiset varsin edullisessa asemassa. Vuonna 1868 avasi t:ri Baraniecki Krakowassa naiskolleegin, joka oli jaettava viiteen osastoon eli tiedekuntaan: historiallis-kaunokirjalliseen, luonnontieteelliseen, kaunotaiteelliseen, kauppatieteelliseen ja teolliseen tiedekuntaan. Ainoastaan kolme ensimmäistä osastoa saatiin järjestetyksi ja ne saavuttivat suuren menestyksen. Oppikurssi kullakin osastolla on 2-vuotinen ja vastaa jotenkin poikalyseoiden ylimpiä luokkia. Joka osastolla suorittavat oppilaat — joista suuri osa on Venäjän Puolasta — päästötutkinnon. Moni noista naisista on sittemmin jatkanut opintojaan ulkomaiden yliopistoissa; toiset ovat maansa eri osissa perustaneet oppikursseja, jotka ohjelmaltaan ovat T:ri Baranieckin laitoksen kaltaisia.

Vuonna 1896 avattiin naisten väsymättömillä ponnistuksilla naiskimnasi Krakowassa. Vuonna 1900 suorittivat tämän laitoksen ensimmäiset oppilaat päästötutkinnon yliopistoon. Vuonna 1897 perustettiin samanlaisia kimnaseja Lembergiin ja Przemyysiin. Samana vuonna saivat naiset oikeuden kuunnella luentoja Lembergin yliopiston filosofisessa tiedekunnassa; nyttemmin voivat he siellä harjoittaa lääketieteellisiä ja lainopillisiäkin opintoja.

Naiset ottavat tehokkaasti osaa erilaisiin edistysrienteihin. Kansan kirjasten sepittäjinä, kansantajuisten aikakauskirjojen julkaisijoina ja yleensä kansanvalistuksen kohottajina ovat he työskennelleet huomiota herättävällä tavalla. Rouva Marja Wystanek Lembergissä esim. on siinä kohden saavuttanut arvokkaan maineen.

Naisten käsityöopetukselle ja käytölliselle ammattitaidolle pannaan suurta painoa. Vuonna 1883 avasi madame Modrzewska Zakopane'ssa Karpatian vuoristossa teollisuuskoulun talonpoikaistyttöjä varten, joka saapi vuotuisen kannatusavun yleisistä varoista. Tässä mainiossa laitoksessa opetetaan oppilaille talvisaikaan käsitöitä, etupäässä pitsien nypläystä, ja tytöt voivat koulua käydessään, jonka oppikurssi on 2-vuotinen, ansaita aina 100 floriniin vuodessa. Toisessa koulussa opetetaan kodin taloutta eli kaikkia niitä askareita, jotka kodissa tulevat kysymykseen. Leopolissa on eri osastoissa toimiva ammattikoulu palvelijattaria varten; yhdessä osastossa kasvatetaan lastenhoitajia. Tämän koulun yhteyteen on järjestetty sunnuntai-iltoina toimivia alkeiskursseja palvelijattaria varten.

Vuonna 1897 käyttivät Galizian naiset ensi kerran oikeuttaan valtuutettujen kautta ottaa osaa maapäivävaaleihin. Tämä oikeus on naisilla, jotka omistavat maata tai jotka ominakeisesti elättävät itseään, mutta he eivät olleet — ainakaan pitkiin aikoihin — sitä käyttäneet. Kaksitoista naista Bialan paikkakunnalla ilmoitti nyt, että he tahtoivat saada nimensä merkityiksi vaaliluetteloihin, koska heillä oli se oikeus. Kun viranomaiset vastustivat heidän pyyntöään, vetosivat he tuomioistuimeen ja voittivat. Muilla paikkakunnilla seurasivat

---

naiset tätä esimerkkiä. Lembergissä pidettiin yleinen naisten vaalikokous; kaikki äänioikeutetut naiset yhtyivät kannattamaan samaa ehdokasta, äänestivät häntä ja pääsivät voitolle. Samana vuonna valittiin nainen ensi kerran korkeimpaan kouluneuvostoon.

X.

Böhmi: Monessa maassa ovat kansallisuuspyrinnöt mahtavasti vaikuttaneet naisten herättämiseksi. Niinpä *Böhmissäkin*, jonka **Alustavaa historikla. *)** edistys tässä kohden on kummastuttavan suuri, kun otamme huomioon sen maan vaihtelevia vaiheita.

Samoin kuin Puolan historia kertovat Böhminkin kansan vaiheet monesta jalosta naisluonteesta vanhemmilta ajoilta. Ruhtinatar Libussa, joka hallitsi noin v. 700 vaiheilla j. Kr. kuului kansansa historian mahtavimpiin ilmiöihin. Hänen kuolemansa jälkeen sanotaan syttyneen tuo tarujen kuvaama »naisten sota» Böhmissä, jolloin maan kaikki naiset, ruhtinatar Wlastan johtamina, muka nousivat aseisiin miehiä vastaan ja vaativat osallisuutta maansa hallinnossa. Libussan ystävätär Wlasta hallitsi kansanturun mukaan monta vuotta »Neitsytlinnassa» (Devin'issä) vastapäätä Vyschegradia, kunnes miehet viekkauella saivat linnan valtaansa.

Böhmin naiset ovat kuitenkin vasta 1700-luvun loppupuolella ottaneet tehokkaammin osaa isänmaansa asioihin.

Böhmin liittämistä Itävaltaan ja germanilaisen kansanaineksen pakkovaltaa siellä on saksalaiselta taholta sanottu »siksi sivistyksen tulisoihduksi, joka oli johtava alentumistilassa olevan kansan europalaisen sivistyksen yhteyteen». Niin tapahtuikin, mutta vain välillisesti: »Tulisoihdu muuttui miehaksi, joka lävisti siihen asti kuolleena pidetyn kansan sydämen, ja tuska herätti kansan uuteen eloon. Luultiin että Böhmin asukkaat olivat kerjäläisiä, kulkureita ja tyhjäntoimittajia, mutta se kykenikin jälleen nousemaan jaloimpien poikiensa, runoilijainsa, ajattelijainsa ja isänmaanystäviensä ponnistuksilla.»

*) The Woman Question in Europa. — The English Woman's Review 1882—1905.

Tähän taisteluun puoleksi menetetyn kansallisuuden takaisinvoittamiseksi ovat Böhmin naiset ottaneet tehokkaasti osaa. Suurella hartaudella auttoivat he kirjallisuuden alalla halveksitun tsekin kielen kohottamista oikeaan paikkaansa. Näistä naisista mainittakoon Marie Antoinette niminen nunna, runoilija Maria Cacká, kirjailijat Dobromila Rettig, Bohuslawa Rajská, Wlastimila Ruzickowá y. m. Moni ylhäissukuinen nainen antautui kokonaan kansallisuusrientojen palvelukseen, auttaen omaisuudellaan ja vaikutusvallallaan sitä liikettä, joka v. 1848 tehtyjen onnistumattomien ponnistuksien jälkeen päättyi siihen, että useimmat sen osanottajat joutuivat köyhyyteen ja ajettiin maanpakoon.

Mutta naiset eivät lannistuneet, vaikka kansallisuusrientojen jatkamisen mahdollisuus näytti peräti synkältä. Vuonna 1848 kokoonkutsui *Honorata Wisniowskics Zapowá* yleisen naiskokouksen päättämään anomuksesta, jossa pyydettiin samana vuonna tuomittujen valtiorikoksellisten armahtamista. Hän ehdoitti myös, että perustettaisiin naisyhdistys edistämään tyttöjen kasvattamista kansalliseen henkeen. Yleisen innostuksen vallitessa perustettiin yhdistys ja sen toimesta avattu tsekinkielinen tyttökoulu oli toimessaan yhden vuoden 1855—56. Viimeksi mainittuna vuonna kuoli rouva Zapowá, jonka jälkeen yhdistys kouluineen lakkasi toimimasta.

Sitävastoin jatkoivat naiset väsymättömällä tarmolla isänmaallista työtään. Palavalla innolla valloittivat he sen alan, jolla puolueet tuimimmin taistelivat, nimittäin nuorison kasvatuksen. Lukuisat naisyhdistykset ylläpitivät tsekinkielisiä kouluja ja oppikursseja, joissa lapset ja nuoriso kumpaakin sukupuolta saivat opetusta käsitöissä ja ammateissa. Božena Němcoba ja muut naiskirjailijat innostuttivat isänmaallisilla novelleillaan yhä voimakkaammin naisia kansallisuusaatteen palveluksessa. Intohimoinen taistelu valtasi niin kokonaan heidän mielensä, etteivät he joutaneet harrastamaan omia etujaan. He tahtoivat saada naisten apua työssä isänmaan henkiseksi herättämiseksi ja vetosivat heihin yhä uudelleen tässä tarkoituksessa. Sitävastoin olivat he vähemmän halukkaita toimimaan niiden

epäkohtien poistamiseksi, jotka tekivät heidän sukupuolensa aseman vaikeaksi, sillä he eivät vielä oivaltaneet, että nämä epäkohdat olivat esteenä heidän omalle ja koko ihmiskunnan kehitykselle.

Kansallisuusaatteesta tuli voimakas keino Böhmin naisten herätykseksi ja kehitykseksi. Se oli sukua jokaiselle jalolle edistykselle, eikä mikään sellainen aate saata ajanpitkään olla esteenä naisasialle. Tätä edistivät ehkä myöskin varsin tuntuvasti ne katkerat opetukset, joita naiset saivat kokea isänmaallisessa työssään. Tsekkiläisen puolueen keskuudessa oli nimitäin suuri ryhmä miehiä, jotka alituisesti teroittivat kansalaisensa mieliin, että naiset olivat pidettävät vajavaltaisessa asemassa, »koska he olivat henkisesti niin takapajulla». »Muuten», arvelivat he, »voisivat taantuvaiset ja vapaudelle viholliset virtaukset kansan turmioksi voittaa jalansijaa, koska naiset, kuten tiedetään, ovat niin alttiita sellaisille vaikutuksille». Nämä miehet vastustivat kaikin voimin naisten korkeampaa kasvatusta ja vapaata työnvalintaa, oivaltamatta etteivät naiset koskaan tule ymmärtämään *vapauden* ja *kehityksen* käsitteitä, niin kauan kuin näitä käsitteitä pidetään heille itselleen vahingollisina.

Ei missään ole selvästi sanottu, että tämä tsekkiläisen puolueen kanta olisi saattanut naisia ajattelemaan omaa asiaansa. Mutta luultavaa on, että ainakin ajattelevammat heistä surukseen huomasivat, että he olivat uhranneet kaikki puolueen hyväksi, joka päästyään valtaan rupesi heitä sortamaan ja julisti, »että he olivat alttiita taantuville vaikutuksille». Jalo ja lahjakas *Johanna Rottowna*, enemmän tunnettu kirjailijanimellään *Caroline Světlá*, herätti varsinaisen naiskysymyksen henkiin Böhmissä. Hänen novellinsa »*Ensimmäinen böhmiläinen nainen*» kuvasi tosin ensi sijassa epäkansallisen puolueen sitkeätä vastarintaa kansallisuuspyrintöjä vastaan. Mutta se oli samalla lämmin ja voimakas sana naisten hyväksi.

Järjestetty
naisasiatyö.

Vuonna 1871 perustettiin *Caroline Světlán* aloitteesta »*Naisten teollisuusyhdistys*», jonka tarkoituksena oli naisten työtaidon kohottaminen. Tämän yhdistyksen jäsenluku on aika aoin noussut 2,000:een ja se on saanut suuremmissa lahjoituksia.

Yhdistyksen äänenkannattajaa, »*Naisten lehti*», toimittaa Elise Krásnohorska, joka on Caroline Světlán hyvä ystävä ja yksi naisasian tienraivaajia Böhmissä. Yhdistys ylläpitää myös teollisuuskoulua naisia varten, jonka oppilasmäärä usein on nousut 500:aan. Vuosina 1883—1893 oli koulussa ollut yhteensä 10,036 oppilasta. Opetus on miltei maksuton, joka käy mahdolliseksi, kun koululla on niin suuret lahjoitusrahastot; se on sitäpaitsi viime aikoina saanut kannatusta sekä valtiolta että kunnalta. Yhdistyksen ylläpitämä sairashoitokurssi on Böhmin lääkäriseuralta saanut kannatusta sekä rahallisesti että opettaja-voimien muodossa.

Sittemmin laajennettiin yhdistyksen toimintaa melkoisesti. Muun muassa on se viime aikoina usein jättänyt valtiopäiville anomuksia naisen aseman parantamiseksi. Vuonna 1891 jätti se anomuksen naisten äänioikeudestakin. Johtavana henkilönä tässä yhdistyksessä oli kauan aikaa Caroline Světlá, joka vielä 61 ikävuodellaan lämpimästi otti osaa työhön sukupuolensa aseman parantamiseksi. Hänen rinnallaan seisoi Elise Krásnohorska, joka alkuaan oli köyhä ompelijatar, mutta suuren kykynsä ja väsymättömän tarmonsä avulla on voittanut itselleen huomattavan sijan tsekkiläisessä kirjallisuudessa.

Toinen yhdistys nimeltä »*Amerikkalainen klubi*» on suuresti edistänyt naisasiaa Böhmissä. Sen perusti herra Vojta Náprstek, innokas isänmaanystävä, joka oli jonkun aikaa oleskellut Amerikassa ja siellä suuresti mieltynyt naisasialiikkeeseen. Palattuaan kotimaahan perusti hän äitinsä avustamana pienen seuran, joka valtiollisista syistä toimi ainoastaan suljettuna yksityisklubina. Vähitellen rupesi yleisö sanomaan sitä »amerikkalaiseksi klubiksi», koska herra Náprstekin oli tapana pitää sen kokouksissa esitelmiä Amerikan naisista, ja koska klubin jäsenet hänen innokkaista kehoituksistaan alkoivat kodeissaan panna käytäntöön useita amerikkalaisia parannuksia. Muun muassa järjesti herra Náprstek ompelukoneiden näyttelyn, jotka siihen aikaan (noin 40 vuotta sitten) olivat kerrassaan tuntemattomia Böhmissä, ja toimitti naisille maksutonta opetusta niiden käytämisessä. Sitä paitsi olivat hänen kirjastonsa ja taidekokoel

mansa aina auki klubin jäsenille. Tätä jaloa ja innokasta miestä on myös sanottu »tsekkiläisten naisten puolustajaksi».

Toinen yhdistys, johon 1892 kuului 600 jäsentä, toimii varattomien tyttöjen kasvattamiseksi ja heidän käsityö- ja ammattitaitonsa kehittämiseksi. Yhdistyksen perusti tunnettu kirjailija Sofia Podlipská.

Böhmin nuorin naisyhdistys »*Minerva*» on perustettu 1889 ja toimii korkeamman naiskasvatuksen edistämiseksi. Se on avannut kolleegin naisia varten, joka johtaa yliopistoon ja jossa jo alkuvuotena oli 53 oppilasta. »*Minervan*» toimesta lienee avattu muitakin oppilaitoksia, jotka kauttaaltaan toimivat samalla ohjelmalla kuin poikalyseot. Saman yhdistyksen aloitteesta jätettiin 1891 Böhmin maapäiville anomus, että naisetkin saisivat harjoittaa opintoja yliopistossa. Tämä 5,000 naisen allekirjoittama anomus herätti suurta suuttumusta maapäivien vanhoillisissa jäsenissä, jotka kaikella tapaa koettivat estää sitä joutumasta keskustelun alaiseksi. Mutta se saikin enemmistön puolelleen, ja maapäivät päättivät, että Pragin yliopisto on neljän vuoden perästä avattava naisille; lupaus, jota ei vielä kukaan ole täytetty. »*Minervan*» toimesta jätettiin myös anomus postissa ja telegrafissa palvelevien naisten työpalkkojen korottamisesta; sitä ennen olivat nämä naiset saaneet ainoastaan puolet, useinpa vain kolmannenosan siitä palkasta, mikä maksettiin heidän miehille virkatovereilleen samasta toimesta.

Yleensä näyttävät tsekkiläiset naiset hämmästyttävän nopeasti oppineen käsittämään järjestön merkityksen päättäen niistä lukuisista naisklubeista ja -yhdistyksistä, jotka toimivat Böhmissä. Miss Maude A. Biggs mainitsee »*the Englishwoman's Review*» nimisessä aikakauskirjassa, että niiden luku 1892 nousi 159:ään. Useimmat näistä klubeista lienevät perustetut kansallisia ja ihmisystävällisiä tarkoituksia varten; toisissa on myös miesjäseniä.

Naiskasvatus.

Caroline Světlán ja hänen ystäviensä ponnistuksilla avattiin Pragissa 1863 korkeampi alkeiskoulu tyttöjä varten, joka sai kannatusta kunnalta. Sitä ennen eivät tyttökoulut, lukuunottamatta muutamia alkeiskouluja, saaneet kannatusta yleisistä

varoista. Muut paikkakunnat seurasivat Pragin esimerkkiä, ja aikaa voittaen syntyi tyttökouluja useimmissa maan suuremmissa kaupungeissa. Valtiokin rupesi luomaan huomiota naiskasvatukseen. Ensimmäinen valtion kannattama mallikoulu tyttöjä varten, opettajatarluokkineen, avattiin kuitenkin vasta 1867; sittemmin on muita sellaisia oppilaitoksia perustettu.

Kuten tuonnempana mainittiin, ei Pragın yliopisto ole avoinna naisille. Mutta jos tämä uudistus toteutuisi, olisi siitä epäilemättä tärkeitä seurauksia ei ainoastaan Böhmillä vaan muillekin slavilaisille naapurimaille. Näiden maiden naisten ei silloin olisi pakko lähteä aina Pietariin tai Pariisiin asti opintojaan jatkamaan, vaan he voisivat saada tieteellisen kasvatuksensa Pragissa, jossa sekä elantokustannukset että ilmasto enemmän vastaavat heidän kotoisia olojaan.

Jos Pragın yliopisto avattaisiin naisille, tulisi opiskelevien naisten lukumäärä tietysti lisääntymään. Tsekkiläiset naiset, kuten heidän sisarensa muissa slavilaisissa maissa, ovat mieltyneet lääkärinammattiin ja moni heistä opiskelee lääketiedettä ulkomaiden yliopistoissa. Mutta nämä opinnot ovat kalliita ja naislääkäreillä ei tähän asti ole ollut mitään tulevaisuutta koti-
maassaan, kun he eivät ole saaneet siellä harjoittaa lääkärin
praktikaa. Tähän asti on Böhmissä ollut ainoastaan kaksi nais-
lääkärinä, Julia Kech ja Anna Bayer, jotka molemmat ovat opis-
kelleet Sweitsissä. Viimeksi mainittu sai v. 1891 Itävallan
hallitukselta viran Bosnian *) muhamettilaisten naisten lääkärinä.
Eräs nainen on menestyksellä harjoittanut hammaslääkärin tointa
Pragissa. Samoin kuin Itävallankin naiset toivovat heidän tsek-
kiläiset sisarensa, että se aika on pian tuleva, jolloin laki sallii
heille pääsön lääketieteelliselle alalle.

**Nainen opin
tiellä.**

Kun ei naisille tähän asti ole myönnetty mitään tilaisuutta tieteelliseen kehitykseen, on heidän ollut opettajauralla pakko tyytyä ala-alkeiskoulujen opettajatarpaikkoihin. Ilahuttavana seikkana mainittakoon kuitenkin, että heillä tällä alalla on sama palkka kuin miesopettajillakin.

*) Katso Sweitsiä.

Kirjallisuuden alalla ovat tsekkiläiset naiset kauan menestyksellä toimineet. Neiti Stranecha'a pidetään Mährin etevimpänä naiskirjailijana; Bohumila Klimes ja Revata Tyrš ovat harjoittaneet taide- ja kirjallisuushistoriallista kirjailijatoimintaa.

Nainen käytöllisillä aloilla.

Kenties ei naiskysymys Böhmissä olisi niin nopeasti kehittynyt, ellei siellä niinkuin muuallakin olisi ollut pakko hankkia leipää vuosi vuodelta yhä lisääntyvälle naisten lukumäärälle. 1880-luvulla oli Böhmissä 200,000 naista enemmän kuin miehiä ja suurin osa heistä eli oman onnensa nojassa. Sentähden oli harrastus naisten työkyvyn kohottamiseksi saavuttava kannatusta kaikissa ajattelevissa ihmisissä.

Naiset ovat myös vähitellen päässeet monelle käytölliselle alalle. Heitä palvelee postissa ja telegrafissa, kuitenkin vain alemmissa viroissa; he ovat myös ruvenneet harjoittamaan erilaisia käsityönammatteja. Neidit Augusta ja Amelia Slechta esim. ovat piirustajia ja kuvanveistäjiä. Suurella varovaisuudella on naisia päästetty käsityönammatteja harjoittamaan, mutta alku on kuitenkin tehty, ja tulevaisuus näyttää sitä lupaavammalta, kun naisyhdistykset niin tarmokkaasti toimivat naisten ammattitietojen kohottamiseksi.

Naisen asema lain edessä.

Naisten oikeudellinen asema on Böhmissä sama kuin Itävallassakin. Naimattomat naiset ja lesket saavat ottaa osaa kunnallisiin vaaleihin, sillä ehdolla että heitä edustaa joku miehinen sukulainen. Heitä voidaan samoilla ehdoilla valita maakuntaneuvostojen ja kaupunginvaltuustojenkin jäseniksi; kuitenkin on se aniharvoin tapahtunut. Sellaisissa tapauksissa ei valittu nainen saa ottaa osaa keskusteluihin, vaan hän lähettää sinne miehisen edustajan, joka on varustettu hänen valtakirjallaan.

XI.

Unkarista on vaikea saada tietoja, kun sen kieli muualla Euroopassa on miltei tuntematon ja tästä syystä ovat Unkarin naisten pyrinnot yleensä sangen vähän tunnetut. Vanhemmilta ajoilta on se tieto säilynyt, että moni heistä on saavuttanut kuuluisan nimen isänmaanrakkaudesta ja siitä palavasta harrastuksesta, millä he ovat tukeneet kansansa vapaudenpyrintöjä. Moni heistä on personallisesti ottanut osaa taisteluihin maansa puolesta, niinkuin esim. Maria Széchy ja Ilona Zrinyi, joiden maineista runoilijat ovat laulaneet. Susanna Lórántfy oli tunnettu ja arvossa pidetty isänmaanystävä ja hänellä oli aikanaan jonkunlainen valtiollinen vaikutusvalta. Vuoden 1848—49 sodan jälkeen istuivat Klarisse Lövey ja Blanka Teleki vankeina Kufsteinin linnassa, syystä että he personallisesti olivat ottaneet osaa vapaudentaisteluun.

**Unkari:
Johdanto.**

Rauhalliseen työhön kansallisuustunnon kehittämiseksi on moni nainenkin ansiokkaalla tavalla ottanut osaa. 1300-luvulla mainitaan Lea Ráskai niminen nunna ahkerana ja etevänä Unkarin kielen tutkijana. Runoilija Petöfin vaimo Julia Szendrey, joka itse oli kirjailija, vaikutti syvästi miehensä runouteen ja innostutti hänen isänmaanrakkauttaan. Rouvat Ludovik Batthiány, Damjanich, Bohus-Szögyény y. m. ovat kaikki tunnettuja ja arvossa pidettyjä isänmaanystäviä.

Samoin kuin useat muut maat sai Unkarikin ensimmäiset varsinaiset herätyksensä naiskysymyksessä sen vakavan vallankumouskauden kestäessä, joka järjestytti Eurooppaa 1830—49. Rouva Eva Takács kirjoitti 1827—33 korkeammasta naiskasvatuksesta »*Tieteelliset Kokoelmat*» nimisessä aikakauskirjassa ja puolusti

lämpimästi ja rohkeasti sukupuolensa oikeutta päästä tiedon ja valistuksen osallisuuteen. Hänen tyttärensä, Terese Karács, joka myöskin oli kirjailija, yhtyi siihen aikaan kuuluisan ihmisystävän, kreivitär Terese Brunswickin, ja hänen veljentyttärensä kanssa Unkarin naisten kasvatuksen kohottamiseksi. He avasivat korkeampia tyttökouluja Budapestissa ja Miskolczissa ja koettivat myös vaikuttaa Fröbelin aatteiden levittämiseksi. Vapaussodan syttyessä 1848 löytyi jo 18 yksityistä korkeampaa tyttökoulua. Ne olivat kuitenkin syntyneet pikemmin tuon hehkuvan kansallisuustunnon tuloksina kuin todellisen tarpeen vaatimina, sillä sodan päätyttyä hävisivät niistä useimmat ja ne, jotka jäivät eloon, muuttuivat pensionateiksi, joissa opetus pääasiallisesti tarkoitti taitojen viljelemistä ja kielten oppimista. Vapaussodan loputtua taukosivat myös naisen tilan parantamista tarkoittavat harrastukset, ja kysymys heräsi henkiin vasta 1860-luvulla.

**Järjestetty
naisaelatyö.**

Luultavaa on, että Saksassa ja Itävallassa siihen aikaan perustetut naisyhdistykset synnyttivät samanlaisia yhdistyksiä Unkarissakin. Vuonna 1869 perustettiin Budapestissa »*Nökép-zöegylet*» (Naiskasvatuksen yhdistys), jonka tarkoituksena oli valvoa naisten etuja erittäinkin kasvatuksen alalla. Vuosina 1867—69 ilmestyi myös »*Nök lapja*» (Naisten lehti) paronitar Emilia Egloffsteinin toimittamana. Mutta vaikka naiskasvatuksen yhdistys tehokkaasti on vaikuttanut monen ennakkoluulon haihduttamiseksi korkeampaa naiskasvatusta vastaan, ei se kuitenkaan liene toiminut yhtä tehokkaasti kuin anglosaksilaiset naisyhdistykset naisasian muilla aloilla.

Samaa voidaan sanoa 1885 perustetusta »*Maria Dorothea*» yhdistyksestä, jonka jäsenet pääasiallisesti ovat opettajattaria ja joka yleensä lienee pidettävä Unkarin etevimpien naisten yhtymäpaikkana. Useita kertoja on se lähettänyt hallitukselle anomuksia nais-oppilaitosten parantamisesta; samoin on se anonut, että naiset oikeutettaisiin opiskelemaan yliopistossa, että he saisivat harjoittaa lääkärinpraktikaa y. m. Yhdistys julkaisee myös »*Nemzeti Nönevelés*» (Kansallinen naiskasvatus) nimistä aikakauskirjaa, jonka Budapestin opettajatarseminarin opettajisto

perusti 1880. Tämä ansiokas kuukauslehti, jota 1890-luvulla toimitti rouva Ilona Sebestyén, yksi Unkarin etevimpiä naisia, käsittelee etupäässä naiskasvatusta koskevia kysymyksiä. Maria Dorothea-yhdistys toimii laajalla ohjelmalla, ylläpitää opettajatar-koteja, työnvälitystoimistoa, kirjastoja, järjestää tieteellisiä esi-telmiä, levittää naisasia- ja muuta kirjallisuutta j. n. e.

Myöskin toimii Unkarissa »*Naisten teollisuusyhdistys*» sekä useita luku- ja keskusteluyhdistyksiä, joista yksi Torda'n ja yksi Pápa'n kaupungissa. »*Unkarin opettajatar-yhdistys*» toimii rakentaakseen yhteyttä jäseniensä välillä ja ylläpitää tur-vakotia iäkkäille opettajatarille. 1890-luvulla ilmestyi »*Elet*» (Elämä) nimisessä aikakauskirjassa usein naisasiaa koskevia kir-joituksia, muun muassa kirjoituksia yhteiskasvatuksesta. Nämä kirjoitukset olivat T:ri Béla Vikár'in sepittämiä; hän oli aika-kauskirjan toinen toimittaja ja naisasian lämmin ystävä. Herä-ryksensä sai hän omituista kyllä Suomessa, jossa hän 1880-luvulla oleskeli muutamia kuukausia.

Yleensä harrastavat Unkarin naiset vähemmän naisasian eetillistä kuin sen käytöllistä puolta. He ovatkin hyvällä me-nestyksellä järjestäneet monta naisten teollisuus-, taide- ja käsi-tönnäyttelyä.

Naiskasvatuksen alalla on Unkarissa viimekuluneina vuosi- kymmeninä kansallisuuspyrintöjen vaikutuksesta ryhdytty mo- neen siunausta tuottavaan uudistukseen. Jo 1836 perustettiin siellä Fröbel-yhdistys, jonka johto kuitenkin kokonaan oli miesten käsissä. Mutta 1860-luvulla perustettiin uusi yhdistys, jonka puheenjohtajaksi tuli paronitar Sennyei (sittemmin rouva Tisza); yhdistys toimi ansiokkaalla tavalla lastenkasvatuksen alalla. 1860-luvulla avattiin myös saksalaisen Ronge'n toimesta saksankielisiä lastentarhoja. Tämän johdosta päättivät unkarilaiset isänmaanystävät Gabriel Várady, Kaarlo Szathmáry, peda-gogi Aladár Molnár y. m. perustaa unkarinkielisiä lastentarhoja.

Nyttemmin on Unkarissa toistatuhatta lastentarhaa ja nii- den lukumäärä kasvaa niin hämmästyttävän nopeasti, että täytyy perustaa yhä useampia seminareja lastentarhain opettajattarien valmistamiseksi. Vuonna 1891 oli olemassa ainoastaan 3 sellaista

Naiskasva-
tus.

seminaria, v. 1892 oli niiden lukumäärä noussut 9:ään. Yleensä lienevät nyt sekä lastentarhat että pikkulastenkoulut naisten käsissä.

Kansakouluja on sekä ylempiä että alempia; edelliset ovat aijotut 12—15 v. ikäisiä tyttöjä varten ja niihin on tavallisesti yhdistetty talous- ja käsityöluokkia. Vuonna 1895 kävi 1,381:ssä tyttö-kansakoulussa ja 14,224:ssä seka-kansakoulussa 826,291 tyttöä; 33:ssa ylempässä kansakoulussa kävi 1,467 tyttöä.

Oppilaitoksista tyttöjä varten ovat huomattavassa asemassa n. s. porvarikoulut, jotka toimivat kansakoulun jatkona. Vuonna 1895 oli Unkarissa 137 sellaista koulua ja niissä kävi 17,774 tyttöä; 23:ssa korkeammassa tyttökoulussa kävi 4,165 oppilasta. Ensimmäiset porvarikoulut perustettiin (1876) Budapestissä, Marmaros-Sziget'issä ja Trencsén'issä. Aladár Molnár ja muutamat muut asianharrastajat tahtoivat tehdä ne lyseoiksi, mutta opetusasiain ministeri Trefort teki tyhjäksi heidän toiveensa. Nämä korkeimmat tyttökoulut ovat porvarikoulujen jatkoa. Niiden korkeimmat luokat vastaavat opettajatarseminarien alempia luokkia. Tunnetuimmat ja etevimmät tyttökoulut ovat Janka Zirzenin koulu Budapestissa ja Antonine de Gerandon koulu Kolosvaryssa, jotka valtio otti huostaansa 1893, sekä Unkarin Emäntäyhdistyksen koulu Budapestissa, jonka perustaja on tuo naissivistyksen kohottamista lämpimästi harrastava rouva Hermine Beniczky.

Opettajatarseminarit syntyivät noin 30 vuotta sitten, siihen aikaan kuin Unkarin kansakoulun isä, paroni Josef Eötvös, oli opetusasiain ministerinä. Sittemmin ovat ne sekä luvultaan että laadultaan kehittyneet. Yleensä seurattaneen niissä aivan samoja kurseja kuin opettajaseminareissakin; niissä valmistetaan opettajattaria sekä kansa- ja porvarikouluihin että ylempiin tyttökouluihin. Budapestissa on myös seminary, joka valmistaa seminarin opettajattaria ja porvarikoulujen johtajattaria.

Etevimmän seminarin perusti tuo jo mainittu Janka Zirzen, yksi nykyajan nerokkaimpia ja vaikutusvaltaisimpia naisia Unkarissa. Opiston eri osastoissa on monta sataa oppilasta; erittäin tärkeä on kotiopettajattarien osasto, koska se kasvattamalla

kotimaisia opettajattaria koettaa poistaa ulkomaalaiset kotiopettajattaret ylhäisistä perheistä ja samalla heidän pintapuolisen ja epäisänmaallisen vaikutuksensa ylhäisön naisnuorisoon. Neiti Zirzenin oppilaitosta pidetään tavattoman suuressa arvossa; opettajistoon kuuluu noin 50 henkilöä, sisäoppilaita on 200 ja laitoksen vuosirahasääntö on monen pienen saksalaisen ruhtinaskunnan menosääntöä suurempi. Valtion 19 seminarissa alkeiskoulujen opettajattarien kasvattamiseksi, yhdessä kotiopettajatar-seminarissa, kahdessa seminarissa porvarikoulujen opettajattaria varten oli (1895) noin 1,735 oppilasta.

Seminareissa valmistetaan myös v:sta 1877 alkaen eri osastossa teollisuus- ja kauppakoulujen opettajattaria. Viimeksimainittuja kouluja on 20; ne perustettiin 1888 Béla Gyulain aloitteesta. Teollisuuskouluissa annetaan pääasiallisesti opetusta vain naisten käsitöissä, poslinimaalauksessa y. m., mutta muutamia niistä, muun muassa valtion ylläpitämä teollisuuskoulu Budapestissa, antaa oppilailleen myös teoretistä opetusta. Edelleen löytyy piirustuksenopettaja-kursseja, joiden antama todistus oikeuttaa hakemaan piirustuksenopettajan virkoja ylemissä tyttökouluissa. Näitä todistuksia annetaan vuodesta 1889 myös naisille.

Pitkään aikaan ei Unkarissa ollut mitään opistoa, joka olisi valmistanut tyttöjä yliopistoon. Tosin vastaanotettiin tyttöjä ylimääräisinä oppilaina klassillisiin ja realilyseoihin, mutta kun siihen vaadittiin opetusasiain ministerin suostumus ja koulumaksu oli tytöille paljon kalliimpi kuin pojille, käyttivät tytöt verrattain harvoin tätä oikeutta. Joskus tapahtui, että tytöt, jotka olivat nauttineet yksityisopetusta, suorittivat tutkintoja jossakin lyseossa ja siten luokka luokalta läpikävivät tämän koulun. Ne, joilla oli päästötodistus 8-luokkaisesta lyseosta, pääsivät sekä yliopistoon että polyteknikoon. Laki ei nimittäin tehnyt eroitusta mies- ja nais-ylioppilaiden välillä, joten arveltiin naisilla olevan samat oikeudet luentoihin ja tutkintoihinkin nähden, vaikkeivät he pitkään aikaan näitä oikeuksia käyttäneet. Mutta 1894 ilmestyi kuninkaallinen asetus, jonka mukaan naiset oikeutettiin opiskelemaan yliopiston lääketieteellisessä

ja filosofisessa, mutta ei lainopillisessa tiedekunnassa, sillä edellytyksellä että he ovat suorittaneet ylioppilastutkinnon poikalyseon päästötodistuksella. Tämän johdosta perusti »Naissivistyksen yhdistys» 1895 yliopistoon johtavan tyttölyseon. Tämä lyseo muodostaa yhden osaston yhdistyksen suuresta naiskasvatuslaitoksesta Budapestissa. Muut osastot ovat: alkeis-porvarikoulu, opettajatarseminari, 2-luokkainen jatko-opisto ja talouskoulu, yhteensä 15 luokkaa (1895) ja niissä viidettäsatia oppilasta.

**Nainen opin
tiellä.**

Näin ollen ovat tietysti harvat naiset antautuneet sellaisille urille, joihin vaaditaan akatemisiä opintoja. Tätä nykyä ei ole Unkarissa ainoatakaan naislääkäriä. Joku aika sitten opiskeli kreivitär Wilhelmina Hugonnai Zürichin yliopistossa ja suoritti siellä täydelliset lääkärintutkinnot. Palattuaan kotimaahan suoritti hän sen lisäksi koetutkinnon Budapestin yliopistossa, mutta tästä huolimatta häntä ei oikeutettu toimimaan muuna kuin kätilynä. Hän nautti kuitenkin suurta luottamusta ja hänellä oli laaja praktika, niin että hän sillä elätti itsensä ja poikansa; hän oli nimittäin leski. Yhteen aikaan oli hän myös kuuluisan Tauffer nimisen gynekologin apulaisena. Mentyyään naimisiin professori Wartha'n kanssa, on hän, ainakin toistaiseksi, lakannut lääkärintointa harjoittamasta.

Useimmat naiset rupeavat opettajattariksi. He toimivat opettajattarina lastentarhoissa, kansakouluissa, porvarikouluissa ja ylemmissä tyttökouluissa. Kelpoisuusehdot ja palkat ovat samat naisille ja miehille. Naisasiataholta on sanottu (Kansainvälisessä naiskongressissa Berlinissä 1904), että naiset helposti voisivat vaikuttaa kouluasiain ratkaisuun, esim. kouluneuvostojen jäseninä, elleivät he itse olisi noille asioille niin välinpitämättömiä. Unkarissa oli v. 1905 4,115 kansakoulunopettajattarta; lisäksi oli siellä 1,000 nunnaa, noin 1,800 kotiopettajattarta ja 548 porvarikoulujen opettajattarta. Koskeivät naiset pääse läheskään kaikkiin opettajavirkoihin Unkarin porvarikouluissa ja ylemmissä tyttökouluissa, on se vaara tarjolla, että opettajattaren ura sielläkin pian tulee liian täyteen ahdetuksi. Naiset kyllä pääsevät seminarien ja ylempien tyttökoulujen johtajiksi, vaikka useimmat näistä viroista lienevätkin miesten

käsissä. Samoin käytetään naisia valtion tai kuntien kannattamisissa kansa- ja porvarikouluissa, mutta harvoin kirkollisten seurakuntien — juutalaisten, katolilaisten, kalvinilaisten y. m. — ylläpitämissä oppilaitoksissa. Muutamissa sellaisissa, semminkin kahden ensinmainitun uskontokunnan kouluissa eroitetaan opettajattaret virastaan, jos menevät naimisiin.

Postissa, telegrafilaitoksessa ja rautatiellä palvelee naisia, ja on olemassa erityisiä kursseja, missä he harjaantuvat näihin toimiin. Vuonna 1904 oli Unkarissa 4,500 naista postin palveluksessa, niistä 2,180 postitoimistojen hoitajina. Ainoastaan ensiluokan postikonttoreissa eivät naiset saa virkoja, mutta jos heidän johtamansa toimisto ylennetään ensimmäisen luokan konttoriksi, saavat he pysyä virassaan. 490 naispuolisesta postivirkailijasta saapi kukin noin 1,200 markan vuosipalkan sekä hyyryrahoja. Jos nämä naiset menevät naimisiin ja heidän perheensä kasvaa suureksi, saavat he lisäpalkkiota. Palveltuaan 40 vuotta saavat he täyden eläkkeen; 1,436 naispuolisella postiekspeditörillä on 1,800 markan vuosipalkka; harjoittelijat saavat 2 m. päivältä. Virastoissa ja pankeissa palvelee naisia kirjureina. On järjestetty kursseja, joissa opetetaan naisille hansikkaanvalmistusta, kirjansitomista y. m. Sen sijaan eivät yritykset hankkia heille työtä grafisen teollisuuden alalla ole onnistuneet. Vapaaaherra Rudnyánszky perusti koulun naislatojia varten, mutta koe ei vienyt toivotuille perille.

Ei mikään lakimääräys kiellä Unkarin naisia ammatteja harjoittamasta, mutta heidän tähänastinen alhainen sivistyskannansa ja kehittymätön ammattitaitonsa on estänyt heitä pääsemästä useimmille teollisuusaloille muuta kuin alempiarvoisina tai satunnaisina apulaisina. 1880 vuoden tilastollisten tietojen mukaan työskenteli Unkarissa teollisuuden palveluksessa, naisten kotiteollisuuskin siihen luettuna, 67,244 ja kauppa-alalla 18,257 naista. Kaivoksissa työskenteli 376 naista. Poikkeustapauksessa harjoittivat naiset leipurin, sepän, suutarin, parturin y. m. ammatteja. Tavallisesti harjoittavat he n. s. naisten käsitöitä. Pyrinnöt heidän työtaitonsa kehittämiseksi tällä alalla ovat saaneet osalleen suurta myötätuntoisuutta yleisön puolelta.

Nainen käytöillisillä aloilla.

Rouvat Horváth ja Kühnel ovat vaikuttaneet innokkaimmin tällä alalla ja heidän alotteestaan on järjestetty käsityökursseja y. m. Muotikauppaat ovat enimmäkseen miehiä; tässä ammatissa työskentelevät naiset tavallisesti vain alempiarvoisissa toimissa.

Vasta viime aikoina ovat sivistyneet naiset ruvenneet harjoittamaan jotain ansiotyötä, ja kun sellaista tapahtui, tekivät he sitä miltei salassa. Niinpä kertoo t:ri Vikár, että eräs varakas rouva 1890-luvulla maalasi poslinitöitä kuuluisalle majolikatehtaalle ja ansaitsi sillä melkoiset rahat, mutta asiaa pidettiin perheen salaisuutena.

Sellaisia esimerkkejä on yltäkyllin. Se riippuu siitä, ettei Unkari oikeastaan ole mikään kansanvaltainen maa. Useimmat isänmaanystävät ja johtavat henkilöt, olivatpa miehiä tai naisia, ovat kuuluneet aatelistoon, joka on toiminut varsin ansiokkaasti sekä kansallisrientojen että yleisten sivistysharrastusten alalla, jonkavuoksi kansa on tottunut sitä suuresti kunnioittamaan. Aateli on ollut johtavana kansanluokkana, ja kun se ei tähän asti tavallisesti ole antautunut minkään käytännöllisen työn alalle, ei sellainen toiminta vielä ole päässyt oikeuteensa. Tämä koskee eritenkin naisia.

Kotiteollisuus Unkarissa on laajalle levinnyt. Vuonna 1899 mainitaan (Paronitar Ernest de Daniel Kansainvälisessä naiskongressissa Lontoossa), että naiset sitä harjoittavat 53 kreivikunnassa eli $\frac{2}{3}$ koko maasta. Enimmäkseen viedään ulkomaille puuteollisuuden ja olkikudonnan tuotteita, rottinki- ja pajuteoksia, pitsejä, koruompeluksia, mattoja, savenvalajan töitä y. m. Hojdu'n kreivikunnassa valmistaa 500 naista olkitöitä, Kolozs'issa 1,200 naista koruompelutöitä, Torontál'issa kutoo 3,500 naista mattoja. Yleensä ei kotiteollisuus vielä ole niin järjestetty, että se tuottaisi mitä se voisi ja mitä sen pitäisi tuottaa. Niinpä mainitaan, että naiset pitsien nypläyksellä ansaitsevat noin 65—75 p. päivässä, koruompelulla 4 m. 40 p. viikossa, rottinkitöillä 10 m. 80 p. viikossa j. n. e. Parhaimman työpalkan saavat naiset savenvalajina ja tiilientekijöinä.

On kuitenkin muistettava, että kaikkia näitä töitä tavallisesti harjoitetaan sivuelinkeinoina.

Unkarissa tulee naimaton nainen 24 vuoden iässä täysi-ikäiseksi ja saapi vapaasti hallita omaisuuttaan. Naitukin nainen saapi siinä iässä, kuten Itävallassakin, hallita perittyä omaisuuttaan; omaisuus lienee yhteinen, silloin kuin pesä on yhteisen työn tulos. Mies on kuitenkin perheen laillinen pää. Naiset eivät saa olla vieraiden lasten holhoojina, mutta jos mies joutuu holhouksen alaiseksi tai kuolee, on vaimo omien lastensa itseoikeutettu holhooja eli kuratori; kuitenkin voi hän vaatia toisen kuratorin avukseen. Mies voipi kuitenkin testamentissään sulkea hänet pois holhoojan toimesta. Unkarin lainsäädännössä valmistetaan paraikaa uudistuksia tässä kohden; samanlaisten parannuksien alaisena on tyttöjen suojelusikää koskeva lainsäädäntö.

Naisen ase-
ma lain
edessä.

Vuonna 1891 astui voimaan laki, että muutamien alempien koulujen neuvostoissa tulee olla sekä mies- että naisjäseniä.

Vuoteen 1848 asti saivat magnatien puoliset valtuutettujen kautta olla edustettuina alahuoneessa. Näillä valtuutetuilla ei kuitenkaan ollut puhevaltaa eikä äänioikeutta; he saivat vain saapua parlamentinistuntoihin ja siellä hyväksyvillä tai kieltävillä huudoilla ilmaista kantaansa. Myöhemmin lienee heille myönnetty puhevalta. Tuo vanhentunut tapa on nyt kumottu, mutta vielä saavat muutamat yksityiset naiset lähettää valtuutettunsa alahuoneeseen, oikeus, joka ei kuitenkin enää siirry perintönä heidän suvussaan.*) Tämän tavan nojalla pääsi entiseen aikaan moni nuori, lahjakas mies maapäiville. Niinpä istui kuuluisa Kossuth sen perustuksella ensi kerran maansa edustajien joukossa.

*) The Unknown Hungary by Victor Tissot.

XII.

Kreikka.
Alustavaa
historikia.

Naisten asema *Kreikassa* oli ennen muinoin varsin omi-
tuinen. Tuskin on missään maassa ollut niin etevää naisru-
noilijaa, niin monta nerokasta, älykäästä, kaunopuheista ja oppi-
nutta naista, naisia, jotka syvällisesti vaikuttivat oman aikansa
suurimpiin yhteiskunnallisiin ja valtiollisiin tapahtumiin.

Sapphon nimen hohde ei ole meidän aikanammekaan
himmmentynyt. Tämä viehättävä naisrunoilija keksi sitäpaitsi
kaksi runomittaa, saffolaisen ja eolilaisen, ynnä mikso-lydiläisen
metrin ja pektis nimisen soittokoneen. Cora Korintosta keksi
plastikan. Lala Lysiasta kilpaili aikansa etevimpien maalarien
kanssa. Telesilla Thebestä saavutti maineen amatsonina ja
runoilijana. *) Hyparkis sepitti kirjan hypoteseistä, Filenis kir-
joitti fysikasta. Bromia ja Boa olivat eteviä huilunsoittajia.
Moni nainen harjoitti matematisia ja filosofisia tutkimuksia.
He kuuluivat valtiomiesten ja filosofien läheisimpään seurapii-
riin. Sokrates vietti enimmänsä aikansa Diotiman ja Théopom-
pan luona. Aspasia oli Perikleen neuvonantaja ja useat Perik-
leen loistavimmista puheista olivat, kuten kerrotaan, hänen
kirjoittamiaan. Sokrates opiskeli hänen luonaan kaunopuhei-
suutta ja ilmoitti hänelle dialektikan tai paremmin sanoen
induksationin salaisuuden. Alkibiades oli yhtä paljon Aspasian
kuin Sokrateen oppilas. Aspasia perusti myös oman filosofisen
koulun, johon kuului Leontion y. m. **)

---

*) Congrès Français et International du droit des Femmes. Pa-
ris 1889.

**) Fêtes et Courtisanes de la Grèce, supplement aux Voyages
d'Anacharsis et d'Antenor.

Mutta kaikki nämä naiset olivat hetaireja.*) Ja hetairijärjestelmä peitti pimeänä varjona kreikkalaisen naisen. Hetairit olivat heikemallisen nautinnon papittaria. He yksin olivat vapaita, heille vain avattiin tiedon aarreaitta ja ahkera seurustelu suurten miesten kanssa opetti heille kaikki valtioelämän, taiteen ja filosofian salaisuudet. Heitä pidettiin niin tärkeinä, että Solon sääti lakeja heitä varten ja että arkontit usein, kun olisi pitänyt keskustella isänmaan asioista, keskeyttivät neuvottelunsa ja rupesivat puhumaan hetaireista, kiittäen heidän sukeluuttaan, valittaen heidän pohjatonta ahneuttaan ja ylistellen koko hetairilaitosta.**)

»Hetairijärjestelmä», sanoo vakava tutkija Friedrich Jacobs, »loi erityisen luokan naisia, joka itsessään ei olisi herättänyt mitään huomiota, mutta kuitenkin liittyi historiallisiin nimiin, joiden kautta se oli saavuttanut merkityksensä. Moni hetairi on tullut kuuluisaksi kauneudestaan, usea nerostaan ja aniharva tosisivistyksensä kautta. Mutta heidän likeiset suhteensa valtiomiehiin, taiteilijoihin, filosofiin ja runoilijoihin vaikutti sen, että moni vanhan ajan oppinut on kerännyt heistä elämäkerrallisia tietoja. Niinpä ovat esim. Aristofanes, Apollodoros, Kallistratos, Gorgias y. m. kirjoittaneet kreikkalaisten hetairien historian».

Noiden perin ahneitten ja heikemallisten naisten käsissä oli useinkin kansan kohtalo. He kiskoivat itselleen rakastajiensa omaisuuden ja nämä tuhlasivat heille valtion varoja. He olivat julmia ja kaikkiin heikuman temppuihin perehtyneitä; kaikissa heissä asui sama kunnianhimo: että heillä olisi niin monta ylhäistä ja rikasta rakastajaa kuin suinkin. Heidän kauttaan vaipuivat Kreikan nerokkaimmat miehet niin syvästi siivettömyyteen, että he vetivät koko kansansa lankeemukseen. Heidän kauttaan joutui tämä lahjakas mutta kevytmielinen

*) Hetairit jaetaan neljään luokkaan. Ensimmäiseen ja ylimpään kuuluivat Aspasia, Sappho, Leontion y. m. nerokkaat ja kasvatuksen saaneet naiset, jotka ainoastaan seurustelivat filosofien ja kuuluisain miesten kanssa.

***) *Fêtes et Courtisanes de la Grèce.*

kansa suurimman onnettomuuden uhriksi, mikä saattaa kansaa kohdata: menetti tahtonsa lujouden ja vaipui hekumaan.

Kreikan kohtalo osoittaa, minkä koston lainsäätäjät valmistavat kansalleen, kun he johdonmukaisesti koettavat luoda erityisen naisluokan, jonka ainoana tehtävänä on miesten hekuman tyydyttäminen. Sillä Kreikan hetairit saivat kaiken vapautensa ja kaikki etuoikeutensa ainoastaan sentähden, että he sitä paremmin voisivat miehiä miellyttää. Heille annettiin kaikki välikappaleet, jotka vain vähänkin saattoivat lisätä heidän viehätystään. Ja tästä seurasi epäsiiveellisyys, jonka vertaista onneksi harvoin tapaamme historiassa.

Sanalla sanoen, vapaa nainen oli Kreikassa siiveytömyyden palveluksessa. Kunniallisia naisia sitävastoin rasitti laki raskaana painajaisena. Heitä pidettiin häpeällisimmässä henkiossä ja ruumiillisessa orjuudessa. Miehet antoivat heille kaukaa kylmän kunnioituksensa; heillä ei ollut mitään vaikutusvaltaa kansan eikä valtion asioihin. Mies saattoi testamentin kautta lahjoittaa vaimonsa tai tyttärensä; Demostheneen isä luovutti testamentilla vaimonsa ja tyttärensä kahdelle ystävälleen. Leski joutui poikiensa holhouksen alaiseksi. Jokainen isätön atenalais-nainen joutui vaimoksi sille miehelle, joka olisi perinyt hänen isänsä omaisuuden, ellei perheen naispuolista jäsentä olisi ollut olemassa. Hän oli tämän sukulaisen omaisuutena; jos perinnön jakajia oli useampia ja he olivat perintöön yhtä oikeutettuja, joutui hän vanhimman perijän haltuun. Senpätähden riipustettiin kehräpuu halveksivasti sen talon ovelle, missä tytär oli syntynyt maailmaan, jota vastoin talo, pojan syntyessä, koristettiin sepeleillä.

Spartassa kohdeltiin naisia jonkunlaisella kunnioituksella, mutta ainoastaan sentähden, että he lapsensynnyttäjinä olivat kansalle tärkeitä. Laki neuvoi miestä tarkasti valitsemaan vaimonsa, ottamaan puolisoikseen voimakkaan tytön, täysin kehittyneen lapsia synnyttämään; häntä kehoitettiin avioliitossa himojaan hillitsemään, koska hänelle siten syntyisi terveitä ja voimakkaita lapsia. Sielläkin pidettiin tyttären syntymistä

onnettomuutena, ja kymmenestä lapsesta, jotka heitettiin korpeen kuolemaan, oli seitsemän tavallisesti tyttölästä.

Tapa ja laki istuttivat mieheen sen käsityksen, että hän enemmän kuului valtiolle kuin omalle perheelleen. Asuinrakennusten sisustuskin osoitti, etteivät kreikkalaiset tunteneet perhe-elämää tämän sanan eurolalaisessa merkityksessä. Sillä aulan eli pylväskäytävien reunustaman pihan ympärillä sijaitsivat miehen asuinkammiot, joita hän ja hänen vieraansa käyttivät, kun toisen salin kautta tultiin gynakonitukseen, naisten osastoon, jossa vaimo ja hänen orjattarensa asuivat. Kokonaisuudessaan ei naisilla ollut mitään sananvaltaa yhteiskunnan eikä kodin asiain hoidossa, vaikka heitä yksilöinä olisi miten paljon tahansa ihailtu.

Myöhemmin, kun Kreikka oli joutunut romalaiseksi maakunnaksi ja eli entisen suuruutensa rannioilla, ei naisen asema liene suuresti muuttunut. Yhtä vähän se muuttui bysantinalaisen keisarikunnankaan aikana. Mutta viimeksimainitulta aikakaudelta kertoo historia kuitenkin muutamista voimakkaista ja älykkäistä naisista, Irenestä, Theodorasta y. m., jotka mahlavasti vaikuttivat oman aikansa tapahtumiin. Historian oimuisimpiin ilmiöihin kuulunee näiden molempien naisten aikaansaama voitto n. s. kuvariidassa. Sillä, kuten tiedetään, kiihoittivat he naisia kaikista kansanluokista intohimoiseen taisteluun pyhäinkuvien puolesta ja pääasiallisesti heidän kauttaan ratkaistiin tämä riitakysymys siihen suuntaan, että kuvat kirkoissa säilytettiin.

Kun turkkilaiset olivat valloittaneet Kreikan, joutui maa entistä enemmän itämaisen vaikutuksen alaiseksi. Kaikki lännestäpäin tulleet äänet vaikenivat, ja Kreikka oli kauan aikaa Länsi-Europalle ikäänkuin kuollut maa.

Mutta viime vuosisadan alkupuolella alkoi Turkin valta yhä huomattavammin heiketä. Tämä heikkoudentila ilmeni muun muassa siinä, että valtakunnan kristitty väestö tuon tuostakin nousi kapinaan. Kreikkalaiset sitä vastoin olivat viime aikoina melkoisesti kohonneet sivistyksessä ja varallisuudessa. Vaikka heitä vuosisatoja oli sorrettu, olivat he kuitenkin

säilyttäneet uskontonsa, kielensä ja jonkunlaisen himmeän muiston loistavasta muinaisuudesta. Heissä alkoi herätä toivo, että he pääsisivät vapaiksi turkkilaisten ikeestä. Salainen seura, *Hetairia*, joka näennäisesti oli perustettu tieteellisiä tarkoituksia varten, valmisteli tarmokkaasti vastaista vapaudentaistelua.

Kuten tiedetään, raukesi Aleksanteri Ypsilantin ensimmäinen kapinanyritys tyhjiin, eivätkä Europan hallitsijat alussa tahoneet auttaa kreikkalaisia heidän vapaudentaistelussaan. Sen sijaan tulvaili vapaaehtoisia kaikista maista ottaakseen osaa vapaussotaan, innostuen lordi Byronin herätyshuutoon, kun hän kehoitti kansoja auttamaan onnetonta, kahleissa huokailevaa Hellasta.

Amerika ja
Kreikka.

Tämä vapaudentaistelu vaikutti muihinkin maihin. Muun muassa koitui siitä mahtava herätys orjain vapauttamisliikkeelle Amerikassa. Kuuluisat puhujat, sellaiset kuin Henry Clay ja Daniel Webster, vetosivat Amerikan miehiseen nuorisoon ja kehoittivat hartaasti sitä ottamaan osaa Kreikan vapaudentaisteluun. Siinä yleisessä vapausaatteiden innostuksessa, minkä Kreikan surullinen kohtalo siihen aikaan herätti henkiin, täytyi ajattelevampien amerikkalaisten pakostakin lähemmin tarkastaa missä määrin näitä samoja periaatteita oli toteutettu heidän omassa maassaan. Luonnollisestikin täytyi heidän silloin arvostella tähän asti sallittua neekeriorjuutta toiselta kannalta kuin ennen. Tämä tosiasia saattoi kuuluisan Randolph nimisen kaunopuhujan eräässä orjuutta vastustavassa puheessaan laskemaan leikkiä kreikkalaisesta kuumeesta, »sillä, hyvät herrat», sanoi hän, »teidän on tarpeetonta lähteä Kreikkaan taistelemaan vapauden puolesta. Kreikkalaiset ovat täällä, teidän omien ovienne takana!»

Näistä sanoista sai silloin nuori William Lloyd Garrison, sittemmin orjien vapauttamisliikkeen voimakkain johtaja, ensimmäisen herätyksensä. Hänkin oli päättänyt lähteä Kreikkaan, kun Randolphin sanat pidättivät häntä ja muuttivat hänen mielensä. Amerikka anasti siten Kreikalta vapaudensankarin, mutta se maksoi tämän velan loistavalla tavalla.

Niin kohta kuin Kreikka oli julistettu itsenäiseksi, tapahtui, »että se ikäänkuin sulki muiston portit ja avosilmin tähtysteli ainoastaan tulevaisuutta.» *) Tulevaisuus oli uudestasynyneelle Kreikalle Länsi-Euroopan eriämättömästi kiinnitetty käsite ja Länsi-Euroopan sosialisista oloista se nyt haki ihanteita yhteiskuntaelämälleen. Se vapauden elähyttämä kevätuulahdus, joka oli puhaltanut läpi maan, ei tietysti ollut naisiinakaan vaikuttamatta. Missolonghin, Sullin ja Kiossaaren naiset olivat vapaussodan aikana monissa kohdin olleet Iphigenian, Alcesteen ja Antigoneen vertaisia. Rauhanteonkin jälkeen, kun Kreikan taloudellinen ja henkinen uudistuminen alkoi, osoittivat naiset palavaa isänmaanrakkautta ja itsensäkieltävää työtä kansallisuusaatteen toteuttamiseksi.

Kuitenkin olivat he niin kauan olleet itämaisen vaikutuksen alaisina, ettei tämä vaikutus voinut olla jälkiä jättämättä heidän käsityskantaansa. Vaikka he lämpimästi rakastivatkin isänmaataan asui heissä samalla se vakaumus, että heidän varsinainen ja ainoa toimintapiirinsä oli koti, etteivät he tarvitseet sivistystä täyttääkseen kutsumustaan sillä alalla ja että heidän osanottonsa yhteiskunnan asioihin ainoastaan oli tapahtunut suuren pakon vaatimuksesta. Ensimmäisen innostuksen tyyntyessä olisivat he näin ollen kenties vaipuneet välinpitämättömyyteen.

Silloin tuli herätys Amerikasta. Siellä, missä jokainen vapaudenpyrintö aina oli saanut vastakaikua, siellä oli n. s. »filhellenismi» eli kreikkalais-intokin langennut otollisempaan maaperään kuin muualla. Sillaikaa kuin miehet lähettivät rahoja sotakustannuksien suorittamiseen tai itse lähtivät Kreikkaan ottamaan osaa vapaudentaisteluun, mieltivät naiset keinoja kreikkalaisten sisariensa kohottamiseksi. Vuonna 1835 yhtyi tätä tarkoitusta edistämään kolme naista, mrs Emma Willard, mrs Sigourney ja mrs Phelps, kaikki yhtä tunnettuja opistaan kuin ihmisystävällisistä mielipiteistäänkin. He suunnittelivat amerikkalaiseen malliin järjestetyn kreikkalaisen naiskolleegin perustamista

---

*) Kalliope Kehaya.

Atenaan. Atena oli nim. entisyyteensä ja historiallisiin muistoihinsa nähden valittu uuden valtakunnan pääkaupungiksi, ja useat isänmaanystävät maan parhaimmista perheistä olivat asettuneet sinne asumaan. Kaupunki tuli siten vähitellen silloisen kreikkalaisen yhteiskunnan valistuneimpien aineksien kokouspaikaksi. Tästä syystä katsottiin Atena aikeissa olevan kolleegin sopivimmaksi paikaksi.

Amerikan naiset panivat toimeen suuremmoisen rahanke-
räyksen ja heidän onnistui pian saada riittävä rahamäärä aikeensa toteuttamiseksi; mrs Willard antoi yksin 1,100 dollaria. Joh-
tajattareksi valittiin mrs Hill, eräs helleniläisystävällinen Kreikan olojen hyvä tuntija ja vapaamielisyydestään suuressa arvossa pidetty nainen.

Tämä suuri yritys, muukalaisten alottama ja toimeenpanema Kreikan hyväksi, näyttää tehneen kreikkalaisiin syvän vaikutuksen. Pian senjälkeen perusti Arsakis niminen rikas ja arvossa pidetty mies »*Kreikkalaisen yhdistyksen*», joka ensi toimekseen avasi tyttökoulun ynnä siihen kuuluvan opettajatarluokan. Kreikan hallitukseenkin näyttävät nuo Amerikasta tulleet herätykset vaikuttaneen, sillä pian senjälkeen perustettiin valtion kustannuksella tyttökoulu ynnä siihen kuuluva opettajatarluokka.

Amerikan naisten myötätuntoisuus ja anteliaisuus oli myös omansa innostuttamaan Kreikan naisia jatkuvaan, väsymättömään työhön kansallisuuspyrintöjen hyväksi. Mrs Hillin kolleegista lähti joukottain nuoria opettajattaria, »aapiskirjojen lähetyssaarnaajia», jotka avasivat kouluja kaikkialla kylissä ja pikkukaupungeissa jakaakseen opetusta kansan lapsille. Heistä tuli näin ollen uudenaikaisen kreikkalaisen sivistystyön tehokkaimpia tekijöitä, sillä nuorison tuli ennen kaikkia oppia maan kieltä, jos mieli kansasta luoda yhtenäisen kokonaisuuden.

Mitään järjestettyä naisasiatyötä tämän sanan anglosaksilaisessa merkityksessä ei ole olemassa. Mutta 1889 yhtyivät Kreikan naiset ensikerran saavuttaakseen yhden kalleimman oikeuden, minkä totuttu tapa heidän sukupuoleltaan kieltää. Silloin jätettiin nimittäin Kreikan edustajakamarille 2,850 naisen

allekirjoittama anomus, jossa pyydettiin sekä oppikoulujen että teollisuus- ja ammattikoulujen perustamista naisia varten.

Vähitellen alkoi yhdistyksiä syntyä naisten keskuudessa. Ne tarkoittivat alussa isänmaallisten ja hyväntekeväisyystarkoitusten ajanamista. »*Kreikan naisyhdistys*» tahtoi isänmaallisessa tarkoituksessa yhdistää kaikki naiset, jotka olivat kansallisuudeltaan kreikkalaisia. Muun muassa lähetti se tätä tarkoitusta varten kiertokirjeitä Vähän Aasian kreikkalaisille naisille. Vuonna 1896 perustettiin »*Erganè Athena*» (Toimiva Minerva) niminen naisyhdistys. Alote lähti Akarnanian maakunnan naisista, mutta yhdistys käsitti koko Kreikanmaan. Se alkoi vaikutuksensa toimeenpanemalla naistyön näyttelyn ja sen pää-tarkoituksena on naisten työkunnan kohottaminen. Yhdistyksen johtajana toimii yksi Kreikan etevimmistä naisista, neiti Kalliope A. Kehaya, syntynyt Brussan kaupungissa Vähässä Aasiassa, mutta oppinsa saanut mrs Hillin kollegissa Atenassa. Neiti Kehaya läpikävi sittemmin »*Arsakionin*», tuon jo tuonempana mainitun opettajatarseminarin, joka oli saanut nimensä perustajansa Arsakiksen mukaan. Oleskeltuaan muutamia vuosia Englannissa ja Ranskassa, toimi hän jonkun aikaa opettajattarena mrs Hillin kollegissä, mutta kutsuttiin 1875 Konstantinopoliin, siellä olevan opettajatarseminarin johtajattareksi. Hän on kotimaassaan tunnettu naiskirjailija; on julkaissut kasvatusopillisia kirjasia, oppikirjan kodin taloudessa, toisen oppikirjan sairashoidossa j. n. e. Neiti Kehaya on useasti sekä ulkomailla että Kreikassa pitänyt esitelmiä naisasiasta ja osaltaan suuresti kohottanut naisen asemaa kotimaassaan, muun muassa »*Pleiade*» nimisellä aikakauskirjallaan. Atenassa perustettiin toinenkin naisyhdistys pääasiallisesti samalla ohjelmalla ja tarkoituksella.

Moni etevä nainen on hartaasti toiminut samaan suuntaan. Heistä on ulkomailla enimmäin tunnettu rouva Callirhoë Parren, »*Naisten lehdessä*» julkaisija. Rouva Parren on myös kirjoittanut »*Naisen historia hamasta luomisesta asti*» nimisen teoksen, jossa hän käsittelee naisasian historiallista, yhteiskunnallista ja eettillistä puolta. Pariisin naiskongressissa 1889

Naisyhdistyksiä.

luettiin rouva Parrenin kirjoittama esitelmä kreikkalaisen naisen asemasta.

Moni naisyhdistys harjoittaa ihmisystävällistä työtä, ruokii köyhiä koululapsia, perustaa työkoteja ja sairaaloita, järjestää pyhäkoulukursseja ja sairaanhoitokursseja naisia varten. Kuningatar Olga, joka nauttii suurta kunnioitusta yleisön keskuudessa, suojelee hartaasti kaikkia sellaisia yrityksiä; sama on kruununprinsessa Sofiankin laita. Edellinen on ottanut erikoistehtäväkseen toimia vapautettujen naisvankien ja sairaaloiden hyväksi, jälkimmäinen harrastaa punaisen ristin asiaa ja lastenhoitoa. Turkkilais-kreikkalaisen sodan aikana 1897 harjoittivat naiset suuremmoista toimintaa järjestämällä kenttäsairaloita ja n. s. uivia hospitaleja. Rikkaat naiset lahjoittivat yksin yhden tai useampia täysin varustettuja hospitaleja sotajoukolle. Viime vuosinakin ovat naiset osoittaneet suurta uhraavaisuutta ja järjestämiskykyä hankkiessaan ruokaa ja vaatteita valtiollisille pakolaisille. Muun muassa otti 63 naista prinsessa Sofian johdolla Atenassa ja Piraiosissa joka päivä ravitakseen 37—39,000 henkeä. Sodan aikana perustettiin myös naisyhdistys, joka rauhanteon jälkeen uudestaan järjestettiin viiteen osastoon: kasvatustopilliseen, terveydenhoitoa, hyväntekeväisyyttä ja teollisuutta edistävään osastoon ynnä osastoon sodassa kaatuneiden sotilaiden perheiden sairashoitoa ja avustamista varten. Tämä yhdistys ylläpitää opettajatarseminaria ja nuorten äitien terveysopillista oppikurssia, teollisuuskoulua tyttöjä varten y. m. Yksityiset naiset Amerikasta ja Englannista sekä muutamat kreikkalaiset naiset ovat perustaneet käsityö- ja taideteollisuuskouluja tyttöjä varten.

Naiskasvatus.

Oppilaitoksista naisia varten lienee »Arsakion» kuuluisin. Vuonna 1892 oli siinä 1,500 oppilasta; sisäoppilaita, ulko-oppilaita ja puoleksi sisäoppilaita. Laitoksella on oma kaunis talonsa, jonka pääkäytävää koristaa kaunis Minervan pää; neiti Trikupis, saman nimisen pääministerin sisar, oli jäsenenä koulun johtokunnassa. Mrs Hillin kollegia pidetään myös suuressa arvossa. Vuonna 1885 vietettiin opiston 50-vuotisjuhlaa. Kuningas lausui silloin julkisesti kansan nimessä kiitoksensa mrs Hillille hänen pitkästä ja hartaasta työstään kreikkalaisen naiskasvatuksen palveluksessa.

Vaikka nämä kollegit alkuperäänsä nähden suuresti muistuttavat Amerikan kollegejä, eivät ne kuitenkaan vie oppilaitaan yliopistoon. Koko Kreikassa ei ole ainoatakaan naisopistoa, joka sitä tekisi. Valtio kannattaa ainoastaan alempia alkeiskouluja ja yhtä opettajatarseminaria. Yksityiset tyttökoulut jakelevat tosin verrattain perusteellisia tietoja, mutta jos niiden oppilaat pyrkivät yliopistoon, täytyy heidän kuitenkin saada yksityisopetusta eräissä aineissa ja sen lisäksi suorittaa tutkintoja jossakin poikalypseossa. Nämä yksityiset tyttökoulut ovat sitäpaitsi harvalukuisia, epätäydellisiä ja oppilasmaksut ovat niissä kalliita. Kaikista edistyksistä huolimatta on Kreikan naisten alkeiskasvatuksessa vielä paljon toivomisen varaa.

Yliopisto on sitävastoin naisillekin avoinna. Vuonna 1892 opiskeli Atenan yliopistossa 5 naisylioppilasta. Tuo pieni lukumäärä johtuu varmaankin siitä luonnollisesta syystä, että valmistavien opintojen harjoittaminen on niin kallis ja monimutkainen.

Tästä syystä ovat aniharvat Kreikan naiset antautuneet opin tielle. Näistä harvoista mainittakoon neidet Kalapothake ja Nauplioton, jotka ansiokkaalla tavalla ovat suorittaneet »les concours d'externat»-tutkinnon Pariisin lääkeopillisessa tiedekunnassa ja talvella 1892 työskentelivät sikäläisessä Charité-sairaalassa. Eräs kreikkalainen nainen oli yhteen aikaan kaunokirjallisuuden professorina Sorbonnessa. Nuoria kreikkalaisia naisia opiskelee monessa ulkomaan yliopistossa. Yleensä ovat he tunnetut kaunopuheisuudestaan, täsmällisestä käsityskyvystään ja siitä, että he etupäässä harrastavat abstraktisia tieteitä ja oman aikansa yhteiskuntakysymyksiä. Moni kreikkalainen nainen on myös kotimaassaan esiintynyt taide- ja kirjallisuushistorian luennoitsijana.

Nainen opin tiellä.

Kaupan ja teollisuuden alalla toimivat naiset, kuten muuallakin, alempiarvoisilla paikoilla, semminkin työntekijöinä teko-kukkaliikkeissä, kulta- ja hopeaompeliattarien ja muotikauppiain y. m. palveluksessa. Yleensä ei kysymys heidän pääsemisestään uusille työaloille vielä ole Kreikassa niin polttava kuin Länsi-Europan suurissa sivistysmaissa, koskeivät kansantaloudelliset

Nainen käytölliällä aloilla.

olosuhteet vielä Kreikassa ole siihen määrin käristyneet, että sellainen uudistus olisi käynyt välttämättömäksi.

**Naisen ase-
ma lain
edessä.**

Code Napoléonia noudatetaan lakina Kreikassa, jonka vuoksi nainen siellä vaimona, äitinä ja kansalaisena lain mukaan on miltei kaikkea oikeutta vailla. »Naisten lehti» on pontevasti esiintuonut tästä laista johtuvat epäkohdat, mutta tätä nykyä ei liene minkäänlaisia toiveita näiden epäkohtien korjaamiseksi, tai ainakin ovat nämä toiveet varsin vähissä. *)

**Kreikkalaiset
siirtokun-
nat. **)**

Kun tarkastamme naisasiaa Kreikassa, tulee meidän eroittaa toisistaan itsenäinen Kreikka ja ne kreikkalaiset siirtokunnat, jotka vielä ovat vieraan vallan alla. Naiset eroavat noilla kreikkalaisen kansallisuuden eri alueilla suuresti toisistaan, vaikka uskonto, kieli ja lämmin rakkaus omaan kansallisuuteen muuten heitä läheisesti yhdistävätkin toisiinsa.

Kreikkalaisen sivistyksen pääkeskuksina Itämailla ovat Konstantinopoli, Smyrna, Saloniki, Seres, Adrianopoli, Philipopeli ja Janina. Näissä kaupungeissa ovat naiset viime aikoina alkaneet osoittaa sängen pirteitä elonmerkkejä. Tosin emme täälläkään tapaa mitään järjestettyä naisasiatyötä, mutta naiset ovat kuitenkin alkaneet liittyä yhteen ajaakseen hyväntekeväisyys- ja kansallisuuspyrintöjä. Heidän toimestaan on perustettu työkoteja, mielisairaaloita, hospitaleja ja vapaakouluja naisia varten, orpokoteja ja vanhojen turvalaitoksia y. m. Nämä aatteet ovat saapuneet vapaasta Kreikasta niiden opettajattarien mukana, jotka Kreikan seminareista siirtyvät Itämaille, hakeakseen siellä paikkoja kouluissa ja perheissä.

Toistaiseksi löytyy näissä siirtokunnissa ainoastaan kansakouluja ja alempia alkeiskouluja tyttöjä varten, ja väestön nykyinen siveellinen ja yhteiskunnallinen kanta ei näytä muuta kaipaavankaan. Viime aikoina ovat kuitenkin uudemmat länsieuroopalaiset aatteet korkeammasta naiskasvatuksesta saaneet sielläkin muutamissa piireissä jalansijaa. Tämä johtuu osaksi siitä, että ranskankieli on tullut pakolliseksi kouluissa ja Itämaiden ja Euroopan yhteys senkautta on tullut vilkkaammaksi,

*) Callirhoë Parren.

**) The Woman Question in Europe.

osaksi siitä, että varakkaammat perheet käyttävät ranskalaisia ja saksalaisia kotiopettajattaria lastensa kasvattajina. Seurauksena näistä uudemmista tuulahduksista, jotka ovat alkaneet tuntua noissa kreikkalaisissa siirtokunnissa lienee Smyrnan, Seresin ja Philippopelin opettajatarseminarien perustaminen. Samoin on Konstantinopolissa perustettu kaksi naiskollegia »Zappion» ja »Pallas», joissa oppikurssit ovat järjestetyt englantilaiseen malliin ja jotenkin vastaavat nykyajan kasvatusopillisia vaatimuksia.

Nämä laitokset ovat syntyneet Konstantinopolin kreikkalaisen väestön aloitteesta; tämä väestö on sekä lukuisa että varakas ja siihen kuuluu monta etevää taiteen ja kirjallisuuden harrastajaa. Vaikka oppikurssit mainituissa kollegeissa ovat järjestetyt kansainväliseen malliin, vallitsee niissä aitokreikkalainen henki ja oppilaat rakastavat yhtä intohimoisesti kreikkalaista uskontoa ja kansallisuutta kuin heidän muutkin kreikankieltä puhuvat sisarensa.

Yleensä vetänee naiskasvatus näissä siirtokunnissa vertoja naiskasvatukselle Länsi-Europan romanisissa maissa. Työläisnaisen asema, semminkin maalaisväestön keskuudessa, on taloudellisessa suhteessa parempi, koska maaperä on hedelmällinen ja siirtokunnat siitä syystä varakkaita. Mutta Itämaiden läheisyys ei ole ollut haitallisesti vaikuttamatta naisiin. Työtä ei pidetä samassa kunniasa kuin Länsi-Europassa ja liike naisen työalan laajentamiseksi ei täällä saavuta vastakaikua, kun eivät taloudelliset olot pakota sitä päiväjärjestykseen.

Itämaiden kreikkalainen nainen on kodissaan puhdas ja ahkera, pukeutuu huolellisesti ja on lujasti kiintynyt uskontoonsa. Mutta hän rakastaa sen ohessa itämaalaista mukavuutta ja koreilemista sekä puvun, huonekalujen ja huvitusten vaihtelua. Harvoin liikkuu hän ulkoilmassa ja vaikka hän tavallisesti on saanut jotenkin samanhenkisen kasvatuksen kuin Länsi-Europan naiset, on hän kokolailla välinpitämätön eikä tahdo toimia kodin ulkopuolella — lukuunottamatta armeliaisuuden töitä. Taipumus vieraisiin kieliin synnyttää hänessä usein jonkunlaista luonteen ja käsityskannan pintapuolisuutta. Kuitenkin

ovat ulkomaiden yliopistoissa opiskelevat kreikkalaiset naiset niin sanoaksemme vapautuneet itämaalaisesta vaikutuksesta ja osoittaneet suurta kestävyyttä ja perusteellisuutta työssään.

Siirtomaiden muista naisista eroavat naiset siinä Konstantinopolin valiopiirissä, jota kutsutaan »Phanarioneiksi». Tämä piiri on saanut nimensä samannimisestä kaupunginosasta, johon vanhimmat ja rikkaimmat kreikkalaiset perheet ovat vetäytyneet, eristyen muusta maailmasta. Tähän kuuluvat perheet Ypsilanti, Mouronsis, Caratheodoris y m. Naiset tässä piirissä ovat tunnetut perusteellisesta sivistyksestään, kielitaidostaan ja kirjallisesta kyvystään. Rouva Dosios esim. on kreikkalaiseen runopukuun kääntänyt Lordi Byronin »Giaour» nimisen runoelman ja rouva Lucia Caratheodoris luennoitsee sujuvalla kreikkankielellä vanhojen latinalaisten klassikoiden teoksista. Nämä vallasnaiset järjestävät kotinsa englantilaiseen tapaan, karttavat kaikkea aasialaista koreilemista ja esiintyvät hienojen ylimysten tavalla. Koska he elävät erikseen joutumatta minkäänlaiseen tekemiseen itse kansan kanssa, supistuu heidän vaikutuksensaakin verrattain vähiin. Ei myöskään tiedetä, että he olisivat millään tavalla naisasiaa harrastaneet.

**Kreikkalaista
naista kuvaa-
via piirteitä.**

Ominaisia yleispiirteitä kreikkalaiselle naiselle sekä emämaassa että muualla ovat arvokas esiintyminen, harras perhe- ja isänmaanrakkkaus sekä kunnioitus kreikkalaista uskontoa kohtaan.

Kalliope Kehaya kirjoittaa tästä 1883:

»Meidän aikamme kreikkalainen nainen ei ole intohimoinen eikä runollisesti haaveileva. Aniharvoin on hän tuntenut erotisia taipumuksia; sitävastoin on äidinrakkkaus hänessä voimakkaasti kehittynyt. Hän ei voisi olla mallina nykyajan romanikirjoittajalle, mutta muinaishelleniläisten dramojen sankarittarilla olisi monta sarta meidän aikamme kreikkalaisten naisten keskuudessa. Ulkonäöltäänkin ovat he säilyttäneet antiiksen naistyypin piirteet ja Phidias voisi tänäpäivänäkin, semminkin Arkadian vuoristossa, löytää Dianan, puhtaan Nausikaan ja uskollisen Penelopen malleja.

On jotakin klassillisen tyyntä kansani naisten luonteessa. Tästä johtunee se tosiasia, etteivät hurskaimmatkaan naiset tule intoilijoiksi. Heidän uskonnollinen tunteensa ilmenee enemmän käytöllisen ihmisrakkauden muodossa, he ovat kyllä sydämensä koko voimalla kiintyneet esivanhempainsa uskontoon, mutta eivät pane niin suurta painoa kirkollisiin dogmeihin. Länsi-Europan käsitys naisen asemasta on saanut jalansijaa pienessä sivistyneempien naisten piirissä. Mutta yleensä eivät naiset itse vielä kaipaa mitään muuta uudistusta asemassaan kuin parannettua kasvatusta. Valtiollisesta yhdenarvoisuudesta, vaimon täysivaltaisuudesta, naimattoman naisen työnalan laajentamisesta he vielä tuskin laisinkaan välittävät. Pääsyynä tähän välinpitämättömyyteen on epäilemättä Itämaiden läheisyys ja sieltä tullut siveyttä tylsistyttävä käsitys naisesta. — —

Perhe-elämä on valoisa piirre kansan elämässä. Isänmaansa onnettomuuksien painostamana ja vieraan vallan alaisena haki kreikkalainen mies perhe-elämässä parhaimman onnensa. Tämä seikka liitti miehen ja vaimon lujasti toisiinsa, teki vaimon pikemmin miehensä seurakumppaniksi ja vertaiseksi kuin hänen alamaisekseen. Yhteinen onnettomuus heidät yhdisti. Tämä aviopuolisojen hyvä suhde on monessa kodissa myöhemminkin jatkunut edullisemmissakin oloissa. Niinpä ovat vaimot valtiollisten ja kunnallisten vaalien tapahtuessa matkustelleet vaalipiireissä ja keräilleet ääniä miehilleen tai levittäneet tietoja heidän edustamista mielipiteistään. Toiset taas kutsuvat salonkeihinsa äänivaltaisia miehiä ja koettavat vaikuttaa heihin omien miestensä hyväksi.»

Näyttää kuitenkin siltä kuin naiset ainoastaan persoonallisista syistä voisivat astua ulos siitä piiristä, johon totuttu tapa on heidät sulkenut, sillä heistä ei ole mainittu, että he yleensä omasta puolestaan olisivat harrastaneet valtiollisia tai yhteiskunnallisia asioita tai vaatineet itselleen osallisuutta näiden kysymysten ratkaisemisessa. Viimeiset vuosikymmenet, jolloin rouva Parrenin aikakauskirja on innokkaasti vaikuttanut yleiseen mielipiteeseen, lienevät kuitenkin tässä kohden aikaansaaneet ainakin osittaisia muutoksia. Siinä naisopistoja koskevassa

anomuksessa, joka 1889 jätettiin Kreikan edustajakamariin, huomautetaan niistä ehkäisevistä, jopa turmiollisistakin seurauksista, jotka saattavat koitua kansalle, jos valtio johdonmukaisesti kieltää naiselta kansalaisen oikeudet. Nämä ja muut ilmiöt osoittavat, ettei naisia Kreikassa näennäisestä pysähtymisestä huolimatta suinkaan ole seisahtanut 1830-luvun ensimmäisten herätysten paikalle. Ne osoittavat myös, että kysymys naisen aseman parantamisesta kaikkialla, kaikissa maissa on esiintynyt, käyttääksemme Frances Power Cobben sanoja, »kuni nousu-
vesi, joka verkkaan, mutta varmasti kohoaa. Naisten saavuttamat edut eivät ole tämän liikkeen oikullisia, toisistaan riippumattomia ilmauksia; ne ovat kaikki sen aaltoja, saman mahtavan nousuveden nostamia.»

SISÄLTÖ.

	Sivu
Johdanto	1
I. Amerika	10
II. Englanti ja sen siirtomaat	54
III. Saksa	104
IV. Itävalta	143
V. Hollanti	166
VI. Belgia	181
VII. Sveitsi	192
VIII. Venäjä	204
IX. Puola	232
X. Böhmi	246
XI. Unkari	253
XII. Kreikka	262
